HASAN ÂLİ YÜCEL

KLASİKLER DİZİSİ

CCCLXI

VICTOR HUGO

DENİZ İŞÇİLERİ

VICTOR HUGO

DENİZ İŞÇİLERİ

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN:
VOLKAN YALÇINTOKLU

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

II. BASIM

Genel Yayın: 4561

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüpanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüpanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamıyacaktır.

23 Haziran 1941
Maarif Vekili
Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

VICTOR HUGO
DENİZ İŞÇİLERİ

ÖZGÜN ADI
LES TRAVAILLEURS DE LA MER

İLLÜSTRASYONLAR
GUSTAVE DORÉ

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN
VOLKAN YALÇINTOKLU

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2016
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
SERTAÇ CANBOLAT

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
MUSTAFA AYDIN

GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

I. BASIM, AĞUSTOS 2019, İSTANBUL
II. BASIM, OCAK 2020, İSTANBUL

ISBN 978-605-295-906-0 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
AYHAN MATBAASI
MAHMUTBEY MAH. 2622. SOK. NO: 6 / 31
BAĞCILAR İSTANBUL
Tel: (0212) 445 32 38 Faks: (0212) 445 05 63
Sertifika No: 44871

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında gerek metin, gerek görsel malzeme yayınevinden izin alınmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
www.iskultur.com.tr

VICTOR HUGO

DENİZ İŞÇİLERİ

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN:
VOLKAN YALÇINTOKLU

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Bu kitabı eski Normandiya topraklarının bir köşesindeki konuksever ve özgür kayalıklara, küçük ama asil bir denizci topluluğunun yaşadığı, benim de şu anki sürgün yerim ve belki de gelecekteki mezarım olan, tatlı ve çetin Guernsey Adası'na ithaf ediyorum.

V. H.

Din, toplum, doğa, insanın mücadele ettiği üç alandır. Bu üç mücadele alanı aynı zamanda üç ihtiyacına tekabül eder; inanması gerekir, bundan tapınak doğar; yaratması gerekir, bundan şehirler doğar; yaşaması gerekir, bundan saban ve gemi doğar. Ama bu üç çözüm, içinde üç savaşı barındırır. Yaşamın gizemli zorluğu bu üçlüden kaynaklanır. İnsan batıl inanç, önyargı ve doğa güçleri biçiminde üç engelle karşı karşıyadır. Üçlü bir ananke[1] üzerimizde ağırlığını hissettirir dogmaların anankesi, yasaların anankesi, şeylerin anankesi. Yazar ilkini *Notre-Dame'ın Kamburu*'nda, ikincisini ise *Sefiller*'de ele almıştır; bu kitapta üçüncüsünü ortaya koyacaktır.

İnsanı sarmalayan bu üç sabit, onun içsel sabitine katışır; o ulvi anankeye, yani insanın yüreğine.

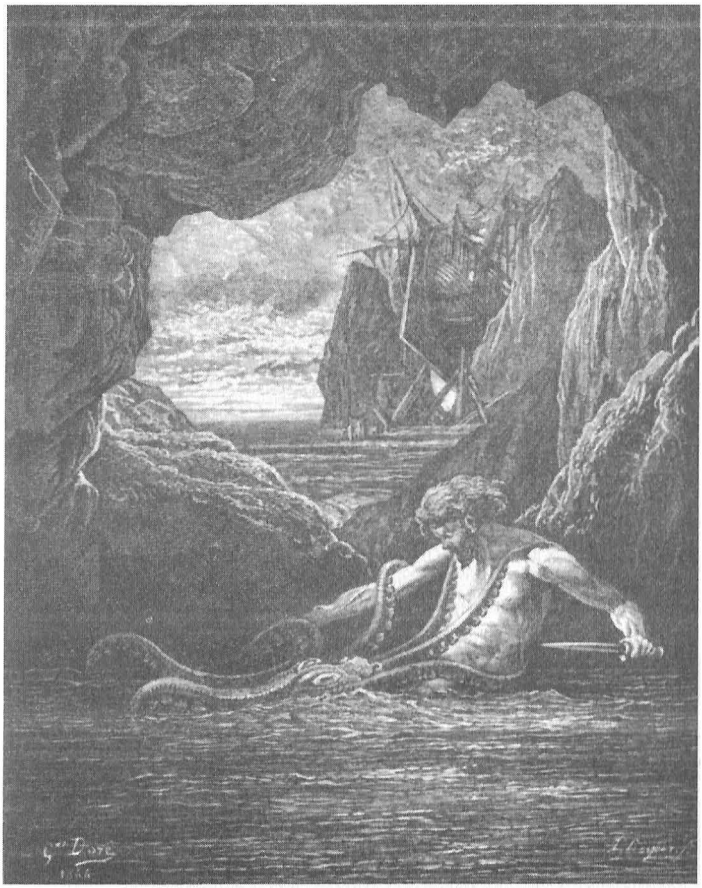
Hauteville-House,[2] Mart 1866

1 Yunan mitolojisinde ihtiyaç, zorunluluk ve kader tanrıçası. (ç.n.)
2 Victor Hugo'nun Guernsey Adası'nda kaldığı ev. (e.n.)

DENİZ İŞÇİLERİ

Balta darbeleri birer meydan okuma gibi yankılanıyordu. (s. 321)
(İllüstrasyon: Gustave Doré)

Şeytan balık. (s. 350)
(İllüstrasyon: Gustave Doré)

BİRİNCİ BÖLÜM

CLUBIN EFENDİ

I. Kitap
Kötü Şöhretin Kaynağı Nedir?

1
Beyaz Bir Sayfaya Yazılan Sözcük

Guernsey'de 182* Noel'i çok ilginç geçti. O gün kar yağdı. Manş Adaları'nda don yapan bir kış hafızalara kazınır ve karın yağması büyük bir olaydır.

O Noel'in sabahı, Saint-Pierre-Port'dan Valle'e kadar deniz kenarından uzanan yol bembeyazdı. Gece yarısından gün ağarana kadar kar yağmıştı. Güneşin doğmasından hemen sonra, saat dokuza doğru, henüz Anglikanlar için Saint-Sampson Kilisesi'ne ve Metodistler içinse Eldad Şapeli'ne gitmek için vakit erken olduğundan cadde neredeyse boştu. İlk kuleyi ikincisinden ayıran yol boyunca sadece üç kişi, bir çocuk, bir adam ve bir kadın vardı. Birbirlerine mesafeli yürüyen bu üç kişinin arasında hiçbir ilişki yoktu. Sekiz yaşlarındaki çocuk durmuştu ve merakla kara bakıyordu. Adam, kadının yüz adım arkasında yürüyor, kadınla aynı yöne, Saint-Sampson tarafına gidiyordu. Henüz genç olan adam ya bir işçiydi ya da tayfa. Üzerinde günlük kıyafeti vardı; kahverengi kalın çuhadan bir gemici gömleği, dizleri katrana bulanmış bir pantolon; bu hali Noel'e rağmen hiçbir

kiliseye gitmeyeceğine işaret ediyordu. Tabanı kalın çivilerle kaplı ham deri ayakkabılarının kar üzerinde bıraktığı iz, bir insan ayağını değil de zindan kilidini andırıyordu. Yoldaki kadın belli ki kilise kıyafetini giymişti ve üzerinde siyah ipek kumaşla astarlanmış dökümlü bir harmani, onun altına zarifçe yakıştırdığı İrlanda poplininden elbisesi beyaz-pembe çizgiliydi ve kırmızı çorapları olmasa Parisli zannedilebilirdi. Tüy gibi hafif bir canlılıkla ilerliyordu ve yaşamın ağırlığının henüz hissedilmediği bu yürüyüşünden genç bir kız olduğu tahmin edilebilirdi. Hal ve tavrındaki o uçucu alımlılık, geçiş dönemlerinin en hassasını, bir çocuğun silinişinin ve bir kadının ortaya çıkışının alacakaranlık vakti olan ergenliği belli ediyordu. Adam ona pek aldırış etmiyordu.

Genç kız, Basses-Maisons denen yerde, evlerin bahçelerinden birinin köşesindeki meşelere geldiğinde aniden dönünce adam da bakışlarını ona çevirdi. Olduğu yerde duran kız bir an için adamı gözlemliyormuş gibi bakıp yere eğildi ve adam, parmağıyla karın üzerine bir şeyler yazdığını görür gibi oldu. Doğrulup yoluna devam eden kız adımlarını sıklaştırdı, bir kez daha arna bu kez gülerek döndü ve yolun solundan, çitlenerek belli edilmiş patikada, Lierre Şatosu'na doğru gözden kayboldu. Kız ikinci kez yüzünü döndüğünde, adam onun Déruchette olduğunu fark etti, bölgedeki en çekici kızlardan biriydi.

Acele etmeye hiç gerek duymayan adam, birkaç saniye sonra bahçenin köşesindeki meşeliğe yaklaştı. Artık gözden kaybolmuş olan kızı hiç düşünmüyordu, o sırada denizden bir domuzbalığı veya çalılıklardan bir kızılgerdan fırlasa, bakışlarını bunlara çevirerek hiç durmadan yoluna devam ederdi. Tesadüfen indirdi bakışlarını, genç kızın durduğu yere doğru istemsiz baktı. İki küçük ayak izinin yanında kara yazılmış şu sözcüğü okudu: *Gilliatt.*

Kendi ismiydi.

Gilliatt.

Bu isme, bu küçük ayak izlerine, bu kara uzun süre kımıldamadan baktıktan sonra düşünceli bir ifadeyle yoluna devam etti.

2
Le Bû de la Rue[1]

Gilliatt, Saint-Sampson cemaatindendi, orada kimse tarafından sevilmiyordu ve bunun da nedenleri vardı.

Öncelikle "iyi saatte olsunlar" tarafından ziyaret edilen bir evde oturuyordu. Jersey'de veya Guernsey'de, ister ıssız bir köşeden ister kalabalık bir sokaktan geçiyor olun, kapısı çobanpüsküllleriyle kaplı olduğundan girişi kapanmış bir eve, hem kırsalda hem de merkezde denk gelebilirsiniz; zemin kat pencerelerine hangi berbat tahta yığınlarının çivilendiği bilinmez; üst katların pencereleri hem kapalı hem açıktır, pervazların hepsi sürgülüdür ama tüm camlar kırıktır. Çitle çevrilmiş bir arazisi, bir avlusu varsa orada otlar yetişir, avlunun etrafındaki alçak duvar yıkılmış durumda olur; bahçe varsa ısırganla, baldıranla, böğürtlenlerle kaplıdır, nadir böcekler gözlemlenebilir. Bacalar çatlamış, çatılar çökmüştür. Odaların içi yıkık dökük tür; tahtalar çürümüş, taşlar yosun bağlamıştır. Duvar kâğıtları kalkmıştır. Orada eski moda duvar kâğıtlarını, imparatorluk grifonlarını,[2] Direktuvar dönemi tarzını yansıtan döküm kumaş veya örgü biçimindeki süslemeleri, XVI. Louis tarzı parmaklık ve *cippus*larını[3] inceleyebilirsiniz. Sinek dolu ağların kalınlığı örümceklerin orada derin bir huzur içinde yaşadıklarına işaret etmektedir. Bazen tahta zeminin üzerinde kırık bir çanağa rastlanır. İşte burası geceleri şeytanın geldiği "perili" evdir.

---

1 Sokağın sakini. (ç.n.)

2 Aslan vücutlu, kartal başlı ve kanatlı mitolojik yaratık. (e.n.)

3 Romalıların askerî amaçlarla diktiği, genellikle yazıt taşıyan alçak kaide. (e.n.)

Ev de insan gibi cesede dönüşebilir. Batıl bir inanç tarafından öldürülmesi yeterlidir. O zaman korkunç görünür. Manş Adaları'nda bu ölü evler hiç de nadir değildir.

Taşra ve kıyı kesimi halkları şeytan konusunda huzursuzdur. Manş'ta İngiliz takımadası ile Fransız kıyılarında yaşayan insanların şeytanla ilgili kesin tespitleri vardır. Şeytanın dünyanın her yanında temsilcisi mevcuttur. Cehennemin elçiliğini hiç şüphesiz ki Fransa'da *Belphégor*, İtalya'da *Hutgin*, Türkiye'de[4] *Belial*,[5] İspanya'da *Thamuz*, İsviçre'de *Martinet* ve İngiltere'de *Mammon* yapmaktadır. Şeytan da bir imparatordur. Sezar Şeytan. Evi çok güzel döşenmiştir; Dagon kilercibaşı, Succor Benoth haremağası, Asmodeus kumar masalarının kasası, Kobal tiyatro yönetmeni ve Verdelet ise devlet törenlerinin Büyük Üstadı[6] olup Nybbas soytarıdır. Cinler ve şeytanlar üzerine son derece yetişmiş bir uzman olan Wierus, Nybbas'ı "büyük parodi ustası" olarak nitelemektedir.

Manş'ın Normandiyalı balıkçıları, şeytanın yarattığı yanılsamalardan dolayı denize açıldıklarında birçok tedbir alırlar. Uzun süre boyunca, Saint Maclou'nun, açık denizde Aurigny ve Casquets adalarının arasındaki kare biçimli büyük Ortach kayalığında yaşadığına inandılar. Pek çok yaşlı tayfa, onu uzaktan bir kitabın içine gömülmüş bir halde otururken gördüklerini doğruluyordu. Denizciler, efsane ortadan kaybolup yerini gerçeğe bırakana kadar, Ortach kayalığı önünde diz çökerdi. Günümüzde, Ortach kayalığında bir ermişin değil, bir şeytanın oturduğu biliniyor. *Jochmus* adlı bu şeytan kurnazca davranarak orada asırlar boyunca Saint Maclou olarak yaşamıştı. Zaten kilise de aynı yanılgılara düşmüştü. *Raguhel*, *Oribel* ve *Tobiel* adlı şeytanlar, 745'te

4 Osmanlı İmparatorluğu olduğu halde Victor Hugo, Fransızcada yaygın olarak kullanılan *Turquie* kelimesini yeğlemiştir. (e.n.)

5 Şeytan, iblis. (e.n.)

6 *Ancien Régime* [Eski Rejim] de denen Devrim öncesinde ve Restorasyon sırasında Fransa Krallığı'nın tüm törenlerini düzenlemekle görevli kişinin unvanı. (ç.n.)

Papa Zacharias'ın durumu fark edip onları kovmasına kadar aziz olarak kabul edilmişlerdir. Kuşkusuz çok yararlı olan bu aforozları gerçekleştirmek için şeytanları yakından tanımak gerekir.

Bölgenin yaşlıları geçmişte kalmış bu olayları anlatırken der ki, Normandiya takımadasındaki Katolik halk, eskiden, tabii bile isteye değilse bile Fransız Protestanlarına göre iblisle daha yakın temasta bulunmuştur. Peki neden? Bilmiyoruz. Ama kesin olan şu ki bu azınlık o zamanlar şeytan tarafından çok fazla rahatsız edilmiştir. Şeytan, Protestan olmaktan ziyade Katolik olmasına inanılacak şekilde Katoliklere yakınlık gösteriyor, onlarla fazlasıyla ilgileniyordu. Aşırıya kaçtığı katlanılmaz hususlardan biri de, koca deliksiz uyuyup kadının yarı uykulu bir halde olduğu sırada, evli Katoliklerin yataklarını ziyaret etmesiydi. İşte yanılgılar da bundan kaynaklanmaktadır. Patouillet, Voltaire'in bu şekilde dünyaya geldiğini düşünüyordu. Bu hiç de olmayacak bir şey değildir. Zaten bu durum şeytan kovma derlemelerinde şu başlıkla anlatılmış ve tasvir edilmiştir: *De erroribus nocturnis et de semine diabolorum.*[7] Geçen yüzyılın sonunda, özellikle Saint-Hélier'de muhtemelen devrim suçlarının cezalandırılması sırasında bu olaylar doruk noktasına ulaşmıştır. Devrimin aşırılıklarının sonuçları tahmin edilemeyecek kadar fazladır. Her ne olursa olsun, geceleri hiçbir şey açıkça görünmediğinde, herkes uyurken şeytanın bu olası müdahalesi dindar kadınların canını çok sıkıyordu. Bir Voltaire doğurmak hiç de hoş bir şey değildir. Bu kadınlardan biri endişeye kapılıp günah çıkarıcı rahibinden bu belirsizliği aydınlatmasını istediğinde, rahip şu yanıtı verdi:

— Şeytanla mı yoksa kocanızla mı ilişkiye girdiğinizden emin olmak için alnını yoklayın, boynuzları varsa, bundan emin olacaksınız...

— Neyden emin olacağım? diye sordu kadın.

---

7 Gece yanılgıları ve şeytanın tohumu. (ç.n.)

Gilliatt'ın oturduğu ev önceleri periliydi, artık öyle değildi. Yine de şüpheleri üzerine çekiyordu. Bir büyücü perili eve yerleştiğinde, şeytanın bu evi yeterince güvenli bulduğunu ve büyücüye, hekim gibi çağrılmadıkça oraya gelmeme nezaketini gösterdiğini herkes bilir.

Le Bû de la Rue olarak anılan bu ev, bir dil burnunun veya daha doğrusu küçük Houmet-Paradis koyunun kenarında küçük bir demir atma alanı oluşmasını sağlayan kayalığın ucundaydı. Deniz derindi o tarafta. Adanın neredeyse dışında kalan bu burnun ucunda tek başına duran evin bahçelik küçük bir alanı vardı sadece. Deniz kabardığında kimi zaman bahçeyi su basardı. Saint-Sampson limanı ile küçük Houmet-Paradis koyu arasında, üzerinde Valle veya Archange Şatosu olarak anılan, sarmaşık kaplı burçların bulunduğu yüksek bir tepe vardı; bu yüzden Saint-Sampson'dan bakıldığında Bû de la Rue görülemezdi.

Guernsey bir büyücünün nadir olarak rastlandığı bir ada değildi. Kimi bölgelerde faaliyetlerini sürdürüyorlar ve XIX. yüzyıl buna hiçbir müdahalede bulunmuyordu. Gerçekten de suç olarak nitelenebilecek davranışları vardı. Altın kaynatıp gece yarısı ot toplarlar, milletin hayvanına pis pis bakarlardı. Kendilerine danışıldığında, "hastanın idrarını" şişe içinde getirir ve alçak sesle, *idrar pek iyi görünmüyor,* derlerdi. 1857 Mart'ında, içlerinden biri, hastanın "idrarında" yedi şeytan bulunduğunu saptadı. Onlardan korkulur ve korkutucudurlar. Yine içlerinden biri, yakın zamanda bir fırıncıyı ve "fırınını" büyüledi. Bir diğeri "içinde hiçbir şey olmayan" zarfları büyük bir özenle kapatma ve mühürleme hainliğinde bulundu. Yine bir diğeri, evindeki bir tahtanın üzerine B etiketli[8] üç şişe yerleştirecek kadar ileri gitti. Bunlar saptanan caniyane olaylar. Bazı büyücüler ise uyumludur, birkaç *gine*[9]

8 Baal veya Bael XVII. yüzyılın gizli yazışmalarında cehennemin yedi şeytanından biri. (ç.n.)

9 21 şilin eden eski bir İngiliz parası. (e.n.)

karşılığında hastalığınızı alırlar. Yataklarında çığlıklar atarak kıvranırlar o zaman. Onlar kıvranırken şöyle dersiniz: "İşte hiçbir şeyim kalmadı." Kimisi de vücudunuza mendil sararak bütün hastalıklarınızı tedavi eder. Bu basit yöntemin kimsenin aklına gelmemesi şaşırtıcıdır. Guernsey Kraliyet Mahkemesi geçen yüzyılda onları bir çalı çırpı demetinin üzerinde canlı canlı yakıyordu. Günümüzde art arda dört haftası katıksız, dört haftası hücre hapsi olmak üzere sekiz haftaya mahkûm ediyorlar. *Amant alterna catenae.*[10]

Guernsey'de en son büyücü 1747'de yakıldı. Şehir bu iş için meydanlarından birini kullandı. Bordage Kavşağı 1565'ten 1700'e kadar on bir büyücünün yakılmasına tanık oldu. Suçlular genellikle suçlarını itiraf ediyordu. Bu itirafı elde etmek için işkenceden yararlanılırdı. Bordage Kavşağı topluma ve dine başka hizmetlerde de bulundu. Orada dinden dönenleri yaktılar. Marie Tudor döneminde, bu kavşakta bir anne ve iki kızı da dâhil olmak üzere Protestanlar da yakıldı. Bu annenin adı Perrotine Massy[11] idi. Kızlardan biri hamileydi. Odun yığınlarının içinde yakılırken doğurdu. Tarihçiler "Karnı yarıldı," diyor. Bu karından canlı bir bebek çıktı ve alevlerin dışına doğru yuvarlandı; House adlı biri onu yerden aldı. Muhafızlık komutanı Hélier Gosselin, iyi bir Katolik olarak bebeği yeniden ateşe attı.

3
Evlendiğinde Karın İçin

Gilliatt'a dönelim.

Bölgede, Devrim'in sonlarına doğru, yanında küçük bir çocuk bulunan bir kadının Guernsey'e yerleşmeye geldiği anlatılırdı. Kadın Fransız değilse İngiliz'di. Guernsey dilinde

10 Sanat tanrıçaları birbirini izleyen iki sesi severler. (ç.n.)

11 Aslında kızlardan birinin adıdır. (ç.n)

telaffuzu ve köylü imlası Gilliatt yapmıştı adını. Bu çocukla birlikte yaşıyordu, kimilerine göre yeğeni, kimilerine göre oğlu veya torunu, kimilerine göre de hiçbir şeyi. Yoksul yaşayacak kadar vardı parası. Sergentée'de biraz çayırlık, Rocquaine yakınlarındaki Roque-Crespel'de kartırmağı yetişen bir arazi satın almıştı. Bû de la Rue o zamanlar periliydi. Otuz yıldan beri orada kimse oturmuyor, virane olmuştu. Deniz sularının sık sık bastığı bahçede hiçbir ürün yetişmiyordu. Geceye ait o seslerin ve ışıkların dışında, bu evin kendisinde ürkütücü bir yan vardı. Akşam yolun üzerine bir yün yumağı, şişler ve bir tabak çorba bırakıldığında, ertesi sabah çorbanın içildiğine, tabağın boşaldığına, bir çift parmaksız eldivenin dikildiğine tanık olunuyordu. Bu virane içindeki iblisle birlikte birkaç sterline satışa sunulmuştu.

Bu kadın hiç kuşkusuz şeytanın teşvikiyle veya kelepir olması sayesinde evi satın aldı.

Kadın satın almaktan daha fazlasını yapıp çocuğuyla birlikte eve yerleşti; o günden itibaren ev sükûn buldu. Bölge sakini, *Bu ev isteğine kavuştu,* dedi. Musallat olan neyse çekip gitti. Artık gün doğarken çığlıklar duyulmuyordu. Akşamları bu iyi yürekli kadının yaktığı içyağından başka ışık görünmüyordu. Cadının mumu şeytanın meşalesi gibidir. Bu açıklama halkı tatmin etti.

Bu kadın sahibi olduğu birkaç dönüm toprağı işletiyordu. Sarı tereyağı elde ettiği semiz bir ineği vardı. Fasulye, lahana ve *golden drops*[12] patatesleri ekip biçiyordu. Diğer çiftçi kadınlar gibi "yabanhavucunu fıçı, soğanları yüzer adet, baklaları *denerel*"[13] hesabıyla satıyordu. Pazara gitmiyor ama ürününü Saint-Sampson Yalakları'nda Guilbert Falliot'ya sattırıyordu. Falliot'nun kayıt defterinde onun adına bir keresinde *üç aylık* da denen *turfanda patatesten* on iki *boisseau*[14] sattığı yazıyordu.

12 Azot, fosfor, potas katkılı gübreyle üretilen. (ç.n.)

13 Adada o dönem kullanılan ve 3,1 kiloya denk gelen ölçü birimi. (e.n.)

14 Bakliyat ve diğer katı mallar için kullanılan 10 litrelik ölçü birimi. (ç.n.)

Ev tadil edilmişti ama içinde yaşamaya yetecek ölçüde. Çatı sadece yoğun sağanaklarda akıyordu. Bir zemin, bir de çatı katı vardı. Zemin katta üç oda bulunuyordu, ikisi yatak, biri de yemek odası olarak kullanılıyordu. Çatı katına merdivenle çıkılırdı. Kadın yemek yapıyor ve çocuğa okumayı öğretiyordu. Kiliseye hiç gitmediği için herkes onun Fransız olduğu konusunda hemfikirdi. "Hiçbir yere gitmemek" ciddi meseleydi.

Sonuç olarak, bunlar kimsenin bilemediği kişilerdi.

Muhtemelen Fransız'dı. Volkanlar taşları, devrimler insanları fırlatır. Böylece aileler uzak mesafeler katetmek zorunda kalır, kaderler altüst olur, gruplar dağılır, paramparça olur; neye uğradıklarını şaşıranlardan bazıları Almanya'ya, bazıları İngiltere'ye, bazıları Amerika'ya göçer. Gittikleri ülkelerde yaşayanları şaşırtırlar. Şu yabancılar da nereden geliyordur? Onları şurada tüten yanardağ kusmuştur. Bu göktaşları, ülkelerinden göçmüş, mahvolmuş, kader tarafından dışlanmış bu bireylere kimi isimler takılır: göçmenler, sığınmacılar, maceracılar. Kalırlarsa katlanılır, giderlerse sevinilir. Bunlar bazen tamamıyla savunmasızdır, özellikle kendilerini ülkelerinden kovan olaylardan bihaber olan kadınlar istemeden fırlatılmış mermiler gibi çok şaşkındır, ne kin ne öfke beslerler. Yerleştikleri yere ellerinden geldiğince kök salmaya çalışırlar. Kimseye bir şey yapmaz, başlarına neler geldiğini anlamazlar. Bir maden patlamasında bir tutam otun çılgınca havaya fırladığını görmüştüm. Fransız Devrimi diğer tüm patlamalardan farklı olarak daha uzağa lav püskürtmüştü.

Guernsey'de Gilliatt olarak anılan kadın belki de o ot tutamıydı.

Kadın yaşlandı, çocuk büyüdü. Yalnız ve dışlanmış bir halde yaşıyor, birbirlerine yetiyorlardı. Anne kurt ve yavrusu birbirini yalar. Bu da yine çevrelerindeki iyi niyetin onlara yakıştırdığı bir değerlendirmeydi. Çocuk ergen oldu, ergen de erkek oldu ve yaşamın yaşlı dalları her zaman düşme-

ye mahkûm olduğundan anne öldü. Resmî envanter oğluna Sergentée'deki çayırlığı, Roque-Crespel'deki katırtırnağı tarlasını, Bû de la Rue'yü, ayrıca bir çorabın içinde yüz altın *gine* bıraktığını gösteriyordu. Ev meşeden iki sandık, iki yatak, altı iskemle, bir masayla yeterince döşenmişti, ayrıca alet edevat da vardı. Tahta bir rafın üzerinde birkaç kitap, bir köşede de muhakkak ki içindekiler envantere yazılmış sıradan bir bavul. Bakır çiviler ve kalaydan yıldızlarla arabesk süslemeli kızılımtırak deri bavulda Dunkerque keteninden yeni ve eksiksiz bir çeyiz takımı, gömlekler, etekler ve ipek elbiseler vardı. Bir kâğıtta, ölen kadının elinden çıkmış olan şu yazı okunuyordu: *Evlendiğinde karın için.*

Bu ölüm, sağ kalan için tam bir yıkım oldu. Yabaniydi, vahşi oldu. Issızlık etrafını sardı. Bu yalıtılmışlık değil boşluk hissiydi. İki kişiyken yaşamı sürdürmek mümkündür. Yalnız kalınca yola devam edilemeyeceği sanılır. Hayatı sürdürmekten vazgeçilir. Bu umutsuzluğun ilk halidir. Daha sonra, kimi kabullenmelerin zorunlu olduğu anlaşılır. Ölüme bakılır, yaşama bakılır ve duruma razı olunur. Ama bu ıstırap veren bir rızadır.

Gilliatt genç olduğu için ıstırap veren bu yara kabuk tuttu. Daralan yürek yeniden ferahlar o yaşlarda. Kederi yavaş yavaş silinip giderken çevresindeki doğaya karışıp bir tür tılsım haline geldi ve onu insanlardan uzağa, nesnelere çeken bu tılsım, o ruhu gitgide yalnızlığa alıştırdı.

4
İtibarsızlık

Gilliatt, söylediğimiz gibi bölgede sevilmiyordu. Son derece doğal bir antipati. Nedeni çoktu. Öncelikle, şöyle açıklanıyordu bu nedenler: oturduğu ev, ardından da kökeni. O kadın kimin nesiydi? Bu çocuk neyi oluyordu? Bölge sakinleri yabancılarla ilgili muammaları sevmiyordu. Ardından,

zengin sayılmasa da hiç çalışmadan geçinebileceği halde, üstündeki o işçi elbisesi. Ardından ekinoksun hasarlarına rağmen patates ekip biçmeyi başardığı bahçesi, nihayet bir rafın üzerinde duran ve okuduğu kalın kalın kitaplar soru işaretleri uyandırıyordu.

Dahası da vardı.

Neden insanlardan yalıtık bir halde yaşıyordu? Bû de la Rue bir tür karantina yeriydi; Gilliatt karantinada tutuluyordu, bu yüzden münzeviliğinin endişe yaratması ve etrafında yarattıkları yalıtılmışlıktan onun sorumlu tutulması çok doğaldı.

Şapele hiç gitmezdi. Geceleri sık sık dışarı çıkar, cadılarla konuşurdu. Bir keresinde otların arasında şaşkın bir halde oturduğu görülmüştü. Sık sık Ancresse dolmenine ve kırsalda bolca rastlanan perili taşlara giderdi. Şarkı Söyleyen Kaya'yı kibarca selamladığından herkes emindi. Kendisine getirilen bütün kuşları satın alır ve onları serbest bırakırdı. Saint-Sampson sokaklarının burjuvalarına[15] nezaket gösterir ama o sokaklardan geçmemek için bile bile yolunu değiştirirdi. Sık sık balığa çıkar ve daima balık tutarak geri dönerdi. Pazar günleri bahçesinde çalışırdı. Guernsey'den geçen İskoç askerlerden satın aldığı ve hava kararırken deniz kenarındaki kayalarda çaldığı bir gaydası vardı. Tohum ekermiş gibi eğilip kalkıyordu. Bu adamın yaşadığı bir bölgenin ne hale gelmesini beklersiniz?

Ölen kadından kalan ve okuduğu kitaplara gelince, bunlar endişe vericiydi. Saint-Sampson'un saygıdeğer rahibi Jaquemin Hérode, kadının öldüğü gün eve geldiğinde kitapların sırtlarında şu başlıkları görmüştü: *Güller Sözlüğü*, *Candide*, yazarı Voltaire, *Halk Sağlığı Üzerine*, yazarı Tissot. Saint-Sampson'a sığınmış bir Fransız beyzade şöyle demişti: *Prenses Lamballe'in*[16] *başını taşıyan Tissot olmalı.*

15 *Ancien Régime* zamanında ruhban veya soylu sınıfından olmayıp, kol gücüyle çalışmadığı halde malı mülkü olan kişi. (ç.n.)

16 Kraliçe Maria-Antoinette'in giyotine gönderilen yakın arkadaşı. (ç.n.)

Rahip kitapların birinin üzerinde gerçekten endişe verici ve tehditkâr bir ismi fark etmişti: *De Rhubarbaro.*

İsminin belli ettiği gibi kitap Latinceydi ama Latince bilmeyen Gilliatt'ın bu kitabı okumuş olduğu şüpheliydi.

Ama bir insanın suçlu olduğu en çok da okumadığı kitaplardan bellidir. İspanyol Engizisyonu bu konuya kesinlik kazandırmıştır.

Zaten bu kitap, Hekim Tillingius'un Almanya'da 1679'da yayımlanan *Ravent Üzerine* adlı çalışmasından başka bir şey değildi.

Gilliatt'ın büyü yapmadığından, aşk iksirleri ve alkollü karışımlar hazırlamadığından emin olan kimse yoktu. Küçük şişeleri vardı.

Akşamları, bazen de gece yarısına doğru yalıyarlarda neden geziniyordu? Hiç kuşkusuz geceleri sisler arasından deniz kenarına gelen kötü niyetli kişilerle konuşmak için.

Bir keresinde Torteval'den Moutonne Gahy adında yaşlı bir büyücünün arabasını çamurdan çıkarmasına yardım etmişti.

Adada yapılan bir nüfus sayımında mesleği sorulduğunda, "Denizde balık varsa, balıkçıyım," yanıtını vermişti.

Kendinizi o insanların yerine koyun, böyle cevaplar hoşa gitmez.

Yoksulluk ve zenginlik görelidir. Gilliatt'ın tarlaları ve bir evi vardı, hiçbir şeyi olmayanlarla kıyaslandığında yoksul sayılmazdı. Zengin bir şeytanla evlenecek kadınlar olduğundan, bir gün bir kız onu denemek ve belki de yanaşmak için ona, "Ne zaman evleneceksiniz?" diye sordu. Gilliatt'ın yanıtı şöyle oldu: *Şarkı Söyleyen Kaya evlendiğinde.*

Bu Şarkı Söyleyen Kaya, M. Lemézurier de Fry'ın evine yakın küçük bir bahçeye dikilmiş kocaman bir taştır. Bu taşın gözlemlenmesi ilginçtir. Orada neden durduğu bilinmez. Ortalarda görünmeyen bir horozun iç karartıcı bir şe-

kilde öttüğü duyulur. Ayrıca bu bahçeye kötü ruhlardan bir farkı olmayan *sarguzeler*[17] tarafından yerleştirildiği kesindir.

Geceleri gök gürlediğinde, küçük bulutların kızıllığında ve hava akıntılarında uçan adamlar görülürse, bunlar *sarguzedir*. Grand-Mieilles'de oturan bir kadın onları tanır. Bir akşam *sarguzeler* bir kavşakta toplanmışken, bu kadın yolunu şaşıran bir arabacıya şöyle bağırmıştır: *Gitmeniz gereken yolu onlara sorun, iyilikseverdirler, her şeye çözüm bulan nazik kişilerdir*. Büyük ihtimalle bu kadın cadıdır.

Akıllı ve bilge Kral I. Jacques bu tür kadınları canlı canlı kaynattırıyor, haşlama suyunun tadına bakarak "Bu cadıymış," veya "Bu cadı değilmiş," diyordu.

Kurumların faydasını gösteren bu türden yeteneklerin gü krallarda olmaması üzücüdür.

Gilliatt'ın üzerine birçok ciddi gerekçeden dolayı cadılık kokusu sinmişti. Gece yarısı kopan bir fırtınada Sommeilleus tarafındaki bir kayıkta tek başına olan Gilliatt'ın şu sorusu duyuldu:

— Geçebilecek bir yer var mı?

Kayaların tepesinden bir yanıt geldi:

— Tabii ki! Cesaret!

Kendisine yanıt veren kişiyle değilse kiminle konuşuyordu? Bu bize bir kanıt gibi görünüyor.

Zifirî karanlıkta göz gözü görmezken fırtınalı bir gece yarısında, cadıların, keçilerin ve ifritlerin cuma günleri dans ettikleri çifte kayalık dizisi Catiau-Roque'un hemen yakınında, şu korkunç sohbete katılan Gilliatt'ın sesinin duyulduğundan herkes emin gibiydi:

— Vésin Bovard (çatıdan düşen bir duvarcı) nasıl?

---

17 Ada folklorunda geçen doğaüstü yaratıklar. Kimi araştırmacılar tarafından *Aragousais* (Aragon'un adamları) kelimesinin bozulmuş hali olduğu düşünülmektedir. *Aragonlar'ın Gelişi* olarak bilinen balatta Owen veya Evan adındaki bir Galler prensinin, Kral III. Edward tarafından babasının kafasının kesilmesinin öcünü almak için bir isyan planladığı ve Aragon Krallığı'nın desteğiyle adaya ayak basışı ve yaşanan savaş anlatılır. (e.n.)

— İyileşiyor.

— Vay canına! Şu koca direkten daha yüksekten düştü. Hiçbir yerinin kırılmaması bir harika.

— Geçen hafta hava yosun toplamak için çok uygundu.

— Bugünkünden daha iyiydi.

— Bak gör! Pazarda balık kalmayacak.

— Rüzgâr çok sert esiyor.

— Ağlarını atamayacaklar.

— Catherine nasıl?

— Keyfi yerinde.

"Catherine" hiç kuşkusuz dişi bir *sarguze* idi.

Gilliatt her halükârda gece çalışıyordu, en azından herkes buna emindi.

Bazen testiyle yeri suladığı görülüyordu. Oysa toprağa dökülen su şeytanların resmini çizer.

Saint-Sampson yolunda, 1 numaralı Martello kulesinin[18] tam karşısında merdiven gibi dizilmiş üç taş vardı. Bugün boş olan sahanlıklarının üzerine bir haç, yok o değilse daracağı getirmişlerdi. Çok uğursuzdur bu taşlar.

Sözü geçen ve söylediklerine kesinlikle inanılan kimseler, bu taşların yanı başında Gilliatt'ın bir karakurbağasıyla sohbet ettiğini belirtiyorlardı. Oysa Guernsey'de karakurbağası yoktur; Guernsey'de karayılanlar, Jersey'de karakurbağası vardır. Bu karakurbağası Gilliatt'la konuşmak için yüzerek Jersey'den gelmiş olmalıydı. Sohbet çok dostaneydi.

Bu olaylar saptanmıştı; kanıt da üç taşın hâlâ orada olmasıdır. Şüphe duyanlar gidip görebilirler, hatta yakınlarındaki bir evin tabelasında şu ibare okunmaktadır: *Ölü veya canlı ağıl hayvanı, eski halat, demir, kemik ve çiğneme tütünü tüccarı, ödemesi de hizmeti gibi çabuktur.*

Bu taşların ve bu evin varlığını reddetmek için kötü niyetli olmak gerekir. Tüm bunlar Gilliatt'ın canını sıkıyordu.

---

18 Yirmi otuz kişilik bir birlik kapasitesi olan, bir tür savunma burcu. (e.n.)

Manş Denizi'nin en büyük tehlikesinin Okskriniyelerin kralı olduğunu sadece cahiller bilmez. Ondan daha korkunç bir deniz yaratığı yoktur. Onu görenler iki Saint-Michel yortusu arasında deniz kazası geçirir. Ufak tefektir, cücedir, sağır bir kraldır. Denizde ölenlerin hepsinin isimlerini ve nerede öldüklerini bilir. Okyanusun mezarlığını çok iyi bilir. Altı geniş, üstü dar bir kafa, bodur bir beden, cıvık cıvık ve biçimsiz bir karın, kafatasında yumrular, kısa bacaklar, uzun kollar, ayak yerine yüzgeç, el yerine pençe, geniş, yeşil bir yüz, böyle bir kraldır. Pençeleri perdeli, yüzgeçleri tırnaklıdır. Hayaleti andıran ve insan yüzüne sahip bir balığı düşünün. Onunla başa çıkmak için ya içindeki şeytanı kovmak ya da onu avlamak gerekir. Ayrıca çok sinsidir. Hiçbir şey onu fark etmek kadar tehlikeli olamaz. Dalgaların ve çırpıntıların üzerinde, sislerin gerisinde belli belirsiz bir canlı; dar bir alın, basık bir burun, yassı kulaklar, dişleri olmayan büyük bir ağız, pis bir sırıtış, ters "v" biçiminde kaşlar, fıldır fıldır iri gözler. Şimşekler kurşuniyken kırmızı olur, yok eğer şimşekler eflatun ise solgundur. Sular akıtarak aşağı doğru sarkan dörtgen kesimli gür sakalının altında, pelerini andıran ve yedisi önde, yedisi arkada olmak üzere on dört deniz kabuğuyla süslü bir deri katmanı mevcuttur. Bu deniz kabukları, anlayanların gözüne olağanüstü görünecektir. Okskriniyelerin kralı deniz çok sert olduğunda ortaya çıkar. Fırtınanın hazin soytarısıdır. Siste, borada, yağmurda bir silüet gibi belirdiği görülür. Göbeği iğrençtir. Pullardan bir zırh, yelek gibi örter kaburgalarını. Şiddetli rüzgârlarla yükselen ve marangoz rendesinden çıkan yongalar gibi kıvrılıp kırılan dalgaların üstünde durur. Köpükler ona hiç ulaşamaz, ufukta zor durumda kalmış gemiler varsa, belli belirsiz bir gülümsemenin ışığıyla aydınlanan suratıyla alacakaranlığa karışır, çılgınca ve korkunç bir ezgiyle dans eder. Bu iğrençlik kimseye rast gelinmemeli. Gilliatt, Saint-Sampson sakinlerinin ilgi odaklarından biri oldu-

ğu sıralarda, Okskriniye kralını en son görenler, pelerininde on üç kabuk olduğunu söylüyorlardı. On üç; bundan daha tehlikeli bir rakam olamazdı. Ama on dördüncü kabuğa ne olmuştu? Onu birine mi vermişti? Ve kime vermişti? Kimse buna yanıt veremezdi, sadece tahmin yürütülebiliyordu. Şurası kesindi ki, Godaines'in itibarlı kişilerinden sayılan ve seksen mahallede vergi veren Lupin-Mabier Efendi bir keresinde Gilliatt'ın elinde çok ilginç bir deniz kabuğu gördüğüne dair yemin etmeye hazırdı.

Ara sıra iki köylü arasında şöyle bir diyalog gelişirdi:

— Komşum, ineğim güzel, öyle değil mi?

— Biraz şişkin, komşum.

— Vallahi de doğru.

— Etinden çok içyağı var.

— Üstüme iyilik sağlık!

— Gilliatt'ın ona bir göz atmadığından emin misiniz?

Gilliatt tarlaların kenarında çiftçilerin, bahçelerin kenarında bahçıvanların yanında durur ve onlara gizemli sözler ederdi:

— Şeytanotu çiçeklendiğinde kış çavdarını biçin (diğer adı da uyuzotudur).

— Dişbudak ağacı yaprak açtıktan sonra hava don yapmaz.

— Yaz gündönümünde devedikeni çiçeklenir.

— Haziranda yağmur yağmazsa, buğdaylar beyazlanır, küllemeden hastalığından şüphelenin.

— Kuşkirazı meyve veriyor, dolunaya dikkat edin.

— Ayın altıncı günü hava, dördüncü ya da beşinci günü gibi olursa, ay boyunca on iki günün dokuzunda ve on iki günün on birinde de aynı olacak.

— Gözünüzü davalı olduğunuz komşularınızdan ayırmayın. Kölüklere dikkat edin.

— Sıcak süt içirilen bir domuz çatlar. Dişleri pırasayla ovalanan inek artık hiç otlamaz.

— Lapina balığının üreme dönemi, ateşli hastalıklara dikkat edin.

— Kurbağalar ortaya çıktı, kavun ekin.

— Ciğerotu çiçek açıyor, arpa ekin.

— Ihlamur çiçek açıyor, ekinleri biçin.

— Akkavak çiçek açıyor, bahçe camlıklarını açın.

— Tütün çiçekleniyor, seraları kapatın.

Ve işin ürkütücü yanı, tavsiyeleri dinlendiğinde işler yolunda gidiyordu.

Demie de Fontenelle dolayında gayda çaldığı bir haziran gecesi, uskumru avına çıkan balıkçılar elleri boş döndü.

Bir akşam, Bû de la Rue'nün karşısındaki kumsalda sular çekildiğinde, yosun yüklü bir araba devrildi. Muhtemelen şikâyet edileceğinden korktuğu için arabayı kaldırmak, yosunları yeniden yüklemek için çok çaba harcadı.

Komşunun küçük kızı bitlenince, Saint-Pierre-Port'a gitti ve getirdiği merhemi sürerek kızı bitten kurtardı. Bu da Gilliatt tarafından bitlendirildiğini kanıtlıyor.

İnsanların bitlenmesi için büyü gerektiğini herkes bilir.

Gilliatt'ın kuyulara baktığı, bakışları kötüyse suyun kirlendiği söyleniyordu. Ve günün birinde Saint-Pierre-Port yakınlarındaki Arculons'da bir kuyunun suyu kirlendi. Kuyunun sahibi yaşlı kadın Gilliatt'a,

— Şu suya bakın, dedi.

Ve ona bir bardak su gösterdi. Gilliatt durumu kabul etti:

— Doğru, su kıvamlı, dedi.

İhtiyatlı davranan yaşlı kadın,

— Suyu temizleyin, dedi.

Gilliatt ona bir ağılı, ağılın bir lağımı olup olmadığını sordu; lağım kuyunun yanından geçiyor muydu? Yaşlı kadın evet diye cevap verdi. Ağıla giren Gilliatt lağım deresinin yolunu değiştirdi ve su yeniden tertemiz oldu. Bölge insanı düşünmek istediğini düşündü. Bir kuyudan hiç nedensiz önce kirli sonra temiz su çıkmazdı; bir kuyudan kirli su çıkma-

sı normal değildi. Gilliatt'ın bu kuyuya bir büyü yaptığına inanmamak zordu.

Bir keresinde Jersey'e gittiğinde, Saint-Clément'da Alleurs Sokağı'nda kalmıştı. *Alleurs* "hortlaklar" demektir.

Kırsal alanda kişi hakkında önce ipuçları toplanır; bunlar birbirine yaklaştırılır, ortaya çıkan sonuca şöhret denir.

Bir gün Gilliatt'ın burnunun kanadığı görüldü. Bu ciddi bir durum olarak karşılandı. Neredeyse bütün dünyayı gezmiş olan bir teknenin kaptanı Tunguz kavminde bütün büyücülerin burunlarının kanadığını söyledi. Burnu kanayan birine rastlandığında kiminle karşı karşıya olunduğu bilinir. Yine de aklı başında kimseler, Tunguz büyücüler ile Guernsey Adası'ndakilerin özellik yönünden tam örtüşmeyeceğini belirttiler.

Bir Aziz Mikail yortusu arifesinde Videclins yolu yakınlarındaki Huriaux bahçelerindeki bir çayırda durduğu görülmüştü. Islık çaldıktan birkaç saniye sonra yanına bir karga ve çok geçmeden de bir saksağan geldi. Bu olay, Onikiler Meclisi'nin[19] bir üyesi olduktan sonra yeni bir Kraliyet *fief* tahriri[20] hazırlamakla görevlendirilen hatırı sayılır bir şahsiyet tarafından doğrulandı.

Épine'in Hamel Mahallesi'nde oturan yaşlı kadınlar, sabahın köründe kırlangıçların Gilliatt'ı çağırdığını duyduklarından emin olduklarını anlatıyorlardı.

Tüm bunlara bir de iyi yürekli olmadığını ekleyin.

Günlerden bir gün, zavallı bir adam yürümeyen eşeğini dövdü, karnına birkaç tekme attı. Eşek yere düştü. Gilliatt yerden kaldırmak için koştuğunda eşek ölmüştü. Gilliatt zavallı adamı tokatladı.

Bir başka gün, yeni doğmuş, tüysüz ağaçkakanların yuvasını alıp ağaçtan inen çocuğu görünce, yuvayı onun elin-

19 Guernsey Adası'nın on adet *paroisse*'unun (Kilise'nin yönetim bölgesi) her birinde on iki kişiden oluşan ve dört yıllığına seçilen idarecilerin oluşturduğu meclis. (e.n.)

20 *Livre de Perché* adıyla anılan, *fief*lerdeki mülklerin nitelik ve sahipliklerinin yazılı olduğu kayıtlar. (e.n.)

den alıp ağaca yeniden yerleştirmeye kadar vardırdı kötücüllüğünü.

Yoldan geçenler ona öfkeli sözler ettiklerinde, onlara ağacın üzerinde ötüşen yavruları ve yuvaya dönen anne baba kuşları göstermekle yetindi. Kuşlara düşkündü. Bu, genellikle büyücülerde rastlanan bir özellikti.

Çocuklar yalıyarlardaki martı yuvalarını bulmaktan keyif alır. Getirdikleri çok sayıdaki mavi, sarı ve yeşil yumurtayla şöminelerin kenarına gül şeklinde süslemeler yapılır. Yalıyarlar dik olduğundan bazen ayakları kayan çocuklar düşüp ölür. Hiçbir şey deniz kuşlarının yumurtalarıyla süslenmiş paravanlar kadar güzel olamaz. Gilliatt kötülük yapmak konusunda çok yaratıcıydı. Kendi hayatını tehlikeye atarak deniz kenarındaki dik kayalıklara tırmanıyor ve oyukları kuru ot yığınlarıyla, eski şapkalarla ve her tür engelle tıkayarak kuşların yuva yapmasını, yani çocukların da oralara gitmesini önlüyordu.

İşte bu yüzden bölgede Gilliatt biraz nefret edilen biriydi. Bu kadarı yeter de artardı bile.

5
Gilliatt'ın Diğer Karanlık Yanları

Gilliatt hakkında genel bir kanıya tam olarak varılmamıştı.

Çoğunluk *marcou* olduğuna inanıyor, bazıları ise onun *cambion* olduğunu iddia edecek kadar ileri gidiyorlardı.[21] *Cambion* bir kadının şeytandan doğurduğu çocuktur.

Bir kadının bir erkekten peş peşe yedi erkek çocuğu olursa, yedincisi *marcou*dur. Ama bunun için bir kız çocuğun seriyi bozmaması gerekir.

---

21 Yöre folklorundaki doğaüstü yaratıklar. (e.n.)

*Marcou*nun vücudunun herhangi bir yerinde zambak lekesi vardır. Nasıl zambak sıraca hastalığına yakalanmış Fransız krallarını ayağa kaldırırsa, leke de onu öyle iyileştirir. Fransa'da neredeyse her yerde, özellikle de Orléans'da *marcou* vardır. Gâtinais'nin her köyünde bir *marcou* vardır. *Marcou* yaraya üfler veya zambak lekesini değdirirse, hasta kişi iyileşir. Bu olay özellikle kutsal cuma günü başarıyla gerçekleşir. On yıl kadar önce, Gatinais yakınlarındaki Ormes'da lakabı Yakışıklı olan ve tüm Beauce halkının danıştığı bir *marcou* vardı. Atı ve arabası olan Foulon adındaki bu fıçı ustasının mucizelerini engellemek için jandarmanın müdahalesi gerekti. Zambak lekesi sol göğsündeydi. Başka *marcou*larda başka yerlerde olur.

Jersey'de, Aurigny'de ve Guernsey'de *marcou*lar vardır. Bu durum hiç kuşkusuz Fransa'nın Normandiya Düklüğü üzerindeki haklarıyla ilgilidir. Aksi takdirde niye zambak olsun?[22]

Ayrıca Manş Adaları'nda *marcou*ları gerekli kılan sıraca hastaları da vardır. Birileri bir gün denize giren Gilliatt'ın vücudunda zambağı gördüklerini sanmış, bunu ona sorduklarında yanıt olarak kahkahayla karşılaşmışlar. Kimi zaman o da diğerleri gibi gülüyordu. O zamandan beridir denize girdiği görülmedi; sadece tehlikeli ve ıssız kayalıklardan denize giriyordu, muhtemelen geceleri ayışığında; bu durum elbette ki kuşku uyandırıcıdır.

Şeytanın oğlu olduğu konusunda ısrar edenler hiç kuşkusuz yanılıyordu. Şeytanın oğullarının sadece Almanya'da bilindiğini bilmeleri gerekiyordu. Ama tabii Valle ve Saint-Sampson elli yıl önce cehaletin damgasını vurduğu bölgelerdi.

Guernsey'de birinin şeytanın oğlu olduğunu söylemek aşırıya kaçmak anlamına gelirdi.

Gilliatt tam da bu endişeyi uyandırdığı için, hastalık konusunda ona danışmaya geliyorlardı. Köylüler korkudan ge-

22 Zambak Fransa Krallığı'nın simgesidir. (ç.n.)

lip hastalıklarını anlatıyorlardı. Bu korku güveni de içerir ve taşrada hekim ne kadar şüphe uyandırıyorsa, ilacı da o kadar etkilidir. Gilliatt'ın ölen yaşlı kadından kalan ilaçları vardı; onları isteyenlerle paylaşıyor, karşılığında para almıyordu. Dolamaları ot tedavisiyle iyileştiriyordu, küçük şişelerinden birinin içindeki sıvı, ateşi düşürüyordu; Saint-Sampson'un kimyacısı, Fransa'da buna eczacı diyoruz, bunun muhtemelen kaynatılmış kınakına olduğunu düşünüyordu. En kötü niyetliler bile, kullandığı reçeteler göz önüne alınırsa hastalarına karşı iyi bir herif olduğunu kendiliklerinden kabul ediyorlardı; ama Gilliatt *marcou* oluşu konusunda hiçbir şey duymak istemiyor, bir sıracalı ondan zambağını dokundurmasını istediğinde kapıyı yüzüne kapatıyordu. Mucizeler yaratmayı ısrarla reddediyordu, bir büyücü için ne kadar gülünç bir şey. Büyücü olmayın ama büyücüyseniz işinizi yapın.

Genel antipatiyi bozan bir iki istisna vardı. Saint-Sampson bölgesinin defterleri ile doğum, evlilik ve ölüm kayıtlarından sorumlu olan kilise kâtibi Clos-Landès'li Sör Landoys, 1485'te asılan Bretonya defterdarının soyundan geldiği için övünç duyuyordu. Bir gün yüzerken fazla açılan Landoys boğulmak üzereyken Gilliatt suya atladı, o da boğulma tehlikesi geçirmesine rağmen Landoys'yı kurtardı. Landoys, o günden sonra Gilliatt hakkında kötü bir şey konuşmadı. Buna şaşıranlara şöyle diyordu: *Bana hiçbir şey yapmayan ve bana yardım eden bir adamdan nefret etmemi nasıl beklersiniz?* Hatta Gilliatt'a karşı belli bir dostluk besliyordu. Bu kâtip önyargıları olmayan bir adamdı. Büyücülere inanmıyor, hortlaklardan korkanlara gülüp geçiyordu. Boş zamanlarında eğlenmek için teknesiyle balığa çıkardı ve bir keresinde ayışığında sudan fırlayan beyaz bir kadın dışında olağanüstü bir şeyle karşılaşmamıştı, zaten böyle bir şey gördüğünden de emin değildi. Torteval büyücüsü Moutonne Gahy, ona, kravatın altına takılan ve kişiyi kötü ruhlara karşı koruyan bir muska vermişti; Landoys bu muskayla dalga

geçiyor, içinde ne olduğunu bilmiyordu. Yine de boynuna taktığında kendini daha güvende hissettiğinden muskayı hiç çıkarmıyordu.

Kâtip Landoys'nın izinden giden birkaç yürekli kişi de Gilliatt'ta ölçülü olma, içki ve tütün kullanmama gibi kimi iyi tarafların bulunduğunu söylemeyi göze alıyor, kimi zaman da şöyle güzelce övüyorlardı: *İçki ve tütün içmiyor, tütün çiğnemiyor, enfiye çekmiyor.*

Ama ölçülü olma yanında diğer nitelikler de gereklidir.

Halk Gilliatt'tan nefret ediyordu.

Diğer taraftan Gilliatt bir *marcou* olarak bazı hizmetlerde bulunabilirdi. Hayırlı bir cuma günü, bu tür tedaviler için uygun bir saat olan gece yarısında, adadaki tüm sıraca hastaları, kimisi içinden gelen sesi dinleyerek, kimileri de kendi aralarında randevulaşarak, yaralar içindeki acıklı halleri ve kavuşturdukları elleriyle Gilliatt'ın ayağına kadar gidip iyileştirilmeyi istediler. Gilliatt reddedince zalimliği iyice açığa çıktı.

6
İşkembe

İşte Gilliatt böyleydi.

Kızlar onu çirkin buluyordu.

Çirkin değildi. Belki de yakışıklıydı. Yüzünde Antik Çağ'dan bir barbarın ifadesi vardı. Hiç kımıldamadığında Traianus sütunundaki bir Daçyalıya benziyordu. Küçük, narin ve fazla girintisi çıkıntısı olmayan kulağının sesin dağılımını mükemmelen algılayacak bir biçimi vardı. İki gözünün arasında, yürekli ve kararlı insanlara özgü o dikey kırışıklık vardı. Dudakları, kenarlardan, hüznünü belli edercesine hafifçe sarkıktı. Yuvarlak alnında soylu ve dingin bir çıkıntı vardı, dalgalardaki yansımanın balıkçılara bahşettiği

o kırpıştırmaya rağmen içtenlikle bakıyordu gözleri. Gülüşü çocuksu ve sevimliydi. Dişleri fildişinden daha beyazdı. Ama güneş yanığı onu neredeyse zenciye dönüştürmüştü. Okyanusla, fırtınayla, geceyle hep iç içe olmanın bir bedeli vardı; otuz yaşında olmasına rağmen kırk beş yaşında gösteriyordu. Yüzünde rüzgârın ve denizin kasvetli maskesi vardı.

Ona Fesat Gilliatt lakabı takılmıştı.

Bir Hint masalında denir ki, Brahma bir gün Kuvvet'e sorar: "Kim senden daha güçlü?" Kuvvet cevap verir: "Beceri." Bir Çin deyişi şöyledir: "Aslan maymun olsaydı neler yapmazdı!" Gilliatt ne aslan ne de maymundu ama yaptığı işler Çin deyişini ve Hint masalını haklı çıkaracak türdendi. Cüssesi sıradan, kuvveti sıradan olan Gilliatt, yaratıcı ve etkili bir biçimde uyguladığı becerisi sayesinde devasa şeyleri kaldırmanın bir yolunu buluyor, bir atlet gibi mucizeler yaratabiliyordu.

Sportmen bir yapısı vardı; sol elini de sağ eli kadar iyi kullanıyordu.

Ava çıkmaz ama balık tutardı. Kuşları bağışlıyordu ama balıkları değil. O dilsizlerin vay haline! Muhteşem bir yüzücüydü.

Yalnızlık, insanları ya yetenekli ya da ahmak kılar. Gilliatt her ikisinin belirtilerini de gösteriyordu. Bazen sözünü ettiğimiz "şaşkınlık hali" içinde olduğu görülüyordu, avanağın biri olduğu düşünülebilirdi. Bazen nasıl da derin derin bakardı öyle. Eski Kaldeliler'de böyle adamlara rastlanırdı; bazı saatlerde çoban silinir ve müneccimin görünmesini sağlar.

Neticede, okumayı yazmayı bilen zavallı bir adamdı. Düşleyeni düşünürden ayıran sınırda olması da beklenebilir. Düşünür ister, düşleyen boyun eğer. Yalnızlık sıradan insanlara eklenir ve onları belli biçimde karmaşıklaştırır. Farkına bile varmadan yüreklerinde aziz bir dehşet büyütürler. Gilliatt'ın zihninin şekillendiği kasvet birbirine neredeyse eşit miktardaki ama birbirinden çok farklı olan iki karanlık

unsurdan oluşuyordu; içinde cehalet ve eksiklik, dışında gizem ve enginlik vardı.

Kayalıklara, dik bayırlara tırmanması, takımadada her havada işe koşturması, önüne çıkan ilk tekneye manevra yaptırması, gece gündüz en zorlu geçitlere dalması sayesinde, hiçbir faydasını görmese bile, kendi fantezisi ve keyfi adına şaşırtıcı bir denizci haline gelmişti.

Doğuştan kaptandı. Gerçek kaptan yüzeyden çok suların derinliklerinde yolculuk eden denizcidir. Dalga, teknenin yol aldığı sularda dip şekillerinin sürekli olarak karmaşıklaştırdığı bir dış sorundur. Gilliatt'ın sığlıklarda ve Norman takımadasının mercan kayalıklarında yol alması izlense, kafatasında denizin bir dip haritası olduğu söylenebilirdi. Her şeyi biliyor, her şeye meydan okuyordu.

İşaret şamandıralarının yerini, bunlara tüneyen karabataklardan daha iyi biliyordu. Creux, Alligande, Trémies ve Sardrette işaret şamandıralarının zor seçilir farkları onun için sisli havada bile net ve kesindi. Anfré'nin oval topuzlu kazığı, Rousse'un üçlü demir çubuğu, Corbette'in beyaz, Longue-Pierre'in siyah küresi konusunda hiç tereddüt etmiyordu ve Goubeau haçını Platte'taki toprağa saplı kılıçla veya Barbées'nin çekiç biçimindeki şamandırasını Moulinet'nin köşebent biçimindeki şamandırasıyla karıştırır mı diye endişe duyulmazdı.

Deniz hakkındaki bu nadir bulunur bilgisi, özellikle Guernsey'de adına *régate* denen ve bir tür düello olan o gösterilerden birinde kendisini belli etti. Yarışın hedefi, dört yelkenli bir tekneyi tek başına Saint-Sampson'dan bir fersah ötedeki Herm Adası'na götürmek ve oradan da Saint-Sampson'a geri getirmekti. Dört yelkenli bir tekneyi tek başına yönetmek her balıkçının yapacağı bir işti ve bunda büyük bir güçlükle karşılaşılmıyordu ama durumu zorlaştıran şuydu: Kullanılacak tekne, geçen yüzyılda denizcilerin *Hollanda göbeklisi* olarak adlandırdıkları, Rotterdam tarzı,

şişkin karınlı, büyük ve geniş bir şalupaydı. Sancak ve iskele taraflarında, rüzgârın estiği yöne göre birinden birinin suya daldırıldığı ve karinanın[23] yerini tutan iki kanadı bulunan o şişkin ve basık Hollanda teknelerine halen ara sıra rastlanıyor. İkinci güçlük Herm dönüşüydü, tekneye taşlardan safra yükleniyordu. Boş gidiliyor ama dolu geliniyordu. Yarışın ödülü tekneydi. Daha en başta kazanana verilmişti. Zamanında kılavuz gemi olarak kullanılan bu şalupanın kaptanlığını yirmi yıl boyunca Manş Denizi'nin en yaman denizcisi yapmıştı. Öldüğünde dümene geçecek biri bulunamadı ve bu yarışmanın ödülü olmasına karar verildi. Güvertesi olmasa da birçok özelliğe sahip bulunan tekne, usta bir denizcinin ilgisini çekebilirdi. Direği öndeydi, bu da yelkenlerin çekim gücünü artırıyordu. Diğer bir avantajı ise, direk, teknenin yüklenmesine engel çıkarmıyordu. Sağlam, ağır ama geniş gövdesi açık denize dayanıklıydı. Çok işe yarar bir tekneydi. Rakip olmak için herkes elini çabuk tuttu, zorlu bir düelloydu ama ödül güzeldi. Adanın en zorlu yedi sekiz balıkçısı öne çıktı. Hepsi kazanmayı denedi ama Herm'e kadar teki bile gidemedi. En sonuncu aday çok şiddetli bir fırtınada Serk ile Brecq-Hou arasındaki ürkütücü bir dar boğazı kayıkla geçmesiyle tanınıyordu. Terden sırılsıklam halde tekneyi geri getirip "Bu imkânsız," dedi. Bunun üzerine tekneye binen Gilliatt önce kürekleri, ardından ıskotayı kavradı ve denize açıldı. Ardından ıskotayı babaya dolamadı, zira bu tedbirsizlik olurdu, salmadı da ıskotayı ama rüzgârın etkisiyle makara sapanında hareket etmesi için, rotadan sapmayacak biçimde serbest bıraktı, şimdi ana yelkene söz geçirirken sol eliyle de dümeni kavradı. Üç çeyrek saat sonra Herm'deydi.

Üç saat sonra, lodos çıkıp koya enine esmesine rağmen Gilliatt'ın idaresindeki tekne taşlarla yüklenmiş halde Saint-Sampson'a dönüyordu. Zevkine veya bir meydan okuma olarak Herm'in tunçtan küçük topu da yüklenmişti. Bu top

23 Geminin su altında kalan kısmı. (e.n.)

her yıl 5 Kasım'da adalılar tarafından Guy Fawkes'ın ölüm yıldönümü için düzenlenen şenliklerde ateşleniyordu.

Bu arada Guy Fawkes öleli iki yüz altmış yıl olduğunu belirtelim. Epeyce uzun sürmüş bir neşe.

Fazladan Guy Fawkes'ın topunu da alarak teknesini aşırı yüklemesine ve yormasına, yelkenlerine lodos dolmasına rağmen, Gilliatt tekneyi Saint-Sampson'a getirdi, hatta yerine geri koydu.

Bunu gören Üstat Lethierry,[24] "İşte yürekli bir tayfa!" diye haykırdı.

Ve elini Gilliatt'a uzattı.

Üstat Lethierry'ye yeniden döneceğiz.

Tekne Gilliatt'a teslim edildi. Bu maceranın *Fesat* lakabına bir zararı dokunmadı.

Bazı kişiler bunun hiç de şaşırtıcı olmadığını, çünkü Gilliatt'ın teknesine yabanidöngel dalı sakladığını söylediler. Ama bu kanıtlanamadı.

Gilliatt o günden sonra teknesinden başka bir şey kullanmadı. Balığa bu ağır tekneyle çıkıyor, onu Bû de la Rue'nün duvarının altında sadece kendisine ait olan küçük bir demirleme alanına bağlıyordu. Hava kararırken ağlarını sırtına atıyor, kuru taşlardan kuru duvarı bir adımda atlayarak bahçeden çıkıyor, bir kayalıktan diğerine zıpladıktan sonra teknesine atlıyor, ardından denize açılıyordu.

Bol bol balık avladığı için döngel dalının hâlâ teknesinde olduğu iddia ediliyordu. Döngel, muşmula ağacıdır. Bu dalı hiç kimsenin görmemiş olmasına rağmen herkes bu söylentiye inanıyordu.

Fazla balığı satmıyor, dağıtıyordu. Yoksullar onun balığını alsalar da döngel dalından dolayı ona kin besliyorlardı. Bu olacak iş değildi. Denize böyle hilekârlık yapılmamalıydı.

---

24 Mess. Ancien Régime döneminde *Monsenyör* hitabının (aristokraside, devlet veya Kilise yönetiminde bulunanlar için kullanılan hitap biçimi) kullanılamayacağı statüdeki kişiler için kullanılan bir hitap. (e.n.)

O balıkçıydı, ama sadece balıkçı değildi. İçinden gelerek ve oyalanmak için üç dört meslek öğrenmişti. Marangoz, demirci, araba imalatçısı, kalafatçı, hatta biraz da makine tamircisiydi. Kimse bir tekerleği onun kadar iyi tamir edemiyordu. Balık avlamak için gerekli alet edevatını kendine has bir tarzda üretiyordu. Bû de la Rue'nün bir köşesinde küçük bir dökümhanesi, bir örsü vardı ve teknesinin tek bir çıpası olduğu için ikincisini kendi elleriyle yapmıştı. Bu çıpa mükemmeldi; anele[25] yeterince güçlüydü ve Gilliatt ölçmeyi hiç kimseden öğrenmemesine rağmen, çapanın kurtulmasını engelleyen çiponun tam ölçüsünü kendi başına bulmuştu.

Dış kaplamanın tüm çivilerini ahşap olanlarla değiştirmiş, böylece paslanmanın yaratacağı deliklerin önüne geçmişti.

Tekne donanımını bu şekilde fazlasıyla geliştirmişti. Bundan yararlanıp ara sıra bir iki aylığına Chousey veya Casquets gibi ıssız adalara gidiyordu. "Bak sen, Gilliatt ortalıkta yok," deniyor, kimse bu yokluğu dert etmiyordu.

7
Perili Evin Kalp Gözü Açık Sakini

Gilliatt hülyalı bir adamdı. Gözüpekliği de utangaçlıkları da bundan kaynaklanıyordu. Kendine özgü düşünceleri vardı.

Belki de Gilliatt'ta hem sanrılı hem de aydınlanmış denebilecek bir şeyler vardı. Sanrılar Martin gibi bir köylüyü olduğu kadar IV. Henry gibi bir kralı da etkisi altına alabilirdi. Bilinmezlik, kimi zaman insan zihnini hazırlıksız yakalar. Karanlıktaki ani bir yırtılma, görülmez olanı görünür yapar, sonra yine kapanır. Bu keşifler dönüştürücüdür kimi zaman; bir deveciden Muhammed, bir keçi çobanından Jeanne d'Arc

25 Çıpanın zincir veya halat bağlanan halka kısmı. (e.n.)

çıkarırlar. Yalnızlık, belli ölçüde bir vecd yayar. Alev alev yanan çalının dumanı[26] böyledir. Bunun sonucu olarak düşüncelerin geçirdiği gizemli sarsıntılar hekimi kâhine, ozanı peygambere çevirir. Horeb Tepesi, Kidron Vadisi, Ombos şehriyle Kastalia[27] çeşmesindeki defnenin çiğnenmiş yapraklarının verdiği sarhoşluklar, Busion ayında insanların ermesi hep bundan kaynaklanır; Peleia'nın Dodona'da, Femonoe'nin Delphi'de, Trophoius'un Livadya'da, Zülkifl'in Habur'da, Hieronymus'un Tebai'de görülmesi bundan kaynaklanır. Keşif halinde olmak kişiyi sıklıkla yorar, afallamasına yol açar. İlahi aptallaşma var olan bir şeydir. Kretenizm hastalığı olanın guatrı olmasındaki gibi Hint fakirinin de yükü iç gözünün keşfidir. Luther şeytanlarla Wittenberg'deki çatı katında konuşuyordu, Pascal cehennemi çalışma odasında paravanıyla gizliyor, siyahi büyücü Obi beyaz yüzlü tanrı Bossum ile görüşüyordu. Bunlar aynı olgudur; beyin kendi gücüne ve boyutuna göre diğer beyinden farklı biçimde taşır. Luther ve Pascal büyüktür ve büyük kalır, siyahi büyücü ahmaktır.

Gilliatt ne yükseklerde ne de fazla alçaklardaydı. Düşüncelere dalan biriydi. Hepsi bu. Doğaya biraz tuhaf bir açıdan bakıyordu.

Dupduru denizde hiç umulmadık irilikte ve biçimlerde denizanası cinsleri görmüştü, hem de birçok kez. Sudan çıktıklarında sıvı kristale benzeyen bu canlılar, hem berraklıkları hem de renkleriyle yaşadıkları ortama karışıyor, âdeta görünmez oluyorlardı. Gilliatt bundan yola çıkarak, saydam canlılar suda yaşıyorlarsa, aynı şekilde başka saydam canlıların da havada yaşayabilecekleri sonucuna varıyordu. Kuşlar havanın sakinleri değildi, hem havada hem de karada yaşıyorlardı. Gilliatt havanın ıssız olduğuna inanmıyordu. Diyordu ki, "Deniz dolu olduğuna göre, atmosfer neden boş olsun? Hava rengindeki yaratıklar ışıkta silinip gidecek, gö-

26 Musa Tanrı'yı yanan çalının dumanında görmüştür. (ç.n.)

27 Antik Yunan'da ırmak tanrısı Akheloos'un kızı. (e.n.)

zümüzden kaçacaktır; var olmadıklarını kim kanıtlayabilir? Benzerlikler, havanın da deniz gibi kendi balıklarının olması gerektiğini gösteriyor; havanın bu balıkları, yaratıcı öngörü bize gösterdiği lütfu onlara da göstereceğinden saydam olacaklardır; gün ışığını geçiren cisimleri gölge bırakmayacağından ve hatlarını belli etmeyeceğinden, bizim tarafımızdan bilinemeyecek, kavranamayacaklardır." Gilliatt, atmosfer tek başına çekip alınabilse, havada tıpkı bir gölde balık avlar gibi avlanılabilse, bir yığın şaşırtıcı varlıkla karşılaşılacağına inanıyor, bu düşe dalmışken, "Birçok şey böylece açıklığa kavuşurdu," diye de ekliyordu.

Bulanık bir düşünce hali olan düş, uykuya yaklaşır ve sınırındaki bu komşusuyla da ilgilenir. Saydam canlıların yaşadığı hava, bilinmeyenin başlangıcı olur ama daha ötesinde olasılığın enginliği ortaya çıkacaktır. Orada başka canlılar, başka olgular olacaktır. Doğaüstülük değil ama sonsuz doğanın gizemde devam etmesi. Gilliatt, varoluşunu belirleyen bu gayretkeş aylaklığı içinde garip bir gözlemciydi. Uykuyu bile gözlemleyecek kadar ileri gidiyordu. Uyku, inanılmaz olarak da nitelendirdiğimiz olasılıkla ilişki içindedir. Karanlıklar dünyası da bir dünyadır. Gece, gece olarak bir evrendir. Üstünde on beş fersah yüksekliğindeki atmosferin ağırlığını taşıyan insan organizması akşamları yorulur, bitkin düşer, yatar, dinlenir; bedenin gözleri kapanır, uyku halinde sanıldığından daha faal olan kafada işte o zaman başka gözler açılır, bilinmeyen belirir. Bilinmeyen dünyanın belirsiz nesneleri, kâh gerçek bir iletişim kurulmasıyla kâh dipsiz derinliklerin görünürlüğe doğru genişlemesiyle insana yakınlaşır, uzayın ayırt edilemeyen canlıları biz yeryüzü canlılarına merakla bakıyormuş gibidir, hayalî bir yaratık bize doğru yükselerek veya alçalarak gelip alacakaranlıkta yanımızda durur, seyrettiğimiz bu hayalet alemde başka bir yaşam meydana gelir ve dağılır, yaşamımızdan farklıdır, bileşeninde biz ve başka bir şey daha vardır. Uyuyan kişi, bilincinin ne tam

açık ne de tam kapalı olduğu bu durumda, bu garip hayvansıları, olağanüstü bitkileri, bu korkunç veya gülümseyen solgunlukları, bu larvaları, maskeleri, biçimleri, *hydra*'ları,[28] karmaşıklıkları, Ay'sız ayışığını, mucizenin bu çapraşık parçalarını, bulanık bir yoğunluğun içindeki bu çoğalmalar ve eksilmeleri, zifirî karanlıklarda süzülen biçimleri, düş olarak adlandırdığımız ve görülmeyen bir gerçekliğin yaklaşmasından başka bir şey olmayan tüm bu gizemi seçebiliyor gibidir. Düş gecenin akvaryumudur.

İşte Gilliatt böyle düşünüyordu.

8
Gild-Holm-'Ur Sandalyesi

Gilliatt'ın Houmet koyundaki evini, bahçesini ve teknesini çektiği küçük koyu günümüzde aramak boşunadır. Bû de la Rue artık yerinde değil. Bu sokağın bulunduğu küçük yarımada, yalıyar yıkıcıların kazma darbelerine maruz kaldı ve arabalara yüklenip taş ve mermer tüccarlarının gemilerine taşındı. Bunlar başkentte rıhtım, kilise ve sarayların yapımında kullanıldı. Kayalıklardan oluşan bu dik bayır çoktandır Londra'da.

Yarıkları ve çıkıntılarıyla denize uzanan bu kayalıklar gerçekten küçük bir dağ zinciridir; bunu görenin edineceği izlenim And Dağları'na bakan bir devinkiyle aynıdır. Yerel dilde Basamaklar adı verilmiş. Bu basamakların çeşitli biçimleri var. Bazıları omurgaya benziyor, her kayalık bir omur; bazıları kılçığa benziyor; bazıları da su içen bir timsahı andırıyor.

Bû de la Rue basamağının ucunda, Houmetli balıkçıların *Şeytan Boynuzu* olarak adlandırdıkları büyük bir kaya var-

28 Antik Yunan mitolojisinde çokbaşlı yılan görünümlü bir deniz canavarı. (ç.n.)

dı. Piramit şeklindeki bu kaya, yüksekliği hariç Jersey'deki[29] Le Pinacle'a benziyordu. Sular kabardığında dalgalar bunu kayalık basamaklardan ayırıyor ve Boynuz tek başına kalıyordu. Sular alçaldığında oraya tehlikesiz bir kıstak aşılarak ulaşılabiliyordu. Bu kayanın ilginç yanı, deniz tarafında, dalgaların oyduğu ve yağmurların cilaladığı doğal bir iskemleyi andırmasıydı. Nankördü bu sandalye. Farkına bile varmadan görünümünün güzelliğine kapılır, Guernsey'de dendiği gibi "manzara aşkına" orada dururdunuz; bir şeyler sizi ona çekerdi. Geniş ufukların hep bir cazibesi vardır. Bu sandalye açıyordu kendini size; dik cephesinde bir tür oyuk vardı ve bu yuvaya tırmanmak kolaydı; onu kayanın içine oyan deniz, altına da uygun şekilde yassı taşlardan oluşan bir merdiven yerleştirmişti; dipsizliğin böyle hoşlukları vardır, bu kibarlıklarından uzak durun; sandalyenin cezbettiği yukarı çıkıyor, oraya oturuyordu; her şey çok keyifliydi; oturma yeri dalgaların aşındırdığı ve yuvarlaklaştırdığı mermerden, kolçaklar da sanki bilerek yapılmış gibi duran iki oylumdan, arkalık olarak da buradan tırmanarak çıkmanın olanaksız olduğunu aklınıza getirmeden başınızın arkasında yükselmesine hayranlık duyacağınız o yüksek kayalık cephe; insanın bu sandalyede kendini unutmasından daha kolay hiçbir şey olamazdı; denizin tamamı ayaklar altındaydı, uzaklardaki giden gelen gemiler seçilebiliyor, bir yelkenli okyanus hattından Casquets'nin ötesine kadar gözle takip edilebiliyordu; hayranlık duyuluyor, bakılıyor, keyif alınıyor, esintinin ve dalgaların okşayışı hissediliyordu; Cayenne taraflarındaki bir yarasa türü, ne yaptığını gayet iyi bilerek, sizi gölgede yumuşak ve koyu kanatlarının çırpışıyla uyutur; rüzgâr bu yarasanın görülmez olanıdır; yıkıp geçmedikçe uyku verir. İnsan denizi hayranlıkla seyre dalar, rüzgârın esintisini dinler, rehavetin verdiği uyuklamaya kapıldığını hisseder. İnanılmaz bir güzellik ve ışıkla dolan gözleri kapatması büyük

29 Bailiwick of Jersey. (e.n.)

bir hazdır. Sonra aniden uyanır insan. Artık çok geçtir. Deniz yavaş yavaş kabarmış, sular kayayı sarmalamıştır.

Mahvolma anıdır.

Yükselen denizin korkunç ablukası başlamıştır.

Deniz önce hafifçe, ardından şiddetle kabarır. Kayalıklara ulaştığında öfkelenip köpükler saçar. Yüzmek, kör kayalıklarda her zaman işe yaramaz. En usta yüzücüler Bû de la Rue'nün boynuzunda boğulmuştur.

Denize kimi yerlerde ve kimi anlarda bakmak, kimi sefer bir kadına bakmada olduğu gibi tehlikelidir.

Guernsey'nin çok eski sakinleri, dalgaların kayaya açtığı bu oyuğu, o zamanlar Gild-Holm-'Ur ya da *Kidormur* Sandalyesi olarak adlandırıyorlardı. Keltçe bilenlerin anlamadığı bu Keltçe sözcüğü Fransızca bilenler anlar. *Qui-dort-meurt.*[30] İşte sözcüğün taşra dilindeki çevirisi budur.

Okur bu *Qui-dort-meurt* çevirisi ile M. Athénas'nın 1819'da, sanırım *Armoricain*'deki çevirisi arasında bir tercih yapmakta özgürdür. Bu saygıdeğer Kelt dilleri uzmanına göre, Gild-Holm-'Ur, *Kuş sürülerinin mola yeri* anlamına geliyordu.

Aurigny'de de buna benzer bir sandalye vardır, Chaise-au-Moine adlı bu iskemle dalgalarla öyle güzel şekillendirilmiş ve tam yerine yerleştirilmiş bir kaya çıkıntısından oluşmuştur ki, denizin âdeta ayaklarınızın altına bir tabure koymaktan keyif aldığı söylenebilir.

30 Fransızcada *kidormör* olarak okunur, "uyuyan ölür" anlamına gelir. (ç.n.)

II. Kitap

Üstat Lethierry

1
Hareketli Bir Yaşam ve Rahat Bir Vicdan

Saint-Sampson'un itibarlı kişilerinden biri olan Üstat Lethierry yaman bir tayfaydı. Denizlerde çok yolculuk etmişti. Miçoluk, yelkencilik, gabyacılık, dümencilik, ikinci lostromoluk, mürettebat şefliği, kılavuz kaptanlık, kaptanlık yapmış, şimdi armatör olmuştu. Denizi onun kadar iyi bilen biri daha yoktu. Kurtarma çalışmalarında gözüpekti. Fırtınalı havalarda ufka bakarak kıyı boyunca yürürdü. Oradaki de nedir? Birinin başı dertteydi. Weymouth'ın üç direkli sahil gemisi, Auvrigny'nin tek direkli küçük teknesi, Courseulle'ün yelkenli balık teknesi, bir lordun yatı, bir İngiliz, bir Fransız, bir yoksul, bir zengin, isterse de şeytan olsun, bir kayığa atlar, iki üç yürekli denizciyi çağırır, gerektiğinde tek başına palaman çözüp küreklere sarılır, denize açılırdı. Kabarıp alçalan dalgalar arasında bata çıka kasırganın içine dalar, tehlikeye gözü kapalı atılırdı. Boranın ortasında yağmurdan sırılsıklam ve şimşeklerle aydınlanmış olarak, yelesi köpükten bir aslanın ifadesiyle kayığında ayakta durduğu görülürdü. Bazen bütün gününü dalgaların, dolunun, rüzgârın ortasında

hayatını tehlikeye atarak, fırtınayla dalaşarak geçirir, batmak üzere olan gemilere yanaşarak insanları, yükleri kurtarırdı. Akşam evine döndüğünde bir çift çorap örerdi.

Gençliğini koruduğu süre içinde, on yaşından altmış yaşına kadar, elli yıl bu hayatı sürdürdü. Altmışına geldiğinde, Varclin demirhanesinin yüz elli kilo ağırlığındaki örsünü tek koluyla kaldıramadığını fark etti ve aniden romatizma ağrılarının tutsağı oldu. Denizden vazgeçmesi gerekiyordu. Böylece kahramanlık döneminden yaşlılık dönemine geçti. Artık ihtiyar bir adamdan başka bir şey değildi.

Romatizma ağrıları refah dolu bir yaşamın başlamasıyla birlikte ortaya çıktı. Emeğin bu iki ürünü bir arada olmayı sever. Zengin olunduğunda, felç de geçirilir. Hayatın ödülü budur.

Şimdi keyfimize bakalım, denir.

Guernsey gibi adalarda, halkı, hayatlarını tarlalarında çalışarak geçirenler ile dünya turu yapmakla geçirenler oluşturur. İlk grup toprağın, ikinci grup denizin emekçisidir. Üstat Lethierry ikinci gruba dâhildi. Yine de toprağı bilirdi. Zor bir emekçi yaşamı sürmüştü. Bütün kıtada yolculuk etmişti. Rochefort'da, ardında da Cette'te bir süre gemi marangozu olarak çalışmıştı. Dünya turundan söz etmiştik; Fransa turunu doğramacılık yaparak tamamladı. Franche-Comté tuzlalarında tuz kurutmada çalışmıştı. Bu dürüst adamın maceracı bir hayatı vardı. Fransa'da okumayı, düşünmeyi, arzu etmeyi öğrenmişti. Her işi yapmış, yaptığı her işte dürüstlüğü daha da kavramıştı. Doğasında tayfalık vardı. Deniz ona aitti. *Balıklar evimde,* diyordu. Neticede iki üç yıl dışında tüm yaşamını okyanusa adamıştı; *Hayatımı suya attım,* diyordu. Büyük denizlerde, Atlantik'te ve Pasifik'te yolculuk etmişti ama Manş'ı tercih ediyor, tam bir aşkla, *İşte en çetin olanı o!* diye haykırıyordu. Orada doğmuştu ve orada ölmek istiyordu. Bir iki kere dünya turu yaptıktan sonra kararını vererek Guernsey'e geri dönmüş ve bir daha

da oradan ayrılmamıştı. Artık sadece Granville'e ve Saint-Malo'ya gidip geliyordu.

Üstat Lethierry Guernseyli, yani Normandiyalı, yani İngiliz, yani Fransız'dı. Bu dördü büyük vatanı okyanusa batıp boğulmuştu sanki. Yaşamı boyunca, gittiği her yerde Normandiyalı balıkçıların geleneklerini sürdürmüştü.

Böyle biri olması, yeri geldiğinde eski bir kitabın kapağını açmasına, bir kitaptan keyif almasına, filozof ve ozanların isimlerini bilmesine ve her dili çat pat konuşmasına engel değildi.

2
Zevklerinden Biri

Gilliatt yabani biriydi. Üstat Lethierry de bir başka yabaniydi.

İnce yanları vardı bu yabaninin.

Kadınların elleri konusunda çok seçiciydi. Gençliğinde, neredeyse henüz çocuk yaşta, miço ile tayfa arasına bir şey iken, Tümamiral de Suffren'in şöyle haykırdığını duymuştu: *İşte güzel bir kız ama şu kırmızı elleri ne kadar da büyük*! Amiralin bir sözü her anlamda emirdir. Kehanetin üstünde emir vardır. De Suffren'in bu çıkışı Lethierry'yi küçük beyaz eller konusunda hassas ve seçici kılmıştı. Maun rengindeki geniş bir malayı andıran kendi eli ise, hafif bir dokunuşta bir topuz, bir okşayışta ise mengene etkisi uyandırıyor, yumruğu ise üzerine indiği kaldırım taşını kırıyordu.

Hiç evlenmemişti. Ya istememişti ya da uygun eş bulamamıştı. Belki de nedeni, bu tayfanın bir düşesin ellerini istemesiydi. Portbail'ın balıkçı kadınlarında böyle ellere hiç rastlanmaz.

Yine de hem Rochefort'da hem de Charente'ta bir zamanlar beğenisine uygun bir işçi kızla karşılaştığı anlatılı-

yordu. Güzel elleri olan güzel bir kızdı. Çaçarondu, iğnelerdi. Ona çıkışmaya kalkanın vay haline. Gerektiğinde pençe gibi kullandığı benzersiz tırnakları kusursuz ve korkusuzdu. Bu çekici tırnaklar Lethierry'yi büyülemiş, ardından da endişelendirmişti; günün birinde kadınına sözünü geçiremeyeceğinden çekinerek, bu geçici aşkını sayın belediye başkanının önüne götürmemeye karar vermişti.

Bir keresinde Aurignyli bir kız hoşuna gitmişti. Onunla evlenmeyi düşünürken, kasaba sakinlerinden biri ona demiş ki: *Sizi tebrik ederim. Karınız usta bir tezekçidir*. O da bu övgüyü açıklamasını ister. Aurigny'de bir âdet vardır. İneğin gübresi duvarlara atılır. Bu atışın bir usulü vardır. Gübre kuruduğunda yere düşer ve ısınma amacıyla yakılır. Bu gübrelere bölgede *coipiaux* adı verilir. Bir kızla da ancak usta bir tezekçiyse evlenilir. Bu yetenek Lethierry'yi kaçırmaya yetmiştir.

Aslında aşk veya gönül macerası konusunda hatırı sayılır bir köylü felsefesine ve hep vurgun ama kafeslenmemiş bir tayfa bilgeliğine sahip olarak gençliğinde "iç etekliğe" kolayca kapılmasıyla övünürdü. İç etek şimdilerde halka etek olarak adlandırılıyor. Bu da az çok bir kadını ifade eder.

Normandiya takımadalarının bu yaman denizcileri zekidir. Neredeyse hepsi okumayı ve yazmayı bilir. Pazar günleri sekiz yaşındaki küçük miçoların ellerinde birer kitapla bir halat yığınının üzerine oturduklarına rastlanır. Normandiyalı bu denizciler her zaman alaycıdır ve bugün söylendiği gibi taşı gediğine koyarlar. Onlardan biri olan yürekli kaptan Quéripel, II. Henri'ye indirdiği talihsiz mızrak darbesinden sonra Jersey'e sığınan Montgomery'ye şu sözleri yöneltir: *Çılgın kafa boş kafayı kırdı.* Yine, Saint-Brelade'da kaptan olan Touzeau, yanlış bir şekilde Piskopos Camus'ye atfedilmiş olan şu felsefi tekerlemeyi üretir: *Öldükten sonra papalar kelebeğe, sörler ise peynir kurduna dönüşür*.[1]

1 Özgün dilinde *pape* (pap) ve *papillon* (papiyon) ile *sir* (sir) ve *ciron* (siron) arasındaki ses benzerliğinden yararlanılmıştır. (e.n.)

3
Kadim Deniz Dili

Kanal Adaları'nın bu denizcileri gerçekten eski Galyalılardır. Bugün hızla İngilizleşen bu adalarda uzun süre yerli Fransızlar yaşadı. Serk köylüsü XIV. Louis'nin dilini konuşur.

Kırk yıl önce, Jersey ve Aurigny tayfalarının ağzından klasik denizcilik deyişleri dökülürdü. İnsan kendisini XVII. yüzyıl gemicilerinin ortasında sanırdı. Uzman bir arkeolog, o dönemde Jean Bart'ın ses hunisinden[2] eski lehçede çıkan ve Amiral Hidde'i dehşete düşüren manevra ve savaş naralarını inceleyebilirdi. Atalarımızın bugün neredeyse tamamıyla yenilenen denizcilik dili, 1820'lere doğru Guernsey'de hâlâ kullanılıyordu. Ana yelkenle düşük süratte gitmek "bayılmaktı"; pruva yelkenine ve dümenine rağmen rüzgârda seyreden bir gemi, "yaman gemiydi". Yelken açmaya "rüzgârla şişirmek" denirdi; palamar bağlamak "uyutmaktı"; manevradaki hatayla yelkenlerin tersten dolmasına "kubbe yapmak" denirdi; çapa halatının akıntıyla gerginleşmesine *baş tutmak* denirdi; yelkenlerin rüzgârla şişmesi de "dolu almaktı". Artık bunların hiçbiri kullanılmıyor. Günümüzde *louvoyer* (volta seyri) denirken o zamanlar *leauvoyer* denirdi; *naviguer* (tekneyle yol almak) yerine *naviger* denirdi; *virer vent devant* (tiramola) yerine *donner vent devant*; *aller de l'avant* (pupa seyri) yerine *tailler de l'avant*; *tirer d'accord* (başka bir tekneyi yedeğe almak) yerine *halez d'accord*; *dérapez* (çapanın deniz dibinde gezinmesi) yerine *déplantez*; *embraquez* (halatı germek) yerine *abraquez*; taquets (koçboynuzu) yerine *bittons*; *burins* (kavela) yerine *tappes*; *balancines* (balançina) yerine *valancines*; *tribord* (sancak) yerine *stribord*; *les hommes de quart à bâbord* (iskele tarafının vardiya nöbetçileri) yerine *les basbourdis* denirdi. Tourville, Hocquincourt'a şöyle yazmıştı: *Yelkenleri fora edip sıvıştık.*

2 Basit megafon. (e.n.)

"La rafale" (bora) yerine *le raffal*, "bossoir" (matafora) yerine boussoir, "drosse" (dümen zinciri) yerine *drousse*, "loffer"[3] (orsalamak) yerine *faire une olofée*; "élonger" (demir atmak) yerine *alonger*; "forte brise" (kuvvetli rüzgâr) yerine *survent*; "jouail" (çipo) yerine *jas*; "soute" (ambar) yerine *fosse*; işte bu yüzyılın başında Manş Adaları gemicilerinin dili böyleydi. Armatör Ango, Jerseyli bir kaptanın konuşmasını duysaydı heyecanlanırdı. Her yerde yelkenler için *faseyer* (sönmek) denirken Manş Adaları'nın dilinde *barbeyen* olarak söylenir. *Saute-de-vent* (rüzgârın dirisa etmesi) orada "folle-vente" (çılgın rüzgâr) adını alır. Palamarlamanın iki Gotik biçimi, *valture* (ağaç bağı) ve *portugaise* (portekiz tarzı), sadece orada kullanılıyordu. "Tour-et-choque" (halat volta, boş al) ve "Bosse et bitte" (bosa tut, biteye volta) gibi eski emirler sadece orada duyuluyordu. Granvilleli bir tayfa *le clan* (makara dili kanalı) derken, Saint-Aubin ya da Saint-Sampsonlu bir tayfa *le canal de pouliot* diyordu. Saint-Malo'daki *bout d'alonge* (çıpa tırnağı) Saint-Hélier'de *oreille d'âne*[4] oluyordu. Üstat Lethierry, tıpkı Vivonne Dükü gibi, güvertenin iç bükey eğrisine *la tonture*[5] ve kalafat keskisine *la patarasse* derdi. Duquesne, dişlerinin arasından fısıldadığı bu tuhaf yerel dille yendi Ruyter'i, Duguay-Trouin de aynı şekilde Wasnaer'i ve 1861'de, Tourville, gündüz vakti Cezayir'i bombalayan ilk kadırgayı baştan kıçtan palamarlarken bu garip dili kullanıyordu. Günümüzde artık ölmüş bir dil. Deniz argosu artık tamamıyla değişmiştir. Duperré, Suffren'in ne dediğini anlayamayacaktı.

İşaret sancakları da bir o kadar dönüşüme uğradı. La Bourdonnais'nin kırmızı, beyaz, mavi ve sarı dört meşalesinin yerini alan ve ikişer ikişer, üçer üçer, dörder dörder çekilen on sekiz sancağın uzak mesafelerle iletişim kurma

3 Yazım hatası, tek "f" ile yazılır, lofer. (e.n.)

4 Eşekkulağı. (e.n.)

5 Güvertenin pruva ve kıça doğru yükselmesi, şiyer. (e.n.)

ihtiyaçları için sunduğu yetmiş bin kombinasyon asla yetersiz kalmaz, hatta deyim yerindeyse, akla gelmeyen dile gelir.

4
İnsanı, Sevdiği Yaralar

Üstat Lethierry çok açıkyürekliydi; eli açık, yüreği kocamandı. Tek kusuru hayranlık uyandıran şu özelliğiydi: özgüven. Kendine özgü çok görkemli bir söz verme tarzı vardı: *Yüce Tanrı'ya şeref sözü veriyorum,* derdi. Bunu söylediğinde dediğini kesinlikle yapardı. Yüce Tanrı'ya inanırdı sadece, hepsi bu, kiliseye arada bir nezaketen giderdi. Denizde batıl inançları vardı.

Yine de fırtına ona hiçbir zaman geri adım attıramamıştı; bunun nedeni, itiraza açık biri olmamasıydı. Öyle bir durumda, değil birine, okyanusa bile anlayış göstermezdi. İtaat edilsin isterdi; deniz direnç mi gösterdi, vay haline, kendi bilirdi. Üstat Lethierry asla boyun eğmezdi. Ne kabaran bir dalga ne de tartışan bir komşu onu durdurmayı başarabilirdi. Dediği dedikti, kafasına koyduğunu yapardı. Ne bir itiraza ne de bir fırtınaya boyun eğerdi. Onun sözlüğünde *hayır* yoktu; ister insanın ağzından, ister bulutların gürüldemesinden gelsin. Söylediğini yapardı. Kendisinin geri çevrilmesine asla izin vermezdi. Yaşamındaki dikkafalılığı ve okyanustaki gözüpekliği bundan kaynaklanıyordu.

Balık çorbasını kendisi çeşnilendirirdi; ne kadar karabiber, tuz ve hangi otlar gerektiğini bilirdi. Yemek yemek kadar yemek yapmaktan da keyif alıyordu. Ense korumalı muşamba bir şapkayla çehresi değişen, bir redingotla alıklaşan, saçları rüzgârda uçuştuğunda Jean Bart'a, yuvarlak bir şapka taktığında Jocrisse'e benzeyen, karada sakar, denizde ise garip ve ürkütücü görünen bir adamdı. Sırtı bir hamalınkine benzerdi, hiç küfretmez, çok nadiren öfkele-

nirdi, ses hunisinde gök gürültüsüne dönüşen çok yumuşak bir ses tonu vardı, *Ansiklopedi*'yi okumuş bir köylü, Fransız Devrimi'ni görmüş bir Guernseyli, çok bilge bir cahildi, bağnaz değildi ama pek çok boş inancı vardı, Beyazlı Kadın'a[6] Meryem'den daha çok inanırdı. Polyphemos'un gücüne, rüzgâr okunun mantığına, Kristof Kolomb'un iradesine sahipti. Doğasında hem boğadan hem çocuktan bir şeyler vardı; burnu biraz basık, yanakları geniş, dişleri eksiksizdi, kırışıklığın dolandığı yüzünü dalgalar hırpalamış ve kırk yıl boyunca pusulanın tüm rüzgârlarını almıştı, yükselen suların ortasındaki kayalığı andıran alnında fırtına havası vardı; şimdi bu sert yüze sevimli bir bakış ekleyin, karşınızda Üstat Lethierry'yi bulacaksınız.

Üstat Lethierry'nin iki aşkı vardı: Durande ile Déruchette.

6 Dame Blanche. Lorraine ve Normandiya bölgelerindeki folklora ait kadın hortlak. (e.n.)

III. Kitap

Durande ile Déruchette

1
Cıvıltı ve Duman

İnsan bedeni bir görüntüden ibaret olabilir. Beden gerçekliğimizi saklar, ışığımızın veya gölgemizin üzerindeki katmandır. Gerçeklik ruhtur. Kesin konuşmak gerekirse, yüzümüz bir maskedir. Gerçek insan, tenin altındakidir. Ten denen o yanılsamanın ardına gizlenmiş ve sığınmış olan o insanı fark edebilsek, şaşırmaktan fazlası olurdu bize. Dış varlığı gerçek varlık olarak benimsememiz, ortak yanılgımız. Örneğin, filanca kız olduğu gibi görülebilse, belki bir kuş görürüz.

Bir kız görünümündeki bir kuştan daha nefis ne olabilir ki? O kuşun sizin evinizde yaşadığını düşünün. Adı Déruchette olacaktı. Sevimli yaratık! Ona, *Günaydın Matmazel çobanaldatan kuşu!* demek isterdiniz. Kanatları görülmez ama cıvıldadığı duyulurdu. Ara sıra şarkı söylerdi. Gevezeliğiyle insanın aşağısında olur ama şarkısıyla ondan üstün olur. Bu şarkıda bir gizem var; bakire, meleğin kılıfıdır. Kadın olununca melek gider ama daha sonra dönüp anneye

küçük bir ruh getirir. Yaşamın akışında bir gün anne olacak olanın içinde uzun süre çocukluğu kalır, küçük kız genç kızda var olmaya devam eder, o bir çalıbülbülüdür, "Uçup gitmemesi ne hoş!" der onu görenler. O sevimli, o cana yakın canlı evin içinde daldan dala, yani odadan odaya girer, çıkar, yaklaşır, uzaklaşır, tüylerini parlatır, saçlarını tarar, kulağa hoş gelecek türlü türlü gürültü yapar, tasviri mümkün olmayan şeyler mırıldanır kulağınıza. Soru sorar, yanıt verilir; ona soru sorulur, o cıvıldar. Onunla gevezelik edilir, gevezelik etmek konuşmanın yorgunluğunu alır. Bu varlığın içinde bir gökyüzü vardır. Bu sizin karamsarlığınıza karışan bir gök mavisidir. Bu kadar hafif, bu kadar ele avuca sığmaz olmasının yanında istese bir nefes gibi havaya karışabilecekken gözünüzün önünde kalma lütfunda bulunması ne hoştur. Bu dünyada, güzellik bir zorunluluktur. Yeryüzünde cazibeli olmak kadar önemli pek az nitelik vardır. Sinekkuşu olmasa orman umutsuzluğa kapılırdı. Neşe saçmak, mutluluk yaymak, kasvetli şeylerin ortasında bir ışık sızıntısına sahip olmak, kaderi yaldızla kaplamak, ahenk olmak, zarafet olmak, incelik olmak size destek olmaktır. Güzellik, sırf öyle olmasıyla bana hoş gelir. Böyle bir canlı, çevresindeki her şeyi büyüleyen bir peri gibidir; kimi zaman bunun farkında değildir, bu hali daha olağanüstüdür; varlığı aydınlatır, yakınlaşması ısıtır, yanınızdan geçtiğinde sizi memnun eder, durduğunda sizi mutlu kılar; ona bakmak yaşamaktır; o insan yüzlü bir seherdir; orada olmaktan başka bir şey yapmaz, bu da yeterlidir zaten, cennete çevirdiği evin tüm gözeneklerinden bir cennet fışkırır; bu esrime halini, soluk alıp vermek dışında bir çaba harcamadan dağıtır yanındakilere. Nasılı bilinmez ama o gülümseme, tüm canlıların hep birlikte sürüklediklerı devasa zincirin yükünü hafifletir, size daha ne söylememi bekliyorsunuz, ilahi bir şey. Déruchette'in gülümsemesi böyleydi işte. Dahası, Déruchette bu gülümsemenin ta kendisiydi. Bize yüzümüzden daha fazla benzeyen bir

şey vardır, yüz ifademiz ve bize yüz ifademizden daha fazla benzeyen bir şey vardır, gülümsememiz. Déruchette gülümsediğinde Déruchette oluyordu.

Jersey ile Guernsey halkının özel bir çekiciliği vardır. Kadınlarda, özellikle de kızlarda saf bir güzellik çiçek açar. Saksonlardaki açık ten ve Normanlardaki dirilik onlarda birleşir: Pembe yanaklar ve mavi bakışlar. Bir tek yıldızlar eksiktir bu bakışlarda. İngiliz terbiyesi onları cansızlaştırır. Paris'in derinliği içlerinde belirdiği gün bu duru bakışlar karşı konulmaz hale gelecektir. Neyse ki Paris henüz İngiliz kadınlarda varlık göstermemiştir. Déruchette bir Parisli değildi ama Guernseyli de değildi. Saint-Pierre-Port'da doğmuştu ama Üstat Lethierry tarafından yetiştirilmişti. Zarif bir kız olması için yetiştirilmişti; öyle de olmuştu.

Déruchette'in bakışları biraz kayıtsız ve saldırgandı elinde olmadan. Belki de aşk sözcüğünün anlamını bilmiyor ve erkekleri bile bile kendisine âşık ediyordu. Yine de niyeti kötü değildi. Evliliği hiçbir şekilde düşünmüyordu. Saint-Sampson'a yerleşen yaşı geçkin, göçmen beyefendi, *Bu küçük kız barut gibi flört ediyor*, derdi.

Déruchette dünyanın en güzel küçük ellerine ve bunlarla uyumlu ayaklara sahipti, Üstat Lethierry, *dört sinek ayağı* derdi. Benliğine iyilik ve yumuşaklık işlenmişti, amcası Üstat Lethierry onun hem ailesiydi hem de serveti; işi yaşamak, yeteneği birkaç şarkı, bilgisi güzelliği, zekâsı masumiyet, yüreği cehaletti. Denizaşırı Fransız topraklarında doğmuş beyazlara özgü zarif tembelliğine dalgınlık ve canlılık eşlik ederken çocukluğun o muzip neşesi melankoliye hafif meyilliydi. Bir parça adalı tarzını yansıtan giysileri zarif olsa da uygunsuzdu. Çiçeklerle süslü şapkalar giyerdi bütün yıl, saf bir yüzü, kusursuz bir boynu, kumral saçları vardı ve yazın açık teninde hafiften çiller belirirdi, ağzı büyüktü ve dudaklarında, gülümsemesinin hayranlık uyandıran tehlikeli parıltısı belirirdi. İşte Déruchette buydu.

Kimi zaman, güneş battıktan sonraki vakitte, akşam denize karışıp alacakaranlık dalgalara ürküntü kattığı sıralarda, Saint-Sampson'un liman ağzına, suların kasvetle kabarmasının eşliğinde, ne olduğu belli olmayan bir şey, ıslık çalan, balgam çıkaran bir canavar silüeti, bir hayvan gibi hırıldayan ve bir volkan gibi tüten bir yaratık, köpüklere salyasını akıtarak ve beraberinde sisleri sürüyerek bir hydra gelir, korkunç yüzgeçlerini suya vurarak ve ağzından alev saçarak kente yönelirdi. İşte Durande da buydu.

2
Ütopyanın Bitmek Bilmez Hikâyesi

182*'de Manş Denizi'nde bir buharlı geminin görülmesi müthiş bir yenilikti. Normandiya kıyıları bundan uzun süre ürkmüştü. Ufkun enginliğinde ters yönlere seyrederken karşılaşan on on iki buharlı gemiye günümüzde kimse bakışlarını çevirmiyor; olsa olsa, o da bir an için, buharlarının renginden Wales mı yoksa Newcastle kömürü mü yaktıklarını anlayan bir uzmanın ilgisini çekiyorlardır. Kimse umurunda olmadan geçip gidiyorlar. Geliyorlarsa *Welcome*, gidiyorlarsa *Bon voyage*.

Yüzyılımızın ilk çeyreğinde bu keşifler karşısında daha fazla endişe duyulur, bu makineler ve dumanları özellikle Manş'ın adalılarına hoş görünmezdi. İngiltere kraliçesinin kloroform kullanarak doğum yaptığı için *İncil*'e karşı çıkmakla suçlandığı[1] ahlâk, din ve siyaset kurallarına bağlı bu takımadalarda, buharlı geminin ilk başarısı *Devil-Boat* [Şeytan Gemisi] adıyla vaftiz edilmek oldu. Gemi, o sıralar Katolik ve şu zaman Kalvinist ama her daim sofu olan bu yaman balıkçılar için yüzen bir cehennem gibiydi. Adalı bir vaiz şu soruyu ortaya atmıştı: *Tanrı'nın birbirinden ayırdığı suyu ve*

1 Yaratılış, Böl. III, Ayet 11: *Acı çeke çeke doğuracaksın.* (V. H.)

ateşi bu şekilde kullanmaya kimin hakkı var?[2] Bu ateşten ve demirden yaratık Leviathan'a benzemiyor muydu? İnsan ölçeğinde bir kargaşayı yeniden yaratmak anlamına gelmiyor muydu? İlerlemenin hızlanmasının geri dönen kargaşa olarak nitelenmesi ilk değildi.

Çılgınca bir düşünce, büyük bir yanılgı, saçmalık; işte bu yüzyılın başında Napoléon'un danıştığı Bilimler Akademisi'nin buharlı gemi hakkındaki yargısı böyleydi. Saint-Sampson balıkçılarının bilimsel açıdan Parisli mühendisler düzeyinde olması hoş görülebilir, Guernsey gibi küçük bir ada, dinî açıdan Amerika gibi büyük bir kıta kadar aydınlanmak zorunda da değil. Fulton'ın ilk buharlı teknesi 1807'de, Livingston'ın[3] emrinde ve Watt'ın İngiltere'den gönderilen makinesiyle donanmış olarak, mürettebat dışında sadece André Michaux ve başka biri olmak üzere toplam iki Fransız yolcusuyla New York'tan Albany'ye doğru ilk kez yola çıktığında takvimler 17 Ağustos'u gösteriyordu. Bunun üzerine Metodistler devreye girdiler ve tüm şapellerde vaizler *on yedi* sayısının, on boynuzlu ve yedi başlı Kıyamet Yaratığı'nın sayısı olduğunu ileri sürerek tekneyi lanetlediler. Amerika'da buharlı gemi Kıyamet Yaratığı'na, Avrupa'da ise Yaratılış Yaratığı'na benzetiliyordu. Aradaki tek fark buydu.

Bilginler buharlı olanaklı görmediklerinden, din adamları ise dine aykırı olduğu için reddetmişlerdi. Bilim mahkûm ediyor, din lanetliyordu. Fulton bir tür Lucifer'di. Kıyıların ve taşranın sıradan insanları da kendilerini huzursuz eden bu yeniliğin lanetlenmesine eşlik ediyordu. Buharlı gemi hakkındaki dinî bakış açısı şöyleydi: Su ve ateş birbirlerinden ayrılmıştır. Bunu Tanrı emretmiştir. Tanrı'nın birleştirdiklerini ayırmamak, ayırdıklarını birleştirmemek gerekir. Köylüler ise tavırlarını ondan korktuklarını dile getirerek koyuyorlardı.

---

2 Yaratılış, Böl. I, Ayet 4. (V. H.)

3 Amerika'nın Fransa büyükelçisi. (ç.n.)

O geçmiş dönemde Guernsey'den Saint-Malo'ya bir buharlı gemi getirmek gibi bir girişime cesaret etmek için Üstat Lethierry olmak gerekirdi. Bunu özgür düşünen biri ve yürekli bir denizci olarak sadece o algılayabilir, o gerçekleştirebilirdi. Fransız yanı bunu düşünmesini, İngiliz yanı ise bunu uygulamasını sağladı.

Hangi vesileyle olduğunu anlatalım.

3
Rantaine

Burada anlattığımız olayların yaşandığı dönemden yaklaşık kırk yıl önce, Paris banliyösünde, Fosse-aux-Lions ile Tombe-Issoire[4] arasındaki surların yakınında kuşkulu bir konut vardı. Burası yalıtık bir virane, suçlu yatağıydı. Karısı ve oğluyla orada oturan burjuva kökenli haydut, eskiden Châtelet'de savcı kâtipliği yapmış olsa da tastamam bir hırsızdı. Sonradan ağır ceza mahkemesinde yargılandı. Rantaine ailesi; buydu isimleri. Viranedeki maundan konsolun üstünde çiçek süslemeli iki porselen fincan görülüyor, birinin üzerinde yaldızlı harflerle *Dostluk Hatırası*, diğerinde de *Saygı Armağanı* yazıları okunuyordu. Çocuk bu batakhanede suçla iç içe yaşıyordu. Ebeveyni küçük burjuva olduğundan onu eğitiyor, okumayı öğretiyordu. Üzerinde neredeyse paçavra gibi elbiseler olan solgun yüzlü anne, âdet yerini bulsun diye çocuğuna "eğitim" veriyor, kelime heceletiyor, bu eğitime de kocasının pusu kurmasına yardım etmek veya yoldan geçen birine kendini satmak için ara veriyordu. O arada *İsa'nın Haçı Kitabı* bırakıldığı yerde açık duruyor, çocuk da hemen masanın yanında düşlere dalıyordu.

Bir olayda suçüstü yakalanan baba ve anne suçun karanlığında ortadan kaybolduklarında, çocuğu da bir daha gören olmadı.

4 Aslan Çukuru ve Issoire Mezarlığı. (e.n.)

Lethierry yolculuklarından birinde kendisi gibi bir maceracıya rastladı, kimbilir hangi kötü durumdan kurtardı, yardım etmesiyle adamın minnettarlığını kazandı, kanı ısındı adama, alıp Guernsey'e getirdi onu, gemici olacak kadar akıllı bulduğundan ortağı yaptı. Bu kişi işte o küçük Rantaine idi.

Rantaine'in Lethierry gibi güçlü bir ensesi, yükleri iki omzunun arasında taşıyabilecek geniş ve güçlü bir bedeni ve Herkül gibi adaleleri vardı. Yürüyüş ve davranışları aynıydı. Rantaine daha uzun boyluydu. Onları limanda yan yana yürürken arkalarından gören biri, "İşte iki kardeş!" derdi. Ama önden bakıldığında aynı şey geçerli değildi. Lethierry'nin gizlisi saklısı yokken, Rantaine sır küpüydü. Rantaine ihtiyatlıydı. Rantaine silah ustasıydı, armonika çalardı, yirmi adım uzaktan sıktığı mermi mumun alevini söndürürdü, yumruğu sertti, *La Henriade*'dan dizeler söyler ve rüyaları yorumlardı. Treneuil'ün *Tombeaux de Saint-Denis*'sini ezbere bilirdi. Portekizlilerin *Zamorin* dediği Kozhikode sultanıyla tanıştığını söylerdi. Üzerindeki küçük ajandanın sayfaları karıştırılsaydı, şu tür notlar bulunabilirdi: *Lyon'da, Saint-Joseph zindanlarından birinde bir duvar yarığına gizlenmiş bir eğe var.* Tane tane, ağır ağır konuşurdu. Bir Saint-Louis şövalyesinin oğlu olduğunu söylerdi. Takımı bozulmuş iç çamaşırlarında farklı harfler vardı. Onur konusunda kimse onun kadar hassas değildi; dövüşür, öldürürdü. Bakışında sahne oyuncusu bir anneden kalan bir şeyler vardı.

Kurnazlığın kılıfı olan güç, işte bu Rantaine'di.

Fuarın birinde, *cabeza de moro* adıyla da tanınan, Mağribî kafası şeklindeki yumruk torbasına attığı bir yumruğun sertliğiyle Lethierry'nin gözüne girmişti.

Daha önceki maceralarını Guernsey'de bilen yoktu. Karışıktı bu maceralar. Kaderlerin bir vestiyeri olsaydı, Rantaine'in kaderi bir soytarının giysisine benzerdi. Haya-

tı tanımış, feleğin çemberinden geçmişti. Neredeyse bütün dünyayı dolaşmış, her mesleği yapmıştı. Madagaskar'da aşçı, Sumatra'da kuş yetiştiricisi, Honolulu'da general, Galapagos Adaları'nda dindar bir yayında gazeteci, Oomrawuttee'de şair, Haiti'de farmasondu. Bu son kimliğiyle Grand-Goâve'da ünlü bir kişinin cenaze töreninde yaptığı konuşma yerel gazetelerde şöyle yer almıştı: (...) "Elveda güzel ruh! Şimdi uçtuğun göğün mavi kubbesinde Petit-Goâve'ın iyi yürekli başrahibi Léandre Crameau ile karşılaşacaksın. Ona on yıllık görkemli bir çabayla Anse-à-Veau kilisesini tamamladığını söyle! Elveda, yüce ruh, örnek mason!" Görüldüğü gibi, farmason maskesi sahte Katolik kimliğini engellemiyordu. İlki onun ilerleme yanlılarıyla, ikincisi de dindarlarla ilişki içinde olmasını sağlıyordu. Safkan beyaz olduğunu söylüyor, siyahlardan nefret ediyordu ama Soulouque'u[5] tanısa ona hayranlık duyardı. 1815'te Bordeaux'da kraliyet yanlısıydı. O dönemdeki devasa beyaz sorgucu, kafasından buram buram tüten kralcılığını işaret ediyordu.[6] Karabatak gibi bir görünüyor, bir kayboluyor, sonra yeniden ortaya çıkıyordu. Yanardöner bir haytaydı. Türkçe biliyordu; *giyotinle infaz edildi* yerine *kellesi vuruldu* derdi. Trablusgarp'ta bir talebenin[7] kölesi yapılmış, orada dayak yiye yiye Türkçe öğrenmişti; görevi akşamları camilerin kapısına gitmek ve müminlere tahta levha veya devenin kürekkemiği üzerine yazılmış *Kur'an* ayetlerini yüksek sesle okumaktı. Muhtemelen dinden dönmüştü.

Her şeye, her şeyin en beterine yetenekliydi.

Kahkaha atarken aynı anda kaşlarını çatardı. *Siyasette, hiçbir gücün etkileyemeyeceği kişilere saygı duyarım*, derdi.

---

5 Başkan seçildikten sonra kendini imparator ilan eden Haitili devlet adamı. (e.n.)

6 Bourbon Restorasyonu olarak anılan dönemde piyadenin kafasındaki sorguca bir gönderme olabilir. (e.n.)

7 Fransızca söylenişiyle "thaleb" biçiminde yazılmıştır. *Kur'an* öğrencisi anlamında. (e.n.)

Geleneklere bağlıyım, derdi. Çoğunlukla neşeli ve içtendi. Ağzının biçimi söylediklerinin anlamını yalanlıyordu. Burun delikleri ayılarınkini andırırdı. Gözünün köşesinde her tür karanlık düşüncenin buluştuğu kırışıklıklardan oluşan bir benek vardı. Çehresinin gizemi ancak o benekle açıklanabilirdi. Göz kenarındaki kırışıklıklar bir akbabanın pençesi gibiydi. Kafası şakaklarına doğru geniş ve tepesi düzdü. Çalı gibi kıllarla dolu biçimsiz kulakları, *Bu indeki hayvanla konuşmayın*, der gibiydi.

Bir gün, Guernsey'de kimse Rantaine'in nerede olduğunu bilemedi.

Lethierry'nin ortağı, ortaklığın kasasını boşaltarak "sıvışmıştı".

Kuşkusuz o kasada Rantaine'in parası da vardı ama bunun yanında Lethierry'nin elli bin frangı da o kasanın içindeydi.

Lethierry, gemicilik ve doğramacılık mesleklerini yaptığı kırk yıl boyunca dürüst bir şekilde çalışmış ve yüz bin frank biriktirmişti. Rantaine bu paranın yarısını almıştı.

Yarı yarıya batmış haldeki Lethierry yıkılmadı ve hemen kendini toplaması gerektiğini düşündü. Yürekli insanların cesaretleri değil servetleri çalınır.

O dönemde buharlı gemilerden söz edilmeye başlanıyordu. Lethierry'nin aklına Fulton'ın tamamıyla reddedilen makinesini denemek ve Normandiya takımadasını Fransa'ya bir buharlı gemiyle bağlamak geldi. Varını yoğunu bunun üzerine oynuyor, kalan servetini bu işe yatırıyordu. Rantaine'in kaçışından altı ay sonra, şaşkınlığa kapılan Saint-Sampson limanından çıkan bir buharlı gemi, denizde yangın çıkmış izlenimi yaratarak Manş'ı geçiyordu.

Nefret ve küçümsemenin derhal "Lethierry'nin guleti" lakabıyla ödüllendirdiği bu geminin Guernsey'den Saint-Malo'ya düzenli seferler yapacağı bildirildi.

4
Ütopya Hikâyesinin Devamı

Anlaşılacağı gibi bu olay ilk başta kötü karşılandı. Guernsey ile Fransa kıyısı arasında sefer yapan tüm tekne sahipleri yaygara çıkardı. Bunun kutsal kitaba ve kendi tekellerine bir saldırı olduğunu öne sürdüler. Bazı şapellerde gemiyi kınayan vaazlar verildi. Elihu adında bir rahip buharlı gemiyi "din düşmanlığı" olarak niteledi. Yelkenli geminin dine uygun olduğu ilan edildi. Buharlı geminin taşıdığı ve indirdiği öküzlerin başlarında şeytanın boynuzları olduğu net bir şekilde görüldü. Bu karşı çıkış makul bir süre devam etti. Bununla birlikte, zamanla daha dinç gelen bu öküzlerin iyi satıldığı, etlerinin daha lezzetli olduğu, insanların da denizde daha az risk aldığı fark edildi. Daha ucuz olan bu yolculuk daha güvenli ve kısaydı; yola belli bir saatte çıkılıyor, gemiden belli bir saatte iniliyordu; daha hızlı ulaştırılan balıklar daha taze yeniyordu ve artık Guernsey'de sık rastlanan bereketli balık avlarının fazlası Fransa pazarına aktarılabiliyor, Guernsey ineklerinin leziz tereyağları *Devil-Boat*'la yelkenli teknelerden daha hızlı taşınıyor ve tazeliğini koruyor, böylece Dinan'dan, Saint-Brieuc'den, Rennes'den sipariş yağıyordu; nihayet *Lethierry'nin guleti* sayesinde, seyahat güvenliği, düzenli ulaşım, kolay ve hızlı gidişgeliş, hareketlilik, pazarların çoğalması, ticaretin gelişmesi sağlanmıştı ve sonuç olarak *İncil*'e karşı çıkan ve adayı zenginleştiren bu *Devil-Boat* hakkında bir karar vermek gerekiyordu. Kimi ince fikirliler gemiyi bir ölçüde onaylama riskini göze aldı. Zabıt kâtibi Landoys bu gemiye saygı duyduğunu açıkladı. Zaten bu onay kendisi adına tarafsızlık anlamına geliyordu çünkü Lethierry'yi sevmiyordu. Öncelikle Lethierry bir üstat, kendisi ise sördü. Landoys, Saint-Pierre-Port'da zabıt kâtipliği yapsa da Saint-Sampson'da ikâmet ediyordu ve burada önyargılı olmayan iki kişi vardı; o ve Lethierry. Bu da

birinin diğerinden nefret etmesi için yeterliydi. Aynı tarafta olmak insanları birbirinden uzaklaştırır.

Bununla birlikte, Landoys buharlı gemiyi destekleme dürüstlüğünü gösterdi. Diğerleri de yavaş yavaş ona katıldı. Olaylar farkına varmadan gelişti, deniz gibi kabardı; zamanla sürekli ve artan başarı, verilen hizmetin yerindeliği, herkesin refahının artması sayesinde, öyle bir gün geldi ki, birkaç bilge kişi dışında herkes *Lethierry'nin guletine* hayranlık duymaya başladı.

Bugün bu derece hayranlık duyulmayacaktır. Kırk yıl önceki bu buharlı gemi günümüzün gemi imalatçılarını gülümsetir sadece. Biçimsiz bir harika, hatalı bir mucize.

Günümüzde okyanusları aşan büyük gemilerimiz ile Denis Papin'in 1707'de Fulda'da denediği çarklı ve buharlı gemisi arasındaki fark, yüz on beş ayak yüksekliğinde büyük bir sereni olan, üç bin ton yük, bin yüz kişi, yüz yirmi top, on bin gülle ve yüz altmış şarapnel salkımı[8] taşıyan, savaş sırasında her iki bordasından bir buçuk ton demir kusan ve hareket için rüzgârı beş bin altı yüz metrekare yelkenine alan, uzunluğu iki yüz, genişliği elli ayak olan üç direkli *Montebello* ile içindeki fazla miktardaki taş balta, yay ve topuzla birlikte Wester-Satrup balçıklarında keşfedildikten sonra Flensburg Belediye Konağı'na konan şu ikinci yüzyıla ait Danimarka kadırgası arasındaki fark kadardır.

1707 ile 1807 arasındaki yüz yıl, Papin'in ilk gemisini Fulton'ın ilk gemisinden ayırır. Kuşkusuz "Lethierry'nin guleti" bu iki taslağın daha gelişkin bir haliydi ama kendisi de bir taslaktı. Yine de bu bir başyapıt olmasını engellemiyor. Bilimin her embriyosunun şu ikili görünümü vardır: fetus canavarı, tohum harikası.

---

8 Mitralyöz kelimesinin kaynağı, *mitraille*; üzüm salkımı da denmektedir. İri demir misketlerden oluşmakta ve üzüm salkımını andırmaktadır. Şarapnel kelimesi İngilizceden geçmiştir ve merminin içindeki metal parçaları karşılamaktadır. (e.n.)

5
Şeytanın Gemisi

"Lethierry'nin guletine" yelken direkleri yerleştirilirken geminin ağırlık merkezi dikkate alınmamıştı, üstelik tek kusuru bu değildi. Gemi yapımının yasalarından biridir. Geminin itici gücü ateş olduğunda yelkenler süs gibidir. Çarklı bir gemide yelken takımının neredeyse hiç önemli olmadığını da buna ekleyelim. Gulet çok kısa, çok yuvarlak ve toparlaktı; baş ve kıç omuzlukları genişti, bunu hafifletme cesareti gösterilememişti. Gulet Hollandalıların göbekli yelkenlilerinin[9] kimi sakıncalarına ve avantajlarına sahipti. Başı kıçı üzerinde pek inip kalkmıyor ama çok yalpa yapıyordu. Davlumbazları[10] çok yüksekti. Uzunluğuna oranla kemeresi fazlaydı. Makine ağır olduğundan çok yer kaplıyordu ve gemiyi yükle doldurmak için küpeşteleri aşırı yükseltmek gerekmişti; savaşabilmesi ve yüzebilmesi için donanımının hafifletilmesi gereken yetmiş dört toplu baştardaların kusuruna sahipti. Manevraya harcanan zamanı geminin uzunluğuyla orantılı olduğundan kısalığı sayesinde hızlı çark edebilmeliydi ama ağırlığı bu avantajını ortadan kaldırıyordu. Mastori postasının çok geniş olmasından dolayı da yavaştı; suyun direnci, geminin karina genişliği ile geminin hızının karesiyle doğru orantılıdır. Pruvası düşeydi, günümüzde kusur sayılmayacak bir nitelik ama o dönemde kırk beş derecelik açıda olması değişmez bir kaideydi. Gövdenin yuvarlak yapısı iyi ayarlanmıştı ama bu boy bu eğime uygun olmadığı gibi, yanlara doğru tasfiye edilen su kütlesinin gövdeye paralel hizanlamasına elverişli değildi. Fırtınalı havalarda önden ve arkadan suya çok batıyordu, bu da ağırlık merkezinde bir hata olduğunu

---

9 Burada Fransızca "işkembe", "göbek" gibi anlamlara gelen *panse* kelimesi kullanılmıştır. Böyle bir terim yoktur. Kelime ilk kez 1956 yılında Robert Gruss'ün *Petit Dictionnaire de Marine* isimli sözlüğünde "yuvarlak iskeletli eski bir Hollanda yelkenlisi" anlamıyla yer almıştır. (e.n.)

10 Çarkların üzerini kaplayan korumalık. (e.n.)

gösterirdi. Makinenin ağırlığı yüzünden yük olması gereken yerde değildi; ağırlık merkezi sıklıkla ana direğin arkasında kalıyor, o zaman da buhardan destek alıp mayistraya[11] bel bağlamamak gerekiyordu, çünkü böyle durumlarda mayistra gemiyi rüzgâr üstünde tutacağına rüzgâr altına düşürüyordu. Bunun ilacı, rüzgâra en yakın olunan noktada, ana yelken iskotasını laçka etmektir; böylece rüzgâr baş omuzluktaki yelkenlerde tutulacağından ana yelken pupa yelken etkisi yapamaz. Bu manevra güçtü. Eski tarzdı dümeni, bugünkü gibi simit dümen değil, dümen bodoslamasına bağlı iğnecikler sayesinde sağa sola dönen ve kıç bodoslamanın üstünden geçen yatay bir kirişle kumanda edilen yeke dümendi. Yuyu'yu[12] andıran iki kayık mataforalara asılmıştı. Geminin dört çapası vardı: ana çapa, çalışkan çapa veya *working-anchor* da denen ikinci çıpa, iki de göz demiri. Zincirle suya bırakılan bu dört çapa, duruma göre pupadaki büyük ırgat ve pruvadaki küçük ırgatıyla yönlendirilirdi. Buharlı ırgat, o dönemde henüz insan eliyle dura kalka kullanılan kollu ırgatın yerini almamıştı. Biri sancak, diğeri iskele tarafında olmak üzere iki göz demiri olduğundan kazayağı yapamıyor,[13] bu da onu rüzgâr karşısında güçsüz kılıyordu. Yine de böyle bir durumda ikinci çıpadan destek alabilirdi. Şamandıralar olması gerektiği gibiydi, su dışında kalarak çapaların zincirlerini taşıyacak şekilde yapılmışlardı. Şalupa iyi bir boyuttaydı ve gemide birçok işe yarıyordu; ana çıpayı taşıyacak güçteydi. Bu gemideki yenilik bir kısmının zincirle donanmış olmasıydı, bu durum selviçenin hareket yeteneğini kısıtlamıyor, çarmıka da gerilme kuvvetinden bir şey kaybettirmiyordu. Yelken direkleri ikincil önemde olsa da orantıları yerindeydi; kapelesi iyi geriliydi, netaydı. Postalar ve kaplamalar sağlamdı ama kötü işçilikti, çünkü buharlı gemide ahşap işçiliğinin yelkenli

11 Ana yelken. (e.n.)

12 Eski tip bir Çin kayığı. (e.n.)

13 Pruvadan üç demir atmak. (e.n.)

gemideki kadar bir önemi yoktu. Saatte iki fersah hız yapıyordu. Eğlendiğinde[14] iyi de boca ediyordu.[15] "Lethierry'nin guleti" iyi bir gemiydi ama suyu yarmak için yeterli keskinliği yoktu. Tehlikeli durumlarda, sığlıklarda ve fırtınalı havada manevra yeteneği azdı. Biçimsiz bir şey gibi çıtırdıyordu. Dalgalı denizde seyrederken çıkardığı ses, yeni bir ayakkabının gıcırtısına benziyordu.

Özellikle bir kabı andıran bu gemi, ordunun değil ticaretin ihtiyaçlarına göre donatıldığından istifleme özelliğine sahipti. Pek fazla yolcu almıyordu. Sığır nakliyesi kendine özgü bir istifleme gerektirir, başka türlü bir zorluğu vardır. Öküzlerin dip ambarda taşınmasının kimi sakıncaları vardı. Günümüzde ön güverteye istifleniyor. *Devil-Boat*'un davlumbazları beyaza, gövdesi su kesimi hattına kadar ateş rengine ve geri kalanı da bu yüzyılın çirkin modasına uygun bir şekilde siyaha boyanmıştı.

Su çekimi boşken bir kulaçtan biraz fazla, yükteyken iki kulaçtı.

Makinesine gelince, güçlüydü. Üç tonilato için bir beygir gücü vardı, yani yaklaşık bir römorköre eşit. Çarklar geminin ağırlık merkezinin biraz önüne uygun bir şekilde yerleştirilmişti. Makinenin en yüksek basıncı iki atmosferdi. Yoğuşmalı ve genleşmeli olmasına rağmen çok kömür yakıyordu. Destek noktasının kararsızlığı yüzünden volanı yoktu ve bunun yerine, bugün de olduğu gibi, çifte düzenek birbiri ardı sıra iki manivelayı harekete geçiriyordu; bu iki manivela, uçları dönen bir mile sabitlenmiş halde ve biri çeyrek dönüş yaptığında diğeri ölü noktada olacak şekilde hareket ediyordu. Makinenin tamamı tek bir dökme tabana yerleştirilmişti; böylece ciddi bir avarya sırasında bile dalgalar dengesini bozamıyor, gövde hasar görse bile makine hasar görmüyor-

14 Teknenin başının rüzgârdan uzaklaşması veya "kafayı aç" komutuyla uzaklaştırılması. (e.n.)

15 Teknenin başını rüzgânn gittiği yöne (rüzgâr altına) çevirme. (e.n.)

du. Biyel, makineyi daha da sağlamlaştırmak için silindirin yanına yerleştirilmişti, bu da muvazene tekerleğinin ortada olan salınım merkezini uca taşıyordu. Biyeli ortadan kaldıran salınımlı silindir icat edileli çok oldu ama o dönemde silindirin yanındaki biyel makine mühendisliğinin tepe noktasıydı. Bölmelere ayrılmış kazanda tuzlu su pompası vardı. Çarkların çok büyük olması güç kaybını azaltıyor, bacanın çok yüksek olması hava emişini artırıyordu, ama çarklar büyüklükleriyle dalgalara, baca da yüksekliğiyle rüzgâra hedef oluyordu. Ahşap palalar, demir kancalar, dökme poyralar, işte çarklar bunlardan meydana geliyordu ve işin şaşırtıcı yanı sökülüp takılabiliyorlardı. Çark palalarının üçü hep su altındaydı. Çark merkezinin hızı geminin hızını altıda bir oranında geçiyordu, ki bu çarkların kusuruydu. Ayrıca manivelaların pimi çok uzundu ve çekmece, buharı silindire aşırı sürtünmeyle dağıtıyordu. O dönemde bu makine için harika değerlendirmesi yapılıyordu ve öyleydi.

Makine Fransa'da, Bercy fabrikasında yapılmıştı. Üstat Lethierry imalat sırasında biraz kafa yormuş, makineyi onun taslağına göre hazırlayan mühendis ölmüştü. Bu yüzden bu makine tek örnekti ve yerini doldurmak mümkün değildi. Tasarlayan yaşıyordu ama inşa eden ölmüştü.

Makine kırk bin franga mal olmuştu.

Üstat Lethierry guletini Saint-Pierre ile Saint-Sampson arasındaki ilk kulenin yanında bulunan kapalı kızakta kendisi yapmış, ağacı Bremen'den almıştı. Gemi marangozluğu birikimini bu inşa işinde kullanmıştı ve ne kadar yetenekli olduğu, katrandan daha sağlam olan Hint sakızıyla kalafatlanmış dar ve eşit aralıklı kaplamalarından anlaşılıyordu. Karina kaplaması iyi perçinlenmişti. Omurgayı *galgal*le[16]

16 *Gallegalle* veya *galle-galle*. Kuru zifte aynı miktarda odun yağı karıştırılıp kaynatılarak oluşturulan bir tür ahşap koruyucusu. Sıcakken ve çabuk uygulanması gerekir. Joseph François Charpentier de Cossigny'nin Bengal yolculuğunu anlatan kitabın ikinci cildinde geçen bir kelimedir, Fransızcada yoktur, ses benzerliğine dayanarak kullanılmış olabilir. (e.n.)

güçlendirmişti. Geminin gövdesinin fazla yuvarlak oluşuna çare için cıvadraya bir bumba takmış, böylece cıvadra yelkenini birken ikiye çıkarmıştı. Gemi denize indirildiğinde, "İşte dalgaların üzerindeyim!" demişti. Görüldüğü üzere guletin inşası başarıyla tamamlanmıştı.

Gemi ya tesadüfen ya da özellikle 14 Temmuz'da denize indirildi. O gün güvertede iki çarkın arasında bakışlarını denize sabitledi ve haykırdı:

— Şimdi sıra sende! Parisliler Bastille'i ele geçirdi; şimdi de seni ele geçiriyoruz!

Lethierry'nin guleti Guernsey'den Saint-Malo'ya haftada bir kez gidip geliyordu. Salı sabahı yola çıkıyor, cumartesi kurulan pazardan önce, cuma geri dönüyordu. Tüm takımadanın kabotaj tekneleri içinde kereste boyutları en büyük olanıydı ve yük kapasitesi hacimle arttığından, tek bir seferi işe yatırılan para ve verimlilik açısından diğer gemilerin dört seferine karşılık geliyordu. Bu yüzdan yüksek kâr sağlıyordu. Bir geminin namı istiflemesine bağlıdır ve Lethierry istifin üstadıydı. Artık gemide bizzat çalışamayacağını hissettiğinde istifçi olarak kendi yerini alması için bir tayfayı eğitti. İki yılın sonunda, buharlı gemi yılda yedi yüz elli sterlin, yani on sekiz bin frank kazanmaya başladı. Guernsey sterlini yirmi dört, İngiliz sterlini yirmi beş ve Jersey sterlini yirmi altı frank değerindedir. Bu karmaşık para hesapları sanıldığı kadar karmaşık değildir; bankalar hesaplarını iyi bilir.

6
Lethierry'nin İtibarının Artması

"Gulet" başarılı bir yolda ilerliyor, Üstat Lethierry, efendi olacağı günün yaklaştığını hissediyordu. Guernsey'de öyle hemen *efendi* olunmuyordu. İnsan ile monsenyör arasında çıkılması gereken bir merdiven vardı; ilk basamakta sadece

ad yer alıyordu, Pierre diyelim; ikinci basamakta *Komşu* Pierre, üçüncü basamakta Pierre *Baba*, dördüncü basamakta *Sör* Pierre; ardından beşinci basamakta *Üstat* Pierre, nihayet en tepede Pierre *Efendi*[17] olunuyordu.

Karada oluşan bu merdiven denizleri aşar. İngiltere hiyerarşisinde de aynı şey geçerlidir. İşte gitgide ışıklar saçan basamaklar: Beyefendinin (*gentleman*) üzerinde henüz şövalye olmamış genç soylu (*esquire*), onun üzerinde şövalye (ömür boyu *sör*) yer alır. Basamakların yükselmesiyle barone (unvanını miras bırakabilen *sör*), lord (İskoçya'da *laird*) baron, vikont, kont (İngiltere'de *earl*, Norveç'te *jarl*), marki, dük, ardından Lordlar Kamarası üyeliği, kraliyet prensi ve kral. Bu basamaklar halktan burjuvaziye, burjuvaziden baronetliğe, baronetlikten Lordlar Kamarası üyeliğine, oradan da krallığa kadar çıkıyor.

Üstat Lethierry, başarılı girişimi, buharlı *Devil-Boat* sayesinde bir kimliğe kavuşmuştu. "Guleti" inşa etmek için Bremen'den, Saint-Malo'dan borç almak zorunda kalmıştı ama bu borçlar her yıl azalıyordu.

Ayrıca Saint-Sampson liman ağzında, deniz ile bahçe arasında kalan ve bunların kesişiminde *Les Bravées* ismi okunan yepyeni ve güzel bir taş evi peyderpey borç ödeme biçiminde satın almıştı. Ön cephesi liman duvarının bir bölümünü oluşturan Bravées evi iki sıralı pencereleriyle dikkati çekiyordu. Kuzeyde çiçeklerle kaplı bir bahçe, güneyde okyanus yer alıyordu, böylece bu evin biri fırtınalara, diğeri güllere bakan iki cephesi vardı.

Bu iki cephe, evin iki sakini Üstat Lethierry ve Matmazel Déruchette için özellikle hazırlanmış gibiydi.

Bravées evi Saint-Sampson'da ünlüydü. Çünkü Üstat Lethierry sonunda itibar sahibi olmuştu. Bu itibara kavuşması biraz iyiliğinden, fedakârlığından, cesaretinden, biraz da kurtardığı insanların sayısından, dahası başarısından,

17 Bkz. Birinci kitap, dipnot 15. (e.n.)

Saint-Sampson limanına buharlı gemiyle sefer yapma imtiyazını kazandırmasından kaynaklanıyordu. *Devil-Boat*'un başarısını gören başkent Saint-Pierre, onu kendi limanına davet etmiş ama Lethierry Saint-Sampson'u tercih etmişti.

Doğduğu şehirdi. "Denize burada atıldım" demesi, ona orada itibar kazandırıyordu. Vergi ödeyen bir mülk sahibi olması, Guernsey'de dendiği üzere, onu bir *kent sakini* yapıyordu. Belediye meclisinin on iki üyesinden biri olmuştu. Bu yoksul tayfa, Guernsey'nin toplum düzeninin altı basamağından beşini çıkmıştı; efendiydi ve üstatlığa geçmek üzereydi; bunun da üzerine çıkmayacağını kim bilebilirdi? Günün birinde Guernsey yıllığının *Gentry and Nobility* bölümünde şu olağanüstü ve muhteşem yazının okunmayacağını kim bilebilirdi: *Lethierry Esq.*[18]

Ama Üstat Lethierry gelip geçici şeyleri küçümsüyor, belki de önemsemiyordu. Bir işte yararlı olduğunu hissediyor mu, işte buydu mutluluk. İtibar sahibi olmak, onun anlayışında, gerekli kişi olmak kadar önemli değildi. Dediğimiz gibi iki aşkı, dolayısıyla iki tutkusu vardı: Durande ve Déruchette.

Her şeyi göze alarak denizle masaya oturmuş ve tombala yapmıştı.

Tombala, denizde yol alan Durande'dı.

7
Aynı Vaftiz Babası ve Aynı Vaftiz Annesi

Lethierry bu buharlı gemiyi yaratmış, ardından vaftiz ederek *Durande* ismini vermişti. Onu sadece Durande olarak anacağız. Ayrıca, neredeyse Durande'yı bir insan olarak gören Üstat Lethierry'nin düşüncesine katılarak, dizgide alışılageldiğinin aksine, italikle *Durande* şeklinde yazmayacağız.

---

18 Esq. (esquire): Seyis anlamına da gelmekte olup, şövalye ilan edilmemiş genç soylular için kullanılan bir unvandır. (ç.n.)

Durande ve Déruchette aynı isimdir. Durande'ın kısaltılmış hali olan Déruchette ismi Fransa'nın batısında çok yaygın kullanılır.

Taşranın ermişleri adlarını hem kısaltılmış hem de uzatılmış halleriyle kullanır. Böylece bir kişinin olduğu yerde birkaç kişi var sanılabilir. Farklı isimler altındaki bu vaftiz babası ve vaftiz anası kimlikler nadir rastlanan bir şey değildir. Lise, Lisette, Lisa, Élisa, Isabelle, Lisbeth, Betsy bu karışımdan Elisabeth ortaya çıkar. Mahout, Maclou, Malo ve Magloire muhtemelen aynı azizin adıdır. Bu kadar örnek yeter.

Azize Durande, Angoumois ve Charente'ın bir azizesidir. Doğru mudur peki? Azizlerin hayatlarını inceleyenlerin konusudur bu. Doğru veya yanlış, adını taşıyan şapeller vardır.

Lethierry'nin bu azizeyle tanışıklığı, muhtemelen, Rochefort'da genç bir tayfayken, güzel bir Charenteli kızın, belki de güzel tırnaklı işçi bir kızın şahsında oldu. Epey bir anısı olmalı ki sevdiği iki şeye adını verdi: gulete Durande, kıza Déruchette.

Birinin babası, diğerinin amcası.

Déruchette erkek kardeşinin kızıydı. Ne annesi ne de babası vardı. Üstat Lethierry ona sahip çıkmıştı, hem babalık hem analık yapıyordu.

Déruchette sadece yeğeni değil, aynı zamanda da vaftiz kızıydı. Vaftiz kurnasında yanı başındaydı. Koruyucu Azize Durande'ı[19] ve bu Hristiyan ismi olan Déruchette'i o buldu.

Déruchette, söylediğimiz gibi Saint-Pierre-Port'da doğmuştu ve ismi oranın nüfus kütüğüne kayıtlıydı.

Yeğen çocuk yaşta, amca ise yoksul olduğundan, kimse *Déruchette* adını umursamadı ama küçük kız *miss* ve tayfa bir *gentleman* olunca *Déruchette* ismi herkesi şaşırtmaya başladı. Kendisine "Neden Déruchette?" diye sorulduğunda, Üstat Lethierry, "Öylesine bir isim," diyordu. Kızı bir-

19 Çocuğa ismi verilen ve çocuğun koruyucusu sayılan aziz veya azize; koruyucu aziz(e). (e.n.)

çok kez yeniden vaftiz etmek istediler ama Üstat Lethierry hiç oralı olmadı. Bir gün, Saint-Sampson'un yüksek cemiyetinden, zengin olduğu için artık çalışmayan bir demircinin güzel karısı şöyle dedi:

— Artık kızınıza *Nancy* diye sesleneceğim.

Üstat Lethierry'nin yanıtı şu oldu:

— Tamam da neden Lons-le-Saulnier[20] değil?

Güzel kadın işin peşini bırakmadı ve ertesi gün şöyle dedi:

— Déruchette ismini kesinlikle istemiyoruz. Kızınız için güzel bir isim buldum: *Marianne*.

Üstat Lethierry'nin yanıtı şöyle oldu:

— Gerçekten de güzel bir isim ama iki çirkin hayvanın bir araya gelmesinden oluşuyor, bir koca ve bir eşek.[21]

Déruchette ismini kullanmaya devam etti.

Yukarıda anlatılanlardan yeğenini evlendirmek istemediği sonucunu çıkaranlar yanılacaktır. Kuşkusuz onu evlendirmek istiyor ama bunu kendi tarzınca yapmayı düşünüyordu. Déruchette'in kocası kendisi gibi biri olmalı, yani çok çalışmalı ve kıza pek iş bırakmamalıydı. Erkeklerde kara elleri severdi, ama kadınlarınkiler beyaz olmalıydı. Déruchette'in güzel ellerinin yıpranmaması için onu hanımefendiliğe yönlendirmişti. Bir müzik hocası tutmuş, bir piyano, küçük bir kitaplık ve bir dikiş sepetinin içinde iğne iplik almıştı. Déruchette dikiş dikmekten çok okumaya, okumaktan çok müziğe meraklıydı. Üstat Lethierry de bunun böyle olmasını istiyordu. Ondan tek beklediği cazibeli olmasıydı. Bir kadından ziyade bir çiçek olması için yetiştirmişti. Denizcilerin yaşamını inceleyen herkes şunu anlamış olmalıdır: Kabalık, inceliği sever. Yeğen zengin olmalıydı ki amcanın idealini gerçek yapsın. O koca buharlı makine bu amaçla

20 Nancy'nin 300 km uzağında bir kasaba. (ç.n.)

21 Fransızcada *mari* koca anlamına gelir; *anne* ile *âne* [eşek] kelimelerinin okunuşları aynıdır. (ç.n.)

çalışıyordu. Durande'ı, Déruchette'in çeyizini hazırlamakla görevlendirmişti.

8
Bonny Dundee Ezgisi

Déruchette'in bahçeye ve Valle Şatosu'nun bulunduğu yüksek tepeye bakan iki pencereli odası, damarlı maundan mobilyası ile yeşil-beyaz damalı perdeleri olan yatağıyla evin en güzel odasıydı. Bû de la Rue, o yüksek tepenin diğer yamacındaydı.

Déruchette'in piyanosu ve müziği bu odadaydı. En beğendiği ezgiyi, melankolik İskoçya şarkısı *Bonny Dundee*'yi piyanosunu çalarak söylüyordu; tüm akşam bu ezgiyle, tüm seher onun sesiyle bezeliydi, bu durum şaşırtıcı bir tezat oluşturuyordu; "*Miss* Déruchette piyano çalıyor," deniyordu ve yamaçtan geçenler bu berrak sesi, bu hüzünlü şarkıyı dinlemek için kimi zaman Bravées evinin bahçe duvarının kenarında duruyorlardı.

Déruchette neşeli adımlarla gezindiği evde sürekli bir ilkbahar esintisi yaratıyordu.

Şirindi ama şirin olmaktan ziyade güzeldi ve güzel olmaktan ziyade zarifti. Üstat Lethierry'nin yaşlı kaptan dostlarına, bir asker ve denizci şarkısında geçen, "güzelliğiyle alayda nam salmış" o prensesi hatırlatıyordu. Üstat Lethierry, "Palamar gibi örülmüş saçları var," derdi.

Çocukluğundan beri çok sevimliydi. Uzun süre burnunun nasıl şekilleneceğinden endişelenilmişti ama büyük ihtimalle güzel olmakta karar kılmış olan küçük kız iyi idare etmişti; büyümesi sevimliliğini hiç etkilememişti; burnu ne uzamış ne küçülmüştü, kız serpildikçe cazibesi de kaybolmamıştı.

Amcasına daima *Babacığım* derdi.

Üstat Lethierry onun bahçıvanlıkla, hatta ev işleriyle ilgili yeteneklerine ses çıkarmıyordu. Déruchette gülhatmi, mor renkli sığırkuyruğu, dayanıklı alev çiçeği ve kızıl renkli mübarekotu tarhlarını kendi suluyor, pembe tayaotu ve ekşiyonca ekiyordu; bunları yaparken, çiçeklere karşı çok konuksever davranan Guernsey Adası'nın ikliminden yararlanıyordu. Sarısabırotunu herkes gibi saksıya değil, toprağa ekiyor ve işin en güç yanını başararak Nepal beşparmakotunu yetiştiriyordu. Küçük sebze bahçesi çok becerikli bir biçimde düzenlenmişti. Ispanaktan sonra sıra turplara, bezelyeden sonra sıra yine ıspanağa geliyordu; temmuzda Hollanda karnabaharı, Brüksel lahanası ekmeyi biliyordu. Şalgam için ağustosu, kıvırcık hindiba için eylülü, yabanhavucu için sonbaharı, kazayağı için kışı bekliyordu. Kürek ve tırmığı fazla kullanmadıkça ve özellikle de gübreyi kendisi atmadıkça Üstat Lethierry bunlara ses çıkarmıyordu.

Ona Guernsey'nin iki belirgin ismini taşıyan, Grâce ve Douce[22] adında iki hizmetçi kız tutmuştu. Grâce ve Douce ev ile bahçenin işlerini gördüklerinden ellerinin kızarmasına izin vardı.

Üstat Lethierry'ye gelince, küçük odası, zemin katta dış kapının ve evin merdivenlerinin bulunduğu büyük salonun hemen bitişiğindeydi, liman manzaralıydı. Odada hamağı, yanından hiç ayırmadığı kronometresi ve piposu, ayrıca bir masası ve iskemlesi vardı. Kirişli tavan ve dört duvar kireçle boyanmıştı; kapının sağında asılı duran güzel bir Manş takımadası haritasında *W. Faden, 5, Charing Cross, Geographer to His Majesty* yazıyordu. Üzerinde dünya gemiciliğinin renkli flamaları ve simgeleri bulunan, dört köşesinde Fransa'nın, Rusya'nın, İspanya'nın, Amerika Birleşik Devletleri'nin, ortasında ise İngiltere'nin bayraklarının yer aldığı pamuklu o devasa mendil ise sol duvara çivilenmişti.

22 Atıfet ve Letafet. (ç.n.)

Grâce ve Douce, kelimenin iyi anlamıyla ifade edilecek olursa, sıradan iki kişiydi. Douce kötü niyetli değildi ve Grâce da çirkin değildi. Bu tehlikeli isimler kötü bir sonuca yol açmamıştı. Bekâr olan Douce bir "dost" bulmuştu. Manş Adaları'nda bu sözcük ve bu ilişki hiç de nadir değildi. Bu iki kızda, takımadadaki Norman hizmetçilere özgü bir tür ağırkanlılık vardı. Bakımlı ve güzel olan Grâce bir kedinin tedirginliğiyle sürekli ufku gözlüyordu. Çünkü onun da Douce gibi geri dönmesinden korktuğu bir dostu, hatta söylendiğine göre tayfa olan bir kocası vardı. Ancak bunlar bizi ilgilendirmez. Grâce ile Douce arasındaki fark şuydu: Ortamı ciddi ve safiyane olmayan bir evde Douce hizmetçi olarak kalırken, Grâce hanımın özel hizmetçisi olabilirdi. Grâce'ın bazı marifetleri Déruchette gibi temiz yürekli bir kızın yanında kayboluyordu. Zaten Douce'un ve Grâce'ın aşkları gizliydi. Üstat Lethierry'nin hiçbir şeyden haberi yoktu ve Déruchette'i lekeleyecek bir ortam mevcut değildi.

Zemin kattaki basık tavanlı salonun şöminesinin etrafı banklar ve masalarla çevreliydi, burası Fransız Protestan sığınmacıların gizli toplantı mekânı olarak kullanılmıştı. Meaux Piskoposu Béninge Bossuet'nin hünerlerini gösteren parşömen, siyah ahşap çerçevesiyle taş duvarın tek süsüydü. Piskoposluk bölgesinde yaşayan ve Nantes Fermanı'nın iptali sırasında bu Kartal'ın[23] zulmüne uğrayarak Guernsey'e sığınanlar, yaşananlara tanıklık etmesi için bu çerçeveyi duvara asmışlardı. Ağır bir dil ve sararmış bir mürekkebin şifresi çözülebilirse şunlar okunabiliyordu:

29 Ekim 1685, Sayın Meaux Piskoposu tarafından, Kral'dan, Morcerf ve Nanteuil tapınaklarının yıkılması hakkında ricacı olundu.

2 Nisan 1686, Meaux Piskoposu tarafından, baba oğul Cochard için din adına tutuklanma hakkında ricacı olundu. Tövbe eden baba oğul salındı.

23 Bossuet'nin lakabı. (ç.n.)

28 Ekim 1699, Meaux Piskoposu tarafından M. de Pontchartrain'e hitaben yazılan, reform geçirmiş dinin mensubu de Chalandes ve de Neuville hanımların Paris Yeni Katolikler Evi'ne yerleştirilmesi gerektiğini hatırlatan yeni bir dilekçe gönderildi.

7 Temmuz 1703, Meaux Piskoposu tarafından, kraldan, Fublaines'in kötü Katolikleri olan Baudoin ve karısının, hastaneye kapatılması hakkında ricacı olundu.

Salonun dibinde, Üstat Lethierry'nin oda kapısının yanında bulunan ahşap kısım, Protestanlar tarafından vaaz kürsüsü olarak kullanılırken kafesli bir vezne kapısı yapılarak buharlı geminin "yazıhanesine" dönüştürülmüş, Üstat Lethierry tarafından kullanılıyordu.

Eski meşe kürsünün üzerinde *İncil* yerine muhasebe defteri vardı.

9
Rantaine'i Tanıyan Adam

Üstat Lethierry gemicilik yapabildiği sürece Durande'ı tek başına idare etmiş, yanına kendisinden başka bir kılavuz kaptan almamıştı; ancak, söylediğimiz gibi yerini bir başkasına bırakmasının zamanı gelmişti. Bu iş için Tortevalli sessiz bir adam olan Clubin Efendi'yi seçmişti. Clubin bütün kıyılarda tavizsiz bir dürüstlüğün simgesi olarak tanınmış biriydi. Üstat Lethierry'nin hem vekili hem de *öteki benliğiydi.*

Clubin, tayfadan ziyade notere benzemesine rağmen, usta ve nadir rastlanan bir denizciydi. Durmadan yeni kılıklara bürünen tehlikeler karşısında olağanüstü yetenekler kazanmıştı. Usta bir istifçi, çok dikkatli bir gabyacı, titiz ve işini bilen bir üçüncü kaptan, güçlü bir dümenci, deneyimli bir kılavuz ve yürekli bir kaptandı. Temkinliydi ama kimi

sefer de temkinli olmaktan hareketle bir şeyleri göze almıştı, gemicilikte önemli bir niteliktir. Olabileceklerden duyduğu endişeyi olasılık içgüdüsüyle dengeliyordu. Tehlikeyi sadece bildikleri oranında göze alan ve her maceradan başarıyla sıyrılmayı bilen denizcilerden biriydi. Denizin bir insana sağlayabileceği mutlak bilgi ve yeteneklerin hepsine sahipti. Ayrıca namlı bir yüzücü olan Clubin, dalgaların jimnastiğini en iyi bilen, denizde dilediği kadar kalabilen, Jersey'de Havre-des-Pas'dan suya girip Colette'ten geçtikten sonra Ermitage ve Elisabeth Şatosu'nun etrafından dolaşarak iki saatin ardından suya girdikleri yere dönen denizcilerdendi. Torteval'de doğmuştu ve Hanois Adası sakinlerinin ürktüğü Plainmont Burnu'nu yüzerek aşardı.

Rantaine'i, mizacını bilen veya sezen Clubin'in, Üstat Lethierry'yi ısrarla uyardığı konulardan biri de bu adamın hiç dürüst olmayışıydı. *Rantaine sizi dolandıracak,* demiş ve haklı da çıkmıştı. Üstat Lethierry, birçok kez, pek de önemli olmayan şeyler konusunda Clubin'in takıntıya varan dürüstlüğünü denemişti, işlerini ona emanet ediyordu. "Her vicdan tam anlamıyla güvenmek ister," derdi.

10
Uzun Yolculukların Hikâyeleri

Üstat Lethierry, başka türlü rahat edemediğinden her zaman gemici kıyafetlerini, daha doğrusu denizci ve tayfa gömleğini giyerdi. Bu durum, Déruchette'in o küçük burnunu kıvırmasına yol açıyordu. Öfkeli bir zarafetin yüz buruşturmaları kadar güzel başka bir şey olamaz. Azarlıyor ve gülüyordu. *Pöf! Babacığım, katran kokuyorsunuz,* diye bağırır, Lethierry'nin geniş omzuna hafif bir şaplak atardı.

Denizlerin bu yaşlı kahramanı, seferleri hakkında şaşırtıcı öyküler anlatırdı. Madagaskar'da üç tanesi bir araya

geldiğinde bir evin çatısını kapatacak kadar büyük olan kuş tüyleri, Hindistan'da dokuz ayak yüksekliğinde kuzukulağı sapı görmüştü. Yeni Hollanda'da agami denen ve çoban köpeği gibi hindi ve kaz sürülerini güden bir kuş türü görmüştü. Fil mezarlıklarına tanık olmuştu. Afrika'da goriller vardı; bunlar iki metre boyunda bir tür kaplan-insandı. *Macaco bravo* dediği makaktan, *macaco barbado* dediği uluyan makağa kadar tüm maymunların alışkanlıklarını bilirdi. Şili'de yavrusunu göstererek avcıları duygulandıran dişi bir maymun görmüştü. Kaliforniya'da yere devrilmiş bir ağacın oyuk gövdesi içinde atını yüz elli adım sürebilirdi. Fas'ta kendilerine köpek anlamına gelen *kelb* diye hitap edilen Biskralılar ile beşinci sınıf mezhep anlamına gelen *khamsi* diye hitap edilen Mozabitlerin sopa ve demir çubuklarla dövüştüklerini görmüştü. Çin'de korsan Chanh-Thong-Quan-Larh-Quoi'yı bir köy ağasını öldürme suçundan parça parça kesilirken görmüştü. Thu-dau-mot'da bir aslanın şehir pazarının orta yerinde yaşlı bir kadını kapıp götürdüğünü görmüştü. Denizcilerin tanrıçası Quan-nam'ın bayramını kutlamak için Kanton'dan Saygon'a, Cho-len pagodasına gelen büyük yılanı görmüştü. Moï halkının[24] büyük akıl hocası Quan-Su ile karşılaşmıştı. Rio de Janeiro'da, Brezilyalı kadınlar akşamleyin saçlarına, her birinin içinde *vagalumes* dedikleri fosforlu böceklerin bulunduğu tül keseler takıyordu. Uruguay'da bir karınca sürüsü musallat olmuştu başına, Paraguay ise bir çocuk başı kadar iri ve tüy kaplı kuş örümcekleri bacaklarıyla iki arşın yer kaplıyordu ve deriye ok gibi saplanıp çıbana neden olan kıllarıyla saldırıyorlardı insana. Tocatins'in kolu olan Arinos Nehri'nde, Diamantina'nın kuzeyindeki balta girmemiş ormanlarda *murcilagos* adı verilen korkutucu yarasa insanların varlığını doğrulamıştı, bunlar beyaz saçlı ve kırmızı gözle doğuyor, ağaç gölgesinde yaşı-

24 *Moï* Vietnamcada "yabani" anlamına gelmektedir, eski bir adlandırmadır. Vietnam'ın etnik halklarından Mnong halkı kastediliyor. (e.n.)

yor, ayışığı olmadığında daha da iyi görerek, gündüz uyuyup gecenin karanlığında balık ve diğer canlıları avlıyordu. Beyrut yakınlarında, kendisinin de katıldığı bir seferin kamp alanındaki bir çadırdan yağmurölçer çalınmıştı. İki-üç deri şeride sarınmış haliyle pantolon askısı giymiş birine benzeyen bir üyücü, bir boynuzun ucundaki çıngırağı öylesine şiddetli çalmıştı ki, bir sırtlan yağmurölçeri geri getirmişti. Hırsız bu sırtlandı.

Bu gerçek hikâyeler masalları andırdığından Déruchette çok eğleniyordu.

Durande'ın bebeği, gemi ile kızın ortak noktasıydı. Normandiya Adaları'nda geminin pruvasındaki tahta heykele *bebek* adı verilir. Gemide yolculuk etmeye yerel dilde *pupa ile bebek arasında olmak* denmesi bundan kaynaklanır.

Durande'ın bebeği Üstat Lethierry için özel bir anlam taşıyordu.

Doğramacıya bebeğin Déruchette'e benzemesi talimatını vermişti. Balta darbelerine daha çok benziyordu. Güzel bir kız olbilmek için çaba haracayan bir odun kütüğüydü.

Biraz biçimsiz olan bu kütle Üstat Lethierry'ye farklı görünüyor, onu bir dindarın hayranlığıyla inceliyordu. Bu simge karşısında kendini iyi hissediyor, onda Déruchette'i görüyordu. Dogmanın gerçeğe, putun Tanrı'ya benzemesi de biraz böyledir.

Üstat Lethierry biri salı, diğeri de cuma olmak üzere haftada iki kere büyük sevinç yaşardı. İlk sevinci Durande'ın yola çıkması, ikinci sevinci ise döndüğünü görmesiydi. Penceresine dirseklerini yaslıyor, eserine bakıyor ve mutlu oluyordu.

Yaratılış'ta bununla ilgili bir şey vardır. *Et vidit quod esset bonum.*[25]

Cuma günü Üstat Lethierry'nin pencerede belirmesinin bir anlamı vardı. Bravées'nin penceresinde piposunu yaktı-

25 Ve bunun iyi bir şey olduğunu gördü. (ç.n.)

ğını görenler "Ah! Buharlı gemi ufukta göründü," diyordu. Bir duman bir başka dumanın geldiğini haber veriyordu.

Limana giren Durande, evin oturmalığına sabitlenmiş büyük demir bir halkaya, Lethierry'nin penceresinin altına palamar bağlıyordu. O geceler, bir yanında uyuyan Déruchette'in, diğer yanında ise palamarını bağlamış Durande'ın varlığını hissederek mükemmel bir uyku çekiyordu.

Durande'ın palamarını bağladığı yer liman çanının yakınındaydı. Orada, Bravées evinin kapısının önünde küçük bir rıhtım vardı.

O rıhtım, Bravées evi, bahçe, çitlerle çevrili dar yollar, hatta çevredeki evlerin birçoğu bugün artık yoktur. Guernsey'de granit çıkarmaya başlanılmasıyla bu topraklar satılmıştır. Günümüzde tüm bu araziler taş kırıcıların şantiyelerine dönüşmüştür.

11
Koca Adaylarına Bakış

Déruchette büyüyor ve evlenmiyordu.

Üstat Lethierry onu beyaz elli bir kız olarak yetiştirerek güç uyuşulur bir kız yapmıştı. Bazı eğitim tarzları zamanla size cephe alır.

Zaten kendisi daha seçiciydi. Déruchette için düşündüğü koca biraz da Durande'ın kocası olmalıydı. İki kızını da bir seferde evlendirmeyi, birini yönetenin diğerinin de kaptanı olmasını istiyordu. Bir koca neydi ki? Bir uzun yol kaptanı. Kızın da geminin de kaptanı neden aynı kişi olmasındı? Bir karıkocanın yaşamı gelgitlere boyun eğerdi. Tekneyi idare etmesini bilen karısını da idare ederdi. İkisi de Ay'a ve rüzgâra tabiydi. Üstat Lethierry'den on beş yaş küçük olan Clubin, Durande için ancak geçici bir kaptan

olabilirdi. Kurucunun, icat edenin, yaratıcının yerini genç ve kalıcı bir kaptanın alması gerekiyordu. İki damat neden aynı kişi olmayacaktı? Bu düşünceyi aklında evirip çeviriyordu. O da rüyasında bir nişanlının çıkageldiğini görüyordu. Manevralarda usta, yağız ve gözüpek bir gabyacı işte onun idealindeki tip buydu. Déruchette'inkiler tam olarak böyle değildi, daha tozpembe rüyalardı.

Her ne olursa olsun, amca ve yeğen evliliği aceleye getirmemekte hemfikirmiş görünüyorlardı. Déruchette'in muhtemel mirasçı olduğu anlaşıldığında, talipler hızla ortaya çıkmaya başlamıştı. Üstat Lethierry bu heveslerin her zaman iyi niyetli olmadığını hissediyordu. "Altın gibi kıza bakır gibi koca," diye homurdanıyordu. Adayları geri çeviriyor, bekliyordu. Déruchette de aynısını yapıyordu.

Üstat Lethierry, ilginçtir, aristokrasiye pek güvenmezdi. Bu açıdan gerçek bir İngiliz'e pek benzemiyordu. Déruchette'e talip olan Jerseyli bir Ganduel'i ve Serkli bir Bugnet-Nicolin'i reddedecek kadar ileri gidebileceğine inanmak zordu. Biz gerçek olduğundan kuşku duysak da Aurigny aristokrasisinden gelen bir teklifi kabul etmediği, soyu Günah Çıkaran Aziz Edward'a dayanan Édou ailesinin bir üyesinden gelen teklifleri reddettiği söyleniyordu.

12
Lethierry'nin Kişiliğinin Müstesnalığı

Üstat Lethierry'nin bir kusuru vardı, büyük bir kusur. Bir şahıstan değil, bir şeyden nefret ediyordu: rahiplerden. Bir gün okurken –çünkü okuyordu– Voltaire'in –çünkü Voltaire'i de okuyordu– şu sözleri dikkatini çekmişti: "Rahipler kedilere benzer." Kitabı bir kenara bırakmış ve yarım ağızla şöyle homurdandığı duyulmuştu: *Kendimi köpek gibi hissediyorum.*

Diğer yandan, *Devil-Boat*'u inşa ettiği sırada, Lutherciler ve Kalvinistler kadar Katolik din adamlarının da ona ateşli bir şekilde karşı çıktıklarını ve ağır ağır eziyet ettiklerini unutmamak gerekir. Denizcilikte devrim yapmak, Normandiya takımadası'nı bir ilerleme projesine dâhil etmeye çalışmak, zavallı, küçük Guernsey Adası'na yeni bir icadın sıkıntısını yaşatmak, işte, bizim de gizlemeden belirttiğimiz gibi, bütün bunlar lanetlenmesi gereken bir pervasızlıktı. Bu yüzden onu biraz lanetlemişlerdi. Bu arada, hemen hemen tüm yerel kiliselerde ilerleme konusunda açık fikirli olan günümüz ruhban takımından değil de eski ruhban takımından söz ettiğimiz unutulmasın. Ona ayakbağı olacak her yöntemi denemişlerdi; vaazlarda karşısına mümkün olabildiğince engel çıkarılmıştı. Din adamları ondan nefret ettiği için, o da onlardan nefret ediyordu. Onların kini, kendi kininin hafifletici sebebiydi.

Ama din adamlarına duyduğu kinin kendi yapısından kaynaklandığını da söyleyelim. Onlardan nefret etmesi için, onlar tarafından hor görülmesi gerekmiyordu. Söylediği gibi, o kedilerin köpeğiydi. Onların düşüncelerine karşıydı ve daha da anlaşılmaz olanı, onlara içgüdüsel olarak karşıydı. Kedilerin gizli pençelerini hissediyor ve diş gösteriyordu. Bize kalırsa çok da bile isteye, her fırsatı kullanır değildi. Ayrım gözetmemek bir kusurdur. Yekpare bir kin akla uygun değildir. Savoieli papaz yardımcısı[26] ondan hiçbir hoşgörü bekleyemezdi. Lethierry'ye göre iyi bir din adamının var olabilmesi şüpheliydi. Filozof yanı geliştikçe bilgeliğini biraz kaybediyordu. Ilımlı insanların öfkesi gibi hoşgörülülerin de horgörüsü vardır. Ama Lethierry öyle yumuşak mizaçlı biriydi ki asla kin tutamazdı. Saldırmaktan ziyade uzak duruyor, din adamlarına mesafeli yaklaşıyordu. Ona kötülük yapmışlardı, o ise onlara iyilik yapmamakla yetiniyordu.

26 J. J. Rousseau'nun *Émile* veya *Eğitim Üzerine* isimli eserindeki bir bölümde geçmektedir. (e.n.)

Onların kini ile kendi kini arasındaki ince çizgi şuydu: Onlar diş biliyor, Üstat Lethierry ise hiç hoşlanmıyordu.

Guernsey ne kadar küçük bir ada olursa olsun iki mezhebe ev sahipliği yapıyor, hem Katolik hem de Protestan cemaatini bünyesinde barındırıyordu. Buna iki mezhebi aynı kilisede toplamadığını da ekleyelim. Her mezhebin kendi ibadethanesi veya şapeli vardı. Almanya'da, örneğin Heidelberg'te böyle düzenlemelere yer yoktur; kilise yarısı Saint-Pierre'e, yarısı da Calvin'e ait olacak şekilde ikiye bölünür; yumruklaşmaları engellemek için araya bir tahta perde konur; kısımlar eşit büyüklüktedir, Katoliklerin ve Protestanların üçer sunağı vardır. Ayin saatleri aynı olduğundan tek çan her iki cemaat için kullanılır. Basit, çan hem Tanrı hem de şeytan için çalar.

Almanların soğukluğu bu ilişki tarzıyla uyum içindedir. Ama Guernsey'de her mezhebin kendi ibadethanesi vardır. Burada bir hak yolun cemaati bir de sapkınların cemaati vardır. Aralarında bir seçim yapılabilir. Ne biri ne de diğeri; işte Üstat Lethierry'nin seçimi böyleydi.

Bu tayfa, bu işçi, bu filozof, çalışarak henüz yeni zengin olmuş bu adam görünürde çok sıradan olmasına rağmen, kişiliği itibarıyla öyle değildi. Kendine özgü karşı çıkışları ve inatlaşmaları vardı. Din adamları hakkındaki düşüncesi sarsılmazdı. Montlosier'den[27] çok daha üstün olabilirdi bu konuda.

Çok uygunsuz şakalar yapmaya cüret ederdi. Kendine özgü garip ama anlamlı sözleri vardı. Günah çıkarmaya "vicdanın saçlarını taramak" derdi. Orada burada, iki fırtınanın arasında şöyle bir okuduğu şeylerden edindiği söz dağarcığı imla hatası doluydu. Telaffuz hataları yapıyordu ama her zaman da masumane değildi. Waterloo'dan sonra, XVIII. Louis'nin Fransası ve Wellington'ın İngilteresi arasın-

27 François Dominique de Reynaud, Montlosier Kontu. Cizvitlere düşman olan karşıdevrimci Fransız siyaset adamı. (e.n.)

da barış sağlandığında, Üstat Lethierry şunları söylemişti: *Bourmont iki cephe arasında* traître d'union[28] *oldu*. Bir keresinde *papautéyi*, *pape ôté*[29] şeklinde yazmıştı. Bunu kasten yaptığını sanmıyoruz.

Bu papa karşıtlığı yüzünden Anglikanlarla uzlaşamıyordu. Protestan papazları gibi Katolik rahipleri tarafından da sevilmiyordu. Dinsizliği, en katı dogmalar karşısında neredeyse aşırıya kaçan tepkiler veriyordu. Bir tesadüf sonucunda Rahip Jaquemin Hérode'un cehennemle ilgili bir vaazını dinledi. Bu muhteşem vaaz başından sonuna kadar sonsuz acılarla, eziyetlerle, işkencelerle, lanetlenmelerle, acımasız cezalarla, sonsuza dek ateşte yanmalarla, kadiri mutlak Tanrı'nın öfkeleriyle, semavi gazaplarla, ilahi intikamlarla, tartışılmaz şeylerle doluydu. Dindarlardan biriyle birlikte dışarı çıkarken şunları söylediği duyuldu: *Baksanıza, aklıma ilginç bir fikir geldi. Ben Tanrı'nın iyi olduğunu düşünüyorum.*

Ateizmin bu mayalı hamuru Fransa'da yaşadığı dönemde kabarmaya başlamıştı.

Guernseyli, hem de safkan Guernseyli olmasına rağmen, uygunsuz düşünceleri nedeniyle ona adada "Fransız" diye hitap ediliyordu. Kendisi de bunu gizlemiyor, bozguncu düşünceler taşıdığını kabul ediyordu. Bu buharlı gemiyi, *Devil-Boat*'u inşa etmekteki inadı da bunu yeterince kanıtlamıştı. *Ben '89 Devrimi'nin sütünü içtim*, diyordu. Hiç de iyi bir süt değildir.

Zaten yanlış yorumlar da yapıyordu. Küçük ülkelerde kimlik bütünlüğünü korumak güçtü. Fransa'da *görünüşü kurtarmak*, İngiltere'de *saygıdeğer olmak*, huzurlu bir hayatın bedeli işte budur. Saygıdeğer olmak, pazar günlerini dindarlığa uygun geçirmekten kravatın uygun bir şekilde

---

28 Hugo'nun kelime oyunu. Bourmont, anlaşmanın imzalandığı yer. *Trait d'union* iki kelimeyi birleştiren kısa çizgi, tireye verilen addır, *traître d'union* ise "birliğin haini" anlamına gelir. (ç.n.)

29 *Papauté* "Papalık" demektir, *Pape ôté* ise "yetkisi kalmamış Papa" demektir, okunuşları çok yakındır. (ç.n.)

bağlanmasına kadar bir yığın kurala sadık kalmayı gerektirir. "Parmakla gösterilmemek", işte korkunç bir kural daha. İnsanlar tarafından parmakla gösterilmek aforoz edilmenin özetlenmiş halidir. Küçük kentler dedikodu batağıdır, insana duvar ören bu rezillik, pireyi deve yapan bir lanettir. En yürekliler böyle bir dışlanmadan ürker. Misket ateşine, kasırgalara karşı konur ama Madam Dedikodu karşısında geri adım atılır. Üstat Lethierry mantıklı davranmaktan ziyade inatçı olmakta diretiyordu. Ancak bu baskı altında onun inadı bile yumuşuyordu. Üstü kapalı ve kimi zaman da itiraf edilemez olan tavizler anlamında *şarabına su katıyordu*. Din adamlarından uzak duruyor ama onlara kapısını kararlı bir şekilde kapatmıyordu. Resmî vesilelerde ve taşra ziyaretlerinin yapıldığı dönemlerde Lutherci papazı da papanın rahibini de evinde ağırlıyordu. Bazen, söylediğimiz gibi, yılda sadece dört yortuya katılan Déruchette'e Anglikan kilisesinde eşlik ediyordu.

Netice itibarıyla, başını ağrıtan, canını sıkan bu uzlaşmalar onu din adamlarına yaklaştırmak şöyle dursun içindeki uçurumu derinleştiriyordu. Bu durumu, daha fazla alaya yönelerek telafi ediyordu. Kimseye zararı olmayan bu adamın, sadece bu açıdan bir aksiliği vardı. Bir ilaç da bulunamazdı.

Gerçekten ve kesinkes mizacı böyleydi, üzerine gitmemek gerekiyordu.

Ruhban takımının tamamından hoşlanmıyordu. Devrimci bir saygısızlığı vardı ve bir mezhebi öbüründen ayırt etmiyordu. Şu büyük ilerlemeye bile hakkını teslim etmiyordu: cisimlenmeye[30] artık inanmamak. Bu konulardaki miyopluğu bir Protestan papazı ile bir Katolik rahibi arasındaki farkı göremeyeceği kadar ileri gidiyordu. Bir Baptist papazı ile bir diyakozu birbirine karıştırıyor, "Wesley'in Loyola'dan

30 Hristiyan ilahiyatının "doktrinlerinden" biri. Kudas ayininde ekmek ve şarapta İsa'nın cismen mevcut olması. Katoliklik, Luthercilik ve Kalvinizmde birbirlerinden farklı biçimde ifade edilir. Hugo burada doktrindeki değişimden bahsediyor. (e.n.)

bir farkı yoktur," diyordu. Yanından karısıyla geçen bir papaz gördüğünde yolunu değiştiriyor, o dönem Fransa'sında saçma bir vurguyla kullanılan şu iki sözü ediyordu: *Evli papaz!* İngiltere'ye son gidişinde "Londra piskoposiçesini" gördüğünü anlatıyordu. Bu tür birlikteliklere olan tepkisi öfkeye varıyordu. "Bir cübbe bir elbiseyle evlenemez!" diye bağırıyordu. Papazlığı bir cinsiyet olarak kabul ediyordu. *Ne erkek ne kadın, papaz* demeyi seviyordu. Anglikan ve Katolik din adamları hakkında aynı küçümseyici nitelemeleri aynı kötü tarzda kullanıyordu. İki "cübbeyi" aynı kefeye koyuyor, ister Katolik ister Lutherci olsun, o dönemde din adamları için kullanılan kaba deyişleri yumuşatmaya yanaşmıyordu. Déruchette'e, "Sofunun teki olmasın da, kiminle evlenirsen evlen," diyordu.

13
Kayıtsızlık Sevimliliğin Parçasıdır

Üstat Lethierry, bir söz söylendiğinde hatırlıyor, Déruchette ise unutuyordu. Amca ile yeğen arasındaki fark buydu.

Sözünü ettiğimiz şekilde yetiştirilen Déruchette sorumluluk üstlenmeye pek alışık değildi. Yeterince ciddiye alınmayan bir eğitimin birçok gizli tehlike barındırdığını vurgulayalım. Çocuğu küçük yaşta mutlu etmeyi istemek belki de düşüncesizlik etmektir.

Memnun kalması koşuluyla Déruchette için her şey iyiydi. Zaten kendisini neşeli gören amcasının da neşelendiğini hissediyordu. Üstat Lethierry ile neredeyse aynı düşünceleri paylaşıyordu. Dinî itikadı için yılda dört kez kiliseye gitmek yeterdi. Noel elbisesiyle görülmüşlüğü vardı.

Yaşam hakkında hiçbir bilgisi yoktu. Kişiliği, günün birinde çılgınca âşık olmasına elverişliydi. Bu arada, neşeliydi.

Gelişigüzel şarkı söylüyor, gelişigüzel gevezelik ediyor, dilediği gibi yaşıyor, bir şeyler söyleyip gülüp geçiyor, bir şeyler yapıp kaçıyordu, cezbediyordu. Bunlara bir de İngiliz özgürlüğünü ekleyin. İngiltere'de çocuklar işlerini kendileri görür, kızlar başlarına buyruktur, gençlik doludizgindir. İşte gelenekleri böyledir. Daha sonra bu özgür kızlar köle kadınlara dönüşür. Burada bu iki sözcüğü olumlu anlamda kullanıyoruz: Büyürken özgür, görevini yerine getirirken köle.

Déruchette her sabah, bir gün önce ne yaptığının bilincinde olmadan uyanırdı. Geçen hafta ne yaptığını sorduğunuzda onu çok zor durumda bırakırdınız. Yine de bu hali, bazı sıkıntılı anlarda gizemli bir tedirginlik yaşamasına, sevincine ve neşesine hayatın bilinmedik bir gölgesinin düştüğünü hissetmesine engel değildi. Bu maviliklerin böyle bulutları vardır. Ama bu bulutlar hızla dağılıyordu. Neden hüzünlüydü, o an neden huzurluydu bilmeden, kara bulutlardan bir kahkahayla sıyrılıyordu. Herkesle oyun oynuyordu. Afacanlığı gelip geçenleri gagalıyor, delikanlılara muziplikler yapıyordu. Şeytanla karşılaşsa hiç acımadan ona da bir şaka yapardı. O masumiyetiyle bilmeden kötüye kullanırdı o güzelliğini. Gülümsemesi genç bir kedinin pençe darbesi gibiydi. Tırmaladıklarının vay halineydi. Bunu da hiç umursamazdı. Dün onun için mevcut değildi; gününü dolu dolu yaşardı.

İşte aşırı mutluluk buna denir. Déruchette'te anılar tıpkı karın eridiği gibi silinip gidiyordu.

IV. Kitap

Gayda

1

Bir Seherin veya Yangının İlk Kızıllığı

Gilliatt, Déruchette'le hiç konuşmamıştı. Onu tıpkı sabahyıldızı gibi uzaktan tanıyordu.

Déruchette, Saint-Pierre-Port'dan Valle'e giden yolda Gilliatt'la karşılaştığında ve ismini karın üzerine yazarak ona sürpriz yaptığında, on altı yaşındaydı. Bu olaydan tam da bir gün önce, Üstat Lethierry ona "Artık genç bir kız oldun, çocuksu davranışlarda bulunma," demişti.

Bu çocuk tarafından yazılan bu *Gilliatt* ismi meçhul derinliklere gömülmüştü.

Gilliatt için kadınlar nasıl bir anlam taşıyordu? Bunu kendisi bile yanıtlayamazdı. Bir kadına rastladığında hem kadını korkutuyor hem de ondan korkuyordu. Bir kadınla ancak başka çare kalmadığında konuşurdu. Hiçbir taşralı kızın "dost"u olmamıştı. Bir yolda tek başına yürürken bir kadının kendisine doğru geldiğini görürse ya bir bahçenin çitini aşıp içeri giriyor ya da bir çalılığın kenarına sokularak yoluna devam ediyordu. Yaşlı kadınlardan bile uzak duruyordu. Hayatında bir kez Parisli bir kadın görmüştü. O geçmiş dö-

nemde, Guernsey'e Parisli bir kadının gelmesi garip bir olaydı. Ve Gilliatt bu Parisli kadının başına gelen felaketi şu sözlerle anlattığını duymuştu: "Canım çok sıkkın, yağmur suyu geldi şapkama, rengi kayısı, bu renk böyle bir kusuru bağışlamaz." Çok daha sonraları, bir kitabın sayfaları arasında, şık giysileri içinde "Chaussée d'Antinli bir kadının" resmedildiği eski bir gravürü, o anının hatrına duvarına tutturmuştu. Yaz akşamları, elbiseleriyle denize giren köylü kadınları görmek için küçük Houmet-Paradis koyunun kayalıklarının arkasına gizlenirdi. Bir gün, bir çitin arasından Torteval büyücüsünün jartiyerini giymesini seyretmişti. Muhtemelen bakirdi.

Déruchette'e rastladığı ve genç kızın gülerek ismini yazdığı o Noel sabahı, dışarı neden çıktığını unutmuş bir halde döndü evine. Gece uyumadı. Binlerce şey düşündü: Bahçesinde karaturp ekmesi iyi olacaktı, toprak buna uygundu. Serk gemisinin geçtiğini görmemişti, geminin başına bir şey mi gelmişti? Damkoruğu bu mevsimde nadir rastlanacak şekilde çiçek açmıştı. Ölen yaşlı kadının neyi olduğunu asla tam olarak bilememişti, kendi kendine kuşkusuz annesi olması gerektiğini söyledi ve onu daha da artan bir şefkatle düşündü. Deri bavulda duran çeyizi düşündü. Rahip Jaquemin Hérode'un bugün yarın Saint-Pierre-Port duayenliğine[1] atanacağını ve Saint-Sampson'daki makamının boş kalacağını düşündü. Noel'den sonraki günün ayın yirmi yedinci günü olacağını ve dolayısıyla saat üçü yirmi bir geçe suların yükseleceğini, yediyi çeyrek geçe yarı yarıya geri çekileceğini, dokuz yirmi üçte suların tamamen geri çekileceğini ve on iki otuz dokuzda yeniden yarı yarıya yükseleceğini düşündü. Kendisine gaydasını satmış olan İskoç'un giysisini tüm ayrıntılarıyla hatırladı; devedikeni taktığı bere, *claymore*, etek kısmı kısa ve kare şeklindeki ceket, süs olarak *sporran* ve

1 *Doyen.* Kilise hiyerarşisinde rütbe. Bu hiyerarşinin temelinde *paroisse* olarak adlandırılan bölgeler bulunur. Birçok *paroisse*dan oluşan ve *secteur pastoral* adı verilen bölgelerden sorumlu rahibin unvanı. (e.n.)

boynuzdan yapılma tütünlük, *smushing-mull*[2] ekleştirilmiş etek, yani *scilt* veya *philaberg*, bir İskoç taşından yapılmış topluiğne, iki kemer, yani *sashwise* ve *belts*, kılıcı, kaması *dirck*, süs olarak iki *cairgorum*[3] nakşedilmiş siyah saplı bıçak *skene dhu*, bunların yanında askerin çıplak dizlerini, çoraplarını, damalı tozluklarını ve tokalı ayakkabılarını hatırladı. Bir hayalete dönüşen bu görüntü onu izledi, ateşler içinde bıraktı ve uyuttu. Gün doğarken uyandığında ilk olarak Déruchette'i düşündü.

Ertesi gün uyudu ama bütün gece rüyasında İskoç askeri gördü. Uykusunun ortasında kendi kendine Noel'den sonra *Chefs-Plaids*[4] 21 Ocak'ta toplanacak diyordu. Ayrıca rüyasında yaşlı Duayen Jaquemin Hérode'u da gördü.

Uyandığında Déruchette'i düşündü ve ona karşı şiddetli bir öfke duydu; yaşının daha küçük olmamasına üzüldü çünkü gidip pencerelerine taş atacaktı.

Ardından, yaşı küçük olsaydı annesinin de yanında olacağını düşündü ve ağlamaya başladı.

Üç aylığına Chousey'ye ya da Minquiers'e gitmeyi planladı. Yine de bu planını uygulamadı.

O günden sonra Saint-Pierre-Port'dan Valle'e giden yola ayak basmadı.

Gilliatt isminin toprağa kazındığını ve gelip geçen herkesin ona baktığını düşünüyordu.

2
Bilinmeyene Adım Adım Giriş

Buna karşılık, Bravées'yi her gün görüyordu. Bunu özellikle yapmıyor ama o tarafa gidiyordu. Yolu hep

2 *Sporran.* Tüylü para kesesi. (e.n.)
3 *Cairngorms* yazılışı doğrudur. Dumanı kuvars. (e.n.)
4 Ortaçağ'da bir tür ağır ceza mahkemesi. (e.n.)

Déruchette'in bahçe duvarı boyunca uzanan patikadan geçiyordu.

Bir sabah bu patikada yürürken, Bravéeslerden gelen pazarcı bir kadın yanındaki kadına, *Miss Lethierry denizlahanasını seviyor,* demişti.

Bû de la Rue'deki bahçesine denizlahanaları için bir çukur kazdı. Denizlahanası kuşkonmaz tadında bir lahanadır.

Bravées'nin bahçe duvarı üzerinden atlanacak kadar alçaktı. Duvarı aşmak düşüncesi ona ürkütücü geldi. Ama oradan geçerken odalarda veya bahçede konuşanların seslerini duymak herkes gibi ona da yasak değildi. Dinlemiyor, işitiyordu. Bir keresinde Douce ve Grâce'ın tartıştıklarını duydu. Evden gelen bu tartışmanın gürültüsü kulağına bir melodi gibi yerleşti.

Bir başka seferinde, diğerlerine benzemeyen ve muhtemelen Déruchette'e ait olan bir ses duydu. Hemen oradan uzaklaştı.

Bu sesin dile getirdiği sözler sonsuza kadar hafızasına kazındı. Her an onları tekrarlıyordu: *Şu katırtırnağını bana yollar mısınız?*[5]

Zamanla cesaretlendi. Orada durmaya cüret etti. Bir keresinde, penceresi açık olsa da dışarıdan fark edilmesi mümkün olmayan Déruchette, piyanosunun başında *Bonny Dundee* şarkısını söylüyordu. Benzi soldu ama dinlemekteki kararlılığını sürdürdü.

İlkbahar geldi. Gilliatt bir gün bir hayal gördü: Gökyüzü açılmıştı. Gilliatt, Déruchette'in marulları sulamasını izledi.

Bir süre sonra sadece orada durmakla yetinmiyordu. Kızın alışkanlıklarını gözlemledi, hangi saatte ne yaptığını öğrendi ve onu bekledi.

Kendisini fark ettirmemeye büyük özen gösteriyordu.

Ağaçlıklar yavaş yavaş kelebeklerle ve güllerle dolmaya başladığında, bu duvarın arkasına kimse tarafından görül-

5 *Şu süpürgeyi bana uzatır mısınız?* (V. H.)

meksizin gizlenip, sessiz ve hiç kımıldamadan, soluğunu tutarak Déruchette'in bahçede gidiş gelişlerini izlemeye alıştı. Zehir alışılan bir şeydir.

Saklandığı yerden sık sık Déruchette'in kalın bir gürgen çardağın altındaki bankta Üstat Lethierry ile konuştuğunu duyuyordu. Konuşulanlar ona net bir şekilde ulaşıyordu.

Ne kadar mesafe katetmişti. Artık gözetliyor ve dinliyordu! Ne yazık! İnsanın yüreğindeki casus çok eskilerden beri vardır.

Ağaçlıklı bir yolun kenarında, daha görünür ve daha yakın bir bank daha vardı. Déruchette bazen ona oturuyordu.

Déruchette'in topladığı ve kokladığı çiçeklere bakarak onun parfümlerle ilgili beğenisini tahmin etmişti. En çok tercih ettiği koku gündüzsefasınınkiydi, ardından karanfil, hanımeli ve yasemin geliyordu. Gül ancak beşinci sıradaydı. Zambağa bakıyor ama koklamıyordu.

Gilliatt bu parfüm seçimlerinden yola çıkarak onu zihninde şekillendiriyor, her kokuya bir mükemmelliği yakıştırıyordu.

Déruchette'le tek bir söz etmenin düşüncesi bile tüylerini ürpertiyordu.

İşi orada burada dolanmayı gerektiren yaşlı bir kadın ara sıra Bravées'nin duvarı boyunca uzanan dar sokağa giriyor ve Gilliatt'ın bu duvara takıntısını ve kendini bu ıssız mekâna adamasını belli belirsiz fark ediyordu. Bu adamın bu duvarın önündeki mevcudiyetini, duvarın arkasında bir kadın olması ihtimaliyle ilişkilendiriyor muydu? O belirsiz ipucunu fark edebiliyor muydu? Bu çökmüş ihtiyar dilenci güzel yıllardan bir şeyler hatırlayabilecek kadar genç kalmış mıydı ve dahası yaşadığı kışta ve gecede seherin ne olduğunu biliyor muydu? Bunu bilemiyoruz, ama bir keresinde, "nöbetini tutan" Gilliatt'ın yanından geçerken ona elinden geldiğince gülümsemiş ve dişlerinin arasından, "Ateş bacayı sarıyor," diye söylenmişti.

Bu sözlerden etkilenen Gilliatt kendi kendine mırıldanarak sordu: *Ateş bacayı mı sarıyor? Bu yaşlı kadın ne demek istiyor?* Bütün gün tekrarlamasına rağmen kadının sözlerinden bir şey anlamamıştı.

Bir akşam, Bû de la Rue'deki penceresinden bakarken, Ancresseli beş altı kızın denizin keyfini çıkarmak için Houmet koyuna geldiklerini gördü. Kendisinden yüz adım uzakta, suda safiyane oyun oynuyorlardı. Penceresini sertçe kapattı. Çıplak bir kadından ürktüğünü anladı.

3
Bonny Dundee Ezgisi Tepede Yankılanıyor

Bravées'nin bahçe çitinin arkasında, ağacı andıran yabaniebegümeci yığını ile granitlerin arasında yetişen büyük bir aslankuyruğunun da dikkat çektiği, çobanpüsküllleri, sarmaşıklar ve ısırganotuyla kaplı bir duvar köşesi vardı. İşte Gilliatt neredeyse bütün yazını bu gizli köşede geçirdi. Orada tasvir edilemeyecek ölçüde derin düşüncelere dalıyordu. Ona alışmış olan kertenkeleler aynı taşlarda güneşle ısınıyorlardı. Yaz ışıltılı ve okşayıcıydı. Başının üzerinden bulut kümeleri gelip geçen Gilliatt otların arasında otururdu. Her yanda kuş cıvıltıları. Alnını iki elinin arasına alıp kendi kendine şunu soruyordu: *Ama bu kız neden adımı yazdı karın üzerine?* Açıklarda deniz rüzgârı sert esiyordu. Uzaktaki Vaudue taş ocağında, oradan geçenleri uzaklaşmaları için uyaran ve bir lağımın patlatılacağını haber veren madenci borusu aralıklarla aniden gürlüyordu. Ağaçların üzerinden Saint-Sampson limanı görünmüyordu ama gemi direklerinin üst kısımları fark ediliyordu. Sağda solda martılar uçuyordu. Gilliatt annesinden, kadınların bazen erkeklere âşık olabildiklerini duymuştu. Kendi kendine, "Tamam, anlıyorum, Déruchette bana âşık oldu," diyordu. Kendisini

son derece hüzünlü hissediyor "Ama o da beni düşünüyor, işte bu güzel," diyordu. Déruchette'in zengin, kendisinin ise yoksul olduğunu hatırlıyor, aklından buharlı geminin berbat bir icat olduğunu geçiriyordu. O günün ayın kaçı olduğunu asla hatırlamıyordu. Duvarların deliklerine gürültüyle girip çıkan sarı karınlı ve kısa kanatlı siyah marangoz arılarına boş boş bakıyordu.

Bir akşam, yatmaya hazırlanan Déruchette kapatmak için pencereye yaklaştı. Gece karanlıktı. Déruchette aniden kulak kabarttı. Karanlığın derinliklerinden bir müzik sesi geliyordu. Muhtemelen tepenin yamacındaki, Valle Şatosu'nun kulelerinin dibindeki ya da daha uzaklardaki biri çalgıyla bir şarkı çalıyordu. Déruchette bunun gaydayla çalınan kendi gözde melodisi *Bonny Dundee* olduğunu anladı. Ama bundan bir sonuç çıkaramadı.

O akşamdan itibaren bu şarkı özellikle çok karanlık gecelerde aynı saatte duyulmaya devam etti.

Déruchette bundan pek hoşlanmıyordu.

4

Bir amca ve bir vasi, sessiz beyefendiler
Gece yarısı serenatlarından hazzetmezler.
(Yayımlanmamış bir komedinin mısraları.)

Dört yıl geçip gitti.

Déruchette yirmi bir yaşına geliyordu ve hâlâ evlenmemişti.

Biri bir yerlerde şöyle yazmıştı: Sabit bir fikir, bir burgudur. Her yıl daha derine iner. Ondan ilk yılda kurtulmak istenirse, saçlarımızın çekilmesi gerekir; ikinci yılda derimiz yırtılmalı, üçüncü yılda kemiklerimiz kırılmalı, dördüncü yılda kafatasımız yarılmalıdır.

İşte Gilliatt bu dördüncü yıldaydı.

Henüz Déruchette'le hiç konuşmamıştı. Bu çekici kızı düşünüyordu. Hepsi bu.

Bir keresinde, tesadüfen Saint-Sampson'dayken, Bravées'nin liman yoluna açılan kapısının önünde Déruchette'in Üstat Lethierry ile sohbet ettiğini görmüştü. Kendisi geçerken kızın gülümsediğinden emindi. Bunda inanılmayacak bir şey yoktu.

Déruchette hâlâ arada sırada gaydanın sesini duyuyordu.

Bu gaydayı aynı şekilde Üstat Lethierry de duyuyordu. Déruchette'in penceresinin altındaki bu ısrarlı müzik sonunda dikkatini çekmişti. Müzik yumuşaktı ama durum ciddileşiyordu. Bir gece kuşu onun beğenilerine uygun değildi. Zamanı geldiğinde, kendisi ve yeğeni istediğinde, Déruchette'i romantizm ve müzik olmadan sade bir şekilde evlendirmek istiyordu. Sabrı taşmış, etrafı gözetlemiş ve Gilliatt'ı görür gibi olmuştu. Öfkesinin bir işareti olarak favorilerini tırnaklarıyla taramış ve şöyle homurdanmıştı: *Bu hayvan buralarda neden dolanıp duruyor ki? Déruchette'i sevdiği gün gibi ortada. Boşuna zaman kaybediyorsun. Déruchette'i isteyen önce bana sormalı ama flüt çalarak değil.*

Uzun zamandan beri öngörülen önemli bir olay gerçekleşmiş, Rahip Jaquemin Hérode'un, ada duayeni ve Saint-Pierre-Port yedinci Winchester piskoposuna vekil olarak atandığı, yerine geçecek olan papaz gelir gelmez Saint-Pierre-Port'a gitmek için Saint-Sampson'dan ayrılacağı bildirilmişti.

Yeni papazın gelmesi gecikmedi. Normandiya kökenli bu papazın adı Saygıdeğer Joë Ebenezer Caudray, İngilizcesiyle *Cawdry* idi.

Yeni rahip hakkında iyi niyet ve kötü niyetin zıt yönlerde yorumladığı kimi ayrıntılar vardı. Genç ve yoksul olduğu söyleniyordu. Gençliğini bilgi birikimi, yoksulluğunu da umudu telafi ediyordu. Miras ve zenginlik için yaratılmış özel dilde, ölüm kelimesi umut anlamına gelir. Saint-Asaph duayeninin yeğeni ve mirasçısıydı. O ölürse zengin olacaktı.

Ebenezer Caudray Efendi'nin seçkin akrabaları sayesinde saygıdeğer hitabına hak kazanmış sayılabilirdi. Dinî öğretisine gelince, Anglikan'dı ama Tillotson piskoposunun söylediğine göre, "Çok serbestti", yani çok katıydı. Farisiliği reddediyordu; piskoposluktan ziyade presbiteryenliğe bağlıydı. Âdem'in Havva'yı seçme hakkının olduğu ve Hierapolis Piskoposu Frumentanus'un evlenmek istediği kızı kaçırırken ebeveynine, "O istiyor, ben istiyorum, artık siz onun babası ve annesi değilsiniz, ben Melek Hierapolis'im, bu da benim karım. Babamız Tanrı'dır," diyebildiği eski kiliseyi düşlüyordu. Ona göre, *kadın erkeğin etidir. Kadın kocasının peşinden gitmek için babasını ve annesini terk edecektir* düsturu, *Babana ve annene saygı göstereceksin* düsturundan üstündü. Zaten baba otoritesini sınırlamaya ve evlilik bağının tüm ortaya çıkış biçimlerini dinî açıdan desteklemeye yönelik bu eğilim, özellikle İngiltere'de, ayrıca da Amerika'da tamamen Protestanlığa özgüdür.

5
Haklı Başarıdan Daima Nefret Edilir

O sırada Üstat Lethierry'nin mali durumu şöyleydi: Durande verdiği her sözü tutmuştu. Üstat Lethierry borçlarını ödemiş, Bremen'deki borçlarını kapatmış, Saint-Malo'daki borçlarını vadesinde ödemişti. Bravées'yi zor durumda bırakan ipotekleri kaldırmış, evin üzerindeki tüm hacizlerin karşılığını ödemişti. Büyük bir üretken sermayenin, Durande'ın sahibiydi. Geminin net geliri artık bin sterlindi ve giderek artıyordu. Doğruyu söylemek gerekirse Durande onun tüm servetiydi. Gemi aynı zamanda adanın da servetiydi. Sığır taşımacılığı geminin en büyük gelir kaynağı olduğundan, istiflemeyi düzenlemek ve hayvanların giriş çıkışlarını kolaylaştırmak için mataforaları ve iki kayığı kaldırmak gerek-

mişti. Bu belki de bir tedbirsizlikti. Durande'ın artık tek bir şalupası vardı ama doğrusu pek mükemmeldi.

Rantaine'in dolandırıcılığının üzerinden on yıl geçmişti.

Durande'ın sağladığı bu refahın zayıf bir yanı vardı. Hiç güven vermiyor, tesadüfün bir eseri olduğuna inanılıyordu. Üstat Lethierry'nin durumu sadece bir istisna kabul ediliyor, mutlu sonuçlanmış bir çılgınlık olarak değerlendiriliyordu. Wight Adası'nda, Cowes'ta onu taklit eden biri başarısızlığa uğramış, ortaklarıyla birlikte iflas etmişti. Lethierry, o geminin kötü inşa edildiğini söylüyor ama herkes olumsuz anlamda kafa sallıyordu. Yeniliklerin şöyle bir yanı var: Herkesin bunlara garazı vardır, ufacık bir yanlış adımda zorda kalırlar. Normandiya takımadasının ticari öngörüsü yüksek şahsiyetlerinden biri olan ve Paris'te bankerlik yapan Jauge'a buharlı gemiler hakkında danışıldığında, söylendiğine göre sırtını dönerek şöyle demişti: "Bana bir dönüşümden, paranın buhara dönüşümünden bahsediyorsunuz." Buna karşılık, sıklıkla yelkenli gemilere yatırım yapılıyordu. Sermayedarlar buhar kazanına karşı yelkende ısrar ediyordu. Guernsey'de Durande bir olguydu ama buhar yerleşmiş bir ilke değildi. İşte ilerlemeye karşı amansız husumet böyleydi. Lethierry hakkında, *Tamam ama bu işe yeniden girişmek istemezdi,* deniyordu. Teşvik edilmek şöyle dursun, bu örnek korkutuyordu insanları. Kimse ikinci bir Durande'a girişmeyi göze almıyordu.

6
Kazazedelerin Şans Eseri O Şalupa ile Karşılaşmaları

Manş'ta gündönümü erken başlar. Okyanuslar kadar geniş olmayan deniz, rüzgârın canını sıkar, onu öfkelendirir. Şubat ayından itibaren, batı rüzgârları başlar ve dalgalar her yönde çalkalanır. Deniz yolculuğu endişe verici hale

gelir, kıyıda yaşayanlar işaret direğine bakar; herkes batma tehdidi altında olabilecek gemileri gözler. Deniz bir tuzak gibi görünür, görünmez bir borazan bilinmez bir savaşın haberini verir; sert ve öfkeli esintiler ufku altüst eder, korkunç bir rüzgâr eser. Karanlık ıslık çalar ve uğuldar. Bulut kümelerinin derinliklerinde fırtınanın kara yüzü yanaklarını şişirir.

Rüzgâr bir tehlikedir; sis ise başka bir tehlikedir.

Sisler gemicileri her zaman ürkütmüştür. Bazı sislerde Mariotte'un haleleri, yalancı güneşleri, yalancı ayları açıkladığı mikroskobik buz prizmaları asılı halde durur. Fırtınalı sislerin çeşitli bileşenleri vardır; farklı özgül ağırlıklara sahip çeşitli buharlar bu sislerin içinde su buharıyla bir araya gelir ve sisi katmanlara ayıracak bir düzende üst üste yer alırlar; iyot en alttadır, kükürt iyodun üstünde, brom kükürdün üstünde, fosfor bromun üstündedir. Bu durum, elektrik ve manyetik gerilimin de dikkate alınmasıyla Kolomb'un ve Macellan'ın gördükleri Aziz Elmo ateşini, Seneca'da sözü geçen uçan yıldızların gemilerle iç içe olma halini, Plutharkhos'un bahsettiği Castor ve Pollux alevlerini, Sezar'ın mızraklar alev aldı zannetmesini, Frioul'deki Duino Şatosu'nda nöbetçi askerin mızrak temrenini dokundurarak kuleyi alev aldırmasını ve belki de eskilerin "Saturn'un yeryüzü şimşekleri" olarak adlandırdığı o gök parıltıları gibi birçok olayı belli bir ölçüde açıklar. Ekvatorda uçsuz bucaksız daimî bir sis, *Cloud-ring* adı verilen bir bulut halkası, dünyanın etrafına düğümlenmiş gibi görünür. *Gulf Stream*'in görevi kutbu ısıtmak, *Cloud-ring*'in görevi tropikal kuşağı soğutmaktır. *Cloud-ring*'in altındaki sis ölümcüldür. Bunlara at enlemleri, *horse latitude* denir. Geçmiş yüzyılların denizcileri fırtına azdığında gemiyi hafifletmek, dingin havalarda ise su istihkakından tasarruf etmek için atları denize atıyorlardı. Kolomb, *Nube abaxo es muerte*, "Alçalan

bulut ölümdür," diyordu. Etrüsklerde meteoroloji neyse Kaldelilerde astronomi oydu; gök gürültüsü kâhinliği ile bulut kâhinliği vardı. *Fulgurators* şimşekleri, *aquilegi* bulutları gözlemliyordu. Surlular, Fenikeliler, Pelasglar ve ilkel *Mare Internum*[6] denizcileri Tarkinya'nın rahip-kâhinlerine danışıyorlardı. Fırtınaların oluşum tarzı daha o zamandan tahmin edilebiliyordu, bu oluşum tarzı sislerinkiyle çok ilintiliydi ve açıkça söylemek gerekirse fırtına ve sis aynı olaydı. Okyanusta biri ekvatorda, diğer ikisi kutuplarda olmak üzere üç sis bölgesi vardır; denizciler bunlara tek bir isim verir: *tehlike kemeri.*

Tüm denizlerde ve özellikle de Manş'ta ekinoks sisleri tehlikelidir. Denizin üzerine aniden gece gibi çökerler. Çok yoğun olmasa bile sisin tehlikelerinden biri de suyun renginin değişmesine bakarak derinliğin değişmesini anlamayı engellemesidir; bundan dolayı kör kayalıklara ve sığlıklara yaklaşıldığının fark edilmesi tehlikeli bir şekilde gözden kaçabilir. Hiç farkında olmadan sığ bir kayalığın kenarına gelinebilir. Sisler, hareket halindeki gemilere demir atmaktan veya yelkenleri toplamaktan başka çare bırakmaz. Rüzgâr kadar sis de deniz kazasına yol açar.

Bununla birlikte, bu sisli günlerin ardından yaşanan çok şiddetli bir kasırgadan sonra, *Cashmere* posta yelkenlisi İngiltere'den kazasız belasız dönmüştü. Denizden doğan güneşin ilk ışıklarıyla birlikte, Cornet Şatosu'nun topu güneşe doğru ateşlenirken Saint-Pierre-Port'a girmişti. Hava aydınlanmıştı. *Cashmere* yelkenlisinin Saint-Sampson'un yeni rektörünü[7] getirmesi bekleniyordu.

Yelkenlinin gelişinden kısa süre sonra, şehirde gece denizde kazazede bir mürettebatı taşıyan bir şalupayla karşılaştığı söylentileri yayıldı.

---

6 Akdeniz. (e.n.)

7 Piskoposun *paroisse* (bkz. birinci kitap, dipnot 19) dışında kalan kimi kiliselerin başına getirdiği rahip. (e.n.)

7
Bir Balıkçı Tarafından Fark Edilen Şanslı Bir Aylak

Gilliatt, o gece rüzgâr yumuşadığında balığa çıkmış, yine kıyıdan fazla uzaklaşmamıştı.

Ertesi gün öğleden sonra ikide, deniz parlak bir güneşin altında yükselirken Bû de la Rue koyuna geri dönmek için Şeytan Boynuzu'nun önünden geçerken, Gild-Holm-'Ur sandalyesinde kayalıklara ait olmayan bir gölgeyi görür gibi oldu.

Takanın burnunu o yöne verdi ve Gild-Holm-'Ur sandalyesinde birinin oturduğunu fark etti. Deniz iyice yükselmiş, kaya dalgalarla çevrelenmiş, artık kurtulmasının imkânı kalmamıştı. El kol işaretleri yaptığı adamın hiç kımıldamaması üzerine Gilliatt ona doğru yaklaştı.

Adam uyuyakalmıştı.

Üzerindeki siyah giysiyi gören Gilliatt, bir papaz olabileceğini düşündü.

Daha da yaklaştığında bir delikanlının yüzüyle karşılaştı.

Bu yüzü hiç görmemişti.

Ne mutlu ki, kaya dikti, suyun derinliği fazlaydı. Gilliatt tekneyi kenardan ilerletmeyi başardı. Deniz, Gilliatt'ın teknede parmak ucunda yükselerek adamın ayağına ulaşabileceği kadar yükselmişti. Bordada ayağa kalktı ve ellerini uzattı.

O sırada denize düşseydi, tekrar suyun yüzeyine çıkması şüpheliydi. Dalgalar kıyıyı dövüyordu. Tekne ile kaya arasında ezilmesi kaçınılmazdı.

Uyuyan adamın ayağını çekti.

— Hey, burada ne yapıyorsunuz?

Adam uyandı.

— Etrafa bakıyorum, dedi.

İyice uyandıktan sonra devam etti:

— Buraya yeni geldim, geziniyordum, geceyi denizde geçirdim, manzara çok hoştu, yorulmuştum, uyuyakalmışım.

— On dakika daha geçse boğulacaktınız.

— Yok canım!

— Tekneme atlayın.

Ayağıyla kayıktan destek alan Gilliatt bir eliyle kayaya tutundu ve diğer elini siyah giysili adama uzattı, o da çevik bir hamleyle tekneye atladı. Çok yakışıklı bir gençti.

Gilliatt'ın küreklere sarılmasıyla tekne iki dakika içinde Bû de la Rue koyuna ulaştı.

Delikanlı yuvarlak bir şapka ve beyaz bir kravat takmıştı, siyah uzun redingotunu kravatına kadar iliklemişti. Dalgalı sarı saçları, kadınsı bir yüzü, duru bakışları, ciddi bir ifadesi vardı.

Bu arada tekne kıyıya ulaştı. Gilliatt halatı iskele babasına bağladı, ardından arkasını döndüğünde genç adamın bembeyaz eliyle kendisine bir altın uzattığını gördü.

Gilliatt bu eli hafifçe itti.

Bir sessizlik oldu.

Sessizliği delikanlı bozdu.

— Hayatımı kurtardınız.

— Belki, diye yanıtladı Gilliatt.

Halat bağlanmıştı. Tekneden indiler.

— Hayatımı size borçluyum beyefendi, diye üsteledi delikanlı.

— Ne olmuş ki?

Gilliatt'ın bu yanıtını yeni bir sessizlik izledi.

— Bu bölgede mi yaşıyorsunuz, diye sordu genç adam.

— Hayır.

— Hangi dinî cemaatin üyesisiniz?

Gilliatt sağ eliyle gökyüzünü göstererek şöyle dedi:

— Şunun!

Delikanlı onu selamladıktan sonra yanından ayrıldı.

Ama birkaç adım attıktan sonra durdu, cebini karıştırıp bir kitap çıkardı ve Gilliatt'a doğru yürüyerek kitabı ona uzattı.

— Size bu kitabı hediye etmeme izin verir misiniz?

Gilliatt kitabı aldı.

Bu bir *İncil*'di.

Biraz sonra bahçesinin çitine dirseklerini yaslayan Gilliatt, Saint-Sampson'a giden patikanın köşesini dönen delikanlıya bakıyordu.

Yavaş yavaş kafasını öne eğdi, yeni gelen bu genci unuttu, Gild-Holm-'Ur sandalyesinin orada olup olmadığı aklından silindi ve her şey düşlerin dipsiz derinliklerinde kaybolup gitti. Gilliatt'ın Déruchette gibi bir uçurumu vardı.

Kendisine yöneltilen bir sesle düşlerinden sıyrıldı.

— Hey, Gilliatt!

Sesi tanıdı ve gözlerini kaldırdı.

— Ne oldu Sör Landoys?

Landoys küçük atını koştuğu faytonuyla Bû de la Rue'nün yüz adım ötesinden geçiyordu. Gilliatt'a seslenmek için durmuştu ama meşgul ve acelesi varmış gibi görünüyordu.

— Yeni bir haber var, Gilliatt.

— Nerede?

— Bravées'de.

— Ne oldu ki?

— Size bunu anlatacak vaktim yok.

Gilliatt ürperdi.

— Matmazel Déruchette mi evleniyor?

— Hayır. Daha başka bir şey.

— Ne demek istiyorsunuz?

— Bravées'ye gidin, orada öğreneceksiniz.

Ve Landoys atını kamçıladı.

V. Kitap

Altıpatlar

1
Jean Hanı'ndaki Sohbetler

Sör Clubin bir fırsatını bekliyordu.

Ufak tefek, sarışın, boğa gibi güçlüydü. Deniz onu esmerleştirememişti. Teni balmumuna benziyordu. Ayin mumunun rengi, teninin hafif aydınlığı gözlerine yansıyordu. Şaşmaz ve özel bir hafızası vardı. Ona göre birini bir kez görmek, tıpkı kayıt defterine düşülen not gibi ona sahip olmaktı. O kısacık bakış hemen ele geçiriyordu. Gözbebekleri bir yüzün resmini kaydediyor ve saklıyordu. Yüzün yaşlanması boşunaydı, Clubin onu hemen tanırdı. O inatçı anıyı yanıltmak imkânsızdı. Clubin özlü konuşan, ağırbaşlı, soğuk bir adamdı; el kol sallayarak tepki verdiği hiç görülmemişti. Öncelikle saf ifadesi dikkati çekiyordu. Birçok kişi onun saf olduğunu sanıyordu; gözünün köşesindeki kırışıklık şaşırtıcı bir ahmaklığın işaretiydi. Söylediğimiz gibi ondan daha iyi bir denizci bulunamazdı. Iskotayı onun gibi kullanıp rüzgârın geliş açısına göre tiramola yapabilen yoktu. Dindarlık ve dürüstlük konusundaki ünü herkesi geride bırakır-

dı. Ondan şüphelenenden şüphelenilirdi. Saint-Malo'da, Saint-Vincent Sokağı'ndaki silah dükkânının yanında sarraflık yapan Rébuchet Beyefendi, "Dükkânımı Clubin'e emanet ederim," diyordu. Clubin dul kalmıştı. Karısı da onun gibi onurluydu. Olağanüstü bir erdemliliğin namıyla ölmüştü. *Bailli*[1] onu baştan çıkarmaya çalışsa bunu krala anlatırdı ve Yüce Tanrı ona âşık olsa bunu papaza anlatırdı. Clubin çifti, Torteval'de İngilizlerin *respectable* niteliğinin örneğini teşkil etmişti. Karısı bir kuğu, Clubin ise bir gelincikti. Üzerine tek bir leke düşmesi onu öldürürdü. Bir topluiğne bulsa sahibini bulurdu. Bir kibrit kutusu kaybolsa herkese haber verirdi. Bir gün Saint-Servan'daki bir meyhaneye girip meyhaneciye, "Üç yıl önce burada yemek yediğimde hesabı yanlış yazmıştınız," demiş ve ona borcu olan altmış beş santimi ödemişti. Bu, dudakların hafifçe sıkılmasının eşlik ettiği dürüst bir davranışın örneğiydi.

Gözünü üzerlerinden ayırmazdı. Kimin? Elbette dolap çevirenlerin.

Durande'ı her salı Guernsey'den Saint-Malo'ya götürürdü. Salı akşamı vardığı Saint-Malo'da yükleme için iki gün kalır ve cuma sabahı Guernsey'e hareket ederdi.

O dönemde, Saint-Malo limanında Jean Hanı adında küçük bir han vardı.

Bu han bugünkü rıhtımların inşası sırasında yıkıldı. O zamanlar deniz Saint-Vincent ve Dinan kapılarının önündeydi. Deniz alçaldığında Saint-Malo ile Saint-Servan arasındaki ulaşımı, demir atmış gemiler arasından yol alan, şamandıraların, çapaların ve halatların yanlarından dikkatle geçen ve bazen alçak bir serene veya bir flok direğine çarparak deri körüklerinin yırtılması tehlikesiyle karşı karşıya kalan iki tekerlekli, yaylı hafif arabalar sağlardı. Denizin iki yükselişi arasında arabacıların atlarını hırpaladıkları bu kumlarda

1 Kral veya bir senyör adına adaletin sağlanmasıyla görevli olan sivil veya subay. (ç.n.)

altı saat sonra rüzgâr dalgaları kamçılardı. Bir zamanlar bu kumsallarda, limanın yirmi dört bekçi buldok köpeği devriye geziyordu; bunlar 1770'te bir deniz subayını yemişti. İşi bu kadar abartmaları, görevden alınmalarına neden olmuştu. Günümüzde artık Küçük Talard ile Büyük Talard arasında geceleri köpek havlaması duyulmuyor.

Clubin, Jean Hanı'na gidiyordu. Durande'ın Fransa ofisi oradaydı.

Gümrükçüler ve sahil güvenlikçiler yemek ve içmek için Jean Hanı'na gelirlerdi. Kendilerine ayrılmış masaları vardı. Binic gümrükçüleri ve Saint-Malo gümrükçüleri birbirlerine bilgi aktarmak için orada buluşurlardı.

Gemi kaptanları da oraya geliyor ama yemeklerini başka bir masada yiyorlardı.

Clubin kimi zaman kaptanların kimi zaman da gümrükçülerin masasına oturuyor ama tercihini çoğunlukla gümrükçülerin masasından yana kullanıyordu ve her iki masada da iyi ağırlanıyordu.

Bu masalara güzel servisler yapılıyor, ülkelerinden uzaklarda olan denizciler için yabancı yörelerin içkilerini bulundurma titizliği gösteriliyordu. Bilbaolu genç bir tayfa orada buzlu *helada* bulabilirdi. Orada Greenwich'te olduğu gibi Stout birası ve Anvers'de olduğu gibi Gueuse birası içilebiliyordu.

Uzun yol kaptanları ve armatörler kimi zaman gemi süvarilerinin masasına oturuyor, bilgi alışverişi yapıyorlardı:

— Şekerler ne durumda?

— Bu tür şeker ancak az miktarlarda temin edilebiliyor. Ama ham şeker bol; Bombay'dan üç bin çuval ve Sagua'dan beş yüz varil.

— Göreceksiniz, sağ kanat sonunda Villèle hükümetini devirecek.

— Ya *Indigo* ne durumda?

— Guatemala'da ancak yedi çuval yüklendi

— *Nanine-Julie* kızağa çekildi. Üç direkli güzel bir Bretonya gemisi.

— Plata'nın iki kenti yine birbirlerine girmiş.

— Montevideo şişmanladığında, Buenos Aires zayıflıyor. Callao'da mahsur kalan *Regina-Cœli*'nin yükleri başka bir gemiye aktarıldı.

— Kakao fiyatları iyi gidiyor; Venezuela kakaosunun çuvalı iki yüz otuz dörtten, Trinidad'ınki yetmiş üçten.

— Champ de Mars'daki geçit töreninde "Kahrolsun bakanlar!" diye bağırmışlar.

— Saladerosun salamura sığır derileri iyi satıyor; öküzlerinki altmış frank, ineklerinki kırk sekiz frank.

— Balkanlardan geçen var mı?

— General Diebitsch ne yapıyor?

— San Francisco'da anasonlu içki sıkıntısı çekiliyor. Plagniol zeytinyağının satışı durgun. Gravyer peynirinin yüz kiloluk tenekesi otuz iki frank.

— XII. Leo öldü mü? vs. vs.

Bu sözler bağıra çağıra söylenip yorumlanıyordu. Gümrükçülerin ve sahil güvenlikçilerin masasında daha alçak sesle konuşulurdu.

Kıyı ve liman polisiyle ilgili konular sohbetin daha sessiz ve daha anlaşılmaz geçmesini gerektirirdi.

Süvarilerin masasında yaşlı uzun yol kaptanı M. Gertrais-Gaboureau'nun sözü geçerdi. Gertrais-Gaboureau bir insan değil bir barometreydi. Denizle olan içli dışlılığı ona şaşmaz bir tahmin yetisi kazandırmıştı. Ertesi gün havanın nasıl olacağını bildiriyor, rüzgârın sesini dinliyor, gelgitin nabzını yokluyordu. Bulutlara, "Göster bana dilini!" derdi. Dalgaların, meltemlerin, kasırgaların doktoruydu. Okyanus onun hastasıydı; bütün dünyayı bir hastanedeymiş gibi gezmiş, her iklimin iyi halini ve rahatsızlığını gözlemlemişti, mevsimlerin hastalıklarını en ince ayrıntısına kadar biliyordu. Şöyle sözler ettiği duyulurdu: "Bir keresinde, 1796'da, barometre fırtına-

nın üç çizgi altına indi." Denize gönülden bağlıydı. Denize dostluk beslediği ölçüde İngiltere'den nefret ediyordu. Zayıf yanını anlamak için İngiliz denizciliğini özenle incelemişti. 1637 yapımı *Sovereign*'in, 1670 yapımı *Royal William*'dan ve 1735 yapımı *Victory*'den neden farklı olduğunu açıklıyordu. Güverte donanımlarını kıyaslardı. 1514 yapımı *Great Harry*'nin güvertesindeki kulelere ve huni biçimindeki çanaklıklara, muhtemelen Fransız güllelerine güzel bir hedef oluşturdukları için özlem duyuyordu. Uluslar onun gözünde ancak denizcilik kurumları ölçüsünde mevcuttu; kendine özgü ilginç eşanlamlı sözcükleri vardı. İngiltere'yi *Trinity House*,[2] İskoçya'yı *Northern Commissionners*[3] ve İrlanda'yı *Ballast Board*[4] olarak nitelendirmeyi seviyordu. Derya gibiydi; okuryazardı ve ansiklopedi gibiydi, alçak su seviyesinden gümrük vergisine kadar her şeyi bilirdi. Özellikle İngiliz fenerlerine ödenen paraları ezbere bilirdi; şunun önünden geçerken ton başına bir peni, öbürünün önünden geçerken çeyrek peni. "Eskiden sadece iki yüz galon yağ tüketen Small's Rock feneri artık bin beş yüz galon tüketiyor," derdi. Bir gün gemide ciddi bir hastalığın pençesindeyken, ölüyor zannedildiğinden başına mürettebat toplanmıştı ve başmarangoza şunları söylemek için iniltilerine ara verdi: "Kandilisaların geçeceği dökme demirden makaraları koymak için destemonalara karşılıklı zıvana açmak yararlı olur." Tüm bunlar olağanüstü bir kişiliğin yansımalarıydı.

Gemi süvarileri ile gümrükçülerin masalarında aynı sohbetin yapıldığına nadir rastlanırdı. Size anlatacağımız olayların yaşandığı şubat ayının ilk günlerinde bütün masalarda

2 O dönemde İngiltere'de Manş Adaları da dâhil olmak üzere, deniz taşıma ve ulaştırma işlerinden sorumlu kurumun adı. (e.n.)

3 The Northern Lighthouse Board, eski adıyla Commissioners of Northern Light Houses, yani kuzeydeki deniz fenerlerinden sorumlu komiserlik. (e.n.)

4 1786'da bu adı almış, Dublin limanından sorumlu, tüccar ve sermayedarların idaresindeki düzenleyici otorite. (e.n.)

aynı şey konuşuluyordu. Üç direkli gemisi *Tamaulipas* ile Şili'den dönen kaptan Zuela iki masanın da dikkatini çekmişti. Süvarilerin masasında gemilerin yükünden, gümrükçülerin masasında gidişattan söz ediliyordu.

Biraz Kolombiyalı olduğundan daha fazla Şilili olan Copiapolu kaptan Zuela çıkarları doğrultusunda kâh Bolivar'ın, kâh Morillo'nun yanında yer alarak bağımsızlık savaşlarına katılmıştı. Herkese hizmet ederek zengin olmuştu. Onun kadar Bourbon yanlısı, Bonapartçı, mutlakiyetçi, liberal, ateist, Katolik birine rastlanamazdı. Kazananlar Partisi olarak adlandırılabilecek o büyük partinin mensubuydu. Ara sıra Fransa'yla da ticaret yapıyordu ve söylentilere bakılırsa kaçakları, hileli iflas yapmış olanları, siyasi sürgünleri, ücreti ödemeleri koşuluyla gemisine almakta hiçbir sakınca görmüyordu. Onları gemiye bindirme yöntemi çok basitti. Demir alacağı sırada kıyının ıssız bir noktasında bekleyen kaçağa bir kayık gönderiyordu. Bir önceki yolculuğunda, Berton davasının gıyaptaki sanıklarından birini bu yolla kaçırmıştı ve bu kez Bidassoa davasına karışmış birkaç kişiyi götürmeyi planlıyordu. Durumdan haberdar olan polisin gözü onun üzerindeydi.

O zamanlar kaçaklar dönemiydi. Restorasyon bir tepkiydi; devrimler göç etmeyi ve restorasyonlar sürgünleri beraberlerinde getirir. Bourbonların geri dönüşünden sonraki yedi sekiz yıl boyunca, altlarından zeminin kaydığını hisseden ve yoğun iflaslara sürüklenen finans sektöründe, sanayide, ticarette, her yerde panik yaşanmıştı. Siyasette herkes başının çaresine bakıyordu. Lavalette kaçmıştı, Lefebvre-Desnouettes kaçmıştı, Delon kaçmıştı. Olağanüstü mahkemeler, ardından da Trestaillon[5] ortalığı kırıp geçiriyordu. Kaçışlar Saumur Köprüsü, Réole Meydanı, Paris Rasathanesi'nin duvarı, Avignon'un Taurias Kulesi gibi Restorasyon'un damga-

5 Jacques Dupont. Bourbonların 1815'teki geri dönüşlerinde Bonapartçıları ve cumhuriyetçileri katleden çetelerin önderi. (ç.n.)

sını vurduğu yerlerden, tarihin kederli silüetleri olarak ayakta duran ve bugün bile o kanlı elin seçilebileceği yerlerden gerçekleşiyordu. Londra'da başlayan ve bir kolu Fransa'ya uzanan Thistlewood davası, Paris'te başlayıp Belçika, İsviçre ve İtalya'ya uzanan Trogoff davası hem endişe hem de ortadan kaybolma gerekçelerini artırmış, o dönemin toplumsal düzeninin en yüksek mevkilerinde bile gedikler açan bu derin ve gizli bozgunu hızlandırmıştı. Güven içinde olmak, işte herkesin derdi buydu. Suçlu gözüyle görülmek mahvolmaktı. Olağanüstü mahkemeler kalksa da ruhu yaşıyordu. Mahkûmiyetler keyfî veriliyordu. Teksas'a, Kayalık Dağlar'a, Peru'ya, Meksika'ya kaçılıyordu. Loire sakinleri, o zamanın haydutları, şimdinin hatırlıları, sığınma kampı kurmuşlardı. Béranger'nin bir şarkısı şunu söylüyordu: *Vahşiler, biz Fransız'ız, şanımıza insaf edin.* Çözüm yurt dışına kaçmaktı. Kaçmak en basitidir ve bu iki hece uçurumları barındırır. Kaçanın önüne her tür engel çıkar. Gizlenmek kılık değiştirmeyi gerektirir. Saygıdeğer, hatta çok ünlü kişiler, suçluların yöntemlerini kullanıyordu. Ve yine de başarılı olamıyorlardı. Bu işler onlara göre değildi. Rahat davranmaya alışkın olmaları kaçışın ilmekleri arasından süzülmelerini güçleştiriyordu. Firardaki bir yankesici, polisin gözünde bir generalden daha dürüsttü. Masumiyetin yüz ifadesini değiştirmek zorunda kalması, erdemin sesini değiştirmesi, şanın maske takması düşünülebilir mi? Böyle şüpheli görünen bir yolcu sahte bir pasaport bulmaya çalışan ünlü bir kişiydi. Kaçmaya çalışan birinin kuşku uyandıran tavırları karşımızda bir kahramanın olmadığını kanıtlamıyordu. Zamanın kaçamak ve karakteristik çizgileri, tarih tarafından ihmal edilse de yüzyılın gerçek ressamlarından biri tarafından vurgulanmalı. Bu onurlu insanların kaçışları arasında, daha az takip edilip daha az şüphe uyandırdığından düzenbazların kaçışı göze çarpmıyordu. Sıvışmak zorunda kalan bir dolandırıcı karmaşadan yararlanıyor, sürgünlerin arasına karışıyor ve daha önce de

söylediğimiz gibi, bu alacakaranlıkta zanaatları sayesinde onurlu insanlardan daha onurlu görünüyordu. Dürüstlüğün adaletin pençesine düşmesinden daha sakili yoktur. Dürüstlük bu işlerden anlamaz ve sakarlıklar yapar. O dönemde bir kalpazan, bir Konvansiyon üyesinden daha kolay bir şekilde kaçıyordu.

Şurası ilginçtir, kaçış özellikle onursuz insanların önünü açıyordu. Bir düzenbazın Paris'ten ya da Londra'dan getirdiği bir uygarlık kırıntısı ilkel veya barbar ülkelerde avantaj ve saygın bir konum sağlıyor, o kişinin öncülük yapmasına yol açıyordu. Burada kanundan kaçıp orada ruhban takımına mensup olmak hiç de olanaksız değildi. Ortadan kaybolmada olağanüstü bir yan vardı ve birçok kaçış rüya gibi meyve veriyordu. Bu cins bir kaçış meçhule ve mucizeye varıyordu. Borçlarını ödemeden Avrupa'dan ayrılan bir müflis yirmi yıl sonra Moğol hanına başvezir veya Tazmanya'da kral olarak ortaya çıkıyordu.

Kaçışlara yardım etmek bir sanayi kolu halini almıştı ve çok sık yaşandığı için büyük kazanç sağlıyor, bazı mesleklere ek gelir getiriyordu.

İngiltere'ye kaçmak isteyenler kaçakçılara, Amerika'ya kaçmak isteyenler Zuela gibi uzun yol kaptanı madrabazlara başvuruyordu.

2
Clubin Birini Fark Ediyor

Zuela bazen yemek yemek için Jean Hanı'na geliyor, Clubin onu göz aşinalığıyla tanıyordu.

Zaten Clubin çok kibirli bir adam değildi, haydutlarla tanışmayı hor görmüyor, hatta kimi kez kendisi tanışıyor, sokak ortasında elini uzatıp *Merhaba* diyordu. Madrabazla

İngilizce konuşuyor, *contrabandista*[6] ile yarım yamalak İspanyolca konuşuyordu. Bu konuya özgü deyişleri vardı:

— Kötülüğün bilgisinden iyiliğe yönelmek çıkabilir.

— Korucunun kaçak avcıyla sohbet etmesi gerekir.

— Korsan sığ bir kayalıksa, kaptan korsanı araştırmalıdır.

— Dalavereciyi, tıpkı doktorun zehrin tadına baktığı gibi tanımak isterim.

Söylediklerini kimse tartışmıyor, herkes Kaptan Clubin'e hak veriyordu. Gülünç bir müşkülpesent olmaması kabul görüyordu. Arkasından konuşmaya kim cesaret edebilirdi? Yaptığı her şey kuşkusuz "kamu yararınaydı". Ona göre her şey basitti. Hiçbir şey saygınlığını tehlikeye atamazdı. Kristal istese de leke tutmaz. Ona duyulan güven daimî bir dürüstlüğün ödülüydü ve bir namın mükemmelen hak edilmesi buydu. Clubin ne yaparsa yapsın veya ne yaparmış gibi görünüyorsa görünsün, erdemin yolundaki kötü adım anlaşılırdı. Günahsızlık ona özgüydü; "üstelik çok temkinli" diyorlardı hakkında; başka biri için şüpheli görülebilecek herhangi bir ilişkide, hüneriyle itibar kazanıyordu. Hüner ve saflık hiçbir çelişki veya sorun barındırmadan uyum içinde bir araya geliyordu. Hünerli, saf bir adam. Dürüst adamın en takdir edilen türlerinden biri. Clubin, bir dolandırıcı veya haydutla içli dışlı konuştuğunda daha da kabul, anlayış, saygı gören ve halkın güveninin memnun bir şekilde göz kırptığı o adamlardandı.

Yüklemesini tamamlamış olan *Tamaulipas* kısa süre içinde demir alacaktı.

Bir salı akşamı daha hava aydınlıkken, Durande Saint-Malo'ya geldi. Kaptan köşkünde ayakta durarak yanaşma manevralarını denetleyen Clubin, Petit-Bey yakınlarında iki kayalığın arasında bulunan ıssız kumsalda iki kişinin konuştuğunu fark etti. Gemici dürbünüyle onlara baktığında adamlardan birini tanıdı: Kaptan Zuela. Clubin diğerini de tanıyordu sanki.

---

6 İspanyolca "kaçakçı." (ç.n.)

Diğer adam uzun boyluydu, saçları biraz kırlaşmıştı. Dostlar Cemiyeti'nin[7] uzun şapkasını takmış, ağırbaşlı giysisini taşıyordu. Muhtemelen bir *quaker* idi. Başını mütevazı bir ifadeyle öne eğiyordu.

Jean Hanı'na gelen Clubin, *Tamaulipas*'ın on gün içinde yola çıkmayı planladığını öğrendi.

Daha sonra başka bilgiler de edindi.

Gece Saint-Vincent Sokağı'ndaki silah dükkânına gidip şöyle dedi:

— Altıpatların ne olduğunu biliyor musunuz?

— Evet, diye yanıtladı silah tüccarı, Amerikan yapımı.

— Sohbet başlatan bir tabanca.

— Gerçekten de hem soru sorar hem cevap verir.

— Karşı lafı da söyler.

— Bu doğru, Clubin Efendi. Döner topu var.

— Ve beş altı mermi alıyor.

Dükkân sahibi kafasını bir hayranlık ifadesiyle sallarken dudağını yana doğru büküp hafif bir cık yaptı.

— Kaliteli bir silah, Clubin Efendi. Sanırım çok rağbet görecek.

— O halde bir altıpatlar istiyorum.

— Elimde yok.

— Nasıl olur, siz silah tüccarı değil misiniz?

— Henüz bana gelmedi. Bildiğiniz gibi daha yeni bir silah. Fransa'da sadece tabanca yapılıyor.

— Lanet olsun!

— Henüz piyasada yok. Muhteşem tabancalarım var.

— Ben altıpatlar istiyorum.

— Onun daha mükemmel olduğunu kabul ediyorum. Ama bir dakika, Clubin Efendi...

— Ne oldu?

---

7 Reform döneminde, Luther ve Calvin taraftarı Protestanların saf Hristiyanlığa ulaşamadığı düşüncesinden hareketle Anabaptizm (İngiltere'de *quaker* denmektedir) akımı içinde kalan bir cemiyet. George Fox, kurucu olarak kabul edilmektedir. (e.n.)

— Sanırım şu sıralar Saint-Malo'da satılık bir altıpatlar var.
— Altıpatlar mı?
— Evet.
— Satılık mı?
— Evet.
— Nerede?
— Sanırım nerede olduğunu biliyorum. Bulacağım.
— Bana ne zaman cevap verebilirsiniz?
— Elden düşme ama iyi bir silah.
— Size ne zaman uğrayayım?
— Size bir altıpatlar bulursam, bilin ki o silah çok kalitelidir.
— Bana ne zaman haber vereceksiniz?
— Bir dahaki yolculuğunuzda.
— Benim almak istediğimi söylemeyin.

3
Clubin Götürüyor ve Geri Getirmiyor

Durande'a çok sayıda sığır yükleyen ve birkaç yolcu alan Sör Clubin, her zaman olduğu gibi cuma sabahı Saint-Malo'dan Guernsey'e doğru yola çıktı.

Aynı cuma günü gemi, kaptan köşkünden bir vakit ayrılmaya izin verecek ölçüde açık denizdeyken, Clubin kamarasına girdi, kapıyı kilitledi, çantasını aldı, elastik bölmeye giysilerini, sağlam bölmeye bisküvi, konserve kutuları, birkaç kilo çubuk kakao, bir kronometre ve bir gemici dürbünü yerleştirdi, çantaya asma kilit taktı ve kulplarına gerektiğinde yükseğe kaldırmaya yarayacak kalın bir ip geçirdi. Ardından sintineye indi ve halatların bulunduğu bölmeye girdi. Biraz sonra, denizde kalafatçıların, karada hırsızların kullandıkları kancalı kalın bir iple yukarı çıktığı görüldü. Bu kalın ipler tırmanmayı kolaylaştırır.

Guernsey'e dönen Clubin, Torteval'e gitti. Otuz altı saat orada kaldı. Çantayı ve düğümlü ipi oraya götürdü ve geri getirmedi.

Şunu bir kereliğine açıklıkla dile getirelim ki, bu kitapta söz edilen Guernsey artık var olmayan ve günümüzde kırsal kesimler dışında rastlanması mümkün olmayan o eski Guernsey'dir. Kırsalda varlığını hâlâ sürdürür ama şehirlerde ölmüştür. Guernsey ile ilgili bu saptama Jersey için de geçerlidir. Saint-Hélier için Dieppe, Saint-Pierre-Port için de Lorient uygun düşer. Adanın seyrek ama gözüpek olan nüfusunun hayranlık uyandıran girişimci ruhu ve ilerleme sayesinde, Manş takımadasında kırk yıldan beri her şey dönüşüme uğramıştır. Karanlığın olduğu yerde şimdi aydınlık vardır. Bunu da söyledikten sonra devam edelim.

Şimdiden çok gerilerde kalan ve tarihin eski bir dönemi olarak nitelendirilebilecek o yıllarda Manş'ta kaçakçılık çok faaldi. Kaçakçı gemileri Guernsey'nin özellikle batı kıyısında sık görülürdü. Sanki az öncesiymiş gibi elli yılın en ufak ayrıntılarını hatırlayan ve müthiş bilgili olan kişiler, neredeyse hepsi Asturya ve Guipúzcoa liman kentlerine ait bu gemilerin ismini sayabilir. Bunlardan bir iki tanesine kimi zaman Saints kimi zaman da Plainmont körfezlerinde rastlanmadan geçen tek bir hafta yoktu. Bu durum âdeta düzenli bir hizmet şeklindeydi. Serk'te o zamanlarda olduğu gibi bugün de hâlâ Dükkânlar denen bir deniz mağazası vardı, çünkü kaçakçıların mallarını satın almak isteyenler oraya geliyordu. Manş'taki bu ticari ilişki ihtiyaçlarından doğmuş ve bugün artık unutulmuş olan, Levanten dili İtalyancaya ne kadar benziyorsa İspanyolcaya o kadar benzeyen bir kaçakçı dili konuşuluyordu.

İngiliz ve Fransız kıyılarının birçok noktasında, yasal ve serbest ticaretle derinden ama gizli bir uyum içinde olan kaçakçılık, gizli kapılar ardında birçok para babasıyla ilişki halindeydi. Sinsice ticari ilişkilere ve sanayinin kan damarlarına yayılıyordu. Önyüzü tüccar, arka yüzü kaçakçı; bir-

çok servet böyle elde edilmişti. Séguin bunun Bourgain'in işi olduğunu, Bourgain ise tam tersini söylüyordu. Onların sözlerine hiç güvenmiyoruz; belki de birbirlerine iftira atıyorlardı. Her ne olursa olsun, yasaların yakından takip ettiği kaçakçılık, finanstaki ağırlığını tartışılmaz bir şekilde hissettiriyordu. "Kaymak tabakayla" ilişkisi vardı. Bir zamanlar Mandarin'in Charolais kontuyla bir arada olduğu bu mağara dışarıdan namuslu bir yerdi, toplum önünde mükemmel bir çehresi vardı; dışı başka içi bambaşka.

Bu yüzden pek çok suç ortaklığının örtülü olması bir zorunluluktu. Böylesi gizemlerin aydınlatılamaz bir karanlığa ihtiyacı vardır. Bir kaçakçı çok şey bilse de bunlar hakkında hiç konuşmamalıdır; sarsılmaz ve katı bir inançtır onun yasası. Bir kaçakçının temel niteliği sadakattir. Kaçakçı, ağzı sıkı demektir. Günah çıkarmada nasıl ki sır vardır, kaçakçılığın da sırrı vardır.

Bu sır hiçbir şekilde açığa vurulmuyordu. Kaçakçı suskunluğunu koruyacağına yemin eder, yeminini tutardı. Kaçakçıdan daha güveniliri yoktu. Kara limanında bir kaçakçıyı yakalayan Oyarzún başsavcısı, sermayedarı öğrenmek için onu sorgulattı. Kaçakçı isim vermedi. Bu işin sermayedarı başsavcının kendisiydi. Suç ortağı olan başsavcı ve kaçakçıdan biri herkesin gözünün önünde yasalara uymak, işkence yapılmasını emretmek, diğeri ise yeminine sadık kalmak için direnmek zorunda kalmıştı.

O dönemde Plainmont'un en ünlü iki kaçakçısı Blasco ve Blasquito'ydu. Bunlar *tocayo* idi. Cennette aynı azizin himayesinde olma anlamına gelen bir İspanyol ve Katolik geleneğiydi ve kabul edileceği gibi yeryüzünde aynı babanın çocukları olmak kadar saygındı.

Kaçakçılığın gizli güzergâhı az çok bilindiğinde, bu adamlarla konuşmak kadar kolay ve zor bir şey olamazdı. Karanlık işlerle ilgili önyargılı olmamak, Plainmont'a gitmek ve orada duran gizemli soru işaretiyle yüz yüze gelmek yeterliydi.

4
Plainmont

Torteval yakınlarındaki Plainmont, Guernsey'nin üç köşesinden biriydi. Orada, burnun ucunda denize tepeden bakan çimenlik bir yükselti vardır.

Bu yükselti ıssız bir yerdir.

Orada bir evin görünmesi ıssızlık duygusunu daha da artırır.

Ev, ıssızlığa korkuyu ilave eder.

Söylendiğine göre büyülüdür.

Büyülü ya da değil, görüntüsü tuhaftır.

Granitten yapılmış bu iki katlı ev otlarla çevrilidir. Viraneye benzer bir hali yoktur ve içine rahat bir şekilde yerleşilecek durumdadır. Duvarları kalın ve çatısı sağlamdır. Duvarda tek bir taş, çatıda tek bir kiremit eksik değildir. Tuğladan baca çatının köşesinde yer alır. Bu evin arkası denize bakar. Okyanusa bakan cephesinde sadece duvar mevcuttur. Bu cephe dikkatle incelendiğinde bir pencerenin örülerek kapatıldığı fark edilir. Beşik çatının iki cephesinde, biri doğuya, ikisi batıya bakan üç pencerenin üçü de örülmüştür. Karaya bakan cephesinde bir kapı ve pencereler yer alır. Kapı örülmüştür. Zemin katın iki penceresi örülmüştür. Binaya yaklaşıldığında dikkati ilk çeken şey ikinci kattaki iki açık penceredir ama örülmüş pencereler bu açık pencereler kadar ürkütücü değildir. Gün ortasında kapkaranlık görünürler. Camları, hatta pervazları bile yoktur. İçerinin karanlığına açılırlar. İki gözçukuruna benzetsek yeridir. Bu evin içinde hiçbir şey yoktur. Açık pencerelerden içerinin virane hali fark edilir. Ne lambri ne de ahşap duvar kaplaması vardır, taş çıplaktır. Hayaletlerin dışarı bakmalarını sağlayan pencereli bir mezarla karşı karşıya olduğunu sanır insan. Yağmurlar deniz tarafındaki temelleri kemirir. Birkaç ısırganotu rüzgârla salınarak duvar diplerine sürünür. Ufuk-

ta tek bir yerleşim yeri yoktur. Bu ev sessizliğin ortasındaki boş bir şeydir. Yine de orada durup kulağınızı duvara dayarsanız ara sıra ürkütücü kanat çırpışlarını hafifçe duyar gibi olursunuz. Örülmüş kapının üzerindeki alınlığa ELMPBILG harfleri ve tarih olarak da 1780 kazınmıştır.

Geceleyin Ay'ın kasvetli ışığı oradan içeri girer.

Evin üç cephesi de denizle çevrilidir. Konumu çok hoş, dolayısıyla çok korkunçtur. Mekânın güzelliği bir muamma haline gelir. Bu binada neden bir aile oturmuyordur? Konum güzel, ev sağlamdır. Bu terk edilmişliğin kaynağı nedir? Mantığın sorularına düşlerin soruları eklenir. Bu ekilebilir alana neden hiç dokunulmamıştır? Bu evin sahibi yoktur. Kapı örülmüştür. Bu mekânın nesi vardır? İnsanlar buradan neden uzak durmuştur? Burada neler olmuştur? Hiçbir şey olmamışsa, neden kimse yoktur? Herkes uyuduğunda, burada uyanık kalan biri var mıdır? Kasvetli boralar, rüzgârlar, yırtıcı kuşlar, gizlenmiş hayvanlar, meçhul varlıklar zihinde belirir ve bu evle iç içe geçer. Hangi yolcu burada konaklamıştır? Dolu ve yağmurun pencereleri dövdüğü hayal edilebilir. Fırtınaların dalga dalga çisentisi odanın duvarlarında iz bırakmıştır. Bu örülü ve açık odalara kasırgalar süzülmüştür. Burada bir cinayet mi işlenmiştir? Geceleri karanlığa gömülen bu ev yardım istermiş gibi görünür. Sessiz mi kalır? Sesler mi yayar? Bu ıssızlıkta ne işi vardır? Karanlık saatlerin gizemi burada güvendedir. Öğle vaktinde bile endişe uyandıran bu ev geceleri kimbilir nasıldır? Ona bakarken bir sırra bakılır. Düş görmenin kendi mantığı ve olasılığın kendi eğilimi olduğuna göre, insan kendi kendine, akşamın alacakaranlığı ile sabahın alacakaranlığı arasında bu evin ne hale geldiğini sorar. İnsanlığın dışındaki yaşam ağını bu ıssız zirvede durduracak ve görünür hale gelip aşağı inmeye zorlayacak bir düğüm var mıdır? Karmaşanın girdabı orası mıdır? Cisimli olmayan, orada yoğunlaşarak bir biçim almakta mıdır? Muammalar. İlahi bir dehşet bu duvarların arasındadır. Bu giri-

lemeyen odaların karanlığı karanlıktan daha fazla bir şeydir, bilinemeyendir. Güneş battıktan sonra, balıkçı tekneleri geri dönecek, kuşlar susacak, kayalığın arkasındaki keçi çobanı keçileriyle birlikte buradan gidecek, taşların yarıkları güveni gelen sürüngenlerin ilk kıvrılmalarına geçit verecek, yıldızlar bakmaya başlayacak, poyraz esecek, göz gözü görmeyecek, o iki pencere açık durmaya devam edecek. Bunlar düşlere davet çıkarır, halkın saçma ama derin inanışı bu mekânın karanlık ürküntülerini, hayaletler, larvalar, hortlakların belli belirsiz yüzleri, ışıklar içindeki suratlar, ruhların ve gölgelerin gizemli gürültüleri olarak karanlıkla ifade eder.

Evi "iyi saatte olsunlar" basmıştır; bu söz her şeyin yanıtıdır.

Saf insanlar durumu böyle açıklar ama mantıklı düşünenlerin de kendi açıklamaları vardır. Hiçbir şey bu ev kadar sıradan olamaz, derler. Burası devrim ve imparatorluk savaşları ile kaçakçılık dönemindeki eski bir karakoldur. Buraya bu amaçla inşa edilmiştir. Savaş bitince karakol terk edilmiştir. Yeniden kullanılabileceği için yıkılmamıştır. Zemin katın kapısı ve pencereleri oraya kimsenin girmemesi ve tuvalet olarak kullanılmaması için örülmüştür; denize bakan üç pencere de güney ve batı rüzgârları yüzünden örülmüştür. Hepsi bu.

Cahiller ve saflar ısrar eder. Öncelikle ev, devrim savaşları sırasında inşa edilmemiştir. Üzerinde devrimden önceki 1780 tarihi yazılıdır. Ardından, bir karakol olarak inşa edilmemiştir; üzerinde iki ailenin baş harfleri, ELM-PBILG vardır vardır, bu da evin genç bir çiftin oturması için yapıldığını gösterir. Demek ki, burada oturanlar olmuştur. Neden artık burada değillerdir? İçeri kimse girmesin diye kapı ve pencereler örüldüyse, iki pencere neden açık bırakılmıştır? Pencerelerin kanatları, pervazları, camları neden yoktur? Bir tarafın pencereleri örüldüyse, diğer tarafın pencereleri neden örülmemiştir? Yağmurun güneyden içeri girmesi engellenmiş, kuzey taraf açık bırakılmıştır.

Kuşkusuz saflar yanılıyor ama mantıklı düşünenler de haklı değil. Sorun çözülmüş değil.

Kesin olan şu ki, bu evin kaçakçılar için tehlikeli değil yararlı olduğu kabul görüyor.

Korkunun büyümesi olayların gerçek boyutlarını değiştirir. Hiç kuşkusuz, evin zamanla "perili" olduğunu düşündürenler de dâhil olmak üzere, bu gece yarısı olayları, karanlık ve kaçak kişilerin varlığıyla, orada kısa süre kalıp sonra yeniden teknelerine binen kimselerle, kimi zaman tedbir amaçlı, kimi zaman da kötülük yapmak için saklanan veya korku uyandırmak için ara sıra görünen şüpheli bazı meslek sahiplerinin cüretkâr hareketleriyle açıklanabilirdi.

Şimdiden çok gerilerde kalan o dönemde, cüretkâr davranışlara çok rastlanırdı. Polis özellikle küçük yerleşim merkezlerinde, bugünkü kadar etkili değildi.

Şunu da ekleyelim ki, bu izbelik söylendiği gibi kaçakçılar için elverişliyse, eve kötü gözle bakıldığı için randevular bir ölçüde kolayca gerçekleşmeliydi. Kötü gözle bakılması ihbar edilmesini engelliyordu. Hayaletlere karşı gümrükçülere veya jandarmaya başvurulamaz. Batıl inançlılar şikâyette bulunmaz, haç çıkarır. Görürler veya gördüklerini sanırlar, kaçarlar ve susarlar. Korkutanlarla korkanlar arasında, istenmeyen ama gerçek ve suskun bir işbirliği vardır. Korkanlar korktukları için kendilerini suçlu hisseder, bir sırrı öğrendiklerini düşünür, kendileri için bile gizemli olan durumlarını zora sokmuş ve hayaletleri kızdırmış olmalarından endişelenirler. Bu durum ağızlarını sıkı tutmalarına yol açar. Bu saptamayı dikkate almasak bile saf insanların içgüdüsü susmaktır; dehşette suskunluk vardır; korkanlar az konuşur; ürkme onlara âdeta "Şişşt!" der. Bu olayların, Guernseyli köylülerin her yıl aynı gün öküz ve eşeklerle birlikte Yemlik gizeminin[8] tekrarlandığına inandıkları, Noel gecesi hayvanları diz çöküp oturmuş halde görme korkusuyla kim-

8 İsa'nın doğumu. (ç.n.)

senin bir ahıra girmeye cesaret edemediği dönemde yaşandığını hatırlamak gerekir.

Yerel efsanelere ve yolumuza çıkan kişilerin anlattıklarına bakılırsa, eski batıl inançların boyutu, geceleri oradan geçerken bir şey gördüğünü sanan ve hediyeler sayesinde bağışlanıp kanatlı dişi iblislerin, kötü ruhların ve hortlakların gazabından kurtulacağını uman temkinsiz yolcuların, Plainmont'daki bu evin duvarlarının sağında solunda izi hâlâ görünen çivilere ayaksız fareler, kanatsız yarasalar, ölü hayvan iskeletleri, bir *İncil*'in sayfaları arasında ezilmiş kurbağalar, sarı acıbakla filizleri, garip adaklar asmalarına kadar varıyordu. Aralarında yüksek mevkilerde görev yapanların da olduğu batıl inançlı kişiler abrakadabralara ve cadıların ayinlerine her dönem inanmışlardır. Sezar Sagane'a, Napoléon da Matmazel Lenormand'a danışıyordu. Kimi huzursuz zihinler, işi şeytanın hoşgörüsünü kazanmaya kadar götürmektedir. *Tanrı yapsın, Şeytan bozmasın!* Şarlken'in dualarından biridir bu. Daha huzursuz başkaları da vardır. Bunlar kendilerini, kötülüğe karşı haksızlık yapılabileceğine inandırmıştır. İblisin karşısında kusursuz olma kaygısı duyarlar. Habis karanlıklara yönelen dinî uygulamalar bundan kaynaklanır. Bu da bir tür sofuluktur. Bazı hastalıklı zihinlerde şeytana karşı günah işleme olgusu vardır; öbür dünyanın yasasını çiğnemek cehaletin tuhaf vicdancılarına[9] ıstırap çektirir; karanlıklara karşı tereddüttedirler. Brocken ve Armuyr bölgelerindeki gizemlere bağlanmanın yararına inanmak, cehenneme karşı günah işlediğini düşünmek, hayalî yasaları çiğnemeye karşı hayalî tövbelere başvurmak, *Günahın Babası*na *mea culpa*[10] demek, ona günah çıkarmak, tüm bunlar yaşanmıştır ve hâlâ yaşanmaktadır; büyücülüğe karşı açılan dava dosyalarının her sayfası bunu kanıtlar. İnsanın hayal-

9 Casuiste. Kilise Latincesi, casus, "vicdan meselesi". Neyin yanlış neyin doğru olduğuna dair vicdani meselede, bir diğer deyişle ilahiyat açısından ahlâk meselesinde uzmanlaşmış ilahiyatçı. (e.n.)

10 Lat. *Suçlu benim.* (e.n.)

gücü o kadar ileri gitmiştir. İnsan korkmaya başladığında artık duramaz. Hayalî günahlar, hayalî arınmalar düşlenir ve vicdanlar büyücünün süpürgesine temizletilir.

Her ne olursa olsun, bu evin bazı ilginçlikleri varsa bile bu kendi meselesidir; birkaç tesadüf veya istisna dışında kimse onu görmeye gitmez, yalnız bırakılmıştır; cehennemden çıkmış yaratıklarla karşılaşma tehlikesini göze almayı kimse istemez.

Geceleri bu eve ipten bir merdivenle veya basitçe komşu bahçelerden getirilecek ahşap bir merdivenle girmek kolaydı; korku, orayı gözlemleyip tanık olabilecek kimseleri uzakta tutuyordu. Yiyecek ve giyecek dolu bir çanta, bir gemiye gizlice binme fırsatı çıkıncaya kadar, orada güven içinde beklemeyi sağlıyordu. Söylenenlere bakılırsa, kimilerine göre siyasi, kimilerine göre tüccar bir kaçak yaklaşık kırk yıl kadar önce, Plainmont'un büyülü evinde gizlenmiş ve İngiltere'ye giden bir balıkçı teknesine binmeyi başarmıştı. İngiltere'den Amerika'ya gitmek kolaydır.

Aynı söylentilere göre bu mezbelede bırakılan erzaka kimse dokunmadan hâlâ orada durmaktadır. Onları oraya bırakanın geri gelmesi, Şeytan'ın olduğu gibi kaçakçıların da yararınadır.

Bu evin bulunduğu tepeden güneybatıya bakıldığında, kıyıdan bir mil ötede Hanois sığlıkları görülebilir.

Bu sığlık ünlüdür. Elinden gelen tüm kötü oyunları oynayan sığ bir kayalıktır. Denizin en tehlikeli katillerinden biri. Geceleri gemileri sinsice bekliyordu. Torteval ve Rocquaine mezarlıklarını o büyütmüştü.

1862'de bu kayalığın üzerine bir fener dikildi.

Günümüzde Hanois sığlığı geçmişte şaşırttığı gemilerin bugün yolunu aydınlatıyor. Tuzağın elinde bir meşale var. Eskiden bir ucubeymişçesine kaçılan bu kayalık şimdi ufukta koruyucu ve rehber olarak aranıyor. Hanois kayalıkları bir zamanlar ürküttükleri bu engin karanlıkların güvenliğini sağlıyor. Haydudun jandarmaya dönüşmesi gibi bir şey.

Üç Hanois vardır: Büyük Hanois, Küçük Hanois ve Mauve. Bugünkü "Light Red" feneri Küçük Hanois'dadır.

Bu sığlık aslında kimi denizin altında kalan, kimi de deniz yüzeyine yakın duran geniş ve sivri uçlu kayalıkların bir parçasıdır. Bunların en namlısıdır; tıpkı bir kale gibi burçları vardır. Açık deniz tarafında on üç kayadan oluşan bir zincirdir; kuzeyde iki kör kayalık, Hautes-Fourquies ve Aiguillons, bunların yanında Hérouée kumluğu; güneyde Cat-Rock, Percée ve Roque Herpin kayalıkları, South Boue ve Boue le Mouet balçıkları, ayrıca Plainmont'un önünde, su seviyesinde Tas de Pois d'Aval kayalık kümeleri yer alır.

Bir yüzücünün Plainmont'a kadar Hanois Boğazı'nı aşması, imkânsız olmasa da çok zorludur. Bunun Sör Clubin'in hünerlerinden biri olduğu hatırlanacaktır. Bu kör kayalıkları bilen yüzücünün iki mola yeri vardır, bunlardan biri Yuvarlak Roque, diğeri ise daha uzakta, biraz sola kıvrılınca Kırmızı Roque.

5
Yuva Bozanlar

Clubin'in Torteval'de geçirdiği o cumartesi yaklaşırken meydana gelen, bölgede ilk başta hiç yankı bulmamış ve ancak uzun zaman sonra kulaktan kulağa yayılan ilginç bir olayı anlatmak gerekiyor. Daha önce de belirttiğimiz gibi, birçok olay, bunlara tanık olan kişilerde uyandırdıkları korku nedeniyle kimse tarafından bilinmiyor.

Doğru olduğuna inandığımız tarihi netleştirirsek, cumartesiyi pazara bağlayan gece, üç çocuk Plainmont'un dik bayırını çıktı. Denizden köye dönen bu çocuklara yerel dilde *déniquoiseaux*, yani *déniche-oiseaux*[11] denirdi. Yalıyarların ve denizin üzerinde kaya oyuntularının bulunduğu her yerde

11 Kuş yuvasını bozan. (ç.n.)

kuş yuvalarını bozan çocuklara sık rastlanır. Bundan daha önce söz etmiştik. Hatırlanacağı üzere, Gilliatt, kuşlar ve çocuklar yüzünden bu işle ilgileniyordu.

Kuş yuvalarını bozan çocuklar okyanusun hayta yumurcaklarıdır.

Gece çok karanlıktı. Üst üste yığılmış bulut kümeleri zenitin görünmesini engelliyordu. Torteval'in bir sihirbaz başlığına benzeyen, silindir biçimli ve sivri uçlu çan kulesi sabahın üçünü çalıyordu.

Bu çocuklar neden bu kadar geç saatte eve dönüyorlardı? Hiçbir şeyin cevabı bundan kolay olamaz. Martı yuvası bozmak için Tas de Pois d'Aval kayalıklarına gitmişlerdi. O mevsim havalar çok yumuşak gittiğinden, kuşların aşkı çok erken başlamıştı. Dişi ve erkek martıların yuvaların etrafında süzülmelerini gözleyen ve bu gözlemin çekiciliğine kapılan çocuklar saati unutmuştu. Yükselen suların etraflarını çevirmesi üzerine, kayıklarını bağladıkları küçük koya zamanında ulaşamamış ve Tas de Pois'nın sığ kayalıklarından birinin üzerinde suların çekilmesini beklemek zorunda kalmışlardı. Gecenin bir vakti geriye dönmeleri bundan kaynaklanıyordu. Annelerin nefes daraltan endişesi, böylesi eve dönüşlerin ardından durulur, gözyaşlarıyla büyümüşken patlatılan tokatlarla kaybolurdu. Çocuklar bu yüzden endişeyle acele ediyor, âdeta gecikmek isteyen, hatta eve ulaşmama arzusu barındıran bir tarzda yürüyorlardı. Şamarların eşlik ettiği bir kucaklaşmayla karşılanacaklarını biliyorlardı.

Bu çocuklardan birinin korkacak bir şeyi yoktu. Annesi babası olmayan bir Fransız'dı ve o anda annesinin olmamasına seviniyordu. Kimse onunla ilgilenmediği için dayak yemeyecekti. Diğer ikisi Guernseyli idi ve hatta Torteval'de oturuyorlardı.

Kayaların yuvarlak sırtlarını aşan üç yuva bozucu perili evin bulunduğu platoya ulaştı.

Bu saatte böyle bir yerden geçen herkesin başına geleceği gibi ve tabii özellikle de çocuk olduklarından, korkmaya başladılar.

Can havliyle koşarak kaçmak istiyorlardı ama aynı zamanda da durup bakmak.

Durdular.

Eve baktılar.

Simsiyah ve ürkütücüydü.

Issız platonun ortasında, kasvetli bir şey, simetrik ve iğrenç bir ur, kare şeklinde dik açılı bir kütle, karanlıkların devasa bir sunağı gibi beliriyordu.

Çocukların aklına önce oradan sıvışmak, ardından da eve yaklaşmak geldi. Bu evi bu saatte hiç görmemişlerdi. Korkunun uyandırdığı bir merak vardır. Yanlarında küçük bir Fransız da vardı, bu da onları eve yaklaşmaya yöneltti.

Fransızların hiçbir şeyden korkmadıkları herkesçe bilinir.

Zaten bir tehlike karşısında kalabalık olmak güven vericidir; üç kişilik bir korku cesaret verir.

Üstelik avcıydılar, tabii çocuktular, üçünün yaşları toplansa otuzu geçmezdi; o yaşlarda her şey merak edilir, araştırılır, gizli saklı şeyler gözetlenir. Durabilirler mi orada? O deliğe doğru ilerlenir, o deliğe doğru ilerlememek mümkün müdür? Ava çıkan, bir macerayla karşı karşıyadır; keşfe çıkan da aksiliklere hazır olmalıdır. Uzun süre kuşların yuvalarına bakmak, biraz da hayaletlerin yuvasına bakmaya heveslendirir. Cehennemin içini araştırmak; neden olmasın?

Avdan ava koşarak iblise ulaşılır. Serçelerden sonra cinlerle karşılaşılır. Ebeveynlerin onlarda uyandırdıkları tüm o korkuların neye dayandığı öğrenilecektir. Peri masallarının içine dalmak kadar çekici bir şey olamaz. Bunlar hakkında ev kadınları kadar bilgi sahibi olmak cezbedicidir.

Guernseyli yuva bozucuların zihninde karmaşa ve sezgi biçiminde bulunan bu düşünce yumağı cürete doğru uç verdi. Eve doğru yürümeye başladılar.

Bu yürekli girişimde onlara destek olan küçük Fransız bu görevini zaten hakkıyla yerine getiriyordu. Azimli bir çocuktu, kalafat çırağıydı, daha o yaşta erkek olmuş o çocuklardan biri olarak şantiyedeki sundurmada samanların üzerinde yatardı, hayatını kazanıyordu, sesi kalındı, duvarlara ve ağaçlara tırmanmayı severdi, yakınından geçtiği elmalara karşı hiç önyargısı yoktu, savaş gemilerinin onarımında çalışmıştı, tesadüfün oğluydu, rastlantının çocuğuydu, şen şakrak bir yetimdi, Fransa'da doğmuştu ve doğduğu yer belli değildi, yürekli olmak için al sana iki neden, yoksulun birine birkaç metelik vermeye aldırmazdı, çok hınzırdı, çok iyi kalpliydi, saçlarının sarısı kızıla çalıyordu, Parislilerle konuşmuşluğu vardı. Şu sıralarda, Pêqueries'de kızağa çekilmiş balıkçı teknelerini günde bir şiline kalafatlıyordu. Canı istediğinde tatil yapıyor ve kuşların yuvalarını bozmaya gidiyordu. İşte böyleydi küçük Fransız.

O kesimin ıssızlığında anlaşılmayan bir kasvet vardı. Evin dokunulmazlığı tehditkâr bir havaya sahipti. Ürkütücüydü. Bu sessiz ve çorak plato, eğimli ve göze çarpmayan yamacının çok kısa mesafede uçurumla sonlandığını gizliyordu. Aşağıdaki deniz suskundu. Hiç rüzgâr yoktu. Tek bir ot bile kımıldamıyordu. Yaprak kıpırdamıyordu. Fransız çocuğun çektiği küçük yuva bozucular eve bakarak ağır adımlarla ilerliyorlardı.

Çok sonraları, içlerinden biri olayı anlatırken, belki de aklında kalanlardı, şöyle diyecekti: *Ev hiçbir şey söylemiyordu.*

Vahşi bir hayvana yaklaşırmış gibi soluklarını tutarak yürümeye devam ettiler.

Evin arkasında bulunan ve deniz kıyısında, hem kullanışsız hem de kayalık olan küçük bir kıstakla sonlanan dik bayırı tırmanmışlardı; evin oldukça yakınına gelmiş olsalar da örülü güney cepheyi görebiliyorlardı sadece; iki korkunç pencerenin olduğu diğer cepheyi görmek için sola dönmeye cesaret edemiyorlardı.

Yine de kalafatçı çırağı alçak sesle, "İskele tarafına çark edelim. Orası daha güzel. İki karanlık pencereyi görmek gerek," deyince cesaretlerini topladılar.

İskele tarafına çark ettiler ve evin diğer yanına ulaştılar.

İki pencere aydınlıktı.

Çocuklar kaçıştılar. Epey uzaklaştıklarında küçük Fransız arkasına döndü.

— Şuraya bakın, dedi. Işıklar sönmüş!

Gerçekten de pencerelerdeki ışık kaybolmuştu. Evin silüeti kurşuni göğün altında kesme kalıbıyla kesilmiş gibiydi.

Korkuları azalmadı ama merakları yeniden uyandı. Yuva bozucular yeniden eve yaklaştılar.

Aniden iki pencerede de ışık belirdi. Tortevalli iki ufaklık tabanları yağladı. Küçük Fransız şeytan ise daha ileri gitmedi ama geri adım da atmadı.

Karşısında duran eve bakarken hiç kımıldamadı.

Işık söndü, ardından yeniden yandı. Bundan daha korkunç bir görüntü olamazdı. Işığın yansıması gece çiyinin de etkisiyle ıslak otların üzerinde belli belirsiz bir alev dalgalanması oluşturuyordu. Işık bir ara, odanın duvarına, hareket halindeki silüetler ve kocaman kafaları yansıttı.

Tavanı veya oda duvarları bulunmayan ev, bir çatı ve dört duvardan ibaret olduğundan bir pencere aydınlandığında diğeri de aydınlanıyordu.

Kalafatçı çırağının orada kaldığını gören diğer iki yuva bozucu titreyerek ve merakla adım adım geri döndüler. Çırak onlara alçak sesle şöyle dedi:

— Evde hortlaklar var. Birinin burnunu gördüm.

İki küçük Tortevalli, Fransız'ı kalkan yaptı, karşılarındaki şey ile aralarında onun olmasının güvencesiyle parmak uçlarında dikilip omzunun üzerinden bakmaya başladılar.

Ev de kendi payına onlara bakarmış gibiydi. Bu sessiz ve engin karanlığın ortasında iki kırmızı gözbebeği vardı. İki pencere. Işık tıpkı o yanıp sönen fenerlerde olduğu gibi

kayboluyor, yeniden yanıyor, yeniden sönüyordu. Bu kasvetli tekrar, muhtemelen cehennemin bir açılıp bir kapanmasından kaynaklanıyordur. Kabrin hava deliği, görülmeden görmeyi sağlayan o hırsız fenerlerine benzemektedir.

Birden, insan biçimli kopkoyu bir karaltı, sanki dışarıdan geliyormuş gibi pencerelerden birinde dikeldi, ardından evin içine daldı. Sanki biri içeri giriyordu.

Pencereden girmek hırsızların alışkanlığıdır.

Aydınlık bir an daha bir parlak olarak canlandı, ardından söndü ve bir daha hiç görünmedi. Ev karanlığa büründü. O sırada sesler geldi. İnsan sesine benziyordu. Bu her zaman böyledir. Gördüğünde duyamazsın, duyduğunda göremezsin.

Denizin üzerinde gecenin kendine özgü bir suskunluğu vardır. Karanlığın sessizliği, orada, başka her yerde olduğundan daha derindir. Ne rüzgâr ne de dalga varsa, kartalın kanat çırpışının duyulmadığı bu kıpırtılı enginlikte bir sineğin uçuşu bile duyulur. Mezarlığınkine benzeyen bu sükûnet, evden yayılan gürültüleri kasvetle sarmalıyordu.

— Gidip bakalım, dedi küçük Fransız.

Ve eve doğru bir adım attı.

Diğerleri onu takip etmeye karar verecek kadar korkmuşlardı. Tek başlarına kaçmaya cesaret edemiyorlardı.

Bu ıssızlıkta, nedendir bilinmez, yanından geçtikleri kocaman bir çalı içlerini rahatlatmıştı ki bir puhukuşunun başka bir yerden havalanması dalları çatırdattı. Puhukuşlarının dehşet bir eğimle süzüldükleri tuhaf bir uçuşları vardır. Kuş yuvarlak gözlerini, iyi gördüğü gece karanlığında yanlarından geçtiği çocuklara sabitledi.

Küçük Fransız'ın arkasındaki gruba bir ürperti yayıldı.

Fransız kuşu azarladı.

— Serçe, çok geç kaldın. Şimdi zamanı değil. Önümü görmek istiyorum.

Ve yoluna devam etti.

Çivili kaba ayakkabılarının dikenli katırtırnakları üstündeki çıtırtısı, karşılıklı konuşmanın sakin vurgusu ve sürekliliğiyle evin içinde bir yükselip bir alçalan gürültünün duyulmasına engel olmuyordu.

Bir an sonra ekledi:

— Zaten hortlaklara ancak ahmaklar inanır.

Tehlike karşısında, küstahlık, korkakları bir araya getirir ve öne çıkarır.

Tortevalli iki ufaklık, adımlarını kalafatçı çırağına uydurarak yeniden yürümeye başladı.

Perili ev gözlerine ölçüsüz bir şekilde büyüyormuş gibi geliyordu. Korkunun yol açtığı bu optik yanılsamada gerçekliğin de payı vardı. Ev gerçekten de büyüyordu, çünkü ona yaklaşıyorlardı.

Bu arada, evden gelen sesler daha net bir şekilde işitiliyor, çocuklar da bu sesleri dinliyordu. Kulak da ara sıra irileşir. Bu, mırıltıdan farklı bir şeydi, fısıltıdan daha gürültülü, gürültüden daha sessizdi. Ara sıra birbirlerine net bir şekilde eklemlenen sözler işitiliyordu. Anlaşılması mümkün olmayan bu sözler kulaklarında garip bir şekilde çınlıyordu. Çocuklar duruyor, dinliyor, ardından yeniden yürümeye devam ediyorlardı.

— Bu hortlakların konuşması, diye mırıldandı kalafatçı çırağı. Ama ben hortlaklara inanmam.

Tortevalli ufaklıklar o büyük çalılığın arkasına kıvrılmayı düşünmüşlerdi ama artık zaten geride kalmıştı ve kalafatçı dostları eve doğru yürümeye devam ediyordu. Ona eşlik edeceklerini düşünerek titrediler, yanından kaçmaya da cesaret edemiyor, afallamış bir halde adım adım onu izliyorlardı.

Kalafatçı çırağı onlara döndü.

— Bunun doğru olmadığını biliyorsunuz, hortlak diye bir şey yoktur, dedi.

Ev giderek daha da yükseliyor, sesler daha da netleşiyordu.

Yaklaşıyorlardı.

Yaklaştıkça, evde soluk bir ışığa benzeyen bir şey olduğu fark ediliyordu. Bu az önce sözünü ettiğimiz ve cadı ayinlerinde sık kullanılan, soluk bir ışık yayan hırsız fenerlerinden biriydi.

İyice yaklaştıklarında durdular.

Tortevallilerden biri şu saptamada bulunmaya cüret etti:

— Bunlar hortlak değil, Beyazlı Kadın.

— Pencereden sarkan şu şey de nedir? diye sordu diğeri.

— İpe benziyor.

— Bir yılan.

— Bu yağlı urgan, dedi Fransız buyurgan bir ifadeyle. Bunu onlar kullanır. Ama ben buna inanmıyorum.

Ve üç adımdan ziyade üç sıçrayışta evin duvarının dibine ulaştı. Bu gözüpeklikte bir de tutku vardı.

Diğer ikisi titreyerek onu taklit ettiler ve biri sağına, diğeri soluna kenetlendiler. Çocuklar kulaklarını duvara dayadıklarında evdeki konuşmanın devam ettiğini duydular.

İşte hayaletlerin konuşmaları:

— *Asi, entendido está?*

— *Entendido.*

— *Dicho?*

— *Dicho.*

— *A qui esperara un hombre, y podra marcharse en Inglaterra con Blasquito?*

— Tamam, anlaştık mı?

— Anlaştık.

— Sözün söz, değil mi?

— Elbette.

— Bir adam burada bekleyecek ve Blasquito ile İngiltere'ye gidebilecek mi?

— Pagando.
— Pagando.
— Blasquito tomara al hombre en su barca.
— Sin buscar para conocer a su pais?
— No nos tosca.
— Ni a su nombre del hombre?
— No se pide el nombre, pero se pesa la bolsa.
— Bien. Esperara el hombre en esa casa.
— Tenga que comer.
— Tendra.
— Onde?
— En este saco que llevado.
— Muy bien.
— Puedo dexar el saco aqui?
— Mañana por la mañana. Si su hombre de usted esta parado, padria venir con nosotros.
— Parado no esta.
— Haciende suya.

— Parasını ödeyecek.
— Parasını ödeyecek.
— Blasquito adamı kayığına alacak.
— Memleketini öğrenmeden mi?
— Bu bizi ilgilendirmez.
— İsmini sormadan mı?
— İsim sorulmaz, kese tartılır.
— Tamam, adam bu evde bekleyecek.
— Yiyecek bir şeyler gerek.
— Yiyeceği hazır.
— Nerede?
— Yanımda getirdiğim çuvalda.
— Çok iyi.
— Çuvalı buraya bırakabilir miyim?
— Kaçakçılar hırsız değildir.

— Ya siz, siz ne zaman yola çıkıyorsunuz?

— Yarın sabah. Adamınız hazır olsaydı bizimle gelebilirdi.

— Hazır değil.

— Kendi bilir.

— *Cuantos dias esperara alli?*

— *Dos, tres, quatro dias. Menos o mas.*

— *Es cierto que el Blasquito vendra?*

— *Cierto.*

— *En este Plainmont?*

— *En este Plainmont.*

— *A qual semana?*

— *La que viene.*

— *A qual dia?*

— *Viernes, o sabado, o Domingo.*

— *No puede faltar?*

— *Es mi tocayo.*

— *Por qualquiera tiempo viene?*

— *Qualquiera. No tieme. Soy el Blasco, es el Blasquito.*

— *Asi, no pue de faltar de venir en Guernsey?*

— *Vengo a un mes, y viene al otro mes.*

— *Entiendo.*

— *A cuentar del otro sabado, desde hoy en ocho, ne se pasaran cinco dias sin que venga el Blasquito.*

— *Pero un muy malo mar?*

— Bu evde ne kadar beklemek zorunda kalacak?

— İki, üç, dört gün. Biraz daha erken ya da geç olabilir.

— Blasquito'nun geleceği kesin mi?

— Kesin.

— Buraya? Plainmont'a mı?

— Plainmont'a.

— Hangi hafta?

— Gelecek hafta.
— Hangi gün?
— Cuma, cumartesi ya da pazar.
— Gelmeyebilir mi?
— O benim *tocayo* kardeşim.
— Her havada geliyor mu?
— Her havada. Gözüpektir. Ben Blasco'yum, o da Blasquito.
— Yani Guernsey'e gelecek, öyle mi?
— Bir ay ben geliyorum, bir ay o geliyor.
— Anladım.
— Blasquito gelecek cumartesiden, yani sekiz gün sonradan itibaren en fazla beş gün gecikir.
— Ama ya deniz çok sert olursa?

— *Egurraldia gaïztoa?*
— *Si.*
— *No vendria el Blasquito tan pronto, pero vendria.*
— *Donde vendra?*
— *De Vilvao.*
— *Onde ira?*
— *En Portland.*
— *Bien.*
— *O en Tor Bay.*
— *Mejor.*
— *Su humbre de usted puede estarse quieto.*
— *No traidor sera, el Blasquito?*
— *Los cobardes son traidores. Somos valientes. El mar es la iglesia del invierno. La traicion es la iglesia del infierno.*
— *No so entiende a lo que dicemos?*
— *Escuchar a nosotros y mirar a nosotros es imposible. La espanta hace alli el desierto.*
— *Los sé.*
— *Quien se atraversaria a escuchar?*
— *Egurraldia gaïztoa?*[12]

12 Bask dilinde "kötü hava". (V. H.)

— Evet.

— Blasquito düşündüğüm kadar hızlı gelemeyecek, ama gelecek.

— Nereden gelecek?

— Bilbao'dan.

— Nereye gidecek?

— Portland'a.

— İyi.

— Ya da Tor Körfezi'ne.

— Bu daha iyi.

— Adamınızın içi rahat olabilir mi?

— Blasquito bir entrika çevirir mi?

— Entrikayı alçaklar çevirir. Biz yiğit adamlarız. Deniz kışın kilisesi, entrika cehennemin kilisesidir.

— Konuştuklarımızı kimse duymuyor, öyle değil mi?

— Bizi duymak ve bize bakmak imkânsızdır. Korku bu bölgeyi ıssızlaştırdı.

— Biliyorum.

— Bizi dinlemeye kim cesaret edebilir?

— *Es verdad.*

— *Y escucharian que no entiendrian. Hablamos a une lengua fiera y nuestra que no se conoce. Despues que la sabeis, ereis con nostros.*

— *Soy venido para componer las haciendas con ustedes.*

— *Bueno.*

— *Y ahora me voy.*

— *Mucho.*

— *Digame usted, hombre. Si el passagero quiere que el Blasquito le lleve en ninguna otra parte que Portland o Tor Bay?*

— *Tenga onces.*

— *El Blasquito hara lo que querra el hombre?*

— *El Blasquito hace lo que quieren las onces.*

— Es menester mucho tiempo para ir en Tor Bay?
— Como quiero el viento.
— Ocho horas?
— Menos, o mas.
— El Blasquito obedecera al pasagero?
— Si le obedece el mar a el Blasquito.

— Doğru.

— Zaten dinleseler bile hiçbir şey anlamazlar. Kendimize özgü, kimsenin bilmediği garip bir dille konuşuyoruz. Bu dili bildiğinize göre, siz de bizdensiniz.

— Buraya bu işi karara bağlayalım diye gelmiştim.

— Tamam.

— Şimdi gidiyorum.

— Peki.

— Söylesenize, yolcu Blasquito'dan kendisini Portland ya da Tor Körfezi'nden başka bir yere götürmesini isterse ne olacak?

— Parası varsa.

— Blasquito adamın isteğini yerine getirecek mi?

— Blasquito paranın isteklerini yerine getirir.

— Tor Körfezi'ne gitmek çok zaman alır mı?

— Rüzgâra bağlı.

— Sekiz saat sürer mi?

— Hemen hemen.

— Blasquito yolcusuna itaat edecek mi?

— Deniz Blasquito'ya itaat ederse.

— Bien pagado sera.
— El oro es el oro. El viento es el viento.
— Mucho.
— El hombre hace lo que puede con el oro. Dios con el viento hace lo que quiere.
— Aqui sera viernes el que desea marcharse con Blasquito.

— *Pues.*

— *A quel momento llega Blasquito?*

— *A la noche. A la noche se llega, a la noche se marcha. Tenemos una muger quien se llama el mar, y une hermana quien se llama la noche. La muger puede faltar, la hermana no.*

— *Todo dicho esta. Abour, hombres.*

— *Buenas tardes. Un golpe de aquardiente?*

— *Gracias.*

— *Es mejor que xarope.*

— *Tengo vuestra palabra.*

— *Mi mombre es Pundonor.*

— *Sea usted con Dios.*

— *Ercis gentlemen y soy caballero.*

— İyi para alacak.

— Altın altındır. Rüzgâr rüzgârdır.

— Bu doğru.

— Altını olan yapabileceğini yapar. Tanrı rüzgârla istediğini yapar.

— Blasquito ile yola çıkacak olan adam cuma günü burada olacak.

— Tamam.

— Blasquito saat kaçta gelir?

— Gece. Gece gelinir, gece gidilir. Deniz adında bir karımız ve gece adında bir kız kardeşimiz vardır. Kadın bazen aldatır; kız kardeş ise asla.

— Her şeyi kararlaştırdık. Hoşça kalın, beyler.

— İyi akşamlar. Bir bardak rom?

— Teşekkürler. Şerbetten daha iyi gelir.

— Bana söz verdiniz.

— Benim adım Şeref Sözü'dür.

— Hoşça kalın.

— Siz bir beyefendisiniz ve ben de bir şövalye.

Ancak iblislerin böyle konuşabileceği çok açıktır. Çocuklar daha fazlasını dinlemediler ve bu sefer gerçekten kaçtılar. Nihayet ikna olan küçük Fransız diğerlerinden daha hızlı koşuyordu.

Bu cumartesi gecesini izleyen salı günü, Clubin, Durande'la birlikte Saint-Malo'ya gidiyordu.

Tamaulipas demir atmış bekliyordu. Clubin piposundan bir duman aldıktan sonra Jean Hanı'nın hancısına sordu:

— Bu *Tamaulipas* ne zaman yola çıkıyor?

— Öbür gün, perşembe.

O akşam yemeğini sahil güvenlik görevlilerinin masasında yiyen Clubin her zamanki alışkanlığının aksine yemekten sonra dışarı çıktı. Öyle yapmasının sonucu olarak Durande'ın ofisinde bulunamadı ve geminin navlunu biraz eksik kaldı. Böylesine titiz bir adamda göze çarpan bir şey oldu bu.

Görünen o ki sarraf dostuyla biraz sohbet etmişti.

Noguette çanı sokağa çıkma yasağını bildirmek için çaldıktan iki saat sonra döndü. Brezilya çanı saat onda çalar. Yani gece yarısı olmuştu.

6
La Jacressarde

Kırk yıl önce, Saint-Malo'da Coutanchez adında dar bir sokak vardı. Kenti güzelleştirme çalışmaları sırasında bu sokak kayboldu.

Sağlı sollu ahşap evler birbirlerine doğru eğilirken aralarındaki sokak denen açıklıkta ince bir su akıyordu. Bacaklar ıslanmamak için su birikintisinin iki yanına doğru açılır, kafalar ve dirsekler bir sağdaki bir soldaki evlere çarpa çarpa yürünürdü. Ortaçağ Normandiya'sının bu eski kulübeleri, yandan görünümleriyle âdeta insan gibidir. Neredeyse cadıları andırırlar. Girintili katları, çıkmaları, ters v biçimli dam-

ları, metal aksamları dudak, çene, burun ve kaşı andırır. Çatı penceresi tek gözüdür. Yanaklar, kırışık ve pürtüklü duvarıdır. Alınları, baş başa bir dolap çevirecekmiş gibi yakındır. Eski uygarlığın batakhane, boğazkesen gibi sözcükleri bu mimariyle ilintilidir.

Coutanchez Sokağı'nın en büyük, en namlı, diğer bir deyişle adı en çok çıkmış evinin adı buydu: Jacressarde.

La Jacressarde evi olmayanların eviydi. Tüm şehirlerde ve özellikle de liman kentlerinde toplumun altında bir tortu vardır. Adaletin bile içlerinden birini söküp almayı başaramayacağı kadar meçhul kimseler, macera meraklıları, fırsat avcıları, hayatı hep potada eriten düzenbaz kimyagerler, paçavraların her türlüsü ve bunları giymenin her türü, namussuzluğun beceriksizleri, iflas etmiş ömürler, muhasebesini yapmış vicdanlar, pencereden süzülme ya da haneye tecavüzde güdük olanlar (çünkü bu işleri iyi bilenler yukarı çıkar ve orada kalır), kötülüğün erkek ve kadın işçileri, hayâsız erkek ve kadınlar, delik deşik erdemler ve dirsekleri yenmiş giysiler, sefalete düşmüş haytalar, hak ettikleri ödüle çarptırılmamış kötüler, toplumsal düelloda yenik düşenler, daha önce her şeyi silip süpürürken şimdi aç kalmış olanlar, suçun düşük gelirlileri, sözcüğün ikili ve acınası anlamıyla dilenciler; işte bu evin sakinleri bunlardı. İnsan düşüncesi oradaydı ama hayvanileşmiş biçimiyle. Burası ruhların çöp yığınıdır. Adına polis baskını denen süpürgeyle süpürülen çöpler bir köşeye yığılır. Saint-Malo'da La Jacressarde işte o köşedir.

Bu tür inlerin sakinleri ağır suç işlemiş kişiler, haydutlar, kanlı katiller, cehaletin ve sefaletin yarattığı sapkınlar değildir. Orada bir cinayet işlenmişse, nedeni birkaç ayyaştır; hırsızlık cepten para aşırmayla sınırlıdır. Burası toplumun kusmuğundan ziyade balgamını barındırır. Serseri, evet; eşkıya, hayır. Yine de oraya pek güvenmemek gerekir. Toplumda derbederlerin bu alt katmanında çeşitli aşırılıklarla karşılaşılabilir. Bir keresinde, Saint-Malo için Jacressarde ne

ise Paris için o olan Épi-scié'de pusu kuran polis Lacenaire'i yakalamıştı.

Bu mekânlar her şeyi kabul eder. Düşüş ortak noktadır. Bazen dürüstlük paramparça olarak oraya düşer. Erdem ve doğruluğun, daha önce de görüldüğü gibi garip tecrübeleri olur. Ölçüp biçmeden Louvre saraylarını gözde büyütmek veya kürek mahkûmlarını küçümsemek doğru değildir. Toplumun saygısı, tıpkı lanetleme gibi titizlik ister. Bu bağlamda sürprizlerle karşılaşılabilir. Genelevde bir melek, gübrelikte bir inci bu kasvetli ve göz kamaştırıcı keşifler mümkündür.

La Jacressarde bir evden ziyade bir avlu ve bir avludan ziyade bir kuyuydu. Yola bakan bir katı yoktu. Alçak bir kapının bulunduğu yüksek bir duvar, dış cephesini oluşturuyordu. Kapı tokmağı çevriliyor, kapı itiliyor, avluya giriliyordu.

Bu avlunun ortasında, zeminin hizasında taş örülü çeperiyle bir delik vardı. Bu bir kuyuydu. Avlu küçük, kuyu büyüktü. Kuyu bileziğini artık çökmüş haldeki kesme taşlar çevreliyordu.

Kare biçimindeki avlunun üç yanında, kapının karşısında, sağda ve solda evler vardı ama sokak tarafında hiçbir şey yoktu.

Hava karardığında, biraz tehlikeyi göze alarak içeri girildiğinde, soluk alıp verişlerin birbirine karışan homurtusu. Ay ve yıldızlar, göz önündeki karaltıların biçimlerini belli edecek kadar parlaksa işte şunlar görülürdü:

Avlu. Kuyu. Avlunun iç çeperinde, kapının hemen karşısında, at nalına benzeyen ama yuvarlak yerine köşeli olan bir sundurma ve kurt yenikli, eşit aralıklarla yerleştirilmemiş sütunların taşıdığı ahşap kirişli bir tavanı olan, dört tarafı açık bir galeri. Ortada ise kuyu; kuyunun etrafında, ot yatağın üzerinde tespih gibi dizilmiş ayakkabı tabanları, topukları aşınmış çizme pençeleri, ayakkabı deliklerinin arasından beliren ayak parmakları ve çok sayıda çıplak topuk, erkek, kadın, çocuk ayakları. Tüm bu ayaklar uyuyorlardı.

Sundurmanın alacakaranlığına dalan bakışlar, bu ayakların berisinde, uyuyan bedenleri, biçimleri, rüyadaki kafaları, uzunlamasına duran hareketsiz biçimleri, her iki cinse ait hırpani giysileri, gübrelikte bir izdihamı, artık her ne ise o garip insan katmanını seçebiliyordu. Bu yatak odası herkese aitti. Haftada iki metelik ödeniyordu. Ayaklar kuyuya değiyordu. Fırtınalı gecelerde yağmur bu ayaklara, karlı gecelerde kar bu bedenlere yağıyordu.

Kimdi bu yaratıklar? Meçhul kimseler. Akşam oraya geliyor, sabah oradan çıkıyorlardı. Toplumsal düzen bu ruhlarla iç içedir. Bazıları oraya bir geceliğine girip para ödemezdi. Çoğu bütün gün hiçbir şey yememiştir. Tüm günahlar, tüm sefillikler, tüm iltihaplanmalar, tüm bunalımlar; aynı çamurdan yatakta aynı bıkkınlığın uykusu. Tüm bu ruhlar birbirlerine benzer rüyalar görüyordu. Aynı miyasmada[13] kımıl kımıl birbirine karışan bitkinliklerin, zayıflıkların, sızıp kalmaların, bir parça ekmek ve güzel düşünce olmadan geçen bir günün iniş ve çıkışlarının, kapalı solgun gözkapaklarının, pişmanlıkların, açgözlülüklerin, çerçöp içindeki saçların, ölü bakışlı yüzlerin, belki de karanlığın öpücüklerinin kasvetli randevusu. Bu çürümüş insanlık bu büyük fıçıda mayalanıyordu. Kader, yolculuk, bir gece önce gelen bir gemi, hapishaneden çıkış, rastlantılardan bir rastlantı ve gece tarafından atılmışlardı bu ine. Kader her gün küfesini oraya boşaltıyordu. İsteyen giriyor, uyuyabilen uyuyor, cesaret eden konuşuyordu. Çünkü burası fısıltının mekânıydı. Yığın haline gelmekte acele ediyorlardı. Karanlıkta yitip gitmeyeceklerdi ama kendilerini uykuda unutmaya gayret edeceklerdi. Herkes ölümden alabileceğini alıyordu.

Her gece yeniden başlayan bu karmakarışık can çekişmede gözlerini kapıyorlardı. Nereden çıkıyorlardı? Sefalet anlamında toplumdan, köpük olarak dalgadan.

---

13 Pasteur'den önce hastalıklara yol açtığı düşünülen etmen. (e.n.)

İsteyen istediği kadar saman bulamıyordu. Zeminde birçok çıplak beden sürünüyordu; yorgunluktan canlan çıkmış halde yatıyor, kemikleri tutulmuş bir halde kalkıyorlardı. Korkuluğu ve kapağı olmayan kuyunun ağzı hep açıktı ve derinliği yaklaşık otuz ayaktı. Yağmur içine yağıyor, çerçöp içine sızıyor, avlunun bütün suları içine süzülüyordu. Su çekme kovası hemen yanındaydı. Susayan içinden su içiyor, sıkılan içinde boğuluyordu. Gübrelikteki uykudan işte bu uykuya geçiliyordu. 1819'da kuyudan on dört yaşında bir çocuk çıkarılmıştı.

Bu evde tehlikeden uzak durmak için "işin içinden" olmak gerekiyordu. Dışarıdan kimselere kötü gözle bakılırdı.

Bu yaratıklar birbirlerini tanıyorlar mıydı? Hayır. Birbirlerinin kokusunu alıyorlardı.

Bu mekânın sahibi, başına kurdeleli bir başlık takan, bazen kuyunun suyuyla yüzünü yıkayan, tahta bacaklı, genç, oldukça güzel bir kadındı.

Gün ağarırken avlu boşalıyor, müdavimler ortadan kayboluyordu.

Avluda bütün gün gübre gagalayan bir horoz ve tavuklar vardı. Direklerin üzerinde bütün avluyu baştan başa geçen kirişin darağacına benzetilmesi hiç de yakışıksız kaçmıyordu. Yağmurlu gecelerin ertesinde, tahta bacaklı kadının ıslanmış ve çamura bulanmış ipek elbisesinin bu kirişte kuruduğuna sık rastlanırdı.

Sundurmanın üzerinde, tıpkı onun gibi avluyu çevreleyen bir kat ve bu katın üzerinde bir de çatı katı vardı. Çürümüş tahta merdiven sundurmanın tavanından geçerek yukarı çıkıyordu; sendeleyen kadın, iki yana sallanan bu merdiveni gürültüyle tırmanıyordu.

Gecelik ya da haftalık geçici kiracılar avluda, sürekli kiracılar evde kalıyorlardı.

Pencerelerde tek bir cam, kapı boşluklarında tek bir kapı yoktu; şöminelerde ateş yanmıyordu; işte ev böyleydi.

Eskiden kapı işlevi görmüş olan dörtgen şeklinde bir delikten ya da bölme kirişlerinin arasındaki üçgen biçiminde bir açıklıktan, bir odadan diğerine hiç aldırmadan geçiliyordu. Tavandan, duvarlardan düşen alçı kalıpları zemini kaplıyordu. Rüzgârla sallanan evin ayakta nasıl durabildiğini kimse bilmiyordu. Merdivenin yıpranmış ve kaygan basamaklarından çıkılabilirse yukarı çıkılıyordu. Her yan apaçıktı. Kış bu eve, süngerin suyu çekmesi gibi giriyordu. Örümceklerin bolluğu ani bir yıkılmaya karşı güvence sağlıyordu. Evde hiç mobilya yoktu. Köşelerde duran iki üç şiltenin yırtıklarından samandan ziyade kül görünüyordu. Sağda solda çeşitli amaçlarla kullanılan bir testi ve bir çömlek göze çarpıyordu. Her yanı hafif ve iğrenç bir koku kaplıyordu.

Pencereler avluya bakıyor, bu görüntü, çöpçünün iki tekerlekli arabasının üst kısmına benziyordu. İnsanlar haricinde orada çürüyen, paslanan, küflenen nesneleri tasvir etmek mümkün değildi. Döküntü birikiyordu etrafta; duvarların döküntüsü, canlıların döküntüsü. Enkaz moloz tohumluyordu.

Avlusunda darmadağınık bir halde konaklayanların dışında, La Jacressarde'ın biri paçavracı, biri kömürcü, biri de sahte altın imalatçısı olmak üzere üç kiracısı vardı. Kömürcü ve paçavracı birinci kattaki ot şiltede yatıyorlardı; sahte altın imalatçısı ise nedendir bilinmez *virane* denen çatı katında kalıyordu. Kadının nerede yattığı bilinmiyordu. Altın imalatçısı biraz şairdi. Kiremitli çatının hemen altında bulunan odasının dar bir penceresi, gayya kuyusu gibi rüzgârın uğuldadığı, taştan büyük bir şömine bacası vardı. Pencerenin çerçevesi olmadığından, kimbilir hangi gemiden kopan sacı çivilemişti. Gün ışığının girmesine pek izin vermese de soğuğu içeri davet ediyordu. Kömürcü, kirasını ara sıra bir çuval kömür vererek ödüyordu, paçavracı haftada bir tavuklara bir çuval yem getiriyor, altın imalatçısı kira ödemiyor, ayrıca evi ufak ufak yakıyordu. Zaten çoğu gitmiş azı kalmış olan duvar kaplamasını koparmıştı, altın ürettiği tencereyi

ısıtmak için ya duvardan ya çatıdan sürekli bir tahta parçası çıkarıyordu. Paçavracının yırtık pırtık yatağının yanındaki duvarda, her hafta yemin torbasının maliyetinin üç metelik mi beş metelik mi olmasına bağlı olarak paçavracının tebeşirle yazdığı iki sütun görülüyordu. "Kimyacının" altın tenceresi, kabak gibi yarılmış eski bir gülleydi; malzemelerini karıştırdığından kazanlığa terfi ettirmişti. Elementlerin dönüşümü onu ele geçirmişti. Bazen avluda konuştuğu yalınayaklılar ona gülüyordu. *Bu adamlar tamamıyla önyargılı,* diyordu. Felsefe taşını bilimin vitrinine fırlatmadan ölmemeye kararlıydı. Kazanı çok fazla odun tüketiyordu. Merdivenin tırabzanı ortadan kaybolmuştu. Tüm ev hafif hafif yanıp gidiyordu. Ev sahibesi ona, "Bana sadece evin iskeletini bırakacaksınız," diyor, o da onu mısralarıyla yatıştırıyordu.

İşte La Jacressarde böyle bir yerdi.

Çocuğun biri, belki de cüce, ya on ikiydi ya altmış yaşında, guatrlı, elinde süpürgesi, hizmetçilik yapıyordu.

Evin sakinleri avlunun kapısından, halk dükkândan içeri giriyordu.

Dükkân da neyin nesiydi?

Sokağa bakan cephede, avlu girişinin sağ tarafındaki yüksek duvara açılmış olan dörtgen aynı zamanda hem kapı hem pencere görevi görüyordu. Menteşesi ve sürgüsü olan tek kanat, camlı tek çerçeve buydu. Sokağa açılan bu bölmenin arkasında, hangar-yatakhanenin üzerinde yer alan küçük bir oda vardı. Sokak kapısının üzerinde kömürle yazılmış şu sözler okunuyordu: *Burası antikacı dükkânıdır. Antikacı* sözcüğü daha o zamandan kullanılıyordu. Camlı kapıya yaslanan üç tahta rafın üzerinde, kulpu olmayan seramikten çanaklar, yer yer delinmiş, açılıp kapanması mümkün olmayan, bağırsaktan yapılma bir Çin şemsiyesi, ya demirden ya kumtaşından biçimsiz kaplar, yamuk yumuk olmuş erkek ve kadın şapkaları, üç dört denizkulağı kabuğu, birkaç paket kemik veya bakır düğme, üzerinde Maria-Antoinette'in

resmi bulunan bir enfiye kutusu, Boisbertrand'ın yazdığı cebir kitabının eksik sayfalı bir cildi vardı. İşte bu uyumlu bütünlük "antika"yı oluşturuyordu. Dükkân bir arka kapıyla kuyunun bulunduğu avluya açılıyordu. Bir masa ve tabure vardı. Tahta bacaklı kadın dükkânın sahibesiydi.

7
Gece Yarısı Müşterileri ve Karanlıkların Satıcısı

Clubin salı akşamı ve dahası çarşamba akşamı Jean Hanı'na gelmemişti.

O akşam, hava kararmaya başlarken, iki adam, dar Coutanchez Sokağı'na girdi ve La Jacressarde'ın önünde durdu. İkisinden birinin cama vurmasıyla dükkânın kapısı açıldı. İçeri girdiler. Tahta bacaklı kadın burjuvalara sakladığı gülümsemesini gösterdi. Masanın üstünde bir mum vardı.

Bu iki adam gerçekten de burjuvaydı.

— İyi günler hanımefendi. O iş için geldim, dedi cama vuran adam.

Tahta bacaklı kadın ikinci kez gülümsedi ve kuyunun bulunduğu avluya açılan arka kapıdan dışarı çıktı. Birazdan arka kapının yeniden açılmasıyla emniyet zincirinin bıraktığı aralıkta bir adam belirdi. Bu adam kasket takmış, bir gömlek giymişti, bunun altında bir şey çıkıntı yapıyordu. Gömleğin kıvrımlarında ince saman sapları vardı ve bakışlarından yeni uyanmış olduğu anlaşılıyordu.

İlerledi. Birbirlerine baktılar. Gömlekli adamın şaşkın ve kurnaz bir hali vardı.

— Silahçı siz misiniz, dedi.

Cama vurmuş olan adam yanıtladı:

— Evet. Siz de Parisli misiniz?

— Kızılderili derler. Evet.

— Görelim.

— İşte.

Adam gömleğinin altından Avrupa'da çok nadir bulunan bir altıpatlar çıkardı.

Bu altıpatlar yeni ve parlaktı. İki burjuva silahı inceledi. Evi tanıyormuş gibi görünen ve gömlekli adamın "silahçı" dediği burjuva mekanizmayla oynadı.

— Ne kadar? diye sordu silahçı.

Gömlekli cevapladı:

— Bunu Amerika'dan getirdim. Fransızlar sanki doğanın vahşisiymiş gibi maymun, papağan, başka hayvan getirenler var. Ben bunu getirdim. Yararlı bir icat.

— Ne kadar? diye tekrarladı silahçı.

— Toplu bir tabanca.

— Ne kadar?

— Pat. İlk atış. Pat. İkinci atış. Pat... tam da dolu yağıyormuş gibi! Çok kullanışlı.

— Ne kadar?

— Altı mermi alıyor.

— Peki, ne kadar?

— Altı mermi, altı louis altını.

— Beş altın olsa?

— Mümkün değil. Mermi başına bir altın. Fiyatı bu.

— Alışveriş yapacaksak biraz makul davranalım.

— Size tam fiyatı söyledim. Sayın tüfekçi, inceleyin.

— İnceledim.

— Topu Talleyrand[14] Efendi gibi dönüyor. Bu topu rüzgârgülü sözlüğüne yazmak gerek. Gerçek bir mücevher.

— Görüyorum.

— Toplara gelince, İspanyol dökümü.

— Fark ettim.

— Yivli. Ben anlatayım bu yivleri nasıl yapıyorlar. Demirciye eskicinin hurda küfesini boşaltıyorlar. Hurdalar, eski nalbant çivileri, kırılmış at nalları, her şey...

---

14 XVI. Louis, Fransız Devrimi, Napoléon ve Bourbon Restorasyonu dönemlerinde görev yapmış siyasetçi ve diplomat. (e.n.)

— Ve eski orak parçaları.

— Sayın silahçı, ben de bunu söyleyecektim. Tüm bu malzemeleri cehennem sıcağına tutuyorlar ve muhteşem bir dökme demir elde ediliyor...

— Evet ama çatlakları, yarıkları, damarları olabilir.

— Elbette. Ama damarları küçük kırlangıçkuyruklarıyla düzeltiliyor, aynı şekilde demir dövülerek astarlanma riskinden kaçınılıyor. Demir aksamı çekiçle tavında dövülüyor, iki kere daha ateşten geçiriliyor; demir aşırı ısındıysa, ısısını düşürerek hafif darbelerle tavına getirirler. Ardından hazırlanan kütle gerilir ve mermi kovanına sarılır, işte bu demirle, hokus pokus, şu mermileri yaparlar!

— Demek bu meslektensiniz?

— Her mesleği bilirim.

— Mermiler su renginde.

— Zarafet, sayın silahçı. Bu renk antimon yağı kullanılarak elde edilir.

— Size bunun için beş louis altını ödeyeceğimizi söylemiştik, öyle değil mi?

— Beyefendiye altı louis altını talep ettiğimi hatırlatmak isterim.

Silahçı sesini alçalttı.

— Parisli, beni dinleyin. Fırsattan yararlanın. Bunu elden çıkarın. Böyle bir silahın sizin gibilere faydası yok. İnsanın kendini belli etmesine yol açar sadece.

— Gerçekten de biraz gözalıcı, dedi Parisli. Bir burjuva için ideal.

— Beş altını kabul ediyor musunuz?

— Hayır, altı. Mermi başına bir altın.

— Tamam o zaman, altı napolyon altını.

— Altı louis altını.

— Demek Bonapartçı değilsiniz? Bir louis'yi bir napolyona tercih ediyorsunuz!

Kızılderili lakaplı Parisli gülümsedi.

— Napolyon değerlidir ama louis daha değerlidir, dedi.

— Altı napolyon.

— Altı louis. Benim için yirmi dört frank fark ediyor.

— O halde vazgeçiyorum.

— Tamam. Biblo bende kalsın.

— Sizde kalsın.

— İndirim söz konusu değil! Böyle yeni bir icadı bu şekilde elden çıkarmam mümkün değil.

— O halde, iyi akşamlar.

— Tabanca konusunda ilerleme budur, Chesepeake yerlileri buna *Nortay-u-hah* diyorlar.

— Peşin beş louis altını.

— *Nortay-u-hah*, *kısa tüfek* demektir. Birçok kişi bunu bilmez.

— Beş louis, bir de ekü?

— Burjuva, altı louis dedim.

Sırtını şamdana dönmüş ve şimdiye kadar hiç konuşmamış olan adam silahın mekanizmasını incelemeyi bir an bile bırakmamıştı. Silahçıya yaklaşıp kulağına fısıldadı:

— Silah iyi mi?

— Mükemmel.

— O zaman altı louis veriyorum.

Beş dakika sonra, Kızılderili lakaplı Parisli, aldığı altı louis'yi gömleğinin koltuk altındaki gizli bir cebe yerleştirirken, silahçı ve altıpatları satın alıp pantolonunun cebine koyan adam Coutanchez Sokağı'ndan çıkıyorlardı.

8
Kırmızı Top ile Siyah Topun Çarpışması

Ertesi gün, yani Perşembe günü, Saint-Malo'nun biraz uzağında, Décollé Burnu yakınlarında, yalıyarın yüksek ve denizin derin olduğu bir noktada trajik bir olay yaşandı.

Karaya dar bir kıstakla bağlanan mızrak temreni biçimindeki kayalık bir dil denize doğru uzanır ve aniden dikleşen bir kayayla sonlanır; deniz mimarisinde bundan daha sık rastlanan bir şey yoktur. Dik kayanın bulunduğu düzlüğe kıyıdan ulaşmak için, kimi yerlerinde çıkışı zorlu olan bir bayırdan gitmek gerekir.

Öğleden sonra dörde doğru, geniş bir subay pelerini giymiş, kimi düz ve köşeli kıvrımlarından da kolayca anlaşılacağı gibi pelerinin altında silah taşıyan bir adam işte bu türden bir düzlükte, ayakta dikiliyordu. Bu adamın durduğu tepe devasa kaldırım taşlarına benzeyen ve aralarında dar geçitler olan iri kaya bloklarıyla kaplı bir düzlüktü. Etli ve kısa bir otun yetiştiği bu düzlük, deniz tarafında dik bir bayırla sonlanan boş bir alana uzanıyordu. Denizin üzerinde altmış ayak yüksekliğindeki bu bayır çekül yardımıyla düzeltilmiş gibiydi. Sol tarafta dik açısı bozuluyor, ortaya doğal bir merdiven çıkıyordu; granit yalıyarlara özgü garip basamaklar, kimi zaman dev adımları kimi zaman soytarı sıçramalarını gerektiriyordu. Bu kayalık basamaklar denizin derinliklerine kadar iniyordu. Bir uçurum denebilirdi. Yine de gerektiğinde bu dik cephenin altından bir gemiye binilebilirdi.

Meltem esiyor, pelerinine sarınmış adam ayaklarını yere sağlam basıyordu; sol eliyle sağ dirseğine destek olurken, bir gözünü kapatmış, öbür gözünü dürbüne dayamıştı. Dik bayırın kenarına yaklaşmış, bakışlarını ufuktan hiç ayırmadan kımıldamaksızın duruyordu. Deniz kabarmıştı. Dalgalar üstünde bulunduğu yalıyarın dibini dövüyordu.

Bu adamın gözlemlediği, açık denizde ilginç manevralar yapan bir gemiydi.

Yaklaşık bir saat önce Saint-Malo limanından ayrılmış olan bu gemi, Banquetiers kayalıklarının arkasında durmuştu. Üç direkli bir yelkenliydi. Demir atmamıştı, belki de derinlik sadece boca etmesine izin veriyordu, belki çapası talimarın altına sıkışmıştı; eğleşmekle yetiniyordu.

Pelerin üniformasından da anlaşılacağı gibi bir sahil güvenlik görevlisi olan adam üç direklinin tüm manevralarını gözlemliyor ve kafasında notlar alırmış gibi görünüyordu. Eğlenen gemide bir yelken rüzgârda diğer yelken sönüktü; demek oluyordu ki pruva gabya yelkeni faça edilmiş mayistra da rüzgâr alıyordu; mizana babafingoyu açmış, mizana gabya yelkenini de olabildiğince yakınına ayarlamıştı, böylece yelkenler birbirlerini etkisizleştiriyor, çok az yol alıyor veya rüzgâraltına düşüyordu. Rüzgâra maruz kalmaktan endişelenmiyordu, çünkü pruva gabyayı omurgaya dik açıyla pırasya etmişti. Böylece, serbest seyirle rüzgâr üstüne geldiğinde saatte en fazla yarım fersah eğleşiyordu.

Hava özellikle açık denizde ve yalıyarın tepesinde hâlâ aydınlıktı. Alçakta kalan kıyılar kararmaya başlamıştı.

İşine dalmış ve açık denizi özenle gözlemlemekte olan sahil güvenlik görevlisi, yanındaki ve altındaki kayalığı dikkatle incelemeyi akıl etmemişti. Sırtını yalıyarın düzlüğü ile denizi birleştiren o kullanışsız doğal merdivene dönmüştü. Orada bir şeyin kımıldadığını fark etmiyordu. Bu merdiven kayalığın bir çıkıntısının arkasında, oraya büyük ihtimalle sahil güvenlik görevlisinden önce gizlenmiş biri vardı. Hava kararırken, ara sıra bir baş kayalığın dibinde beliriyor, yukarı bakıyor ve gözleyeni gözlüyordu. Üzerinde geniş bir Amerikan şapkası bulunan bu baş, on gün önce Petit-Bey kayalarında kaptan Zuela ile konuşan *Quaker*'ın başıydı.

Aniden sahil güvenlik görevlisinin dikkati iyice yoğunlaştı. Camını koluyla hızlıca sildiği dürbününü büyük bir titizlikle üç direkli gemiye yöneltti.

Siyah bir nokta gemiden ayrılıyor gibiydi.

Denizin üzerinde bir karıncaya benzeyen bu siyah nokta bir kayıktı.

Kayık karaya doğru yol alıyormuş gibi görünüyordu. İçindeki birkaç denizci hızla kürek çekiyordu.

Yavaşça yarım daire çiziyor ve Décollé Burnu'na yöneliyordu.

Sahil güvenlik görevlisi tüm dikkatini yoğunlaştırdığı kayığın her manevrasını izliyordu. Yalıyarın ucuna daha da yaklaşmıştı.

O sırada uzun boylu bir adam olan *Quaker* merdivenin üstüne çıkarak sahil güvenlik görevlisinin arkasında belirdi. Gözlemci onu görmüyordu.

Kolları iki yanında, yumrukları sıkılı bu adam, avını gözleyen bir avcının gözleriyle sahil güvenlik görevlisinin sırtına baktı.

Aralarında dört adım vardı; bir adım atıp durdu; ikinci bir adım daha atıp tekrar durdu; yürümekten başka bir hareket yapmıyor, bedeninin bacakları dışında kalan bölümü bir heykeli andırıyor, otların üstünde sessizce ilerliyordu. Üçüncü bir adım atıp yine durdu; dürbünüyle hiç kımıldamadan kayığı gözlemleyen sahil güvenlik görevlisinin hemen arkasındaydı. Adam sıkılı yumruklarını yavaşça karşısındakinin köprücükkemiklerinin hizasına kaldırdı, sonra bir an için dirsekleri aşağı indi ve yumrukları sanki yaydan fırlamış gibi sahil güvenlik görevlisinin omuzlarına indi. Darbe feci etkisini gösterdi. Daha çığlık atmaya zaman bulamayan sahil güvenlik görevlisi, yalıyarın tepesinden denize doğru baş aşağı düştü. Tabanları göz açıp kapama süresince göründü. Suya taş düşmüştü sanki. Deniz yarıldı ve kapandı.

Karanlık sularda iki üç geniş halka oluştu.

Sahil güvenlik görevlisi geride elinden otlara düşen dürbününü bırakmıştı.

Yalıyarın ucuna doğru eğilen *Quaker*, dalgaların arasında silinip giden halkalara baktı, birkaç dakika bekledi, ardından doğrulurken dudaklarının arasından mırıldandı:

Sayın polis gitti
Geride bırakarak hayatını.

Bir kez daha eğildi. Hiçbir şey göremedi. Sahil güvenlik görevlisinin düştüğü yerde, suyun hafif çırpıntısıyla genişleyen koyu bir bölge oluşmuştu. Muhtemelen sahil güvenlikçinin kafası suyun altındaki bir kayada yarılmıştı. Kanı yükseliyor ve köpüklerin üzerinde bu lekeyi oluşturuyordu. Bu kızılımtırak su birikintisine bakan *Quaker* yeniden mırıldandı:

Ölmeden bir çeyrek saat önce,
O hâlâ...

Sonunu getirmedi.

Arkasında yumuşak bir ses işitti:

— İşte buradasınız Rantaine, iyi günler. Birini öldürdünüz.

Döndü, *Quaker* on beş adım arkasında iki kayalığın arasında duran ve elinde altıpatları olan ufak tefek bir adam gördü.

— Evet, gördüğünüz gibi. İyi günler Sör Clubin.

Ufak tefek adam ürperdi.

— Demek beni tanıyorsunuz.

— Siz de beni tandınız.

Bu arada denizden kürek sesleri geliyordu. Sahil güvenlikçinin gözlemlediği kayık yaklaşıyordu.

Clubin kendi kendine konuşur gibi mırıldandı:

— Her şey çok çabuk oldu.

— Sizin için ne yapabilirim? diye sordu Rantaine.

— Fazla bir şey değil. Sizi görmeyeli on yıl oldu. İyi işler başarmış olmalısınız. Sağlığınız nasıl?

— İyi. Ya sizin?

Rantaine, Clubin'e doğru bir adım attı.

Kulağına hafif ve keskin bir ses geldi. Clubin altıpatlarının horozunu çekmişti.

— Rantaine, aramızda on beş adım var. Makul bir mesafe. Olduğunuz yerde kalın.

— Demek öyle, dedi Rantaine. Benden ne istiyorsunuz?

— Sizinle sohbet etmeye geldim.

Rantaine hiç kımıldamadı. Clubin devam etti:

— Bir sahil güvenlik görevlisini öldürdünüz.

Şapkasının kenarını kaldıran Rantaine yanıtladı:

— Bunu az önce de söyleme lütfunda bulundunuz.

— Daha belirsiz bir vurguyla. O zaman birini demiştim; şimdi bir sahil güvenlikçiyi diyorum. O sahil güvenlikçinin numarası altı yüz on dokuzdu. Bir aile babasıydı. Geride bir eş ve beş çocuk bıraktı.

— Öyle olmalı, dedi Rantaine.

Çok kısa sürdü sessizlik.

— Bunlar seçilmiş adamlardır, neredeyse hepsi eski denizcidir, dedi Clubin.

— Genellikle arkalarında bir eş ve beş çocuk bırakmaları dikkatimi çekti.

Clubin devam etti:

— Bu altıpatların bana kaça mal olduğunu tahmin edin.

— Güzel bir parça.

— Buna ne kadar değer biçiyorsunuz?

— Fazla.

— Bana yüz kırk dört franga mal oldu.

— Bu silahı Coutanchez Sokağı'ndaki silah dükkânından almış olmalısınız, dedi Rantaine.

— Bağırmadı. Düşmek sesi keser, diye yanıtladı Clubin.

— Sör Clubin, bu gece meltem esecek.

— Sırrı sadece ben biliyorum.

— Hâlâ Jean Hanı'nda mı kalıyorsunuz?

— Evet, fena bir yer değil.

— Orada çok leziz bir lahana turşusu yediğimi hatırlıyorum.

— Fazlasıyla güçlü olmalısınız, Rantaine. Omuzlarınız geniş! Sizden bir fiske yemeyi bile istemezdim. Dünyaya geldiğimde beni büyütmeyi başarabilecekleri hakkında tereddüt uyandıracak kadar cılızmışım.

— Ne mutlu, bunu başarmışlar.

— Evet, hâlâ o eski Jean Hanı'nda kalıyorum.

— Clubin, sizi nasıl tanıdığımı biliyor musunuz? Çünkü siz beni tanıdınız. Kendi kendime bunu ancak Clubin tahmin edebilir, dedim.

Ve bir adım attı.

— Rantaine, olduğunuz yerde kalın.

— Bu makinelerin karşısında insan çocuk gibi oluyor.

Clubin sözlerine devam etti:

— Durumumuz şöyle: Sağda, Saint-Énogat tarafında, buradan üç yüz adım ötede, altı yüz on sekiz numaralı canlı bir sahil güvenlik ve solda Saint-Lunaire tarafında bir gümrük karakolu var. Yani yedi silahlı adam beş dakika içinde buraya gelebilir. Kayalık kuşatılır, boğazın etrafı sarılır. Kaçmak mümkün değil. Yalıyarın dibinde bir ceset var.

Rantaine altıpatlara kaçamak gözlerle baktı.

— Söylediğiniz gibi Rantaine, güzel bir parça. Belki yalnız barutla doldurulmuştur. Ama bunun ne önemi var? Silahlı adamların buraya koşması için bir el kurusıkı atmak da yeter. Üstelik altı kez ateş edebilirim.

Küreklerin art arda suya dalışı çok daha net işitiliyordu. Kayık fazla uzakta değildi.

Uzun boylu adam, ufak tefek adama garip bir şekilde bakıyordu. Clubin giderek daha sakin ve yumuşak bir sesle konuşuyordu.

— Rantaine, gelen kayıktaki adamlar az önce yaptığınızı öğrenince yakalanmanıza yardımcı olacaklar. Yolculuk için Kaptan Zuela'ya on bin frank ödüyorsunuz. Laf aramızda, Plainmont kaçakçıları ile daha iyi pazarlık edebilirdiniz ama sizi sadece İngiltere'ye kadar götürürlerdi, ayrıca herkesin sizi tanıma onuruna eriştiği Guernsey'e gitmeyi de göze alamazsınız. Şimdi yeniden içinde bulunduğumuz duruma dönüyorum. Ateş edersem sizi yakalarlar. Kaçmak için Zuela'ya on bin frank ödüyorsunuz. Beş binini avans verdi-

niz. Zuela aldığı beş bin frankla gidebilir. Rantaine, kılığınız çok gülünç. O şapka, o komik giysi ve tozluklar sizi değiştirmiş. Gözlükleri unutmuşsunuz. Favorilerinizi uzatmakla iyi etmişsiniz.

Rantaine dişlerini gıcırdatır gibi gülümsedi. Clubin devam etti:

— Rantaine, iki cepli bir Amerikan pantolonu giymişsiniz. Ceplerden birinde saatiniz var. Onu kendinize saklayın.

— Teşekkürler Sör Clubin.

— Diğer cebinizde yayla açılıp kapanan küçük demir bir kutu var. Eski bir denizci enfiye kutusu. Onu cebinizden çıkarıp bana atın.

— Ama bu hırsızlık!

— Dilerseniz yardım istemek için bağırabilirsiniz.

Ve Clubin bakışlarını Rantaine'e sabitledi.

— Bakın, Clubin Efendi... dedi bir adım atan ve açık elini öne doğru uzatan Rantaine.

Efendi hitabı yağcılıktı.

— Olduğunuz yerde kalın.

— Clubin Efendi, aramızda anlaşalım. Size yarısını vereceğim.

Clubin kollarını altıpatların ucu dışarıda kalacak şekilde kavuşturdu.

— Rantaine, siz beni kim sanıyorsunuz? Ben onurlu bir adamım.

Ve bir sessizlikten sonra ekledi:

— Bana hepsi gerekiyor.

Rantaine dudaklarının arasından şöyle mırıldandı:

— Bu adam tam çetin ceviz.

Bu arada Clubin'in gözleri parlıyordu. Sesi netleşmiş, çelik gibi kesici hale gelmişti.

Sesini yükseltti:

— Beni yanlış anladığınızı görüyoum. Sizin yaptığınıza *hırsızlık* denir, benimkine ise *ödeşme*. Rantaine, beni dinle-

yin. On yıl önce bir gece, bir ortaklığın kasasından size ait olan elli bin frangı almış, aldığınız diğer elli binin ise size değil bir başkasına ait olduğunu unutarak Guernsey'den ayrılmıştınız. Eşi bulunmaz ve saygıdeğer ortağınız Üstat Lethierry'den çaldığınız bu elli bin frank, bugün on yıllık faiziyle birlikte seksen bin altı yüz altmış altı frank altmış altı santim tutuyor. Dün size adresini söyleyeceğim bir sarrafa gittiniz: Rébuchet, Saint-Vincent Sokağı. Ona verdiğiniz yetmiş altın bin frank kâğıt para karşılığında, size her biri bin sterlinlik üç banknot ve bir miktar bozuk para ödedi. Bu banknotları demir enfiye kutusuna ve onu da sağ cebinize koydunuz. Bu üç bin sterlin, yetmiş beş bin frank ediyor. Üstat Lethierry'nin adına bununla yetineceğim. Yarın Guernsey'e dönüyorum ve o parayı da yanımda götürmek istiyorum. Rantaine açıkta eğleşen geminin adı *Tamaulipas*. Bavullarınızı tayfaların çantaları ve valizleriyle birlikte bu gece gemiye göndermiştiniz. Fransa'dan ayrılmak istiyorsunuz. Bunun için haklı nedenleriniz var. Arequipa'ya gidiyorsunuz. Kayık sizi almaya geliyor. Siz de onu bekliyorsunuz. Yaklaştığı duyuluyor. Gitmeniz ya da kalmanız bana bağlı. Bu kadar söz yeter. Enfiye kutusunu bana atın.

Rantaine cebinden çıkardığı küçük bir kutuyu Clubin'e doğru attı. Demir enfiye kutusu Clubin'in ayaklarının dibine düştü.

Başını öne eğmeden eğilen Clubin sol eliyle enfiye kutusunu alırken iki gözünü ve altıpatların altı mermisini Rantaine'e çevirdi.

Sonra bağırdı:

— Dostum, sırtınızı dönün.

Rantaine arkasını döndü.

Altıpatları koltuğunun altına yerleştiren Clubin'in yayına dokunduğu enfiye kutusu açıldı.

İçinde üçü bin, dördüncüsü on sterlinlik dört banknot vardı.

Üç bin sterlinlik banknotu kıvırıp demir enfiye kutusuna yerleştirdi, kutuyu kapattı ve cebine koydu.

Ardından yerden bir çakıltaşı aldı. On sterlini bu çakıltaşına doladı.

— Şimdi dönebilirsiniz, dedi.

Rantaine arkasına döndü.

— Size üç bin sterlinle yetineceğimi söylemiştim, diye ekledi. İşte size on sterlini geri veriyorum.

Ve çakıltaşına doladığı parayı Rantaine'e fırlattı.

Rantaine bir tekmeyle parayı ve çakıltaşını denize fırlattı.

— Siz bilirsiniz, dedi Clubin. Demek çok zenginsiniz. İçim rahatladı.

Bu konuşma sırasında sürekli olarak yaklaşan küreklerin gürültüsü kesildi. Kayığın yalıyarın dibine yanaştığı anlaşılıyordu.

— Arabanız aşağıda. Gidebilirsiniz, Rantaine.

Rantaine merdivene yönelip aşağı inmeye başladı. Uçurumun kenarına temkinli bir şekilde yaklaşan Clubin başını uzatıp onun inişini izledi.

Kayık, kayalıkların son basamağının yanında, tam da sahil güvenlikçinin düştüğü noktada durmuştu.

Rantaine'in aşağı inişini izleyen Clubin homurdandı:

— İyi yürekli altı yüz on dokuz numara! Kendisini yalnız sanıyordu. Rantaine burada sadece iki kişi olduklarını sanıyordu. Burada üç kişi olduğumuzu sadece ben biliyordum.

Ayaklarının dibindeki otların üzerinde sahil güvenlikçinin düşürdüğü dürbünü fark etti ve yerden aldı.

Küreklerin gürültüsü yeniden başladı. Rantaine'in atladığı kayık kıyıdan açılıyordu.

Rantaine, bindiği kayık küreklerin ilk batış çıkışlarıyla yalıyardan uzaklaşmaya başlayınca ayağa fırladı, yüzü bir canavarınkini andırıyordu, yumruğunu öfkeyle kaldırıp bağırdı:

— İşte! Şeytan ayaktakımından biri sadece!

Az sonra, yalıyarın doruğundan dürbününü kayığa yönelten Clubin, denizin çalkantısında yüksek bir sesle yankılanan şu sözleri açık şekilde duyuyordu:

— Sör Clubin, siz dürüst bir adamsınız ama Lethierry'ye durumdan haberdar olması için mektup yazmamı uygun bulacağınızı sanıyorum ve bu kayıktaki *Tamaulipas* müretteba tından Guernseyli tayfa Ahier Tostevin, Zuela'nın bir sonraki yolculuğunda Saint-Malo'ya gelecek ve Üstat Lethierry için size üç bin sterlin verdiğime dair tanıklık edecek.

Bu Rantaine'in sesiydi.

Clubin her işi sonuna kadar götürürdü. Sahil güvenlikçinin durduğu aynı yerde hiç kımıldamadan duruyor ve gözünü dayadığı dürbünüyle kayığı bir an bile gözden kaçırmıyordu. Onun dalgaların arasında küçüldüğünü, gözden kaybolduğunu ve yeniden ortaya çıktığını, gemiye yaklaşıp yanaştığını ve Rantaine'in uzun boyuyla *Tamaulipas*'ın güvertesinde belirdiğini gördü.

Kayık çekilip mataforalara yerleştirildiğinde *Tamaulipas* hareket etti. Meltem karadan esiyordu, gemi tüm yelkenlerini havalandırdı, Clubin'in dürbünü hâlâ giderek silikleşen o silüeti izliyordu ve *Tamaulipas* yarım saat sonra, alacakaranlığın solgun ufkunda ufacık siyah bir benekti sadece.

9

Denizaşırı Ülkelerden Mektup Bekleyen veya Gelecek Mektuplar Hakkında Endişelenenler İçin Yararlı Bir Bilgi

Clubin o akşam da geç döndü.

Gecikmesinin nedenlerinden biri, dönmeden önce meyhanelerin olduğu Dinan kapısına kadar gitmesiydi. Kimsenin kendisini tanımadığı meyhanelerden birinden bir şişe konyak alıp, saklamak istermiş gibi gemici gömleğinin geniş cebine koydu; ardından, Durande ertesi sabah yola çıkaca-

ğı için, her şeyin yolunda gidip gitmediğinden emin olmak amacıyla güvertede bir tur attı.

Clubin, Jean Hanı'na döndüğünde, basık tavanlı salonda birasını içen ve piposunu tüttüren yaşlı uzun yol kaptanı Gertrais-Gaboureau Efendi'den başka kimse yoktu. Gertrais-Gaboureau Efendi piposundan bir duman çekip birasını yudumlamak üzereyken Clubin'i selamladı.

— *Goodbye* Kaptan Clubin.

— İyi akşamlar Kaptan Gertrais.

— İşte, *Tamaulipas* yola çıktı.

— Ah, dedi Clubin, hiç farkında değilim.

Kaptan Getrais-Gaboureau tükürdü ve şöyle dedi:

— Zuela sıvıştı...

— Ne zaman?

— Bu akşam.

— Nereye gidiyor?

— Cehennemin dibine.

— Kuşkusuz, ama nereye?

— Arequipa'ya.

— Bunu hiç bilmiyordum, dedi Clubin.

Sonra ekledi:

— Yatmaya gidiyorum.

Mumunu yaktı, kapıya doğru yürüdü, sonra geri döndü.

— Kaptan Gertrais, Arequipa'ya hiç gittiniz mi?

— Evet, yıllar önce.

— Nerelere uğranıyor?

— Neredeyse her yere. Ama *Tamaulipas* hiçbir yere uğramayacak.

Piposunun külünü bir tabağın kenarına boşaltan Gertrais-Gaboureau Efendi devam etti:

— Cardiff'e giden şasmare[15] *Cheval-de-Troie*'yu ve o güzel üç yelkenli *Trentemouzin*'i biliyorsunuzdur. Hava koşul-

15 *Chasse-marée.* Balık ve diğer deniz mahsulü taşımacılığında kullanılan, iki veya üç direkli, bir tür eski ticari gemi. (e.n.)

ları nedeniyle yola çıkmalarına karşıydım. Döndüklerinde halleri pek güzeldi. Şasmare terebentin yüklüydü, su alıyordu ve pompalarını çalıştırdığında suyu boşalttı ama yükünü de boşalttı. Üç yelkenliye gelince, özellikle de üst kısımları mahvolmuştu; talimar, baş puntelleri, açevela gönderi, iskele demirinin çiposu, hepsi kırıldı. Büyük flokun bastonu destemoradan kırılmıştı. Flokların çarmıklarını ve mistaçoları ara ki bulasın. Mizana direği duruyordu ama sert darbe yemişti. Cıvadranın demir aksamları kopmuştu ama inanılır gibi değil, hâlâ yerli yerindeydi ama tamamen soyulmuştu. İskeledeki cıvadra yelkeninde rahat üçayak büyüklüğünde kare bir yırtık vardı. İşte kimsenin sözüne kulak asmazsan böyle olur.

Mumunu masanın üzerine bırakan Clubin gemici gömleğinin yakasındaki bir grup iğneyi yeniden dizmeye başlamıştı.

— Kaptan Gertrais, *Tamaulipas*'ın hiçbir yerde mola vermeyeceğini mi söylemiştiniz, diye sordu.

— Evet. Doğrudan Şili'ye gidiyor.

— Bu durumda kendisinden hiç haber alınamayacak.

— Kusuruma bakmayın Kaptan Clubin ama oradan Avrupa'ya dönen tüm gemilere mektup verebilir.

— Doğru.

— Ayrıca deniz posta kutusu da var.

— Denizin posta kutusu da ne demek?

— Bilmiyor musunuz Kaptan Clubin?

— Hayır.

— Macellan Boğazı'nı geçtiğinizde...

— Evet?

— Her taraf karla kaplıdır, hava hep fırtınalıdır, lanet rüzgârlar çok sert eser, denizi beş para etmez.

— Sonra?

— Monmouth Burnu'nu geçtikten sonra...

— Evet, ya sonra?

— Sonra Valentin Burnu'nu geçersiniz.

— Ya sonra?

— Sonra Isidore Burnu'nu geçersiniz.

— Ya sonra?

— Anna Burnu'nu geçersiniz.

— Tamam, ama denizin posta kutusu dediğiniz şey nedir?

— İşte oraya geldik. Sağda solda dağlar. Her yerde penguenler, fırtınakuşları. Korkunç bir yer. Ah! Belasını bulur insan! O nasıl bir bataklık ve nasıl da oturtuyor vurduğunda! Fırtına tek başına yetiyor. Asıl orada bakacaksın şiyere, asıl orada camadan vuracaksın! Flok büyük yelkenin yerini orada alır, fırtına floku da flokun yerini! Rüzgârın ardı arkası kesilmez. Ve bazen dört, beş, altı gün boyuna yelkensiz seyredilir. Yepyeni yelkenlerin paçavraya döner. O ne danstır öyle! Boralar üç direkli gemiyi pire gibi sıçratır. *True Blue* isimli bir İngiliz briki görmüştüm, küçük bir miço, ana cıvadranın bastonuyla uğraşırken Tanrı'nın binlerce gök görültüsüne o bastonla birlikte karıştı. Gemi sanki havada kelebek gibi uçuyordu! Güzel bir gulet olan iki direkli *Revenue*'nün ikinci lostromosunun pruva gurcatasından fırlayıp öldüğünü gördüm. Şiyerimin kırıldığını, borda kaplamalarının paramparça olduğunu gördüm. Oradan ancak perişan olmuş yelkenlerle çıkılır. Elli topluk fırkateynler sepet gibi su alır. Hele de kıyı denen lanet olası cadı! Hiçbir şey onun kadar kasvetli olamaz. Haylaz çocuklar tarafından tırtıklanmış gibi görünen kayalar. Port-Famine'e yaklaşılır. Orası beterin beteridir. Hayatımda gördüğüm en şiddetli dalgalar. Cehennem sular. Sonra aniden, kırmızıyla yazılmış şu iki sözcük fark edilir: *Post Office.*

— Kaptan Gertrais, ne demek istiyorsunuz?

— Kaptan Clubin, Anna Burnu aşıldıktan sonra, yüz ayak yüksekliğinde bir kayanın üzerinde büyük bir direk var. Üst kısmında büyük bir fıçı olan bir direk. İngilizlerin üzerine illaki *Post Office* yazmaları gerekti. Neden her şeye burunlarını sokuyorlar? Orası okyanusun postanesi; o saygıdeğer centilmen İngiltere kralına ait değil. Bu posta kutu-

su tüm bandıralara ait. *Post Office!* İyice zırvaladılar. Bir anda şeytanın size sunduğu bir fincan çay etkisi yaratıyor üzerinizde. Şimdi işler nasıl yürüyor, onu anlatayım. Oradan geçen her gemi, bir kayık gönderip direğe mektuplarını bırakır. Atlantik'ten gelen gemi, mektupları Avrupa'ya, Pasifik'ten gelen gemi ise Amerika'ya gönderir. Kayığın zabiti fıçıya kendi paketini atar ve içinde bulduğu paketi alır. Siz bu mektupları iletmeyi üstlenirsiniz, sizden sonraki gemi de sizinkileri. Ters yönlerde yol aldığımız için sizin geldiğiniz yer benim gittiğim yerdir. Ben sizin mektuplarınızı taşırım, siz de benimkileri. Fıçı direğe bir zincirle bağlanmıştır. Yağmur yağar! Kar yağar! Dolu yağar! Deniz berbattır! Her yanda fırtına kuşları uçar. *Tamaulipas* oradan geçecek. Fıçının sağlam menteşeli bir kapağı vardır ama kilidi, asma kilidi yoktur. Gördüğünüz gibi dostlarınıza yazabilirsiniz. Mektuplar da onlara ulaşır.

— Çok ilginç, diye mırıldandı Clubin, hülyalara dalmış gibiydi.

Kaptan Gertrais-Gaboureau bira bardağını eline aldı.

— Diyebiliriz ki, o dilenci kılıklı Zuela haytasının bana kargacık burgacık yazısıyla karalayıp Macellan'daki fıçıya bıraktığı mektuplar dört ay sonra elime geçer. Ah! Bir dakika! Kaptan Clubin, yarın yola çıkıyor musunuz?

Bir tür uyurgezerlik içinde olan Clubin onu duymadı. Kaptan Gertrais sorusunu tekrarladığında Clubin kendini topladı.

— Elbette Kaptan Gertrais. Yarın benim günüm. Yola çıkmam gerek.

— Kaptan Clubin, ben olsam yola çıkmazdım, köpeklerin ıslak kürk kokuyor. Deniz kuşları iki gecedir fenerin etrafında dönüp duruyor. Bu kötüye işaret. Fırtınayı haber veren düzeneğim garip belirtiler gösteriyor. Ayın ikinci yarısındayız, nem en tepede. Öğleden sonra yapraklarını kapatan aptesbozanlara ve bir tarlada sapları dimdik olmuş yoncalara

rastladım. Yersolucanları topraktan çıkıyor, sinekler ısırıyor, arılar kovanlarından uzaklaşmıyor, serçeler toplu halde ötüşüyor. Uzaktan çanların sesi duyuluyor. Bu akşam Saint-Lunaire'in çan sesini işittim. Üstelik güneşin batışı bulanıktı. Yarın yoğun sis çökecek. Size yola çıkmamanızı tavsiye ederim. Kasırgadan çok sisten korkarım. Sis çok sinsidir.

VI. Kitap

Sarhoş Dümenci ile Ayık Kaptan

1
Douvre Kayalıkları

Guernsey'nin güneyinde, denizin yedi fersah açığında, Plainmont Burnu'nun tam karşısında, Manche ve Saint-Malo adalarının arasında, Douvre adlı bir kör kayalıklar grubu vardır. Burası ölümcüldür.

Birçok kör kayalık ve yalıyar Douvre, *Dover* ismini taşır. Özellikle kuzey kıyılarının yakınında bir Douvre kayalığı vardır, günümüzde bir fener inşa edilen bu tehlikeli kör kayalığı bizim bahsedeceğimizle karıştırmamak gerekir.

Fransa'nın Douvre kayalıklarına en yakın noktası Bréhant Burnu'dur. Douvre kayalıkları Fransa'ya, Normandiya takımadalarının ilk adasından biraz daha uzaktır. Bu kör kayalığın Jersey'e uzaklığı yaklaşık Jersey'in büyük köşegeni kadardır. Jersey Adası Corbière'in üzerinde bir menteşenin üzerindeymiş gibi dönseydi, Sainte-Catherine Burnu neredeyse Douvre kayalıklarına yaklaşırdı. Bu da dört fersahı aşan bir mesafeye denk düşer.

Uygarlığın bu denizlerinde en tehlikeli kayalıklar bile nadiren ıssızdır. Hagot'da kaçakçılara, Binic'te gümrükçü-

lere, Bréhat'ta Keltlere, Cancale'de istiridye üreticilerine, Césambre'da, César Adası'nda tavşan avcılarına, Brecq-Hou'da yengeç toplayıcılarına, Minquiers'de sürtme ağıyla avlanan balıkçılara, Ecré-Hou'da fileyle balık tutanlara rastlanır. Douvre'da ise hiç kimseye rastlanmaz.

Orası deniz kuşlarının evidir.

Buradan daha tehlikeli bir kayalığa rastlamak mümkün değildir. Söylendiğine göre *Blanche Nef*'in ortadan kaybolduğu Casquets'ler, Calvados kumsalı, Wight Adası'nın uzun sivri kayaları, Beaulie kıyısını son derece tehlikeli hale getiren Ronesse, Merquel'in girişini tıkayan ve yirmi kulaç ötesine kırmızı boyalı işaret şamandırasının yerleştirilmesini zorunlu kılan Préel sığ kayalıkları, Étables'ın ve Plouha'nın sinsi kıyıları, Guernsey'nin güneyinde granitten iki druid, Yaşlı Anderlo ve Küçük Anderlo, Corbière, Hanois'lar, verdiği dehşet *Ras'yı geçersen ve eğer ölmemişsen titreyeceksin* deyişiyle anılan Ras Adası, Mortes-Femmes, Boue ve Frouquie geçitleri, Guernsey ile Jersey arasındaki Déroute, Minquiers ile Chausey arasındaki Hardent, Boulay-Bay ile Barneville arasındaki Mauvais Cheval, Douvre kayalıkları kadar kötü bir ün yaymamışlardır. Tüm bu kör kayalıkları art arda aşmak, Douvre kayalığını bir kez geçmekten daha güvenlidir.

Batı'nın Ege'si olan Manş'ın tüm bu tehlikeli sularında, Douvre kadar dehşet saçan tek bir nokta vardır: Guernsey ile Serk arasındaki Pater-Noster.

Yine de Pater-Noster'den işaret verilebilir, orada yaşanan bir aksiliğin yardımına koşulabilir. Kuzeyde Dicard veya d'Icare ve güneyde Gros-Nez burunları görülebilir. Douvre kayalıklarından bakıldığında ise hiçbir şey görülemez.

Boraların, dalgaların, bulut yığınlarının, bitimsizliğin, ıssızlığın damgasını vurduğu Douvre kayalıklarına rotasını şaşırmış gemilerden başka kimse uğramaz. Granitler vahşi ve çirkin görünür. Haşin ve konuk sevmeyen uçurum kendisini her tarafta sarp kayalıklarla belli eder.

Burası açık deniz. Su çok derindir. Douvre gibi tamamen ıssız bir kör kayalık insanlardan uzak durma ihtiyacı duyan hayvanları kendine çeker ve barındırır. Burası sualtında geniş bir madrepor adası, denize gömülmüş bir labirenttir; dalgıçların güçlükle ulaştıkları bir derinlikte küçük mağaralar, çukurlar, vahşi deniz canlılarının yaşadığı kovuklar, kasvetli geçitlerin kesişme noktaları vardır. Canavarı andıran türlerin çoğalma yeridir burası. Birbirlerini yerler. Balıkları yiyen yengeçler de yem olur. İnsan gözüne görünmemek üzere yaratılmış canlıların korkunç şekilleri bu alacakaranlıkta gezinir. Ağızların, duyargaların, dokunaçların, yüzgeçlerin, kanat uçlarının, açık çenelerin, pulların, kabukların, pençelerin, kıskaçların belli belirsiz hatları burada yüzer, titrer, irileşir, çürür ve o kasvetli saydamlıkta yok olup gider. Ürkütücü kümeler, yapmaları gerekeni yapmak üzere yüzer. Burası hydra'ların kovanıdır.

Dehşet burada en damıtılmış haliyle mevcuttur.

Becerebilirseniz, kafanızda denizhıyarlarından oluşan büyük bir kaynaşma canlandırın.

Denizin içini görmek, bilinmeyenin hayalini, onun korkunç yanını görmektir. Deniz çukuru geceye benzer. Orada yaratılış bilinci uykudadır, en azından görünürde öyledir. Sorumsuzluğun suçları orada huzur içinde işlenebilir. Orada, yaşamın henüz tamamlanmış biçimleri, hayalet türünden şeytani taslakları, ürkütücü bir huzur içinde karanlığın vahşi işleriyle uğraşır.

Kırk yıl önce, olağanüstü görünümlü iki kaya, okyanus yolcularına, Douvre kayalıklarının varlığını uzaktan işaret ederdi. Bunlar dorukları neredeyse birbirlerine değecek kadar yakın ve eğimli duran, dikey ve sivri kayalardı. Görenler onları suya gömülmüş bir filin denizden çıkan dişleri sanırdı. Ancak bunlar, bir dağ kadar iri olan bir filin kuleler kadar yüksek olan dişleriydi. Canavarların kasvetli şehrinin bu iki doğal kulesi, aralarında dalgaların çalkandığı dar bir

geçit bırakıyordu. Kıvrımlı ve uzunluğu boyunca dirsekler oluşturan bu geçit iki duvar arasındaki dar bir sokağa benziyordu. Bu ikiz kayalar İki Douvre olarak anılıyordu. Büyük Douvre'un yüksekliği yaklaşık yirmi, Küçük Douvre'un yüksekliği on iki metreydi. Dalgaların gelgitleri zamanla bu kulelerin dibinde bir testere izi bırakmış ve 26 Ekim 1859'daki şiddetli ekinoksun darbesi birini alaşağı etmişti. Geriye kalan Küçük Douvre yıpranmış ve güdükleşmişti.

Douvre kayalıklar grubunun en ilginç kayalarından birinin adı Homme'dur. Bu kaya bugün hâlâ yerinde durmaktadır. Geçen yüzyıl, yollarını kaybedip bu sığ kayalıklara gelen balıkçılar bu kayanın dibinde bir ceset bulmuşlardı. Cesedin yanında bir yığın içi boş deniz kabuğu vardı. Deniz kazası atlatan biri buraya sığınmış, bir süre bu kabukluları yiyerek yaşamış ve ölmüştü. Kayanın isminin Homme olması bundan kaynaklanıyordu.

Suların ıssızlığı iç karartıcıdır. Gürültü ve sessizlik bir aradadır. Orada olup bitenlerin insan türüyle ilgisi yoktur. Neye yarayacağı belirsizdir. İşte Douvre kayalıklarının ıssızlığı böyleydi; göz alabildiğine dalgaların işkencesi çevreliyordu.

2
Umulmadık Konyak

Cuma sabahı, *Tamaulipas*'ın denize açılmasının ertesi günü, Durande, Guernsey'e doğru yola çıktı.

Saint-Malo'dan saat dokuzda ayrıldı.

Hava açıktı, sis yoktu; yaşlı kaptan Gertrais-Gaboureau, tahminlerinde yanılmış gibiydi.

Clubin'in işleri, navlunda eksikler olmasına yol açmıştı. Saint-Pierre-Port'un tuhafiyeleri için birkaç koli Paris malı eşya, Guernsey Hastanesi için birinde sarı sabun, birinde mum ve diğerinde Fransız ayakkabı pençeleri ile Cordo-

ba usulü hazırlanmış keçi derisi bulunan üç kasa. Önceki yolculuğunda getirdiği ve Fransız gümrüğünün girişine izin vermediği bir kasa toz şekeri ve üç kasa *conjou* çayını[1] geri götürüyordu. Clubin gemiye sadece birkaç öküz almıştı. Bu öküzler sintineye özensizce yerleştirilmişti.

Gemide altı yolcusu vardı: bir Guernseyli, Saint-Malolu iki hayvan tüccarı, o dönemde de söylenmeye başladığı gibi bir "turist", muhtemelen ticari bir yolculuğa çıkmış olan Parisli bir yarı burjuva ve *İncil* dağıtmak için seyahat eden bir Amerikalı.

Kaptan Clubin'i saymazsak Durande'ın mürettebatı altı kişiden oluşuyordu: Bir dümenci, bir kömürcü tayfa, bir marangoz tayfa, gerektiğinde manevralara yardımcı olan bir aşçı, iki ateşçi ve bir miço. İki ateşçiden biri aynı zamanda çarkçıydı. Çok yürekli, çok zeki bir Hollandalı zenci olan bu ateşçi-çarkçı Surinam'ın şekerkamışı tarlalarından kaçmıştı ve adı Imbrancam'dı. Zenci Imbrancam makineden çok iyi anlıyor, onu çok iyi kullanıyordu. İlk başlarda, kazan dairesindeki simsiyah görünümüyle Durande'ın şeytani şöhretine katkısı hiç de az değildi.

Jersey doğumlu ve Cotentine asıllı olan dümenci, soylu bir ailenin üyesiydi, Tangrouille ailesi.

Bu, harfi harfine doğruydu. Manş Adaları, tıpkı İngiltere gibi hiyerarşik bir yapıya sahiptir. Orada kastlar hâlâ mevcuttur. Kastların kendilerine has düşünceleri vardır, bunlar kalkan görevi görür. Bu düşünceler Hindistan'da olduğu gibi Almanya'da veya diğer her yerde aynıdır. Soyluluk kılıçla kazanılır, çalışmayla kaybolur. Soyluluğu aylaklık korur. Hiçbir şey yapmamak soylu bir şekilde yaşamaktır; çalışmayanın onuru lekelenmez. Bir meslek sahibi olmak itibar kaybettirir. Eskiden Fransa'da sadece camcılar bir istisna oluşturuyorlardı. Şişeleri boşaltmak biraz da beyefendiliğin şanından kaynaklandığı için, şişe üretmeleri

1 Bir tür siyah çay. (e.n.)

onursuzluk sayılmıyordu. Büyük Britanya'da olduğu gibi Manş takımadalarında da soyluluğunu korumak isteyen zengin olmalıdır. Çalışan biri centilmen olamaz. Bir zamanlar olsa bile artık değildir. Soyu sancaktar şövalyelere[2] dayanan bir tayfa artık sadece bir tayfadır. Otuz yıl önce Aurigny'de, senyörlük hakkı Philippe-Auguste tarafından elinden alınmış Gorges ailesinden biri denizde çıplak ayakla yosun topluyordu. Bir Carteret, Serk'te arabacılık yapıyor. Biri Jersey'de kumaşçılık, diğeri Guernsey'de kunduracılık yapan ve Gruchy adındaki kişiler Waterloo mareşalinin kuzeni Grouchy olduklarını söylüyor. Coutances piskoposluğunun eski kayıtları bir Tangroville senyörlüğünden söz ediyor ki Aşağı Seine bölgesinden Tancarville sülalesiyle akrabalığı çok açık. Tancarville-Montmorency olarak da anılır. XV. yüzyılda, Tangroville'in senyörü Johan de Héroudeville'in okçusu onun ardından "üniformasını" ve "zırh takımlarını" taşırdı. 1371 Mayıs'ında, Pontorson'da, Bertrand du Guesclin'in söylediğine göre, "Mösyö de Tangroville baronetlik unvanı almıştır." Normandiya takımadalarında, yoksul duruma düşen biri soyluluktan derhal uzaklaştırılır. Bunun için telaffuzun biraz değişmesi yeter. *Tangroville, Tangrouille*'ye dönüşür, hepsi bu.

Durande'ın dümencisinin başına gelen de buydu.

Saint-Pierre-Port'un Bordage kesiminde, muhtemelen eski adı Ingroville olan Ingrouille adlı bir hurdacı vardır. Şişman Louis'nin krallığı sırasında, Ingroville sülalesi, Valognes seçilmişler bölgesinde üç *paroisse*[3] sahibiydi. Başrahip Trigan, *Normandiya Ruhban Sınıfının Tarihi*'ni yazdı. Bu

2 Chevalier banneret. Kendisine bağlı vasallarından askerî bir birlik oluşturma hakkı bulunan şövalye. Chevalier bachelor. Sancaksız şövalye. Sancak altında birlik oluşturma hakkı bulunmayan şövalye. (e.n.)

3 Seçilmişler bölgesi (pays d'élection). Eski Rejim zamanında kilise, aristokrasi ve *tiers-états* (serfler hariç, kilise ve aristokrasiye dahil olmayan tüm özgür insanları) tarafından yönetilen *pays d'état*'nın aksine, kraliyet görevlilerince hem idari hem de mali denetimde tutulan bölgelere verilen ad. (e.n.)

tarihçi Trigan, Digoville senyörlüğünün rahibiydi. Digoville senyörü soyluluğunu kaybederse *Digouille* adını alacaktır.

Bu Tangrouille, muhtemelen Tancarville-Montmorency, eskiden centilmendi ve bu nitelik de bir dümencide ciddi bir yoksunluk olduğundan sıklıkla içerdi.

Clubin onu yanında çalıştırmakta ısrar etmiş, Üstat Lethierry önünde ona kefil olmuştu.

Dümenci Tangrouille gemiden hiç ayrılmıyor, kamarasında uyuyordu.

Demir almadan bir önceki gece, Clubin epeyce ilerlemiş bir saatte gemiyi teftişe geldiğinde, Tangrouille hamağında uyuyordu.

Tangrouille gece uyanmıştı. Her geceki alışkanlığı. Kendine hâkim olamayan her ayyaşın bir zulası vardır. Tangrouille'nin de ambar adını verdiği bir zulası vardı. Sintinedeydi bu zula. Kimsenin aklına gelmez sandığı için zulasını oraya yapmıştı. Yerini sadece kendisinin bildiğini sanıyordu. Kaptan Clubin içki içmediği için tavizsizdi. Dümenci, kaptanın dikkatli gözlerinden kaçırabileceği biraz romu ve cini, sintinenin bu gizemli köşesinde bir gerdelin içinde gizliyor ve neredeyse her gece bir aşk buluşması yaşıyordu. Denetim sıkı olduğu için âlem kısa sürüyor ve Tangrouille'nin bu gece kaçamaklarının rutini iki üç yudumla sınırlı kalıyordu. Ambar bazen boş oluyordu. Tangrouille o gece ambarda hiç umulmadık şekilde bir şişe konyak bulmuştu. Çok sevinmiş ve sevindiğinden çok şaşırmıştı. Bu şişe gökten mi düşmüştü? Şişeyi gemiye ne zaman nasıl soktuğunu hatırlamamıştı. Bu konyağın bulunup içilmesi korkusuyla tedbirli davranarak hepsini derhal içmişti. Ardından şişeyi denize sallamıştı. Ertesi sabah dümene geçtiğinde, Tangrouille biraz sallanıyordu.

Yine de her zamanki gibi yaptı işini.

Clubin'e gelince, bilindiği gibi geceyi Jean Hanı'nda geçirmişti.

Clubin, gömleğinin altında bulunan ve sadece geceleri çıkardığı deri seyahat kemerinde, gerekli durumlarda kullanılmak üzere yirmi *gine* bulunurdu. Bu kemerin iç tarafına taşbaskıda kullanılan yağlı mürekkeple ham derinin üzerine silinmez bir şekilde *Sör Clubin* yazmıştı.

Yola çıkmadan önce uyandığında, bu kemere, içinde banknot halinde yetmiş beş bin frank bulunan metal bir kutu yerleştirmiş, ardından da kemeri her zamanki gibi beline takmıştı.

3
Yarım Kalmış Sözler

Yola neşeli bir şekilde çıkıldı. Yolcular bavullarını ve askılıklarını bankların üstüne ve altına yerleştirir yerleştirmez, alışkanlıktan olduğu kadar sanki bir tür zorunlulukmuşçasına ve hep tekrarlanagelen bir şekilde gemiyi gezdi. Turist ve Parisli hayatlarında hiç buharlı gemi görmemişlerdi ve çarkın ilk turlarıyla birlikte önce köpüğü hayranlıkla izlediler. Ardından dumanı hayranlıkla izlediler. Halka, kanca, çengel, cıvata gibi gemici aletlerini tek tek ve neredeyse tüm ayrıntılarıyla incelediler; bu aletler hassasiyet ve düzen zorunluluğundan âdeta dev bir kuyumcu gibiydi; fırtınanın pasıyla süslenmiş demir mücevherler... Güvertedeki küçük alarm topunun etrafında bir tur attılar, turist onun "bir bekçi köpeği gibi zincirle bağlı" olduğunu söyledi, Parisli de "nezle olmasın diye katranlı bezden bir gömlek giydirilmiş" gibi göründüğünü ekledi. Kıyıdan uzaklaşıldıkça, Saint-Malo'nun görünümüyle ilgili bildik gözlemler dile getirildi; bir yolcu denizin göz yanılsamalarına neden olduğunu, karadan bir mil uzaklaşınca Dunkerque'in inanılmaz derecede Ostende'a benzediği gerçeğini belirtti. Dunkerque hakkında verilen bilgiler, orada birinin adı *Ruytingen*, diğerinin adı da

Mardyck olan kırmızıya boyanmış iki devriye gemisinin bulunduğu gözlemiyle tamamlandı.

Saint-Malo ufukta belirsizleşmeye başladı, ardından silinip gitti.

Denizin görünümü engin bir dinginliği yansıtıyordu. Geminin dümen suyu, köpükler işli upuzun bir yol gibi, ufukta göz alabildiğine ve neredeyse hiç dağılmadan uzanıyordu.

Guernsey, Fransa'daki Saint-Malo'dan İngiltere'deki Exeter'e çizilecek bir doğrunun ortasındadır. Denizdeki doğrusal bir hat ise her zaman en mantıklı olanı değildir. Bununla birlikte buharlı gemiler, yelkenli gemilere uygun olmayan doğrusal bir hattı bir ölçüde izleyebilirler.

Rüzgârla iç içe geçen deniz, çeşitli güçlerin birleşimidir. Bir gemi, makinelerin birleşimidir. Güçler, sınırsız makinelerdir; makineler ise sınırlı güçlerdir. Biri tükenmek bilmez, diğeri zeki olan bu iki düzenek arasındaki çatışmaya denizcilik denir.

Bir düzeneğin içindeki irade sınırsızlığa karşı dengeli bir güç oluşturur. Sınırsızlığın da bir düzeneği vardır. Doğa güçleri ne yaptıklarını, nereye gittiklerini bilir. Hiçbir güç kör değildir. İnsan güçleri gözlemlemeli ve gidişatlarını keşfetmeye çalışmalıdır.

Yasa bulununcaya kadar mücadele sürer ve bu mücadelede, buharlı gemicilik, günün her saatinde ve denizin her noktasında insan dehasının kazandığı sürekli bir zafere benzer. Buharlı gemiciliğin hayranlık duyulacak yanı gemiyi disipline etmesidir. Rüzgâra boyun eğmeyi azaltır, insanlığa boyun eğmeyi artırır.

Makinesi saat gibi çalışan Durande denizde hiçbir zaman o günkü kadar mükemmel yol almamıştı.

Saat on bire doğru, kuzey-kuzeybatı yönünden serin bir esinti gelirken, Minquiers açıklarındaki Durande buhara az yüklenip rüzgârı sancaktan alarak batıya doğru ilerliyordu. Hava güzel ve açıktı. Bununla birlikte, sürtme ağıyla avlanan tekneler geri dönüyordu.

Sanki herkes kıyıya dönmeye niyetlenmiş gibi, denizdeki gemi nüfusu azalıyordu.

Durande'ın her zamanki rotasını izlediği söylenemezdi. Mürettebatın hiçbir endişesi yoktu, kaptana duyulan güven tamdı; bununla birlikte dümencinin hatasından dolayı rotadan biraz sapılmıştı sanki. Durande, Guernsey'den ziyade Jersey'e gidiyormuş gibi görünüyordu.

Saat on biri birkaç dakika geçtiği sırada kaptan rotayı düzeltti ve pruvayı Guernsey'e çevirdi. Bu yüzden biraz zaman kaybedildi. Kısa günlerde zaman kaybının sakıncaları vardır. Güzel bir şubat güneşi ışıldıyordu.

Henüz tam ayılmamış olan Tangrouille'nin ayakları zemine sağlam basmıyor, kolları tutmuyordu. Bu yüzden yürekli dümenci sık sık rotadan sapıyor, bu da geminin hızını azaltıyordu.

Rüzgâr neredeyse dinmişti.

Guernseyli yolcu, batı ufkunda rüzgârla hafifçe sürüklenen ve toz bulutundan ziyade pamuk gibi görünen grimtırak küçük bir sis yumağını, elindeki dürbünle ara sıra takip ediyordu.

Kaptan Clubin, yüzünün her zamanki ağırbaşlı, ciddi ifadesiyle dikkatini oraya yoğunlaştırmış gibi görünüyordu.

Durande'ın güvertesine huzur ve biraz da neşe hâkimdi. Yolcular sohbet ediyordu. Deniz yolculuğu sırasında gözlerinizi kapatırsanız, konuşanların ses tonundan denizin durumu hakkında fikir edinebilirsiniz. Yolcuların akıcı konuşmaları denizin çok dingin olduğunun habercisidir.

Örneğin şöyle bir sohbet ancak deniz çok sakin olduğunda gerçekleşebilir:

— Beyefendi, şu kırmızı-yeşil sineği görüyor musunuz?

— Denizde yolunu kaybetmiş olmalı, gemide biraz dinleniyor.

— Bir sinek çok az yorulur.

— Doğru, o kadar hafiftir ki rüzgâr onu taşır.

— Beyefendi, bir ons ağırlığında sinek mevcudu tartılmış, ardından hepsi sayılmış ve ortaya altı bin iki yüz altmış sekiz gibi bir rakam çıkmış.

Dürbünlü Guernseyli yolcu, öküz tüccarı olan iki Saint-Maloluya yanaştı, aralarındaki sohbet şöyle sürüp gidiyordu:

— Aubrac öküzü bodurdur, gövdesi yuvarlak olup bacakları kısa, tüyleri açık kızıldır. Bacaklarının kısalığından dolayı yavaş çalışır.

— Bu yüzden, Salers öküzü Aubrac'ınkinden daha değerlidir.

— Beyefendi, hayatımda iki güzel öküz gördüm. İlkinin bacakları kısa, gerdanı kalın, butları dolgun, kalçaları genişti, boynundan sağrısına kadar uzunluğu iyiydi, yüksek omuzluydu, çok semizdi, derisi kolay yüzülüyordu. İkincisinde, düzenli bir semirmenin tüm belirtileri vardı. Tıknaz bir gövde, güçlü bir boyun, ince bacaklar, beyaz-kızılkahve post, dolgun butlar.

— O dediğiniz Cotentine öküzüdür.

— Evet ama ya Angus ya da Suffolk boğasıyla akrabalığı vardır.

— Beyefendi, ister inanın ister inanmayın, güneyde eşek yarışları düzenlenir.

— Eşek mi?

— Şerefim üzerine söylüyorum, eşek yarışları. Ve çirkinleri en güzel kabul edilir.

— O halde katır doğuran kısraklar gibi olmalı. Çirkinler hep en iyileridir.

— Tam da öyle. Poitevine kısrağı. Geniş karın, iri bacaklar.

— Katır doğuran en mükemmel kısrak ırkı, dört direğin üzerinde büyük bir fıçı.

— Hayvanların güzelliği insanlarınkine benzemez.

— Ve özellikle de kadınların.

— Doğru.

— Ben güzel kadınları severim.

— Zarif ve şık giyinen kadınları severim.

— Evet, temiz, bakımlı, iki dirhem bir çekirdek giyinenleri.

— Körpecik olmalı. Genç bir kız her zaman kuyumcudan çıkmış gibi görünmeli.

— Öküzlerime dönüyorum. Bu iki öküzü Thouars pazarında satıyorlardı.

— Thouars pazarını bilirim. Bilmem duydunuz mu, La Rochelleli Bonneaular ve Maranslı buğday tüccarı olan Bahular o pazara geliyor olmalı.

Turist ve Parisli, Amerikalıyla *İncil*'lerden konuşuyorlardı. Oradaki sohbet de havanın güzel olduğunu belli ediyordu.

— Beyefendi, diyordu turist, işte uygar dünyanın denizlerdeki tonalitosu: Fransa, yedi yüz on altı bin; Almanya, bir milyon; Birleşik Devletler, beş milyon; İngiltere, beş milyon beş yüz bin. Bunlara küçük gemileri de ekleyin. Toplamda, dünyanın tüm denizlerine yayılmış yüz kırk beş bin gemiye dağılmış olarak on iki milyon dokuz yüz dört bin tonilato.

Amerikalı araya girdi:

— Beyefendi beş milyon beş yüz bin tonilato Amerika'ya ait.

— Kabul, dedi turist. Amerikalı mısınız?

— Evet, beyefendi.

— Ona da kabul.

Bir sessizlik oldu, Amerikalı misyoner kendi kendine bir İncil vermenin zamanı olup olmadığını sordu.

— Beyefendi, diye ekledi turist, Amerika'da en ünlü kişileri bile gülünç duruma düşürecek şekilde bir lakap takma alışkanlığı olduğu ve Missourili meşhur bankacınız Thomas Benton'a *Eski Külçe* dediğiniz doğru mu?

— Tıpkı Zacharie Taylor'a *İhtiyar Zach* dediğimiz gibi.

— Ve General Harrison'a *Yaşlı Tip*, General Jackson'a *İhtiyar Hickory* diyorsunuz, öyle değil mi?

— Çünkü Jackson hikori ağacı gibi serttir ve Harrison da Kızılderilileri Tippecanoe'de bozguna uğratmıştır.

— İlginç ayrıntılara takılmışsınız.

— Bu bizim tarzımız. Van Buren'e *Küçük Büyücü*, banknotları küçülten Leward'a *Küçük Billy* ve bir otuz boyunda ama hitabeti güçlü, Illinoisli demokrat senatöre *Küçük Dev* deriz. Teksas'tan Maine kadar General Cass ismini telaffuz eden kimseyi bulamazsınız, ona *Büyük Michiganlı* denir; aynı şekilde Clay ismine de rastlayamazsınız, ona *Yüzü Façalı Değirmenci Çırağı* denir. Clay bir değirmencinin oğludur.

— Clay'i veya Cass'i tercih ederdim, dedi Parisli, daha kısalar.

— O zaman usule aykırı davranmış olurdunuz. Hazine müsteşarı Corwin'e *Arabacı Çocuk*, Daniel Webster'a *Kara Dan* deriz. Winfield Scott'a gelince, Chippeway'de İngilizleri yendikten sonra ilk düşüncesi masaya oturmak olduğu için *Hemen Bir Tabak Çorba* denir.

Uzaktaki sis yumağı büyümüştü. Ufukta yaklaşık on beş derecelik bir açıyı kaplıyordu. Rüzgâr olmadığı için denizin üzerinde sürüklenen bir bulut denebilirdi. Artık esinti neredeyse tamamen kesilmişti. Deniz cam gibiydi. Daha öğlen bile değildi ama güneş soluyordu. Aydınlatıyor ama ısıtmıyordu.

— Sanırım hava değişecek, dedi turist.

— Belki de yağmur yağacak, dedi Parisli.

— Ya da sis çökecek, diye ekledi Amerikalı.

— Beyefendi, diye karşılık verdi turist, en az yağmur Molfetta'ya, en çok yağmur Tolmezzo'ya yağar.

Öğle saatinde takımadaların âdetleri uyarınca yemek çanı çaldı. İsteyen öğle yemeğini yedi. Bazı yolcularsa yanlarında getirdiklerini güvertede neşeyle yediler. Clubin yemek yemedi.

Yemekler yenirken sohbetler devam ediyordu.

İncillerin kokusunu alan Guernseyli Amerikalının yanına yaklaşmıştı.

— Bu denizi bilir misiniz? diye sordu Amerikalı.

— Elbette, buralıyım.

— Ben de, dedi Saint-Malolulardan biri.

Guernseyli bir selamla onu onayladı ve dedi ki:

— Şu an açık denizdeyiz ama Minquiers yakınlarında sis çökmesi hiç hoşuma gitmeyecek.

Amerikalı, Saint-Maloluya şöyle dedi:

— Adalılar denizle kıyı halkından daha içli dışlıdır.

— Bu doğru, biz kıyı insanları çok bağlı değiliz suya.

— Minquiers de neyin nesi, diye sordu Amerikalı.

— Son derece ürkütücü çakıltaşları, diye yanıtladı Saint-Malolu.

— Ayrıca Grelets de var, dedi Guernseyli.

— Lanet olsun, dedi Saint-Malolu.

— Ve Chouas, diye ekledi Guernseyli.

Saint-Malolu bir kahkaha attı.

— Bu hesaba göre Sauvages'ı da eklemek gerekir, dedi.

— Ve Moines, diye ekledi Guernseyli.

— Ve Canard, diye haykırdı Saint-Malolu.

— Beyefendi, her şeye bir cevabınız var, diye karşılık verdi Guernseyli kibarca.

—Malolu muziptir.

Bu cevaptan sonra Saint-Malolu gözünü kırptı.

Turist bir soruyla araya girdi.

— Tüm bu kayalıkları geçmek zorunda mıyız?

— Hayır. Onları güney-güneybatıda arkamızda bıraktık.

Guernseyli devam etti:

— Grelets'de büyük ve küçük olmak üzere elli yedi burun vardır.

— Ve Minquiers'de kırk sekiz, dedi Saint-Malolu.

Saint-Malolu ve Guernseyli arasında hararetli bir sohbet başlamıştı.

— Saint-Malolu beyefendi, sanırım üç kayalığı hesaba katmıyorsunuz.

— Hepsini saydım.

— Dérée'den Maître-île'e kadar mı?

— Evet.

— Ya Maisons?

— Evet, Minquiers'in ortasındaki yedi kayalık.

— Kayaları iyi bildiğinizi görüyorum.

— Kayalar bilinmezse Saint-Malolu olunmaz.

— Fransızların akıl yürütmelerini dinlemek keyif verici.

Saint-Malolu da bir selam vererek ekledi:

— Sauvages üç kayalıktan oluşur.

— Ve Moines iki.

— Ve Canard bir.

— Canard[4] tekil olduğu için tektir.

— Hayır, çünkü Suarde, tekil olsa da dört kayalıktan oluşuyor.

— Suarde derken neyi kastediyorsunuz, diye sordu Guernseyli.

— Sizin Chouas olarak adlandırdığınıza biz Suarde diyoruz.

— Chouas ile Canard'ın arasından geçmek hayırlı değildir.

— Oradan ancak kuşlar geçebilir.

— Ve balıklar.

— Her zaman değil. Fırtınalı havalarda kayalara çarparlar.

— Minquiers'de kumluklar var.

— Maisons'un etrafında.

— Jersey'den sekiz kayalık görünür.

— Azette kumsalından, doğru. Ama sekiz değil yedi kayalık.

— Deniz çekildiğinde, Minquiers gezilebilir.

— Kuşkusuz, açık alan var.

— Ya Dirouilles?

— Dirouilles'in Minquiers'e benzer hiçbir yanı yoktur.

— Tehlikeli olduklarını söylemek istedim.

— Granville tarafında.

— Görüldüğü kadarıyla siz Saint-Malolular bu denizlerde yolculuk etmeyi seviyorsunuz.

---

4 -s çoğul ekini almadığından. (ç.n.)

— Evet, sadece şu fark var: Biz "alışkanlığımız" diyoruz, siz "seviyoruz" diyorsunuz.

— Sizler iyi denizcilersiniz.

— Ben öküz tüccarıyım.

— Saint-Malo'dan başka kim vardı?

— Surcouf.

— Başka?

— Duguay-Trouin.

Burada Parisli tüccar yolcu araya girdi:

— Duguay-Trouin mi? İngilizler onu yakaladı. Yürekli olduğu kadar da sıcakkanlıydı. Genç bir İngiliz kadının kalbini kazanmasını bildi. Zincirlerini o kadın kırdı.

O sırada gürleyen bir ses duyuldu:

— Sen sarhoşsun!

4
Kaptan Clubin'in Tüm Nitelikleri Ortaya Çıkıyor

Herkes başını o tarafa çevirdi.

Kaptan dümenciye sesleniyordu.

Clubin kimseyle senli benli konuşmazdı. Dümenci Tangrouille'ye bu şekilde hitap etmesi için, Clubin'in çok öfkelenmiş olması veya öfkelenmiş gibi görünmek istemesi gerekiyordu.

Yerinde bir öfke patlaması sorumluluktan kurtarır ve bazen de sorumluluğu başkasına yıkar.

İki çarkın arasındaki kaptan köşkünde ayakta duran kaptan, gözlerini dümenciden ayırmıyordu. Dudaklarının arasından mırıldandı: *Ayyaş!* Onurlu Tangrouille başını öne eğdi.

Sis yoğunlaşmıştı. Şimdi ufkun yarısını kaplıyor, her yöne ilerliyordu; sisin yağ damlasına benzeyen bir yayılımı vardır. Bu sis yavaş yavaş genişliyor, rüzgâr onu acele etmeden ve sessizce itiyordu. Giderek okyanusa hâkim oluyordu.

Kuzeybatıdan geliyordu ve geminin tam pruva hizasındaydı. Kocaman, bulanık bir yalıyar hareket ediyordu sanki. Denizin üstünde duvar gibi yükseliyordu. Uçsuz bucaksız suların sise girerek kaybolduğu belli bir nokta vardı.

Sise girilen bu noktaya daha yaklaşık yarım mil vardı. Rüzgârın yönü değişse sisten uzak durulabilirdi ama bunun için yönü bir önce değişmeliydi. Yarım mil ara gözle görülür biçimde kapanıyordu; Durande da sis de ilerliyordu. Sis gemiye doğru geliyor ve gemi ona doğru gidiyordu.

Clubin buharın artırılmasını ve doğuya çark edilmesini emretti.

Sürekli ilerleyen sisle bu sayede yan yana yol alındı. Gemi hâlâ güneşi alıyordu.

Başarılması güç olan bu manevralarda zaman kaybediliyordu. Şubatta hava erken kararır.

Sisi inceleyen Guernseyli Saint-Maloluya döndü:

— Yaman bir sis, dedi.

— Deniz üstünde bir rezillik, dedi bir Saint-Malolu.

Bir diğer Saint-Malolu ekledi:

— İşte yolculuğun keyfini kaçıran bir olay.

Guernseyli Clubin'e yaklaştı.

— Kaptan Clubin, sisin bizi yakalayacağından endişeliyim.

— Saint-Malo'da kalmak istiyordum ama bana yola çıkmamı tavsiye ettiler.

— Kimler?

— Eskiler.

— Aslında yola çıkmakta haklıydınız. Yarın fırtına kopmayacağını kim bilebilir? Bu mevsimde daha kötüsü de başa gelebilir.

Birkaç dakika sonra, Durande sis kümesinin içine giriyordu.

İlginç bir an yaşandı. Aniden arkadakiler öndekileri göremez oldu. Gevşek ve grimtırak bir çit gemiyi ikiye böldü.

Ardından geminin tamamı sisin içine daldı. Güneş artık iri bir Ay'dan başka bir şeye benzemiyordu. Birden herkes soğuktan titremeye başladı. Yolcular pardösülerini, tayfalar muşambalarını giydiler. Üzerinde tek bir kıvrım bile olmayan denizin dinginliğinde soğuk bir tehdit vardı. Bu aşırı dinginliğin altında başka bir şey yatıyordu sanki. Her şey solgun ve silikti. Siyah baca ve siyah duman gemiyi sarmalayan bu soluklukla mücadele ediyordu.

Artık batıya yönelmenin bir anlamı kalmamıştı. Kaptan pruvayı Guernsey'e verip istimi artırdı.

Kazan dairesinin etrafında dolaşan Guernseyli yolcu, ateşçiyle konuşan zenci Imbrancan'ın sesini duydu. Kulak kabarttı.

— Bu sabah güneşli havada ağır ağır gidiyorduk; şimdi siste hızlı gidiyoruz.

Guernseyli Clubin'in yanına döndü.

— Kaptan Clubin, gereksiz yere fazla hızlı gitmiyor muyuz?

— Ne yapmamı bekliyorsunuz beyefendi? O ayyaş dümencinin kaybettirdiği zamanı kazanmak lazım.

— Doğru, Kaptan Clubin.

Ve Clubin ekledi:

— Bir an önce karaya ulaşmak istiyorum. Yeterince sis var, bir de hava kararırsa...

Saint-Maloluların yanına giden Guernseyli onlara şöyle dedi:

— Mükemmel bir kaptanımız var.

Tiftiği andıran büyük sis kümeleri ara ara iyice alçalıyor ve güneşi gizliyordu. Daha sonra, güneş hastaymışçasına solgun bir şekilde yeniden beliriyordu. Göğün hayal meyal görülen ufacık bir bölümü, eski bir tiyatro dekoru, tuvale yağlıboyayla çizilmiş pis ve yağlı gökyüzü dekoru gibi görünüyordu.

Durande, tedbirli davranarak demir atmış bir kotranın yakınından geçti. Bu Guernseyli *Shealtiel* idi. Durande'ın hızı kotra kaptanının dikkatini çekti. Geminin rotasının batıya

çevrilmiş olduğunu düşündü. Sisin içinde son hızla gitmesine şaşırdı.

Saat ikiye doğru sisin çok yoğunlaşması üzerine kaptan, kaptan köşkünden çıkıp dümencinin yanına gitti. Güneş gözden kaybolmuş, her yanı sis kaplamıştı. Durande'ın üzerinde beyaz bir alacakaranlık vardı. Her yanı kaplayan bir solukluk içinde yol alınıyor, ne gökyüzü ne de deniz görünüyordu.

Hiç esmiyordu.

Davlumbazların arasında, köşkün altına asılmış olan terebentin bidonu hiç kıpırdamıyordu.

Yolcular suskunlaşmıştı.

Bununla birlikte, Parisli, Béranger'nin *Bir gün Yüce Tanrı uyandığında* şarkısını mırıldanıyordu.

Saint-Malolulardan biri ona sordu:

— Beyefendi Paris'ten mi geliyor?

— Evet, beyefendi. *Başını pencereye dayadı.*

— Paris'ten haberler nasıl?

— *Gezegeni belki de yok olmuştu.* Beyefendi, Paris'te her şey ters gidiyor.

— Yani denizde olduğu gibi karada da.

— Lanet bir sisin içinde sıkışıp kaldık.

— Ve bu sis felaketlere yol açabilir.

— Ama neden bu felaketler, diye haykırdı. Felaketlerin sebebi ne?! Felaketler ne işe yarıyor?! Odéon Tiyatrosu'ndaki yangın gibi; aileler sefalete düştü birdenbire. Bu adil mi? Beyefendi sizin dininizi bilmiyorum ama ben bu gidişattan memnun değilim.

— Ben de öyle, dedi Saint-Malolu.

— Bu dünyada olup biten her şey bir aksilikle sonuçlanıyor, diye devam etti Parisli. Tanrı'nın bununla ilgilendiğini düşünmüyorum.

Saint-Malolu söyleneni anlamaya çalışan biri gibi başını kaşıdı.

Parisli devam etti:

— Yüce Tanrı ortalıkta yok. Tanrı'yı işinin başına dönmeye zorlamak için bir karaname çıkarmalı. Kırdaki evine gitmiş ve bizimle ilgilenmiyor. Bu yüzden her şey tersine gidiyor. Sevgili beyefendi, Yüce Tanrı'nın dünyayı yönetmediği, tatile çıktığı ve işleri bir rahip yardımcısının, bir ruhban okulu öğrencisinin, serçe kanatlı bir şaşkının yürüttüğü gün gibi aşikâr.

Serçeyi bir kenarmahalle yumurcağı gibi *serçecik* diye telaffuz etmişti.

Sohbet eden ikilinin yanına yaklaşan Kaptan Clubin, elini Parislinin omzuna koydu.

— Şiişşt! Beyefendi, sözlerinize dikkat edin. Açık denizdeyiz.

Bundan sonra kimse tek bir söz etmedi.

Konuşulanları duymuş olan Guernseyli beş dakika sonra Saint-Malolunun kulağına şöyle fısıldadı:

— İşte dindar bir kaptan!

Yağmur yağmasa da herkes ıslandığını hissediyordu. Geminin yol aldığı, ancak tedirginlik arttığında fark ediliyordu. Bir yas havası vardı sanki. Sis okyanusu suskunlaştırır, dalgayı uyutur ve rüzgârı boğar. Bu suskunluğun içinde, Durande'ın hırıltısında anlaşılmaz bir endişe ve yakınma vardı.

Artık hiçbir gemiye rastlanmıyordu. Uzakta, kâh Guernsey kâh Saint-Malo tarafında sisin sınırları dışında kalan gemiler, pusa gömülmüş olan Durande'ı göremediklerinden kaynağını da bilemedikleri uzun dumanı, onlara, beyaz gökyüzünde siyah bir kuyrukluyıldız gibi geliyordu.

Clubin aniden bağırdı:

— Kepaze herif! İyi halt ettin. Başımızı belaya sokacaksın. Zincirlenmeyi hak ediyorsun. Hadi defol git, ayyaş!

Ve dümene geçti.

Aşağılanan dümenci geminin ön tarafındaki manevra yerine geçti.

— İşte kurtulduk, dedi Guernseyli.

Gemi yoluna hızla devam etti.

Saat üçe doğru sisin alt bölümünün yükselmesiyle deniz yeniden göründü.

— Bunu hiç sevmedim, dedi Guernseyli.

Gerçekten de sis ya güneş ya da rüzgâr sayesinde yükselir. Güneşle yükselmesi iyi ama rüzgârla yükselmesi o kadar iyi değildir. Şubat ayında, saat üçte güneşin parıltısı zayıflar. Günün bu kritik anında rüzgârla karşı karşıya gelmek hoş bir şey değildir. Bu durum sıklıkla bir kasırganın habercisidir.

Diğer taraftan belli belirsiz bir esinti vardı.

Dümenin başında gözünü pusuladan ayırmadan gemiyi yöneten Clubin'in dişleri arasından, yolculara kadar ulaşan şu sözler döküldü:

— Kaybedecek zaman yok. Bu ayyaş bizi geciktirdi.

Yüzünde kesinlikle hiçbir ifade yoktu.

Deniz, sis altında daha çalkantılıydı. Dalgalar görülebiliyordu.

Suda parlak ışıklar yüzüyordu. Dalgaların üzerindeki bu ışık yamaları denizcileri endişelendirir. Sisin yukarısında, rüzgârın açtığı gediklerin belirtisidir. Sis yükseliyor ve daha yoğun bir şekilde tekrar alçalıyordu. Kimi zaman müthiş bir yoğunlukta oluyordu.

Gemi sisten bir buzulun içinde gibiydi. Ara sıra bu ürkütücü çember sanki bir kıskaç gibi aralanıyor, ufkun biraz görülmesine izin verdikten sonra tekrar kapanıyordu.

Guernseyli, dürbünüyle geminin baş kısmında nöbet bekliyor gibiydi.

Sis tabakası bir an açıldı, sonra yeniden kapandı.

Guernseyli ürkmüş bir halde arkasına döndü:

— Kaptan Clubin!

— Ne var?

— Dosdoğru Hanois'ya gidiyoruz.

— Yanılıyorsunuz, dedi Clubin soğuk bir ifadeyle.

Guernseyli ısrar etti:

— Bundan eminim.

— Mümkün değil.

— Ufukta bir kayalık gördüm.

— Nerede?

— Şurada.

— Açık denizdeyiz. Mümkün değil.

Ve Clubin pruvayı yolcunun işaret ettiği yönden ayırmadı.

Guernseyli dürbünüyle yeniden baktı.

Kısa süre sonra arkaya doğru koştu.

— Kaptan!

— Ne var?

— Çark edin.

— Neden?

— O yüksek kayayı çok yakından gördüğüme eminim. O Büyük Hanois.

— Sisin kalınlaştığını görmüşsünüz.

— O Büyük Hanois. Tanrı aşkına çark edin!

Kaptan dümeni hafifçe kırdı.

5

Clubin Kendisine Duyulan Hayranlığı Zirveye Taşıyor

Bir çatırtı duyuldu. Denizin ortasında geminin bir kör kayalığa bindirerek parçalanması, akla gelebilecek en kasvetli gürültüdür. Durande aniden durdu.

Birçok yolcu şokun etkisiyle güvertede düşüp yerlerde yuvarlandı.

Guernseyli ellerini göğe doğru kaldırdı.

— Hanois'ya doğru gittiğimizi söylemiştim!

Geminin üzerinde uzun bir çığlık yankılandı:

— Mahvolduk.

Clubin'in tok ve sert sesi çığlığı bastırdı.

— Kimse mahvolmadı! Kesin sesinizi!

Beline kadar çıplak olan Imbrancam kazan dairesinin ağzında belirdi.

— Kaptan, su alıyoruz. Makine sönecek.

Ürkütücü bir an yaşandı.

Çarpışma bir intihara benzemişti. Kasten yapılsa bundan daha ürkütücü olamazdı. Durande kayaya doğru saldırır gibi yönelmiş, bir kayanın sivri ucu gemiye bir çivi gibi saplanmıştı. Kaplamalar iki kulaçtan fazla açılmış, baş bodoslama kırılmış, baş omuzluk göçmüştü ve yırtılan omurga, suyu korkunç bir hararetle içiyordu. Kaza böyle bir yarayla sonuçlanmıştı. Çarpışma o kadar şiddetliydi ki iğnecikleri kırıldığından dümen boşa oynuyordu. Kör kayalık omurgayı delmişti ve etrafta artık neredeyse siyaha çalan yoğun sisten başka hiçbir şey görülmüyordu. Gece bastırıyordu. Durande baştan suya gömülüyordu. İç organlarına boğanın boynuzu saplanmış at gibiydi. Ölmüştü.

Suların yükselmeye başladığının hissedildiği bir vakitti.

Tangrouille ayılmıştı, bir deniz kazasında kimse sarhoş kalamaz; ara güverteye indi, yeniden yukarı çıktı ve dedi ki:

— Kaptan, sintineye su doldu. Su on dakika sonra lombozların hizasında olacak.

Ellerini kollarını sallayan yolcular afallamış bir halde küpeşteden aşağı bakıyor, makineyi inceliyor, korkunun tüm gereksiz hareketlerini yapıyorlardı. Turist bayılmıştı.

Clubin'in bir el işareti üzerine herkes sustu.

— Makine daha ne kadar çalışabilir, diye sordu Imbrancam'a.

— Beş altı dakika.

Ardından Guernseyli yolcuya sordu:

— Ben dümendeydim. Siz kayalığı inceliyordunuz. Hanois'nın hangi kayalığındayız?

— Mauve'da. Az önce sis biraz aralandığında Mauve'u gördüğümden kesinkes eminim.

— Mauve ise, iskele tarafında Büyük Hanois ve sancak tarafında Küçük Hanois var. Karadan bir mil uzaktayız.

Bakışlarını kaptana sabitlemiş olan mürettebat ve yolcular, endişenin ürpertisi ve dikkatle onu dinliyorlardı.

Geminin yükünü hafifletmenin bir anlamı yoktu, zaten imkânsızdı. Yükü denize boşaltmak için lombarları açmak gerekecek, böylece su içeri daha fazla dolacaktı. Demir atmak gereksizdi, kayaya çivilenilmişti. Zaten bu derinlikte demir atılsa, zincir çipoya dolanırdı. Makine fazla hasar görmediği ve birkaç dakikalığına olsa da ateş sönmediği için çarklardan ve buhardan yararlanarak geri gidilebilir ve kayalıktan kurtulunabilirdi. Bu durumda gemi hemen batardı. Kaya bir ölçüde gediği tıkıyor, suyun geçmesini engelliyordu. Gedik tamamen açılırsa su yolunu kesmek ve pompaları kullanmak mümkün olmayacaktı. Hançeri kalpten çekip çıkaran kişi yaralıyı hemen öldürür. Kayadan kurtulmak, sulara gömülmek anlamına geliyordu.

Sintinede suların ulaştığı öküzler böğürmeye başlamıştı.

Clubin talimat verdi:

— Şalupa denize!

Imbrancan ve Tangrouille aceleyle palamarları çözdüler. Mürettebatın geri kalanı taş kesilmiş bir halde onları izliyordu.

— Herkes manevra yerine!

Bu kez hepsi itaat etti.

Soğukkanlılığını hiç kaybetmeyen Clubin günümüz denizcilerinin anlayamayacağı o komuta diliyle devam etti:

— Aganta! Irgat zorlanırsa bosa vurun. Vira! Laçka! Palangalar çapariz etmesin! Mayna! İki taraftan hızla laçka! Birlikte! Ayarlayın çarpmasın. Fazla sürtüyor! Palanga kollarını sıkı tutun! Dikkat edin!

Şalupa denize inmişti. Aynı anda Durande'ın çarkları durdu, duman kesildi, kazan boğuldu.

Yolcular merdivenden kayarak, kandilisalara tutanarak iner gibi değil de şalupaya düşer gibiydiler.

Bayılan turisti kaldıran Imbrancam onu şalupaya indirdi, ardından yeniden gemiye çıktı.

Tayfalar yolcuların ardından şalupaya hücum ediyordu. Miço ayaklarının dibine düştü; üstünden geçtiler çocuğun. Imbrancam yollarını kesti.

— Miçodan önce kimse inmeyecek, dedi.

İki siyah koluyla tayfaları iteleyip miçoyu kavradı ve onu şalupada ayakta duran Guernseyli yolcuya uzattı.

Miço kurtulduktan sonra kenara çekilen Imbrancam, diğerlerine:

— Geçin, dedi.

Bu arada kamarasına giden Clubin, geminin belgelerinden ve aletlerden bir bohça hazırladı. Pusulayı kutusundan çıkardı. Evrak ve aletleri Imbrancam'a, pusulayı Tangrouille'ye verdi:

— Şalupaya inin.

Mürettebatın ardından aşağı indiler. Şalupa dolmuştu. Sular küpeşteye kadar erişiyordu.

— Şimdi gidin, dedi Clubin.

Şalupadan bir çığlık yükseldi.

— Ya siz kaptan?

— Ben kalıyorum.

Deniz kazasına uğrayan kişilerin iyice düşünüp taşınmak, hele duygulanmak için çok az vakitleri vardır. Şalupada görece daha bir güvende olanlar, başkası adına duygulandılar.

Hep bir ağızdan ısrar ettiler.

— Kaptan, bizimle gelin.

— Burada kalıyorum.

Denizde yaşanacakları iyi bilen Guernseyli karşılık verdi:

— Kaptan, dinleyin. Hanois'da karaya oturdunuz. Yüzerek Plainmont'a ulaşmak için bir mil var. Ama kayıkla

ancak Rocquaine'e gidilebilir, o da iki mil. Kör kayalıklar ve sis var. Bu şalupa Rocquaine'e iki saatten önce varamaz. Yıldızsız, Ay'sız bir gece olacak. Deniz yükseliyor, rüzgâr sertleşiyor. Bir fırtına çıkabilir. Geri dönüp sizi almayı elbette isteriz ama hava patlarsa bunu yapamayız. Burada kalırsanız ölürsünüz. Bizimle gelin.

Parisli ekledi:

— Şalupanın dolu, hem de çok dolu olduğu bir gerçek ve bir kişi daha çok fazla olacak. Ama on üç kişiyiz. Şalupa için uğursuz bir sayı. Bu sayıyla yetinmektense bir kişi daha eklemek daha iyidir. Gelin, kaptan.

Tangrouille söze girdi:

— Hepsi benim hatam, sizin değil. Orada kalmanız doğru değil.

— Burada kalıyorum, dedi Clubin. Gemi bu geceki fırtınada parçalanacak. Ondan ayrılmayacağım. Gemisini kaybeden kaptan ölür. Benim için, "Görevini sonuna kadar yaptı," denecek. Tangrouille, sizi affediyorum.

Ve kollarını kavuşturarak bağırdı:

— Emre uyun! Palamarı çöz! Yola çıkın!

Şalupa sarsıldı. Imbrancam dümeni kavramıştı. Kürek çekmeyen bütün eller kaptana doğru kalktı. Hep bir ağızdan şöyle dendi: "Yaşasın Kaptan Clubin!"

— İşte hayranlık duyulacak bir adam, dedi Amerikalı.

— Beyefendi, diye karşılık verdi Guernseyli, dünyanın en onurlu adamı.

Tangrouille ağlıyordu.

— Yürekli olsaydım, onunla kalırdım, diye mırıldandı alçak sesle.

Şalupa sise dalıp gözden kayboldu.

Artık hiçbir şey görünmüyordu.

Küreklerin sesleri azaldı ve sönüp gitti.

Clubin tek başına kaldı.

6
Uçurumun Aydınlanan İçyüzü

O kayanın üstünde, o bulutun altında, o denizin ortasında, her canlıyla bağlantısı kesilmiş bir halde, her tür insan gürültüsünden uzakta ölmek için, yükselen deniz ve bastıran gece arasında ölüme terk edildiğinden emin olan bu adam, derin bir sevinç duydu.

Başarmıştı.

Düşleri gerçek olmuştu. Kadere yazdığı uzun vadeli senedin karşılığını alıyordu.

Terk edilmek, onun açısından, özgürlüğüne kavuşmaktı. Karadan bir mil uzakta, Hanois'daydı, yanında yetmiş beş bin frank vardı. Başka hiçbir deniz kazası bu kadar zekice gerçekleşemezdi. Her şey yolunda gitmişti; doğrusu her şey önceden hesaplanmıştı. Clubin'in gençliğinden beri tek bir düşüncesi vardı: Hayat ruletine para yerine onur yatırmak, dürüst bir adam olarak bilinmek ve böylece uygun zamanı beklemek, ortadaki mizanın artmasını beklemek, püf noktasını bulmak, uygun zamanı kollamak; el yordamıyla ilerlemek yerine kavramak; bir vurgun yapmak ama tek bir kerede vurmak, ortadaki her şeyi süpürmek, ahmakları ardında bırakmak. Aptal dolandırıcılar yirmi kere art arda başaramayıp sonunda darağacına giderken o servete kavuşacaktı. Rantaine'le karşılaşması onda bir kıvılcım etkisi yaratmış, hemen planını kurmuştu. Ona ödetmek; durumun ortaya çıkma ihtimalini ortadan kaybolarak boşa çıkarmak; ölü sanılmak ortadan kaybolmanın en mükemmel yolu olduğundan Durande batmalıydı. Bu kaza zorunluydu. Üstüne üstlük, tüm yaşamını bir başyapıta dönüştürecek şekilde, ardında iyi bir ün bırakarak ölüyordu. Bu enkazda Clubin'i görenler onu mutlu bir iblis sanırdı.

Bütün hayatını o dakika için yaşamıştı.

Tüm benliği şu sözcüğü dile getirdi: Nihayet! O çehrenin kasvetli karanlığını ürkütücü bir dinginlik açıyordu. Arkası-

na duvar çekilmiş sanılacak o donuk bakışları derinleşmiş ve korkunç bir hal almıştı. İçteki yangın o gözlere sıçrıyordu.

Muhakemenin de dışımızdaki doğa gibi elektriksel gerilimi vardır. Bir düşünce bir göktaşıdır; başarı anında, birikerek başarıyı hazırlayan düşünceler aralanır ve bir kıvılcım fışkırır; kişinin içinde kötülüğün pençesi olması ve o pençede bir avın hissedilmesi, kendi pırıltısı olan bir mutluluk türüdür; zafer kazanan karanlık bir düşünce, çehreyi aydınlatır; başarılı olmuş bazı planlar, ulaşılmış bazı hedefler, bazı zalim mutluluklar insanların gözlerinde tekinsiz parıltılar çakmasına yol açar. Bu neşeli bir fırtına, tehditkâr bir seherdir. Bunun kaynağı, artık bir gölge, bir bulut olan bilinçtir.

Şimdi gözbebeklerinde ışıldıyordu.

Bu şimşek, ne gökyüzünde ne yeryüzünde ışıldayan şeylere benzer.

Clubin'in içinde sıkışıp kalmış olan rezil herif kırmıştı kabuğunu.

Uçsuz bucaksız karanlıklara bakan Clubin kendini alçak sesli ve sinsi bir kahkaha atmaktan alamadı.

Demek özgürdü! Demek zengindi!

Nihayet bilinmeyen yanı ortaya çıkıyordu. Sorununu çözüyordu.

Clubin'in zamanı vardı. Deniz yükseliyor, dolayısıyla Durande'a destek oluyordu, yukarı kaldırarak işini bitirecekti. Gemi kör kayalığa sıkıca geçtiğinden batma tehlikesi yoktu. Ayrıca şalupaya uzaklaşması veya Clubin'in umduğu üzere batıp gitmesi için zaman tanımak gerekiyordu.

Kazaya uğramış Durande'ın üstünde, karanlıklardaki bu terk edilişin keyfini çıkarırken kollarını kavuşturdu.

İkiyüzlülük otuz yıldır bu adamın içini kemirmişti. Kötüydü ve dürüstlükle eş olmuştu. Mutsuz bir evliliğin kiniyle nefret ediyordu erdemden. Kafasında her daim haince bir art düşünce var olmuştu; ergenlik çağından beri dış görünümün o kaskatı zırhını giyiyordu. Altında bir canavar vardı;

iyi bir insan teninin altında bir haydudun yüreğiyle yaşıyordu. Temiz yüzlü bir korsandı. Onurluluğun tutsağıydı, masumiyetle mumyalanmıştı; bir çirkef için ezici bir yük oluşturan melek kanatları taşıyordu. Herkesin saygısının ağır yükü altındaydı. Onurlu biri olarak geçinmek güçtür. Bunu hep dengede tutmak, kötü düşünmek ama iyi şeyler söylemek ne büyük çaba gerektirir! Doğruluğun hortlağı, suçun hayaletiydi. Bu karşıtlık onun yazgısıydı. Zorlu durumlar karşısında kendini tutmaya gayret göstermesi, saygınlığını koruması, su altında köpürmesi, dişlerini gıcırdatarak gülümsemesi gerekiyordu. Erdem onun için boğucu bir şeydi. Hayatını, elini ağzına bastırarak ısırma arzusuyla geçirmişti.

Ve ısırmak isterken öpmek zorunda kalmıştı.

Yalan söylemek ıstırap çekmektir. İkiyüzlü hem hasta ruhlu hem sabırlıdır; bir zaferi hesaplar, bir işkenceye katlanır. Kararlı olmak, yapılacak kötülüğün sürekli tasarlanmasına hem eşlik eder hem de onun kıvamını ayarlar, içteki namussuzluğun dıştan müthiş bir namla çeşnilenmesi, başkalarını sürekli yanlış yönlendirmek, asla kendin olmamak, bir gözbağı yaratmak, çok yorucudur. Beynindeki bu karanlık düşüncelerle temiz yüreklilik sergilemek, size saygı gösterenleri mahvetmek istemek, sevecen olmak, kendini tutmak, kendini bastırmak, her an tetikte olmak, suç eğilimine hoş bir surat takmak, biçimsizliğini güzelliğe dönüştürmek, kötücüllüğüyle bir mükemmeliyet oluşturmak, hançerle gıdıklanmak, zehre şeker katmak, davranışlarının ve ses tonunun ahengini ayarlamaya dikkat etmek, kendine özgü bir bakışı olmamak, hiçbir şey bu kadar zor, bu kadar ıstırap verici değildir. İkiyüzlülüğün iğrençliğini, ikiyüzlü kişi kendisinde belli belirsiz hisseder. Sahtekârlığını sürekli solumak bulantı vericidir. Kurnazlığın alçaklığa kattığı yumuşaklık, bu karışımı sürekli ağzında tutmak zorunda olan alçağa tiksinti verir ve ikiyüzlünün düşüncesini kusmak üzere olduğu şiddetli bulantı anları vardır. O tükürüğü yeniden yutmak korkunç-

tur. Buna bir de büyük bir kibir ekleyin. İkiyüzlünün kendine saygı duyduğu anlar vardır. Düzenbazın içinde ölçüsüz bir ben vardır. Solucan tıpkı ejderha gibi kayar ve doğrulur. Hain istediğini ancak ikinci bir role teslim olarak yapabildiği için, kısıtlı bir despottan başka bir şey değildir. Çok şey yapabilecek olan bir küçüklüktür. İkiyüzlü, cüce bir devdir.

Clubin iyi niyetle baskı altında tutulduğunu düşünüyordu. Hangi hakla zengin doğmamıştı? Babasından ve annesinden kalan yüz bin franklık bir geliri olmasını isterdi. Neden böyle bir geliri yoktu? Bu kendi suçu değildi. Hayatın tüm zevkleri kendisinden esirgenirken, neden çalışmaya, yani yanıltmaya, ihanet etmeye, yok etmeye zorlanıyordu? Onu neden bu şekilde dalkavukluk etmeye, sürünmeye, yaltaklanmaya, kendini sevdirmeye ve saydırmaya, gece gündüz kendine ait olmayan bir yüz ifadesi taşımaya mahkûm etmişlerdi? Kendini gizlemek, maruz kalınan bir şiddettir. Yalan söylenen kişiden nefret edilir. Nihayet zaman gelmişti. Clubin intikamını alıyordu.

Kimden? Herkesten ve her şeyden.

Lethierry ona sadece iyilikte bulunmuştu, işte gördüğü bir zarar daha; Lethierry'den intikam alıyordu şimdi.

Karşısında baskı altında hissettiği herkesten intikam alıyordu. Hıncını çıkarıyordu. Onun hakkında iyi şeyler düşünen herkes düşmanıydı. Öyle birinin tutsağı olmuş oluyordu.

Clubin özgürdü. Hapishanesinden çıkıyordu. Ölümü sayılacak şey hayatıydı; hayata şimdi başlayacaktı. Gerçek Clubin, sahtesinin kabuğunu soyuyordu. Tek hamlede her şeyi yok etmişti. Rantaine'i boşluğa, Lethierry'yi yıkıma, insanın adaletini karanlığa, düşünceyi yanılgıya, tüm insanlığı kendinin dışına itmişti. Dünyayı saf dışı bırakıyordu.

Tanrı'ya gelince, bu beş harf onu pek ilgilendirmiyordu.

Dindar olarak bilinmişti. Peki ya sonra?

İkiyüzlünün içinde mağaralar vardır veya daha doğrusu ikiyüzlü bizzat mağaradır.

Clubin yalnız kaldığında mağarası açıldı. Bir an derin bir haz yaşadı; ruhunu havalandırdı.

Suçunu dolu dolu içine çekti.

Kötülüğün dibi bu çehrede görünür hale geldi. Clubin çiçek açıyordu. O anda, Rantaine'in bakışları onunkilerin yanında yeni doğmuş bir bebeğin bakışları gibi kalırdı.

Maskeyi indirmek, ne büyük özgürlük! Bilinci, kendi tiksinç çıplak halini görmekten ve kötülükte iğrenç biçimde yıkanmaktan keyif aldı. İnsanca saygının uzun baskısı, ahlâksızlık için delice bir arzunun ilhamıyla sonuçlanır. Böylece, alçaklığın şehveti tadılır. Çok az gözlemlenmiş bu ürkütücü ahlâki derinliklerde suçun müstehcenliğine tekabül eden gaddar ve hoş bir katman vardır. İyi nam yapmanın sahte oluşu utanca iştah duyulmasına yol açar. İnsanlardan bizi artık sevmemelerini dileyecek kadar tiksinilir. Saygı görmenin sıkıcı bir yanı vardır. Alçalmanın serbestliğine hayranlık duyulur. Onursuzlukta teklifsizce duran ahlâksızlığa büyük bir arzuyla bakılır. Zoraki eğilen gözlerin sıklıkla kaçamak yan bakışları vardır. Messalina[5] ile Marie Alacoque birbirlerine her şeyden çok yakındır. Büyücü Cadière ile Louviers rahibesine bakın. Clubin de bir peçenin arkasında yaşamıştı. Arsızlık her zaman için tutkusuydu. Fahişeye ve yüzkarası kabul edilmişin tunç alnına[6] imreniyor, kendisini ondan daha fahişeymiş gibi hissediyor ve bakirelik taslamaktan tiksiniyordu. Hayâsızlığın Tantalos'u olmuştu. Nihayet, bu kayanın üstünde, bu ıssızlığın içinde, olduğu gibi davranabilirdi ve öyle yapıyordu. Kendini içtenlikle iğrenç hissetmek, ne büyük bir hazdı! Clubin o an cehenneme özgü tüm esrimeleri yaşadı, bir maskeyle yaşamanın gecikmiş borçları ödenmişti; ikiyüzlülük avanstı, Şeytan üstünü tamamlamıştı. Adamlar gözden kaybolduğunda ve etrafta sadece gökyüzü kaldığında, Clubin kendisini utanmazlığın

5 Karıştığı skandallar ve entrikalarla ünlü Roma imparatoriçesi. (ç.n.)

6 İncil, Yeşaya 48. (e.n.)

sarhoşluğuna kaptırdı. Kendi kendine, "Ben alçağın biriyim," dedi ve sevindi.

Bir insan bilincinde böyle bir şey asla gerçekleşmemişti.

Hiçbir krater, ikiyüzlünün içindekileri püskürtmesiyle yarışamaz.

Tek başına kalması onu büyülemişti ama yanında biri olsa da öfkelenecek değildi, bir tanığın önünde ürkütücü görünmekten keyif alacaktı.

İnsan cinsinin yüzüne karşı "Ahmaksın!" demek onu mutlu ederdi.

İnsanların orada olmaması zaferini güvence altına alıyor ama zaferin ihtişamını da azaltıyordu.

Başarısının izleyicisi olarak bir tek kendisi vardı.

Teşhir edilmenin kendine has bir cazibesi vardır. Herkes sizin alçak olduğunuzu görür.

Kalabalığı sizi incelemeye zorlamak bir güç gösterisidir. Tahta bir arabanın üzerinde, boynunda demir halkayla kavşaktan geçen bir kürek mahkûmu kendisine yönelmeye zorladığı tüm bakışların despotudur. Bu darağacında bir ayaklık vardır. Herkesin dikkatinin odak noktasında olmaktan daha büyük bir zafer olabilir mi? Halkın bakışlarını kendi üstünde toplamaya zorlamak, bir üstünlük biçimidir. Kötülüğü idealleştirmiş olanlar için, yüzkarası bir haledir. Orada bir egemenlik kurulur. Bir hükümdarmış gibi hissedilir. Herkesin gördüğü bir direk bir taçtan çok farklı değildir.

Kendini sergilemek, hayranlıkla izlenmektir.

Kuşkusuz ki kötü bir hükümdarlığın teşhir direğine özgü zevkleri vardır. Roma'yı yakan Nero, Platinat'ya haince davranan XIV. Louis, Napoléon'u yavaş yavaş öldüren Naip George, uygarlığın gözü önünde Polonya'yı katleden Nicolas, Clubin'inkine benzer bir haz yaşamış olmalıydı.

Maskenin başkası tarafından indirilmesi başarısızlıktır ama kişinin kendi maskesini indirmesi zaferdir. Karşısındaki herkese hakaret eden bir sarhoşluk, küstahça ve tatmin edici bir tedbirsizlik, kendini çılgınca açığa vurmaktır.

İkiyüzlünün çelişkili görünen bu düşünceleri aslında çelişkili değildir. Alçaklığın her türlüsü tutarlıdır. Bal zehirdir. Escobar, Marquis de Sade ile aynı görüşleri paylaşır. Léotade bunun kanıtıdır. İkiyüzlü büsbütün habistir ve içinde sapkınlığın iki kutbunu taşır. Bir yandan rahip, diğer yandan fahişedir. Çift cinsiyetlidir. İkiyüzlü, kötülüğün ürkünç hermafroditidir. Kendi kendini döller. Kendi kendini doğurur ve kendi kendini dönüştürür. Sevimli mi istersiniz, yüzüne bakın, korkunç mu olsun istersiniz, arkasını çevirin.

Clubin'in kafasında bu karmakarışık fikirlerin kasveti mevcuttu. Hepsini çok açık seçik göremiyordu ama bunlardan çok keyif alıyordu.

Cehennemin gece vakti görülen kıvılcım demetleri, bu ruhta düşüncelerin peş peşe gelişi böyleydi.

Clubin bir süre düşlere daldı; ufukta uzaklaşıp giden onurunu, yılanın eski derisine bakması gibi izliyordu.

Bu onura herkes, hatta biraz kendisi bile inanmıştı.

Bir kahkaha daha attı.

Öldüğü sanılırken zengin olmuştu. Mahvolduğu sanılırken kurtulmuştu. Evrensel ahmaklığa karşı çevrilen öyle güzel bir dolaptı ki!

Ve bu evrensel ahmaklığın içinde Rantaine de vardı. Clubin, Rantaine'i sınırsız bir küçümsemeyle düşünüyordu. Sansarın kaplanı küçümsemesi. Rantaine'in beceremediği bu kaçışı kendisi başarmıştı. Rantaine süklüm püklüm giderken Clubin zafer kazanarak ortadan kayboluyordu. Kötülüğün döşeğinde Rantaine'in yerini almış ve talih ona gülmüştü.

Geleceğe yönelik bir kararlar silsilesi yoktu. Kemerindeki demir kutuda üç banknotu vardı; bu güven ona yetiyordu. İsmini değiştirecekti. Altmış bin frangın altı yüz bin frank ettiği ülkeler vardı. O hırsız Rantaine'den geri aldığı parayla o köşelerden birinde dürüstçe yaşamak kötü bir fikir değildi. Borsaya girmek, büyük ticarete atılmak, gerçekten milyoner olmak, bu da kötü bir fikir değildi.

Örneğin büyük kahve ticaretinin başladığı Costa-Rica'da kazanılacak tonlarca altın vardı. Duruma göre...

Zaten çok da önemli değildi. Bunu düşünecek zamanı vardı. Şu an için zoru başarmıştı. Rantaine'i soymak, Durande'la birlikte ortadan kaybolmak, zor tarafı hallolmuştu. Gerisi basitti. Artık önünde hiçbir engel, endişelenecek hiçbir şey yoktu. Bir aksiliğin ortaya çıkması mümkün değildi. Gece yüzerek Plainmont'a ulaşacak, yalıyarı tırmanacak, doğrudan büyülü eve gidecek, önceden bir kayanın deliğine sakladığı düğümlü iple zorluk çekmeden içeri girecek, büyülü evde kuru giyecekler ve azık bulunan çantasını bulacak, orada bekleyebilirdi, bilgi toplamıştı, sekiz gün geçmeden İspanyol kaçakçılar, muhtemelen de Blasquito, Plainmont'a gelecek, birkaç *gine*'ye, tahminleri yanıltmak ve yanlış yönlendirmek için Blasco'ya söylediği gibi Tor Körfezi'ne değil ama Pasages'a veya Bilbao'ya gidecekti. Oradan Vera Cruz'a veya New Orleans'a geçerdi. Diğer taraftan ayık uzaklaşmış, suya atlama zamanı gelmişti, Hanois'da olduğu için karaya sadece bir mil vardı, bir saat yüzmek Clubin için hiçbir şey değildi.

Clubin'in düşlerinin bu noktasında sis aralandı. Korkunç Douvre kayalıkları belirdi.

7
Beklenmedik Olanın Müdahalesi

Clubin afallamış bir halde etrafına baktı.

O ürkütücü kör kayalıktı işte.

Bu biçimsiz silüet karşısında yanılmak mümkün değildi. İkiz Douvre kayalıkları aralarında okyanusun en tehlikeli tuzağı sayılabilecek dar bir geçit bırakarak yükseliyordu.

Kayalar çok yakındaydı. Sis, bir suç ortağı gibi onları gizlemişti.

Clubin siste yanlış bir rota izlemişti. Tüm dikkatini toplamasına rağmen, Beyaz Burnu keşfeden Gonzalez'in ve Yeşil Burnu keşfeden Fernandez'in başlarına geldiği gibi, siste yolunu şaşırmıştı. Sis, projesini hayata geçireceği mükemmel bir araç olarak görünmüştü ona ama tehlikeler de barındırıyordu. Clubin batıya yönelmiş ve yanılmıştı. Hanois'yı gördüğünü sanan Guernseyli yolcu son darbeyi indirmiş, Clubin Hanois'ya ulaştığını sanmıştı.

Sığ kayalıklardan birine çakılmış olan Durande, iki Douvre'dan yaklaşık birkaç yüz kulaç uzaktaydı.

Yaklaşık iki yüz kulaç daha uzakta, granitten küp şeklinde bir kütle fark ediliyordu. Bu kayanın dik yamaçlarında iniş çıkış için birkaç girinti çıkıntı seçiliyordu. Dik açılı bu çetin duvarların düz köşeleri zirvede bir plato olduğuna işaret ediyordu.

Burası Homme'du.

Homme kayası, Douvre kayalıklarından daha yüksekti. Homme'un zirvesindeki düzlük, ikizlerin ulaşılmaz boynuzlarına tepeden bakıyordu. Kenarları yenmiş olan bu düzlüğün saçaklığı, dahası heykeldekine benzer bir nizamı vardı. Bundan daha iç karartıcı, daha kasvetli bir şey düşlenemezdi. Açıktan gelen dalgalar, denizin ve gecenin hayaletlerine bir tür kaide olan bu devasa siyah kütlenin kare çeperine usulca sokuluyordu.

Bunların hepsi durağandı. Havada hafif bir esinti, suda hafif dalgalar vardı. Denizin bu sessiz yüzeyinin altında, derinliklerin uçsuz bucaksız yaşantısı tahmin edilebilirdi.

Clubin, Douvre kayalıklarını uzaktan sık sık görmüştü. Oradakinin o olduğunu anladı. Buna hiç şüphe yoktu.

Ani ve iğrenç bir değişim. Hanois yerine Douvre kayalıkları. Bir mil yerine on bir mil. Denizde on bir mil! Douvre kayalıkları yalnız bir kazazede için, son anların, gözle görülür elle tutulur halidir. Başka bir karaya ulaşmak mümkün değildir.

Clubin ürperdi. Karanlığın ağzına kendisi girmişti. Homme kayasından başka sığınacak yer yoktu. Gece fırtınanın patlaması ve Durande'ın ağır yüklü şalupasının batması muhtemeldi. Kimsenin bu deniz kazasından haberi olmayacaktı. Clubin'in Douvre kayalıklarında bırakıldığı da bilinmeyecekti. Soğuktan ve açlıktan ölmekten başka bir son yoktu. Yetmiş beş bin frangı ona bir lokma ekmek bile veremeyecekti. Tasarladığı her şey, düştüğü bu tuzakta sonlanıyordu. Başına gelen felaketin usta mimarıydı. Hiçbir çözüm yolu yoktu. Buradan kurtulmak mümkün değildi. Zafer yıkıma dönüşmüş, özgürlüğün yerini tutsaklık, refah içinde geçecek uzun bir geleceğin yerini can çekişme almıştı. Bir göz açıp kapayıncaya kadar, bir şimşeğin çakış süresinde tüm hayatı altüst olmuştu. Bu iblisin düşlediği o cennet, gerçek görünümüne, bir mezarlığa dönüşmüştü.

Bu arada rüzgâr esmeye başlamıştı. Hareketlenmiş, delinmiş, sökülmüş olan sis, ufukta biçimsiz ve büyük parçalar halinde uzaklaşıyordu. Engin deniz yeniden belirdi.

Gitgide suya gömülen öküzler sintinede böğürmeye devam ediyorlardı.

Gece ve muhtemelen fırtına yaklaşıyordu.

Yükselen denizin etkisiyle yavaş yavaş hareket etmeye başlayan Durande sağdan sola soldan sağa salınıyor ve kayalığın üzerinde bir eksenin üzerindeymiş gibi dönüyordu.

Bir dalganın onu olduğu yerden söküp atacağı ve akıntıya bırakacağı anı tahmin etmek mümkündü.

Hava kaza anınkinden daha aydınlıktı. Saat iyice ilerlemiş olsa da etraf daha net seçilebiliyordu. Sis, giderken beraberinde karanlığın bir bölümünü de götürmüş, batı ufku bulutlardan arınmıştı. Alacakaranlığın büyük beyaz bir gökyüzü vardır. Bu gepgeniş yansıma denizi aydınlatıyordu.

Durande, pruvası kıçına göre aşağıda kalacak şekilde karaya oturmuştu. Clubin suyun daha yeni yeni eriştiği arka tarafa çıktı. Bakışlarını ufka sabitledi.

İkiyüzlülüğün özelliği umuda sarılmasıdır. İkiyüzlü, bekleyen kişidir. İkiyüzlülük ürkütücü bir umuttan başka bir şey değildir ve bu yalanın temelini, bir kusura dönüşmüş olan bu erdem oluşturur. Söylemesi garip ama ikiyüzlülükte özgüven vardır. İkiyüzlü, bilinmeyene ait olup da kötülüğe izin veren o tanımlanamaz güce güvenir.

Clubin ufka bakıyordu.

Durum umutsuz olsa da bu sinsi ruh hiç de umutsuz değildi.

Böylesine uzun süren bir siste yelkenlerini indiren veya demir atan gemilerin yollarına devam edecekleri ve belki de içlerinden birinin ufukta belireceği konusunda kendi kendine söyleniyordu.

Ve gerçekten de bir yelkenli belirdi.

Yaklaştıkça geminin görüntüsü netleşti. Tek direkliydi ve cıvadrası neredeyse yataydı. Bu bir kotraydı.

Yarım saate kalmadan Douvre kayalıklarının yakınından geçecekti.

Clubin kendi kendine, "Kurtuldum," dedi.

İnsan böyle bir anda önce yaşamayı düşünür.

Bu kotra belki de yabancıydı. Plainmont'a giden kaçakçı gemilerinden biri olmadığını kim bilebilirdi? Hatta bizzat Blasquito olmadığını kim bilebilirdi? Bu durumda sadece hayatı değil, serveti de kurtulmuş olurdu. Böylece, Douvre kayalıklarındaki bu karşılaşma, perili evde beklemesine gerek bırakmadan, macerayı açık denizde çözüme bağlayarak mutlu bir fırsata dönüşecekti.

Başarının kesinliği, bu kasvetli zihne tutkuyla tekrar yerleşti.

Alçakların, başarının kendi hakları olduğuna böyle kolayca inanmaları ilginç bir şeydir.

Yapılacak tek şey vardı.

Durande, oturmuş olduğu kayalıkların silüetlerine karışıyor, onların kıvrımlarıyla etlenen fazladan bir kıvrım

olarak belli belirsiz duruyordu. Günün geri kalan kısacık bölümünde oradan geçecek olan bir geminin dikkatini çekemeyecekti.

Ancak, Homme kayasının düzlüğünde, günbatımının gün ışığında ayakta durarak yardım işaretleri yapan siyah bir görüntü hiç kuşkusuz fark edilecek, kazazedeyi almak için bir kayık gönderilecekti.

Homme kayası sadece iki yüz kulaç ötedeydi. Oraya yüzerek ulaşmak basit ve yukarı tırmanmak kolaydı.

Kaybedilecek bir dakika bile yoktu.

Durande'ın baş tarafı kayalığa çivilendiğinden, Clubin'in, suya bulunduğu yerden, yani pupadan atlaması gerekiyordu.

İşe bir iskandili suya daldırmakla başladı ve pupanın bulunduğu tarafın çok derin olduğunu anladı. Hayvan yağlarının oraya getirdiği delikli ve protist türlerden mikroskobik kabukluların hareketsiz olması, yüzey ne kadar çalkantılı olursa olsun, suyun altındaki derin oyukların daima sakin olduğuna işaret ediyordu.

Soyunup giysilerini güvertede bıraktı. Kotrada ona yeni giysiler verilecekti.

Sadece deri kemerini yanına almaya karar verdi.

Çırılçıplak kaldığında elini kemere götürdü, onu yeniden bağladı, demir kutuyu yokladı, Homme kayasına ulaşmak için aralarından geçeceği kör kayaları ve dalgaları hızla inceledi, ardından suya balıklama daldı.

Yüksekten atladığı için derine indi.

Oldukça derinlere indi, dibe ulaştı, dokundu, bir an yer altı kayalarının yakınından geçti, ardından yüzeye çıkmak için bir hamle yaptı.

Tam o sırada, bir şeyin ayağını kavradığını hissetti.

VII. Kitap

Bir Kitaba Soru Sorma Tedbirsizliği

1
Uçurumun Dibindeki İnci

Gilliatt, Sör Landoys'yla yaptığı kısa konuşmadan birkaç dakika sonra Saint-Sampson'daydı.

Gilliatt endişeliydi, yoğun bir huzursuzluk duyuyordu. Neler olup bitmişti?

Saint-Sampson'da kovandan kaçışan arıların vızıltısına benzeyen söylentiler dolaşıyordu. Herkes kapılara çıkmıştı. Kadınlar haykırıyordu. El kol hareketleriyle bir şeyler anlatırmış gibi görünen kişilerin etrafında gruplar oluşuyordu. Şu sözler işitiliyordu:

— Ne büyük bir felaket!

Çoğu yüz gülüyordu.

Gilliatt kimseye soru sormadı. Soru sormak kişiliğine uygun değildi. Zaten kayıtsız kişilerle konuşamayacak kadar çok heyecanlanmıştı. Bölük pörçük öykülere güvenmiyor, her şeyi bir anda öğrenmeyi tercih ediyordu; doğrudan Bravées'ye gitti.

Öyle endişeliydi ki bu eve girmekten korkmayı düşünecek durumda değildi.

Rıhtıma bakan basık tavanlı salonun kapısı ardına kadar açıktı zaten. İnsanlar kapının eşiğine yığılmışlardı. Herkes içeri giriyordu, o da girdi.

İçeri girdiğinde, kapının pervazında karşılaştığı Landoys ona alçak sesle şöyle dedi:

— Olanları biliyorsunuz kuşkusuz.

— Hayır.

— Size bunu sokak ortasında yüksek sesle söylemek istemedim.

— Ne oldu?

— Durande battı.

Salon çok kalabalıktı.

Öbek öbek insan, bir hasta odasındaymış gibi alçak sesle konuşuyordu.

Komşulardan, yoldan geçenlerden, meraklılardan oluşan bu kalabalık, salonda kapının yanında endişeli bir biçimde yığılmış, gözyaşı içindeki Déruchette ile onun yanında ayakta duran Lethierry'nin olduğu dip kısmı boş bırakmıştı.

Dipteki duvara yaslanmış olan Üstat Lethierry'nin tayfa başlığı kaşlarına kadar iniyor, kırlaşmış bir tutam saçı yanağına doğru sarkıyordu. Hiçbir şey söylemiyordu. Kolları hareketsizdi, soluk almıyordu sanki. Duvara yaslı bir nesneydi âdeta.

Onu gören, içindeki yaşam ateşinin sönüp gittiğini hissedebilirdi.

Durande olmadıkça, Lethierry için yaşamanın da bir anlamı yoktu. Denizde bir ruhu vardı ve şimdi sulara gömülmüştü. Ne yapacaktı şimdi? Her sabah kalkmak, her akşam yatmak. Durande'ı bekleyememek, yola çıkışını, geri dönüşünü görememek. Bu amaçsız yaşam kalıntısının ne anlamı olacaktı? İçmek, yemek yemek, ya sonra? Bu adam tüm çalışmalarını bir başyapıtla ve tüm fedakârlıklarını bir ilerlemeyle taçlandırmıştı. İlerleme yok olmuş, başyapıt ölmüştü. Birkaç sene daha bomboş yaşamanın ne yararı vardı? Artık yapıla-

cak hiçbir şey kalmamıştı. Onun yaşında işe yeniden başlanmazdı, ayrıca parasız kalmıştı. Zavallı iyi yürekli ihtiyar!

Yanındaki bir iskemlede ağlayan Déruchette iki elinin arasında Üstat Lethierry'nin yumruk yaptığı elini tutuyordu. Kızın elleri kenetli, adamın yumrukları sıkılı. İki çöküntünün arasındaki ince çizgi buradaydı. Birleşmiş ellerde bir şey hâlâ umut ediyor, sıkılmış yumruk gelecekten hiçbir şey beklemiyordu.

Üstat Lethierry kıza kolunu bırakmış, kendisi hareket ettirmiyor, edilgen bir halde bekliyordu. Ancak yıldırım çarpmış biri kadar yaşam belirtisi vardı.

Uçurumun dibine ulaşmak sizi yaşayanlar âleminden çekip alır. Odanıza gelip gidenler belirsiz bir kalabalık oluşturur; size ulaşamadan yanınızdan geçerler. Siz onlara yaklaşamazsınız, onlar size erişemez. Mutluluğun ve umutsuzluğun soluduğu yerler farklıdır; umudunu kaybeden kişi başkalarının yaşamına çok uzaktan bakar; var olduğu hissini kaybeder, etten kemikten olması bir şey ifade etmez çünkü kendi gerçekliğini artık hissetmiyordur; kişi artık kendisi için bir düşten ibarettir.

Üstat Lethierry'nin bakışları tam da bu durumu yansıtıyordu.

İnsan öbekleri fısıldaşıyor, bilen bildiğini aktarıyordu. İşte haberler şöyleydi:

Durande, güneşin batmasına yaklaşık bir saat kala Douvre kayalıklarında sis yüzünden batmıştı. Gemisini terk etmek istemeyen kaptan dışındakiler şalupaya atlayıp canlarını kurtarmıştı. Sisten sonra etkisini hissettiren bir fırtına kazazedeleri az kalsın ikinci kez batıracak gibi olmuş, onları Guernsey açıklarına sürüklemişti. Gece büyük bir tesadüf eseri *Cashmere* ile karşılaşmışlardı. Gemi onları alıp Saint-Pierre-Port'a getirmişti. Tüm kabahat şimdi hapiste olan dümenci Tangrouille'deydi. Clubin çok soylu bir tavır sergilemişti.

Orada çok sayıdaki kılavuz kaptan, *Douvre kayalıkları* sözünü özel bir biçimde telaffuz ediyordu. İçlerinden biri, "Misafir düşmanı hancı!" diyordu.

Masanın üzerinde bir pusula, kayıt ve not defterlerinden oluşan bir yığın dikkati çekiyordu, bunlar hiç kuşkusuz Durande'ın pusulası ve Clubin'in şalupa gemiden ayrılırken Imbrancam ve Tangrouille'ye verdiği belgelerdi. Kendini ölüme terk ettiği sırada bile belgeleri kurtaran bu adamın muhteşem fedakârlığında büyüklüğü ifade eden bu küçük ayrıntı göze çarpıyordu: kendinden vazgeçmenin zirvesi.

Clubin'e hayranlık duymakta ve her şeye rağmen kurtulduğuna inanmakta herkes hemfikirdi. *Shealtiel* kotrası, *Cashmere*'den birkaç saat sonra dönmüş, son bilgiler bu kotrayla ulaşmıştı. Yirmi dört saat boyunca Durande ile aynı sularda yolculuk etmişti. Sis sırasında beklemiş, fırtına patladığında orsa seyri yapmıştı. *Shealtiel*'ın kaptanı da eve doluşanlar arasındaydı.

Gilliatt içeri girdiği sırada, bu kaptan, Üstat Lethierry'ye son durumu anlatıyordu. Bu öykü gerçek bir durum raporuydu. Sabaha doğru fırtına bitip rüzgâr yumuşadığında, *Shealtiel*'ın kaptanı açık denizde böğürtüler duymuş, dalgaların ortasındaki bu davar sesinden şaşkınlığa düşmüştü. Sesin geldiği tarafa yöneldiğinde Douvre kayalıklarındaki Durande'ı fark etmişti. Deniz o yana yaklaşabileceği kadar durgundu. Enkaz halindeki gemiye seslenmiş, aldığı tek yanıt sintinede boğulmak üzere olan öküzlerin böğürmeleri olmuştu. *Shealtiel*'ın kaptanı Durande'da kimsenin olmadığından emindi. Enkaz oldukça dayanıklıydı ve fırtına ne kadar şiddetli olursa olsun Clubin geceyi orada geçirmiş olabilirdi. Kolayca teslim olacak bir adam değildi. Ama artık orada değildi, demek ki kurtulmuştu. Granville'in ve Saint-Malo'nun birçok şalupası ve üç direkli teknesi sisin kalkmasıyla dün akşam hiç kuşkusuz Douvre kayalıklarının yakınından geçmişti. İçlerinden birinin Kaptan Clubin'i kurtardığına hiç

şüphe yoktu. Durande'ın şalupasının kaza geçiren gemiden ayrıldığı sırada birçok tehlikeyle karşı karşıya olduğunu, fazladan bir kişinin aşırı bir yük oluşturacağını, şalupayı batma riskine sokacağını ve Clubin'in özelikle bu nedenden dolayı enkazda kalmaya karar vermiş olacağını hatırlamak gerekir. Ama görevini yerine getirdiğinde kurtarıcı bir gemi gelmişse, Clubin hiç kuşkusuz bu fırsatı değerlendirecekti. Kahraman olmak ahmak olmayı gerektirmezdi. Clubin'in hiçbir kusuru olmadığından intihar etmesi anlamsızdı. Suçlu Clubin değil Tangrouille'ydi. Tüm bunlar ikna ediciydi; *Shealtiel*'ın kaptanı belirgin bir şekilde haklıydı ve herkes kısa süre sonra Clubin'in geri dönmesini bekliyordu. Onu muzaffer bir komutan gibi karşılamayı planlıyorlardı.

Kaptanın öyküsünden iki kesin sonuç çıkıyordu: Clubin kurtulmuş, Durande enkaz olmuştu.

Durande'ın durumunu kabullenmek gerekiyordu, yaşanan felaketin telafisi yoktu. *Shealtiel*'ın kaptanı kazanın son aşamasına tanıklık etmişti. Durande'ın âdeta çivilendiği sipsivri kaya bütün gece boyunca, enkazı kendine saklamak istiyormuşçasına fırtınanın saldırılarına iyi dayanmıştı ama sabah, kurtarılacak kimse olmadığını anlayan *Shealtiel,* Durande'dan uzaklaşmaya başladığı sırada, fırtınanın öfkesinin son bir patlamasıymış gibi geminin üstüne seyreden büyük bir dalga Durande'ı şiddetle yukarı kaldırıp sığ kayalıktan koparmış, yaydan fırlayan bir okun hızı ve isabetliliğiyle iki Douvre kayasının arasına atmıştı. Kaptan, şeytani bir çatırtı duyulduğunu söylüyordu. Dalganın belli bir yükseliğe kadar kaldırdığı Durande iki kayanın arasına boylu boyunca yerleşmişti. Yeniden ama önceki sığ kayalıktakinden daha sağlam şekilde çivilenmişti. Orada acınası bir halde rüzgârlara ve dalgalara teslim olmuştu.

Shealtiel mürettebatının söylediğine göre, Durande'ın dörtte üçü daha o zamandan parçalanmıştı. Sığ kayalık onu zaptedip desteklemese gece hiç kuşkusuz batacaktı.

Shealtiel'ın kaptanı enkazı dürbünüyle incelemişti. Kazanın ayrıntılı raporunu bir denizcinin titizliğiyle veriyordu; sancak baş ve kıç omuzlukları göçmüş, direkler kırılmış, yelkenlerin gradin halatları, çarmıkların zincirlerinin neredeyse tamamı kopmuş, düşen bir seren kamaraların kaportasını ezmiş, küpeşte postaları büyük direkten kıç aynalığa kadar kırılmış, kamarotun kamarası çökmüş, şalupanın kızakları devrilmiş, güverte olduğu gibi yıkılmış, dümen müşiri kopmuş, yeke halatı çıkmış, küpeşte dümdüz olmuş, babalar sökülmüş, vardavelalar kopmuş, kıç bodoslaması yıkılmıştı. Fırtınanın dizginlenemez yıkımı böyle gerçekleşmişti. Pruva direğine sabitlenmiş yükleme vincinden geriye hiçbir şey kalmamış, tirentisi, palangaları, demir makarası ve zincirleriyle yok olup gitmişti. Durande paramparça olmuştu; şimdi sular geriye kalanını delik deşik edecek, birkaç gün içinde gemiden eser kalmayacaktı.

Bununla birlikte, söylemesi garip ama makine, kusursuzluğunu kanıtlayacak şekilde bu felaketten fazla etkilenmemişti. *Shealtiel*'ın kaptanı "krank şaftının" ciddi bir hasar görmediğini söyleyebileceğini düşünüyordu. Geminin direkleri boyun eğmiş ama makinenin ocağı direnmişti. Köprüüstünün demir parmaklıkları eğrilmişti, davlumbazlar göçmüştü, çarkların kafesleri ezilmişti ama palalarının teki bile eksik görünmüyordu. Makine el değmemiş bir haldeydi. *Shealtiel*'ın kaptanı böyle düşünüyordu. İnsanların arasına karışmış olan ateşçi Imbrancam da bu düşünceyi paylaşıyordu. Birçok beyazdan daha akıllı olan bu zenci, makineye hayranlık duyuyordu. Siyah ellerinin on parmağını açarak kollarını kaldırıyor ve suskun Lethierry'ye, "Kaptanım, makine yaşıyor!" diyordu.

Clubin'in kurtulduğuna kesin gözüyle bakıldığından ve geminin gövdesi yok olup gittiğinden makine, konuşmaların odağı olmuştu. Onunla tıpkı bir insanmış gibi ilgileniliyor, sağlam duruşuna hayranlık besleniyordu. Bir Fransız tayfa,

"İşte sağlam bir kocakarı," diyordu. Guernseyli bir balıkçı, "Çok yamanmış!" diye haykırıyordu. *Shealtiel*'ın kaptanı, "Bu işi iki üç sıyrıkla atlattığına göre kurnaz bir şey olmalı," diye ekliyordu.

Bu makine yavaş yavaş herkesin gündemine yerleşti, birbirine karşıt düşünceleri şekillendirdi. Dostları ve düşmanları vardı. Eski yelkenli kotraları olan ve Durande'ın müşterilerini yeniden elde etmeyi umanbirçokları Douvre kayalıklarının yeni icadı cezalandırmasına üzülmüyordu. Fısıltılar uğultulara dönüştü. Neredeyse gürültülü bir tartışma başladı. Yine de bu gürültü biraz ölçülüydü ve Lethierry'nin mezarı andıran sessizliğinin baskısı altında, sesler ara sıra alçalıyordu.

Konuşmaların ardından şu sonuca varıldı:

Esas olan makineydi. Gemiyi yeniden yapmak mümkündü ama aynı şey makine için geçerli değildi. Makinenin eşi benzeri yoktu. Ondan bir tane daha yapmak için para yetmeyecek, dahası makineyi yapacak kimse bulunamayacaktı. Hatırlanacağı gibi makineyi imal eden kişi ölmüştü. Makine kırk bin franga mal olmuştu. Bundan böyle hiç kimse böyle bir girişime böyle bir sermaye yatırmayacaktı; üstelik şimdi damgalanmıştı, buharlı gemiler de diğerleri gibi batıyordu. Durande'ın uğradığı kaza geçmişteki tüm başarılarını unutturuyordu. Yine de bu makinenin şu anda parçalanmamış ve çalışabilecek haldeyken, muhtemelen beş altı gün geçmeden gemi gibi yok olup gideceğini düşünmek hüzün veriyordu. O var oldukça, kazanın gerçekleşmemiş olduğu söylenebilirdi. Sadece makinenin kaybedilmesinin telafisi yoktu. Makineyi kurtarmak, yaşanan kazayı onarmak anlamına gelecekti.

Makineyi kurtarmak, bunu söylemesi kolaydı. Ama bunu kim üstlenecekti? Bu mümkün müydü? Düşünmek ve uygulamak ayrı şeylerdir ve bunun kanıtı, düşünmenin kolay ve uygulamanın zor olmasıdır. Oysa batmış makineyi Douvre kayalıklarından çıkarmak kadar uygulamaya geçirilmesi

imkânsız ve saçma bir düşünce olamazdı. O kayalara bir gemi ve mürettebat göndermek anlamsız olacaktı; akıldan bile geçirmemek gerekiyordu. Denizin patladığı mevsimdi; çıpa zincirleri ilk fırtınada kör kayalıklar tarafından koparılacak ve gemi parçalanacaktı. İlk kazanın yardımına giderken ikinci bir kaza yaratmak olurdu. Açlıktan ölen efsanevi kazazedenin sığındığı üstteki kovukta bir kişiye zor yetecek kadar yer vardı. Bu durumda, makineyi kurtarmak için beş deniz mili ötedeki bu ıssızlığın ortasına tek bir kişi gitmeli, o dehşetin içinde, bir tehlike anında yardımsız ve mahrumiyetin endişeleri karşısında azıksız halde, orada açlıktan ölen kazazede dışında hiçbir insan izine rastlamadan, o ölüden başka bir eşlikçisi yokken, hazır olduğu veya olmadığı şeylere haftalar boyunca tek başına katlanmalıydı. Zaten o makineyi kurtarmak için ne yapacaktı? Bunun için sadece denizci değil, aynı zamanda demirci olmak da gerekiyordu. Hem de ne büyük tehlikelerin ortasında! Bunu deneyecek kişi kahramanlıkla sınırlı kalmazdı. Çünkü insanüstü bir gücün gerekli olduğu kimi ölçüsüz girişimlerde, çılgınlık, yürekli olmaya baskın çıkar. Ve gerçekten de her şeye rağmen bir demir yığını için kendini feda etmek, aşırılık değil miydi? Elbette Douvre kayalıklarına kimse gitmeyecekti. Geminin geri kalanı gibi makineden de vazgeçmek gerekiyordu. Beklenen kurtarıcı ortaya çıkmayacaktı. Böyle bir adam nereden bulunurdu?

Kalabalığın mırıltılı sözlerinin temelinde hemen hemen bu düşünce yatıyordu.

Eski bir kılavuz olan *Shealtiel*'ın kaptanı herkesin aklından geçeni yüksek sesle özetledi:

— Hayır! Buraya kadarmış. Oraya gidip makineyi getirecek biri bulunamaz.

— Ben gitmediğime göre, gidilemiyor demektir, diye ekledi Imbrancam.

Sol elini sert bir tavırla, bu işin imkânsızlığına olan inancıyla sallayan *Shealtiel*'in kaptanı devam etti:

— Böyle biri olsaydı...

Déruchette başını çevirdi:

— Onunla evlenirdim, dedi.

Bir sessizlik oldu.

İnsanların arasından çok solgun benizli biri çıktı:

— Déruchette Hanımefendi, onunla evlenir miydiniz?

Bu Gilliatt'tı.

Bu arada tüm bakışlar aynı yere çevrilmişti. Üstat Lethierry dimdik duruyordu. Gözçukurlarında garip bir ışık vardı.

Elini yumruk yaparak kafasından çıkardığı tayfa başlığını yere attı, bakışlarını salondaki kimseyi görmeyecek şekilde heybetle önüne eğdi ve şöyle dedi:

— Déruchette onunla evlenecek. Yüce Tanrı'nın önünde şeref sözü veriyorum.

2
Batı Sahilinde Büyük Şaşkınlık

Sonraki gecede, saat ondan itibaren dolunay olmalıydı. Bununla birlikte, gecenin, rüzgârın ve denizin uslu durmasına rağmen Hougue la Perre, Bourdeaux, Houmet Benet, Platon, Port Grat, Vason Körfezi, Perelle Bay, Pezeris, Tielles, Saints Körfezi, Petit Bô ve Guernsey'nin büyük küçük hiçbir limanında hiçbir balıkçı denize açılmayı düşünmüyordu. Ve bunun nedeni de çok basitti, horoz öğle vakti ötmüştü.

Horoz beklenmedik bir saatte öttüğünde balığa çıkılmazdı.

Bununla birlikte, o akşam hava kararırken, Omptolle'a dönen bir balıkçı bir şaşkınlık yaşadı. Houmet Paradis açıklarında, iki Braye ve iki Grune'ün ötesinde, solunda ters dönmüş huni gibi duran Plattes Fougères şamandırası ve sağında insana benzeyen Saint-Sampson şamandırası varken

üçüncü bir şamandıra görmüştü sanki. Bu şamandıra da neyin nesiydi? Onu buraya ne zaman yerleştirmişlerdi? Hangi sığ kayalığı işaret ediyordu? Şamandıra bu sorulara hemen cevap verdi, hareket ediyordu; bu bir direkti. Balıkçının şaşkınlığı geçmedi. Bir direk bir şamandıradan daha fazla soru işareti uyandırıyordu. Balığa çıkmak mümkün değildi. Herkes geri dönerken biri denize açılıyordu. Kimdi ve neden?

On dakika sonra, yavaşça yol alan direk, balıkçıya biraz daha yaklaştı. Tekneyi göremedi. Kürek sesleri duydu. Sadece iki küreğin gürültüsü vardı. Anlaşıldığı kadarıyla tek kişiydi. Rüzgâr kuzeyden esiyordu; bu adam hiç kuşkusuz rüzgârı yakalamak için Fontenelle Burnu'na doğru gidiyordu. Muhtemelen yelkenleri orada açacaktı. Demek Ancresse'i ve Crevel Tepesi'ni aşmayı düşünüyordu. Peki bu ne anlama geliyordu?

Direk geçti, balıkçı geri döndü.

Aynı gece, Guernsey'nin batı kıyısında, civardan tesadüfen tek tük geçenler farklı saatlerde ve farklı noktalarda bir şeyler gördüler.

Omptollelu balıkçı kayığını bağlarken, yarım mil ötede, ıssız Clôtures yolundaki megalitik anıtın yakınlarında, altı ve yedinci Martello Kuleleri civarında deniz yosunu taşıyan bir arabacı atlarını kırbaçlarken, deniz ufkunun epey uzak ve kimsenin geçmediği bir noktasında, tam olarak bilinsin diye söylemek gerekiyor, Roque-Nord ve Sablonneuse arasında, yelken açıldığını gördü.

Arabacının bu yelkeni fark etmesinden yarım saat sonra, şehirdeki işinden dönen ve küçük Pelée Gölü'nün yanından geçen bir sıvacı, Quenon, Rousse de Mer ve Grippe de Rousse kayalarının arasında korkusuzca yol alan bir tekneyi neredeyse burnunun ucunda buldu. Sıklıkla gerçekleşen bir doğa olgusu uyarınca gece karanlık, ama deniz aydınlıktı ve açıkta gidip gelen tekneler fark edilebiliyordu. Denizde sadece bu tekne vardı.

Kıyının biraz daha aşağısında ve biraz daha geç saatte, Port Soif'ı Port Enfer'den ayıran kumlukta tuzaklarını düzenleyen bir ıstakoz toplayıcısı, Boue Corneille ile Moulrette arasında süzülen bir teknenin ne yaptığını anlamadı. Bu tehlikeyi göze almak için iyi bir kılavuz kaptan olmak veya bir yerlere acele yetişmek zorunda kalmak gerekirdi.

Catel'de saat sekizi çalarken, Cobo Körfezi meyhanecisi, Boue du Jardin ve Grunettes'in ötesinde, Suzanne ve Grunes de l'Ouest'in hemen yakınında gördüğü yelkenliyi biraz şaşkınlıkla izledi.

Cobo Körfezi'nden fazla uzak olmayan Vason Körfezi'nin ıssız Hournet Burnu'nda, iki âşık, ayrılmak ve birbirlerine sarılmak üzereydiler; kız erkeğe, "Seninle olmak istemediğimden değil, işim olduğu için gidiyorum!" diyordu. Çok yakınlarından geçen ve Messellettes'e yönelen büyükçe bir kayık yüzünden veda öpücüklerine ara vermek zorunda kaldılar.

Cotillon Pipet'de oturan Le Peyre des Norgiots Bey, akşam dokuza doğru hırsızların bir gedik açtığı çitini inceliyordu; hasar tespiti yaparken akşamın bu saatinde Crocq-Point mevkisini gözüpekçe aşan bir tekneyi fark etti.

Bir fırtınanın ertesi günü, deniz hâlâ çalkantılıyken, bu güzergâh pek tekin değildi. Geçiş yerlerini ezbere bilmiyorsa, bu yolu seçmekle tedbirsizlik etmişti.

Saat dokuz buçukta, Équerrier'de, teknesine ağını çeken bir balıkçı Colombelle ile Souffleresse arasında gemiye benzeyen bir şeyi gözlemlemek için bir süre işine ara verdi. Bu gemi kendini büyük bir riske atıyordu. O sularda aniden ortaya çıkan çok tehlikeli dalgalar vardı. Souffleresse[1] kayasının bu adı almasının nedeni, teknelerin üzerine aniden esmesidir.

Ay'ın doğduğu sırada, dar Li-Hou Boğazı'nda sular yükseliyordu ve deniz dingindi. Li-Hou Adası'nın yalnız bekçisi, ayışığında siyah uzun bir karaltı geçtiğini görünce çok korkmuştu.

---

1 Fransızca "esmek" fiilinden türetilen isim. (ç.n.)

Bu siyah, yüksek ama dar karaltı, yürümek için ayağa kalkmış bir kefene benziyor, sıra sıra kayalıkların oluşturduğu o duvarın üzerinden yavaşça süzülüyordu. Li-Hou'nun bekçisi Siyahlı Kadın'ı gördüğünü düşündü.

Beyazlı Kadın, yukarı Tau de Pez'de, Gri Kadın aşağı Tau de Pez'de, Kırmızı Kadın Banc-Marquis'nin kuzeyindeki Silleuse'de ve Siyahlı Kadın Li-Houmet'nin batısındaki Grand-Étacré'de yaşardı. Ay'ın aydınlığında gezintiye çıkan bu hortlaklar bazen birbirlerine de rastlıyordu.

Belki de bu siyah şey bir yelkenliydi. Gerçekten de yelkenlinin, üzerinde yürüyormuş gibi göründüğü uzun kayalık barikat, arkasında yol alan bir teknenin gövdesini gizleyebilir ve sadece yelkenin görünmesine izin verebilirdi. Ama bekçi kendi kendine bu saatte Li-Hou ile Pécheresse ve Angullières ile Lérée-Point arasında hangi teknenin yol almaya cesaret edebileceğini sordu. Üstelik ne amaçla? Bunun Siyahlı Kadın olabileceğine kanaat getirdi.

Ay'ın Saint-Pierre du Bois çan kulesini geride bıraktığı sırada, Rocquaine kalesinin kapısını yarıya kadar kaldırmış olan çavuşu, Haute Canée'ye daha uzak, Sambule'e daha yakın olan körfezin girişinde, kuzeyden güneye gidermiş gibi görünen bir yelkenli fark etti.

Guernsey'nin güney kıyısında, Plainmont'un arka kesiminde, dalgaların içinden dikine yükselen sarp yamaçların oluşturduğu koyun dibinde ilginç bir liman vardı. 1855'ten beri adada ikâmet eden, belki de bu satırların yazarı olan bir Fransız'ın *dört katlı liman* tabiri günümüzde buranın adı olarak oturmuştur. O zamanlar Moie olarak adlandırılan bu liman, suyun on iki metre kadar üstünde yer alıp birbirine paralel iki büyük kalasın eğimi sayesinde dalgalarla buluşan ve yarısı doğanın yarısı insanın eliyle yontulmuş kayalık bir düzlüktür. Tekneler iki rayı andıran bu kalaslar üzerinde, kol gücüyle işleyen zincir ve makaralar sayesinde yukarı çekilir ve sonra tekrar denize indirilir. İnsanlar için bir merdiven

vardır. O zamanlar kaçakçılar bu limana çok sık uğrardı. Pek kullanışlı olmadığından onlara uygundu.

Saat on bire doğru, belki de Clubin'in bel bağladığı kaçakçılar bohçalarıyla birlikte Moie limanının zirvesindeydi. Kaçakçılık yapan hep tetiktedir; etrafı gözlüyorlardı. Plainmont Burnu'nun siyah karaltısının ötesinde aniden bir yelkenlinin belirdiğini görerek şaşırdılar. Ay ışıldıyordu. Büyük Hanois'nın arkasında etrafı gözlemlemek için pusuya yatmaya giden bir sahil güvenlik teknesi olduğundan endişelenerek yelkenliyi izlemeye aldılar. Ama Hanois'yı aşan yelkenli kuzeybatıda, Boue Blondel'i geride bıraktı ve ufkun kurşuni sisinde açık denize daldı.

— Bu tekne hangi cehennemin dibine gidiyor olabilir, diye sordu kaçakçılar birbirlerine.

Aynı akşam, güneşin batışından biraz sonra, birinin Bû de La Rue viranesinin kapısına vurduğu duyulmuştu. Sarı çoraplar ve kahverengi bir ceket giymesinden rahip adayı olduğu anlaşılan genç bir çocuktu.

Bû de la Rue'nün kapıları ve pencere kanatları kapalıydı.

Deniz mahsulü avlayan yaşlı bir balıkçı kadın, bayırda elinde feneriyle gezinirken bu genç rahibe seslenmiş ve ikisi arasında şöyle bir konuşma geçmişti:

— Delikanlı, ne istiyorsunuz?

— Burada oturan adamı görmeyi.

— Burada değil.

— Nerede?

— Hiç bilmiyorum.

— Yarın gelir mi?

— Hiç bilmiyorum.

— Bir yere mi gitti?

— Hiç bilmiyorum.

— Hanımefendi, bölge papaz okulunun yeni müdürü Saygıdeğer Ebenezer Caudray onu ziyaret etmek istiyordu.

— Hiç bilmiyorum.

— Saygıdeğer müdür, beni Bû de la Rue'de oturan adamın yarın sabah evde olup olmayacağını öğrenmem için gönderdi.

— Hiç bilmiyorum.

3
İncil'i Sınamaya Kalkışmayın

Üstat Lethierry gemisinin battığı haberini aldıktan sonra yirmi dört saat boyunca uyumadı, yemedi, içmedi, Déruchette'in alnını öptü, henüz haber alınamayan Clubin hakkında bilgiler edindi, hiçbir şekilde şikâyetçi olmadığını belirten bir ifadeyi imzalayıp Tangrouille'nin serbest bırakılmasını sağladı.

Ertesi günün tamamını Durande'ın bürosunda, ne tam ayakta ne otururak, sadece masaya hafifçe eğilerek, kendisine soru soranlara yumuşak bir ifadeyle yanıtlar vererek geçirdi. Zaten, meraklar giderildiği için Bravées'ye ıssızlık çökmüştü. Acıma hissetme gayretinde gözlemleme arzusunun büyük payı vardır. Kapı yeniden kapanmış, Lethierry ve Déruchette baş başa bırakılmıştı. Lethierry'nin gözlerindeki şimşek sönmüş, felaket haberini aldığındaki iç karartıcı bakışlar yeniden yerleşmişti.

Endişelenen Déruchette, Grâce ve Douce'un tavsiyesi üzerine, kötü haber geldiğinde örmekte olduğu bir çift çorabı, Lethierry'nin yanındaki masaya hiçbir şey söylemeden koymuştu.

Lehthierry acı acı gülümseyerek:

— Demek beni ahmak sanıyorlar, dedi.

Çeyrek saatlik bir sessizlikten sonra ekledi:

— Böyle uğraşlar ancak mutluyken iyidir.

Déruchette çorabını masadan almış ama fırsattan yararlanıp Üstat Lethierry'nin sık sık baktığı gemi pusulasını ve belgeleri de ortadan kaldırmıştı.

Öğleden sonra, çay saatinden biraz önce kapının açılmasıyla birlikte siyahlar içinde biri yaşlı, diğeri genç iki adam içeri girdi.

Genç olanı belki de bu öykünün akışı içinde önceden de anlatılmıştır.

Bu iki adamın da ağırbaşlı bir halleri vardı ama ağırbaşlılıkları farklıydı; yaşlı olanınkine mesleki ağırbaşlılık denebilirdi, delikanlının ise doğası öyleydi. Bunlardan ilkini giysi, ikincisini düşünce verir.

Giysilerinin de belli ettiği üzere, bu iki din adamı bölgenin yerleşik dinine mensuptu.

Delikanlıda bir gözlemciyi ilk bakışta etkileyecek olan şey, bakışlarının derinliklerinden yansıyan bu ağırbaşlılığın, kişiliğinden değil de düşünme tarzından kaynaklanmasıydı. Ağırbaşlılık tutkuyu reddetmez, arındırarak yüceltir, ama bu genç her şeyden önce yakışıklıydı. Papaz olduğu düşünülürse, en az yirmi beş yaşında olmalıydı ama on sekizinde gösteriyordu. Hem o uyum hem de o çelişki belli oluyordu; ruhu tutku için, bedeni ise aşk için yaratılmıştı. Sarışın, pembe tenli, dinç, ağırbaşlı giysilerinin içinde, bir genç kızın yanakları ve zarif elleriyle çok narin ve uysal görünüyordu. Bastırılmış da olsa tavırları çok canlı ve doğaldı. Çekiciliği, zarafeti ve âdeta şehveti her şeyinde dışavuruyordu. Bakışının güzelliği bu aşırı zarafeti dengeliyordu. Çocuk dişlerini göstererek içtenlikle gülümsemesinin düşünceli ve dindar bir ifadesi vardı. Onda soylu bir gencin kibarlığı ve bir piskoposun saygınlığı bir araya gelmişti.

Bir züppeninkine benzeyen yaldızlı gür saçlarının altında başı dik, çehresi temiz ve biçimi düzgündü. İki kaşının arasındaki çifte kırışıklık, bu alnın ortasında düşünce kuşunun kanatlarını açarak süzüldüğü izlenimi uyandırıyordu.

Onu görenler, karşılarında, sıradan insanla ters yönde ilerleyen, hayalî âlemin bilge hale getirdiği ve deneyimin de coşkulu kıldığı o iyiliksever, masum ve saf varlıklardan birini hissediyorlardı.

Saydam gençliği içindeki olgunluğunun fark edilmesine izin veriyordu. Yanındaki kır saçlı din adamıyla kıyaslandığında, ilk bakışta onun oğluymuş gibi, ikinci bakışta babasıymış gibi görünüyordu.

Ona eşlik eden kişi, ilim adamı Jaquemin Hérode'dan başkası değildi. Jaquemin Hérode neredeyse papasız bir papacılığı savunan Yüksek Kilise'ye mensuptu. Anglikanlık o dönemden beri Puseycilik'te[2] doğrulanan ve yoğunlaşan eğilimlerle gelişmişti. İlim adamı Jaquemin Hérode, Katolik Roma Kilisesi'nin neredeyse bir çeşitlemesi olan bu ince Anglikan çizgisindeydi. Uzun boylu, dürüst, içten ve üstün bir adamdı. İçindeki görsel parıltı dışarıya güç bela yansıyordu. Ruh yerine yazı çizi taşıyordu. Geri kalanı da yüksekten bakar, kişiliği epey öne çıkardı. Bir Anglikan rahibinden ziyade Katolik piskoposunu andırıyordu. Redingotun kesimi biraz cübbeyi andırıyordu. Gerçek yeri Roma'ydı. Papalık'ın yüksek heyetinin doğuştan bir üyesiydi. Bir papanın hazırlanmasına yardım etmek ve tahtının ardından maiyetiyle birlikte *in abitto paonazzo* yürümek için yaratılmışa benziyordu. İngiliz olarak doğması ve Yeni Ahit'ten çok Eski Ahit'e yönelik bir eğitim alması gibi aksilikler onu bu büyük kaderden mahrum bırakmıştı. Tüm ihtişamı şöyle özetlenebilirdi: Saint-Pierre-Port'un papaz okulu müdürü, Guernsey Adası duayeni ve Winchester piskopos vekili. Bu da hiç kuşkusuz bir zaferdi.

Ancak bu zafer, onun her halükârda iyi bir adam olmasına engel değildi.

Bir teolog olarak, uzmanların saygısını fazlasıyla kazanmıştı ve İngiltere'nin Sorbonne'u olan Arches Kurulu'nda sözü fazlasıyla geçiyordu. Bilge bir yüz ifadesi, istediğini yaptıran abartılı bir göz kırpışı, kıllı burun delikleri, belirgin dişleri, ince bir üst dudağı ve kalın bir alt dudağı, birçok dip-

2 Bazı alanlarda Katolik dinine yakınlaşmak isteyen ve Edward Bouverie Pusey'in (1800-1882) kuruculuğunu yaptığı bir doktrin. (ç.n.)

lması, iyi bir ödeneği, soylu dostları, piskopostan kazandığı güven ve cebinde de her zaman bir *İncil* vardı.

Üstat Lethierry o kadar derin düşüncelere dalmıştı ki, iki rahibin içeri girmesi kaşlarını belli belirsiz çatmasına yol açmıştı sadece.

Jaquemin Hérode ilerledi, selam verdi, ölçülü bir kibri barındıran birkaç sözcükle kısa süre önceki terfisini hatırlattı ve âdetler uyarınca kendisinin yerini alacak olan Saint-Sampson papaz okulu müdürünü, Üstat Lethierry'nin yeni papazı Saygıdeğer Joë Ebenezer Caudray'yi saygıdeğer şahsiyetlere –özellikle de Üstat Lethierry'ye– "takdim etmeye" geldiğini söyledi.

Déruchette ayağa kalktı.

Adı Ebenezer olan genç rahip hafifçe eğilerek selamladı.

Üstat Lethierry, Ebenezer Caudray'ye baktıktan sonra dudaklarının arasından homurdandı: "Berbat tayfa!"

Grâce'ın iskemle getirmesi üzerine iki din adamı masanın yanına oturdu.

Jaquemin Hérode bir söyleve başladı. Yaşanan olayı öğrenmişti. Durande bir kaza geçirmişti. Bir papaz olarak tesellilerini ve tavsiyelerini sunmaya gelmişti. Bu kaza bahtsız ama aynı zamanda mutlu bir olaydı. Biraz derinlere inelim; zenginlikle şişinmeye başlamamış mıydık? Mutluluğun suları tehlikelidir. Bahtsızlıkları sadece kötü yanlarıyla ele almamak gerekir. Bizler Tanrı'nın sunduğu yolları bilemeyiz. Üstat Lethierry iflas etmişti. Ne olur ki? Zengin olmak, tehlikede olmak demektir. Sahte dostluklar edinilir. Yoksulluk onları uzaklaştırır. Yalnız kalınır. *Solus eris*. Durande'ın yılda bin sterlin kazandırdığı söyleniyordu. Bu para bilge biri için çok fazlaydı. Kötülüğe eğilimlerden uzak duralım, altını küçümseyelim. Yıkımı ve terk edilişi minnetle karşılayalım. Yalnızlık meyve dolu bir bahçedir. Orada Tanrı'nın lütufları elde edilir. Aia, kaynak sularını, babası Sebeon'un eşeklerini götürürken yalnızlığın içinde buldu. Tanrı'nın anlamı biline-

mez kararlarına isyan etmeyelim. Eyüp yoksulluğu yaşadıktan sonra servetini artırdı.

Durande'ın batışının, ödüllerle, belki de dünyevi ödüllerle telafi edilmeyeceğini kim bilebilirdi. Jaquemin Hérode sermayesini Sheffield'da sürdürülen çok güzel bir girişime yatırmıştı; Üstat Lethierry elinde kalan parayla bu işe girişmek isterse, servetini yeniden toparlayacaktı. Polonya'yı cezalandırmakta olan Çar'a bol miktarda silah teslimatı yapılacak, bire üç kazanılacaktı.

Çar kelimesi Lethierry'yi kendine getirir gibi oldu. Hérode'un sözünü kesti.

— Çarı istemem.

Rahip Hérode yanıtladı:

— Üstat Lethierry, hükümdarlar Tanrı'nın seçkin kullarıdır. *İncil*'de "Sezar'ın hakkı Sezar'a" diye yazar. Çar Sezar'dır.

Lethierry düşüncelerine hafifçe yeniden dalmış bir halde mırıldandı:

— Sezar da kimin nesi? Onu tanımıyorum.

Saygıdeğer Jaquemin Hérode yüreklendirmesine devam etti. Sheffield konusunda üstelemedi. Sezar'ı istememek, cumhuriyetçi olmak anlamına geliyordu. Papaz cumhuriyetçi olunabileceğini anlayışla karşılıyordu. Bu durumda Üstat Lethierry'nin bir cumhuriyete gitmesi iyi olurdu. Birleşik Devletler'de servetini İngiltere'ye göre daha fazla artırabilirdi. Elinde kalan parayı çoğaltmak istiyorsa, Teksas'ta yirmi bini aşkın zencinin çalıştığı tarım arazilerine sahip büyük bir şirketin hisselerinden alması yeterliydi.

— Köleliği sevmem, dedi Lethierry.

— Kölelik kutsal bir kurumdur, diye karşılık verdi rahip Hérode. *İncil*'de, "Efendi kölesine vurduysa, kölesi onun malı olduğu için hiçbir günah işlemiş olmayacaktır," diye yazar.

Kapının eşiğinde duran Grâce ve Douce saygıdeğer papazın sözlerini coşkuyla karşılıyorlardı.

Papaz devam etti. Netice itibarıyla, söylediğimiz gibi iyi bir adamdı. Üstat Lethierry ile toplumsal konumları ve kişilikleri ne kadar uyuşmazlık içinde olursa olsun, ona içtenlikle ruhani, hatta elinin altındaki dünyevi yardımı da sunuyordu.

Üstat Lethierry, Rus veya Amerikan, herhangi bir girişimle kazançlı bir ortaklık yapamayacak ölçüde iflas etmişse, ada yönetiminde ve ücretli işlerde neden çalışmasındı ki? Bunlar soylu mevkilerdi ve papaz, Üstat Lethierry'yi o mevkilerden birine getirmeye hazırdı. Jersey'de vikont temsilciliği görevi boştu. Üstat Lethierry sevilen ve sayılan biriydi, Guernsey Adası'nın duayeni ve piskoposun vekili olan Hérode, Lethierry'nin vikontluk temsilciliğini alması için her şeyi yapacaktı. Vikontluk temsilciliği saygın bir görevdi; majestelerinin temsilcisi olarak ağır ceza duruşmalarına, asliye ceza tartışmalarına, mahkemenin verdiği kararların infazına katılacaktı.

Lethierry gözbebeklerini Hérode'a dikti.

— İdam cezasını sevmem, dedi.

O ana kadar tüm sözcükleri aynı ses tonuyla dile getirmiş olan Hérode biraz ciddileşti ve sesine yeni bir vurgu katarak şöyle cevap verdi:

— Üstat Lethierry, ölüm cezası Tanrı tarafından emredilmiştir. Tanrı kılıcı insana geri verdi. *İncil*'de "Göze göz, dişe diş," diye yazar.

İskemlesini fark ettirmeden rahip Jaquemin'inkine yaklaştıran rahip Ebenezer ona kendinden başka kimsenin duyamayacağı şekilde seslendi:

— Bu adamın söyledikleri ona zorla benimsetilmiş.

— Kim tarafından? Ne tarafından? diye sordu papaz Jaquemin Hérode aynı ses tonuyla.

Ebenezer çok alçak sesle yanıt verdi:

— Vicdanı tarafından.

Rahip Hérode ceplerini karıştırdı, on sekiz yapraklı formalar halinde birleştirilmiş bir kitap çıkardı, onu masanın üzerine koydu.

— İşte vicdan budur, dedi yüksek sesle.

Kitap bir *İncil*'di.

Ardından rahip Hérode yumuşadı. Çok değer verdiği Üstat Lethierry'ye yararı dokunsun istiyordu. Bir papaz olarak tavsiye vermek hem hakkı hem göreviydi; yine de Üstat Lethierry kararında özgürdü.

Yeniden kendine ve kederine dönen Üstat Lethierry onu dinlemiyordu. Düşünceli bir ifadeyle yanında oturan Déruchette gözlerini kaldırmıyor ve pek de hararetli olmayan bu sohbete suskun bir mevcudiyetin katabileceği sıkıntıyı ekliyordu. Hiçbir şey söylemeyen bir tanık tarif edilemez bir yük oluşturur. Bununla birlikte Hérode bu yükü hissetmiyor gibiydi.

Lethierry hiç cevap vermeyince, Hérode tavsiyelerine rahatça devam etti. Tavsiye insandan, inayet Tanrı'dan gelir. Papazın tavsiyesinde inayet vardır. Tavsiyeleri kabul etmek iyi, reddetmek tehlikelidir. Netanya'nın yüreklendirmelerini küçümseyen Sukkot'u on bir iblis bastı. Havari Andreas'ı evinden kovan Tiburianis cüzam oldu. Aziz Paulus'un sözlerine gülüp geçen Baryeşu büyücü olmasına rağmen kör oldu. Elkesay ve kız kardeşleri Marthous ile Marthana, otuz sekiz fersah boyundaki İsa'larının bir iblis olduğunu açıkça kanıtlayan Valencianus'un uyarılarını hafife aldıkları için şu an cehennemdeler. Diğer adı Yudit olan Oholivama tavsiyelere uyardı. Ruben ve Pheniel yukarıdan gelen fikirleri dinlerlerdi; sadece isimleri bile bunu belli etmeye yeter; Ruben *keşfin oğlu* ve Peniel *Tanrı'nın yüzü* anlamına gelir.

Lethierry yumruğunu masaya vurdu.

— Elbette! Benim hatam, diye haykırdı.

— Ne demek istiyorsunuz? diye sordu Jaquemin Hérode.

— Benim hatam olduğunu söylüyorum.

— Hangi konuda?

— Durande'ın Cuma günü geri dönmesine izin vermiş olmam.

Jaquemin Hérode, Ebenezer Caudray'in kulağına:

— Bu adam batıl inançlı, diye mırıldandı.

Hérode sesini öğretici bir vurguyla yükseltti:

— Üstat Lethierry, Cuma günlerinin uğursuzluğuna inanmak çocukların işidir. Masallara güvenmemek gerekir. Cuma da diğerleri gibi bir gündür. Sıklıkla da mutlu bir gündür. Melendez, Saint-Augustin şehrini bir cuma günü kurdu; VII. Henry, John Cabot'a keşfe çıkma emrini bir cuma günü verdi; *Mayflower* gemisiyle yolculuk eden dindarlar Providence-Town'a bir cuma günü ulaştılar. Washington 1732 yılında 22 Şubat Cuma günü doğdu; Kristof Kolomb Amerika'yı, 1492 yılının 12 Ekim Cuma günü keşfetti.

Bunları söyledikten sonra ayağa kalktı.

Kendisine eşlik eden Ebenezer de aynı şekilde ayağa kalktı.

Papazların izin isteyeceklerini tahmin eden Grâce ve Douce kapının iki kanadını açtılar.

Üstat Lethierry hiçbir şey görmüyor, hiçbir şey duymuyordu.

Jaquemin Hérode, Ebenezer Caudray'ye gizlice şöyle dedi:

— Bize selam bile vermiyor. Bu kederden değil, afallamasından kaynaklanıyor. Çıldırdığını düşünmek gerekir.

Bu arada masanın üstündeki küçük *İncil*'ini aldı ve uçacak bir kuşmuş gibi endişeyle kavradı. Bu davranışı odadakiler üzerinde bir beklenti yarattı. Grâce ve Douce başlarını uzattı.

Sesini görkemli kılmak için elinden geleni yaptı.

— Üstat Lethierry, kutsal kitaptan bir sayfa okumadan gitmeyelim. Yaşanan koşullar kitaplarla aydınlanır; inançsızların kaderi için *Sortes Vergilianae* varken inançlılar *İncil*'in uyarılarını dikkate alır. Rasgele açılan herhangi bir kitap bir tavsiye verir; rasgele açılan *İncil* hakikate ulaştırır. Özellikle de felaketin kurbanlarına iyi gelir. Kutsal kitaptan şaşmaz

bir kesinlikle yayılan sözler acılarını hafifletir. Kederlilerin yanında sayfa seçmeden kutsal kitaba danışmak ve rasgele bulunan paragrafı yürek temizliğiyle okumak gerekir. İnsanın seçmediğini Tanrı seçmektedir. Tanrı bize gerekeni bilir. Görülmez parmağı rasgele okuduğumuz satırlardadır. Hangi sayfa olursa olsun, içinden şaşmaz bir şekilde aydınlık yayılır. Başka bir şey aramayalım ve sadece ona güvenelim. Bunlar yukarıdan gelen sözlerdir. Kaderimiz, güvenle ve saygıyla okuduğumuz satırlarda bize gizemli bir şekilde bildirilmiştir. Dinleyelim ve itaat edelim. Üstat Lethierry, üzgünsünüz, bu bir teselli kitabıdır; hastasınız, bu bir sağlık kitabıdır.

Rahip Jaquemin Hérode kitabın fermuarını açtı, parmağını rasgele iki sayfanın arasına soktu, diğer elini bir an için açık kitabın üstüne koydu ve gözlerini büyük bir saygıyla aşağı indirip yüksek sesle okumaya başladı.

Okudukları şöyleydi:

"İshak yaşayanın ve görenin kuyusu denen kuyuya giden yolda geziniyordu. Rebeka,[3] İshak'ı fark etti ve 'Bana doğru gelen bu adam da kim?' dedi. Bunun üzerine İshak onu çadırına soktu, onu karısı yaptı ve ona duyduğu aşk çok büyüktü."

Ebenezer ve Déruchette birbirlerine baktılar.

3 İbrani Kutsal Kitabı'nda (Tanah) adı geçer. İshak'ın karısı, Yakup ve Esav'ın anasıdır. (e.n.)

İKİNCİ BÖLÜM

KURNAZ GILLIATT

I. Kitap

Sığ Kayalıklar

1
Gidilmesi Zahmetli, Dönülmesi Güç Olan Yer

Önceki gece farklı saatlerde Guernsey kıyısının birçok noktasından fark edilen direk tahmin edildiği gibi tekneye aitti. Gilliatt kıyı boyunca kayalıklar arasındaki geçişi seçmişti; bu tehlikeli ama dosdoğru bir yoldu. Onun tek amacı en kısa yoldan gitmekti. Kazalar beklemez, deniz baskı uygular, bir saatlik gecikmenin telafisi yoktur. Bir an önce tehlikedeki makinenin yardımına koşmak istiyordu.

Guernsey'den ayrılırken Gilliatt'ın kaygılarından biri hiç dikkat çekmemekti. Kaçarmış gibi yola çıktı. Biraz gizlenmek istermiş gibi bir hali vardı. Saint-Sampson ve Saint-Pierre-Port dolayından geçerek göze çarpmayı gereksiz bulan biri gibi doğu kıyısından uzak durdu; yerleşimin çok daha az olduğu öbür kıyı boyunca, deyim yerindeyse süzülerek yol aldı. Kör kayalıklarda kürek çekmek zorunda kaldı ama Gilliatt küreği hidrolik yasaya göre çekiyordu: Suyu sakince küreğe almak ve acele etmeden vermek, bu sayede karanlığın içinde mümkün olan en büyük güçle ve en az gürültüyle yol alabildi. Âdeta birtakım dolaplar çeviriyordu.

Aslında, imkânsıza yakın bir işe hiçbir şeyden çekinmeden girişmiş ve bütün olasılıklar aleyhine olduğu halde hayatını tehlikeye atmışken rekabetten korkuyordu.

Hava aydınlanmaya başlarken, açık alanlardan denizin en ıssız ve en tehlikeli noktalarından birine bakan gözler, biri diğerine yaklaştığından aralarındaki mesafe giderek azalan iki şeyi görebilirlerdi. Biri, geniş aralıklı dalgalar arasında neredeyse seçilemeyen bir yelkenli tekneydi, bu teknede bir adam vardı, Gilliatt'ın teknesi. Hiç kımıldamayan diğeri devasa ve siyah renkteydi, dalgaların üzerinde şaşırtıcı bir görünümü vardı. İki yüksek direğin, dalgalar aşağıda kalacak şekilde havada tuttuğu bu bir tür kiriş, ikisi arasında köprü gibi uzanıyordu. Uzaktan ne olduğu anlaşılamayacak kadar biçimsiz görünen kiriş iki dikmeyle bütünleşiyordu. Bir kapıydı sanki. Her yanı denizle kaplıyken bir kapı ne işe yarardı? Okyanusun ortasına, inanılmaz bir hayalgücünün eseri olarak yapılarını uçurumlarla orantılı inşa etmeye alışmış ellerin diktiği devasa bir dolmendi. Bu vahşi silüet, açık gökyüzünde dimdik ayaktaydı.

Batıda sabahın ışıkları yayılıyor, ufkun beyazlığı denizin karanlığını artırıyordu. Karşıda, diğer tarafta Ay batıyordu.

Bu iki sütun Douvre kayalıklarıydı. İkisinin arasına başaltaban gibi yerleşmiş olan kütle ise *La Durande* idi.

Avını bu şekilde tutan ve sergileyen bu sığ kayalık korkunç bir yerdi; nesneler kimi zaman insana karşı kasvetli ve düşmanca bir gösteriş içindedir. Bu kayalıkların duruşunda bir meydan okuma vardı. Âdeta bekliyorlardı.

Hiçbir şey bu bütünlük kadar kibirli ve küstah olamazdı: Gemi yenilmiş, uçurum alt etmişti. Üzerlerinden hâlâ dünkü fırtınanın suları akan iki kaya, ter içinde kalmış dövüşçüleri andırıyordu. Rüzgâr yumuşamıştı, deniz dingince kıvrılıyordu, yüzeyde köpüklerin sorguçlarının zarafetle döküldükleri birkaç kör kayalık olduğu anlaşılıyordu; açıktan arı seslerine benzeyen bir mırıltı geliyordu. İki siyah sütun gibi

dimdik ayakta duran Douvre kayalıklarının dışında deniz cam gibiydi. Belli bir yüksekliğe kadar yosunla kaplıydı. Dik yamaçlarında zırh yansımaları vardı. Kavgaya yeniden başlamaya hazır görünüyorlardı. Bunların kökünün, denizin altındaki dağlar olduğu anlaşılıyordu. Her şeye gücü yetebilecek trajik bir gücü gösteriyordu.

Deniz genellikle darbesini gizler. Seve seve görünmez kalır. Ucu bucağı olmayan bu karaltı her şeyi kendine saklar. Anlaşılması güç olan sırlarından nadiren vazgeçer. Kuşkusuz ki felakette bir canavarlık vardır ama boyutu kestirilebilir değildir. Deniz hem apaçık hem de gizemlidir; kendini saklar, eylemleri açığa çıksın istemez. Bir kazaya yol açar ve üstünü örter; batırması edebindendir. Dalga ikiyüzlüdür; öldürür, el koyar, reddeder ve gülümser. Kükrer, ardından meler.

Burada hiçbir şey böyle değildir. İki Douvre, ölmüş Durande'ı dalgaların üzerine yükselterek bir zaferi yansıtıyordu. Deniz dibindeki uçurumdan yükselip, geminin cesedini fırtınalara gösteren iki devasa kol gibiydiler. Katil cinayetiyle övünüyordu âdeta.

Buna zamanın ilahi dehşeti ekleniyordu. Günün doğuşu, biraz rüya kalıntısından ve düşüncelerin yavaş yavaş harekete geçmesinden oluşan gizemli bir büyüklüğe sahiptir. O bulanık anda, hâlâ uçuşan birkaç hayalet vardır. Douvre kayalıklarının Durande'ı ara çizgi olarak kullanarak oluşturduğu H harfi, alacakaranlığa özgü tuhaf bir görkemle beliriyordu ufukta.

Gilliatt, denizci giysilerini, yani yün gömleğini, yün çorabını, çivili ayakkabılarını, örme gemici kazağını, ham kumaştan cepli pantolonunu giymiş ve başına da o dönemde yaygın olarak kullanılan ve geçtiğimiz yüzyılda *kürek mahkûmlarının beresi* diye adlandırılan o başlıklardan birini takmıştı.

Sığ kayalıkları tanıdı ve ilerledi.

Durande batmış geminin tersiydi, havada asılı kalmıştı.

Bundan daha garip bir kurtarma girişimi olamazdı.

Gilliatt kayalık sulara girdiğinde hava tamamen aydınlanmıştı.

Önceden söylediğimiz gibi deniz burada sığdı. Kayaların meydana getirdiği o dar ve sığ alanın neden olabileceği kadar çalkantılıydı sadece. Büyük veya küçük her akıntı çalkanır. Dar ağızlar her zaman köpüklüdür.

Gilliat, Douvrelara tedbirli bir şekilde yaklaştı.

Birçok kez suyun derinliğini yokladı.

Gilliatt'ın teknesinden indireceği ufak tefek bir şeyleri vardı.

Ortadan kaybolmaya alışkın olduğundan evinde her zaman hazır bir yolculuk çantası vardı; bir paket bisküvi, bir paket çavdar unu, bir sepet kurutulmuş balık ve sığır füme, büyük bir su matarası ile içinde birkaç büyük yün gömlek, bir muşamba başlık, katranlı tozluklar ve geceleri gemici gömleğinin, üzerinde sarındığı koyun postunun serili olduğu çiçek desenli bir Norveç sandığı. Bû de la Rue'den ayrılırken bunları aceleyle tekneye atmış, bir de taze ekmek eklemeyi ihmal etmemişti. Yola çıkmakta acele ettiği için, alet olarak yanına sadece bir demirci çekici, biri el baltası olmak üzere iki balta, bir testere ve ucunda kanca olan düğümlü bir halat almıştı. Bu tür bir ip merdivenin nasıl kullanılacağı bilindiğinde, sert yamaçlar çıkılabilir hale gelir ve iyi bir denizci en sarp bayırları uygun şekilde tırmanmanın yollarını bulabilir. Serk Adası'nda, Havre Gosselin balıkçılarının düğümlü halattan nasıl yararlandıkları görülebilir.

Ağları, oltaları ve tüm av takımları teknedeydi. Bunları tekneye alışkanlıktan, düşünmeden koymuştu çünkü kurtarma çalışmaları için şu sığ kayalıkta bir süre kalması gerekirse hiçbir işine yaramayacaktı.

Gilliatt sığ kayalıklara yaklaştığı sırada, deniz elverişli şekilde alçalıyordu. Alçalan dalgalarla birlikte küçük Douvre'un dibinde ortaya çıkan kayalar, bindirmeliklerin

taşıdığı düz veya biraz eğimli kol yatağına benziyordu. Kimi dar, kimi geniş olan ve dikey kaya kütlesi boyunca düzensiz aralıklarla sıralanan bu yüzeyler, iki kayanın arasında asılı duran Durande'ın altına kadar ince bir saçak silmesi biçiminde uzanıyorlardı. Gemi âdeta bir mengeneye alınmıştı.

Bu düzlükler malzemeleri indirmek ve etrafı gözden geçirmek için uygundu. Tekneyle getirilen erzak ve malzeme geçici olarak buraya bırakılabilirdi. Ama acele etmek gerekiyordu, suyun buraya yükselmesine ancak birkaç saat vardı. Deniz yükseldiğinde suyun altında kalacaklardı.

Gilliatt kimi düz kimi eğimli olan bu kayalara doğru yol aldı ve orada durdu.

Kayaların üzeri ıslak ve kaygan bir yosun tabakasıyla kaplıydı, sağda solda eğim olması kayganlığı artırıyordu.

Ayakkabılarını çıkaran Gilliatt yosunların üzerine çıplak ayakla atladı ve tekneyi bir kayanın sivri ucuna bağladı.

Ardından granitten dar kornişin üzerinde gidebildiği kadar yürüdü, Durande'ın gövdesinin altına ulaştı, bakışlarını kaldırarak gemiyi inceledi.

Dalgaların yaklaşık yirmi adım üzerinde duran Durande iki kaya tarafından yakalanmış, dengede asılı bırakılmıştı. Onu buradan söküp atmak için denizin şiddetli bir öfkesi gerekiyordu.

Bu delice dalgaların denizcileri şaşırtacak bir yanı yoktur. Sadece bir örnek verirsek, 25 Ocak 1840'ta, Stora Körfezi'nde, bitmek üzere olan bir fırtınanın son bir dalgası, teknenin birini bütün olarak havalandırıp, *La Marne* adlı korvetin enkazı üzerinden fırlatarak iki yalıyarın arasına önce cıvadrası denk gelecek şekilde çivilemişti.

Zaten Douvreların arasında Durande'ın sadece yarısı vardı.

Fırtına tarafından dalgaların elinden alınan gemi bir şekilde sudan çıkarılmıştı. Hortum tarafından döndürülüp denizin girdabı tarafından çekilirken, bu iki elin ters yönlerde

baskı uyguladığı gemi bir tahta parçası gibi kırılmıştı. Makine ve çarkların olduğu kıç bölümü hortumun bütün şiddetiyle iki Douvre arasına fırlatılmış, oraya kemeresine kadar girerek yerleşmişti. Rüzgâr sert darbe indirmiş, geminin bu bölümünü iki kayanın arasına gömmek için tokmak görevini fırtına üstlenmişti. Boranın sürüklediği ve yuvarladığı baş bölümü kör kayalıklarda parçalanmıştı.

Parçalanan sintine, boğulmuş öküzleri suya atmıştı.

Baş bodoslamanın geniş bir parçası arkaya bağlıydı hâlâ, bir balta darbesiyle kopacak birkaç gevşek bağlantı sayesinde sol davlumbazından asılı duruyordu.

Sığ kayalıkların uzakta kalan girinti çıkıntılarında kalaslar, tahtalar, parçalanmış yelkenler, zincir parçaları, her türden kalıntı kayaların üzerine sakince yayılmıştı.

Gilliatt dikkatle Durande'a bakıyordu. Geminin omurgası, başının üzerinde bir tavan gibiydi.

Uçsuz bucaksız suların neredeyse hiç kıpırdamadığı ufuk dingindi.

Ara sıra bir su damlası enkazdan denize düşüyordu.

2
Felaketin Kusursuzluğu

Douvre kayalıklarının yükseklikleri gibi biçimleri de farklıydı.

Eğri ve ucu sivri olan Küçük Douvre'u, hafifçe tuğla rengindeki bir kayanın dallanıp budaklanan uzun damarları sarıyor, bunu yaparken de granitin iç kısımlarını bölmelere ayırıyordu. Bu kırmızımtırak kesitlerin kenarlarında tırmanmaya elverişli kırıklar vardı. Enkazın biraz üzerinde duran bu kırıklardan biri, sıçrayan dalgalarla o kadar genişlemiş ve işlenmişti ki, içine bir heykel yerleştirilebilecek bir oyuk halini almıştı. Küçük Douvre'un graniti yüzeyde yuvarlaktı ve mihenktaşı gibi

pütürlüydü, yine de bu yumuşak görünümü onun sert yapısının belli olmasını hiç engellemiyordu. Küçük Douvre boynuza benzeyen bir uçla sonlanıyordu. Büyük Douvre ise parlak, yekpare, pütürsüz, dikine ve bir şablon gibi tek parçaydı; siyah fildişinden yapılmış gibi duruyordu. Üzerinde tek bir delik, tek bir kabartı yoktu. Dik yamaç hiç de konuksever değildi; bir kürek mahkûmu kaçmak için ondan yararlanamaz, bir kuş oraya yuva yapamazdı. Zirvesinde Homme Kayası gibi bir düzlük vardı ama bu düzlüğe ulaşmak imkânsızdı.

Küçük Douvre'a tırmanılabilirdi, ama orada kalınamazdı; Büyük Douvre'da kalınabilirdi ama tırmanılamazdı.

Gilliatt etrafa bir göz attıktan sonra tekneye geri döndü, yükünü su hizasındaki en geniş düzlüklerden birine boşalttı, sadece gerekli şeylerin bulunduğu bu yükü büyük bir muşamba örtüye döktü ve örtüyü düğümleyip bohça yaptı, halat dolayıp bir de yukarı çekmesini sağlayacak demir halkayı bağladı, kayalıkta dalgaların ulaşamayacağı bir yere sürükledi, ardından el ve ayaklarıyla bir çıkıntıdan diğerine geçerek Küçük Douvre'a tırmandı, havada asılı duran Durande'a ulaştı.

Davlumbazlara ulaştığında güverteye atladı.

Enkazın içi kasvetliydi.

Durande korkunç bir saldırının tüm izlerini sunuyordu. Fırtınanın ürkütücü bir tecavüzüydü. Patlayan hava bir korsan güruhu gibi hareket ediyordu. Bir suikast, deniz kazası kadar benzeyen başka bir şey daha yoktur. Bulutların, yıldırımların, gök gürültülerinin, yağmurun, esintilerin, dalgaların, kayalıkların oluşturduğu bu bütünlük dehşet vericidir.

Terk edilmiş güvertede dururken, denizin ruhlarının öfkeli tepinmelerine benzer bir şeyler geliyordu insanın aklına. Kudurganlığın işaretleri her yandaydı. Bazı demir aksamın garip bir şekilde eğilip bükülmüş olması rüzgârın çılgınca bir taşkınlığını belli ediyordu. Sintine, bir delinin, içinde her şeyin kırık dökük olduğu kulübesi gibiydi.

Bir avı parçalamakta denizden daha vahşi bir hayvan bulunamazdı. Suyun pençeleri vardır. Rüzgâr ısırır; dalga parçalar. Deniz kazası hem bir söküp alma hem de bir ezip geçmedir. Okyanusun darbesi aslanın pençesine benzer.

Durande'ın enkazı, bu hale nasıl geldiğinin ayrıntılı ve titiz bir sergisi gibiydi. Korkunç bir deri yüzülmesini andırıyordu. Birçok şey özellikle yapılmış gibiydi. "Ne büyük zulüm!" denebilirdi.

Borda kaplamalarının çatlakları sanatkârane yapılmıştı. Bu tür bir yağma hortumun eseridir. Parça parça etmek ve rendelemek, işte bu büyük yağmacının zevk aldığı şey buydu. Hortum, celladınkine benzer yöntemler araştırır. Neden olduğu felaketler işkenceleri andırır. Âdeta kini vardır, bir vahşi gibi titiz davranır. Öldürürken lime lime eder. Deniz kazazedesine işkence yapar, intikamını alır, eğlenir; aşağılık hareketlere girişir.

Bizim iklimimizde nadir rastlanan hortumlar, beklenmedik oldukları için daha da tehlikelidir. Fırtına bir kayalıkla karşılaşınca rüzgâr kendi etrafında dönebilir. Kasırganın Douvre üzerinde bir spiral oluşturması ve kayalıklara çarpmasıyla aniden bir hortuma dönüşmesi mümkündür, geminin böyle bir yüksekliğe fırlatılması ancak böyle açıklanır.

Hortum başladığında, taş sapan için neyse gemi de rüzgâr için odur.

Durande'ın parçalanmış hali, ikiye bölünmüş bir adamınki gibiydi; yarılmış gövdesinden iç organlara benzeyen bir kalıntı yığını fırlamıştı. Halatlar sallanıyor ve salınıyordu, zincirler şakırdıyordu; geminin lif ve sinirleri açığa çıkmış, aşağı sarkıyordu. Parçalanmamış olan kısımlar eğilip bükülmüştü; kopmuş borda kaplamaları çivilerle yapılmış kaşağılara benziyordu; her şey yıkımın izlerini taşıyordu, manivela artık bir demir parçasından ibaretti, iskandil çubuğu bir kurşun parçasından, boğata bir tahta parçasından, kordelina bir parça kenevirden ibaretti, kandilisa karmaka-

rışık olmuş bir yün çilesi gibiydi, gradin halatı bir kumaşın kenar işlemesine benziyordu. Her yanda yıkımın acınası hasarı vardı; yerinden oynamamış, çivisi çıkmamış, çatlamamış, kemirilmemiş, eğrilmemiş, dibi delinmemiş, parçalanmamış hiçbir şey yoktu. Bu rezil yığında hiçbir bütünlük olmadığı gibi, kırılmış, çıkmış ve kopmuş parçalar her yandaydı; adına savaş denen insan karmaşasından tutun da *kargaşa* denen nesne karmaşasına kadar tüm karmaşa biçimlerinin ortak –istikrarsız ve oynak da denebilir mi bilemiyorum– karakteri budur. Her şey çöküyor, her şey akıyordu ve kalaslar, kaplamalar, demirler, halatlar, payandalar, en ufak bir sarsıntıyla suya dökülecekleri bir omurga çatlağına yığılmış bekliyorlardı.

Bir zamanlar çok gösterişli olan bu karinadan, iki Douvre arasında asılı duran ve belki de çökmek üzere olan bu kıç bölümü geriye kalmış, onun da sağı solu çatlamış olduğundan geminin kasvetli iç bölümü görülebiliyordu.

Dalgalar bu sefil nesnenin üzerine, aşağıdan yukarıya köpüklerini tükürüyordu.

3
Sağ Ama Salim Değil

Gilliatt burada geminin yarısını bulacağını ummuyordu. *Shealtiel*'ın kaptanının kesin bilgilendirmesinde geminin ortadan bölündüğünü belli eden hiçbir şey geçmemişti. Muhtemelen bu ikiye bölünme, *Shealtiel*'ın kaptanı o "şeytanın sesine benzeyen çatırtıyı" duyduğu ve köpük köpük dalgaların da görüşü engellediği sırada gerçekleşmişti. Kaptan, rüzgâr son darbesini indirdiğinde uzaktaydı hiç kuşkusuz ve azgın bir dalga sandığı şey de hortumdu. Daha sonra enkazı incelemek için yaklaştığında, sadece baş kısmı görebilmiş, geri kalan bölümü, yani başı kıçtan ayıran büyük

kırılmayı kayalığın bir noktadaki daralması gizlediğinden fark edememişti.

Bunun dışında, *Shealtiel*'ın kaptanının söylediklerinin hepsi doğruydu.

Bu tesadüflere deniz kazalarında olduğu gibi yangınlarda da çok sık rastlanır. Felaketlerin mantığını anlayamayız.

Kırılan direkler düşmüştü, kazan eğrilmemişti; makineyi tutan büyük demir levha onu tek parça halinde korumuştu. Davlumbazların ahşap kaplamaları âdeta panjur lataları gibi birbirlerinden ayrılmıştı ama aralıklarından bakıldığında iyi durumdaki iki çark seçilebiliyordu. Birkaç kanat eksikti.

Makinenin dışında, kıç tarafın ırgatı da direnmişti. Zinciri yerinde duruyordu ve sağlam kalastan çerçevesi sayesinde ve tabii mürsülesi kaplama tahtalarını yarmazsa halen iş görebilirdi. Güverte döşemesi eğrilmiş, burulmuştu ve titreyen bir diyafram gibiydi.

Buna karşılık, gövdenin iki Douvre arasına yerleşmiş bölümü sıkı duruyordu ve söylediğimiz gibi sağlam görünüyordu.

Makinenin hasar görmemesinin alaycı bir tarafı vardı ve bu durum, felakete ironi katıyordu. Bilinmeyenin kasvetli muzipliği bazen bu tür acı alaylarda ortaya çıkar. Makinenin kurtulmuş olması, yok olup gitmesine engel değildi. Okyanus onu uygun bir zamanda parçalamak için saklıyordu. Kedinin fareyle oynaması.

Orada can çekişecek ve parça parça dağılıp giderken vahşi dalgaların oyuncağı olacaktı. Günden güne küçülecek ve âdeta eriyecekti.

Ne yapmalıydı? Hem cüsseli hem de hassas olan, ağırlığı yüzünden hareketsizliğe mahkûm kalıp bu ıssızlıkta yıkıcı güçlerin eline düşen, kör kayalıklar tarafından rüzgârın ve dalgaların keyfine bırakılan bu ağır makinenin ve çarkların, böylesine acımasız bir ortamın baskısı altında ezilerek ağır ağır yok olmaktan kurtulacağını düşünmek bile çılgınlıktı.

Durande, Douvre kayalıklarının tutsağıydı.

Buradan nasıl kurtulacaktı?

Onu buradan çıkarmak mümkün müydü?

Bir insanın kaçışı zordur ama bir makinenin kaçmasından daha güç bir iş yoktur!

4
Mahallin İlk İncelemesi

Gilliatt aciliyet taşıyan sorunlarla çevrelenmişti. Bu işlerden en acili tekne için demir atacak, kendisi için de barınacak bir yer bulmaktı.

Durande sancak tarafından ziyade iskele tarafından sıkışmıştı, sağ çark dolabı soldakinden yüksekteydi.

Gilliatt sağ davlumbazın üstüne çıktı. Oradan kör kayalıkların alçakta kalan kısımlarını görebiliyordu. Dar bir hat, Douvreların arkasında keskin açılarla birçok dirsek oluşturursa da sığ kayalıkların geometrik düzenini inceleyebildi.

Bu gözleminden hareketle işe koyulacaktı.

Douvrelar daha önce de belirttiğimiz gibi, yamaçları sarp olan küçük yalıyarların meydana getirdiği bir patikanın girişine dikilmiş beşik çatı gibiydi. İlkel sualtı oluşumlarında baltayla açılmışa benzeyen o ilginç koridorlar hiç de nadir değildir.

Oldukça dolambaçlı olan bu dar geçit deniz alçaldığında bile asla kuru kalmazdı. Bir ucundan öbür ucuna, oldukça çalkantılı bir akıntısı vardı. Dönemeçlerinin keskinliği, rüzgârın estiği yöne göre iyi veya kötüydü; kimi zaman dalgaların düzenini bozar ve onları alçaltır, kimi zaman da coştururdu. Bu son duruma daha sık rastlanırdı; engel dalgayı öfkelendirir ve aşırılığa sevk eder, köpük dalganın ölçüsüzlüğüdür.

Fırtına zamanında rüzgâr, iki kaya arasındaki dar mesafede aynı baskıya maruz kalır ve buna aynı şiddetle karşılık

verir. Bu fırtınanın idrar zorluğudur. Dehşetli esinti dehşetli kalır ve şiddetlenir. Topuz ve mızraktır. Ezdiği anda delip geçer. Kayaların arasında kasırga inanılmaz bir hava akımıdır.

Aralarında bir tür deniz sokağı bırakan iki kayalık zinciri, Douvreların aşağısında yükseklikleri kademeli olarak azalarak diziliyor ve belli bir mesafede suya birlikte dalıyorlardı. Orada Douvre dar boğazından daha alçak, daha dar ve doğu girişini oluşturan bir geçit vardı. İki silsilenin suyun altında bir yol gibi devam edip sığlığın diğer ucuna kare planlı bir kale gibi yerleşmiş olan Homme kayasına vardığı tahmin edilebilirdi.

Zaten, Gilliatt'ın beklediği gibi denizin alçaldığı sırada, bu iki kör kayalık dizisi kendisini apaçık belli ediyor ve kesintisiz bir şekilde devam ediyordu.

Homme kayasının doğu yönünde sınırladığı ve omuzladığı tüm bir sığ kayalık kütlesini batıda iki Douvre payandalıyordu.

Sığlık kuşbakışı incelendiğinde, bir ucu Douvrelara, diğer ucu Homme kayasına uzanan kör kayalıkların bir tespih gibi kıvrıldığı görülürdü.

Douvre kayalıkları bir bütün olarak ele alındığında, okyanusun derinliğinden gelen iki devasa granit kama gibiydi, ibik gibi yana yatarak birbirlerine neredeyse dokunacaklardı. Suyun dışında devasa pulları dökülüyordu. Boralar ve dalgalar, testere gibi doğramıştı bu ibiği. Sadece üst kısmı görünüyordu, yani bu sığ kayalıklar. Dalgaların derinlerde gizlediği şey muazzam olmalıydı. Fırtınanın Durande'ı fırlatıp attığı dar geçit bu iki devasa kamanın ortasındaydı.

Yıldırım gibi zikzaklar çizen bu dar geçit neredeyse her noktada aynı genişliğe sahipti. Okyanus onu böyle yapmıştı. Sonsuz karmaşadan böylesi garip düzenler yayılır. Dalgalardan bir geometri ortaya çıkar.

Geçidin bir ucundan diğerine kadar sıralanan iki kaya duvar birbirlerine paraleldi ve aralarına neredeyse Durande'ın

tam olarak yerleşeceği mesafede duruyorlardı. İki Douvre arasında, yana yatmış ve kavis yapmış olan Küçük Douvre'un meydana getirdiği ağız, davlumbazlara yer açıyordu. Başka yere denk gelse davlumbazlar un ufak olurdu.

Sığ kayalığın çift iç cephesinin görüntüsü berbattı. Okyanus adı verilen su çölünün keşfi sırasında, denizin bilinmeyen nesneleriyle karşılaşıldığında, her şey şaşırtıcı ve düzensiz bir hal alır. Gilliatt'ın enkazın tepesinden görebildiği dar geçit dehşet saçıyordu. Okyanusun granit boğazlarında, çoğunlukla, gemi kazasının daimî bir temsili bulunur. Douvreların dar geçidininki de ürkütücüydü. Kayanın oksitleri dik yamacın çeşitli noktalarında pıhtılaşmış kan birikintilerini andıran kırmızılıklarla beliriyordu. Kasap mahzeninin kanlı sızıntısını çağrıştırıyordu. Bu sığ kayalığın içi âdeta toplu bir mezardı. Bir yandan yapısındaki metalik maddelerin çözünmesiyle, diğer yandan küflenmeyle farklı renklere boyanan bu kayalık, bazı noktalarda sergilediği ürkütücü lal tonları, garip yeşillenmeler ve kızıl lekelerle bir adam öldürme olayı izlenimi veriyordu. Cinayet işlenen bir odanın kurumamış duvarlarına bakmak gibiydi. Ezilmiş insanlar orada izlerini bırakmışlardı sanki; can çekişmelerin üst üste yığılmış izlerini bu dimdik kaya yansıtıyordu. Kimi yerlerinde bu kıyım hâlâ dere gibi akıyordu sanki, yüzey ıslaktı, elini uzatan kana bulaşmadan alamazdı. Her yanda bir katliamın küflü izi vardı. Paralel duran iki kayanın ayaklarında, su hizasında, suyun altında veya suyun aşındırdığı noktalarda dağınık bir halde duran kızıl, mor, siyah renkli büyük ve yassı çakıltaşları, insanın iç organlarını andırıyordu; yeni çıkarılmış bir akciğer veya çürüyen karaciğerler gördüğünü sanabilirdi insan. Devlerin midesi, ciğeri nesi var nesi yoksa oraya boşaltılmıştı sanki. Kasvet uyandıran vücut sızıntıları gibi görünen uzun kırmızı iplikler graniti baştan aşağıya dolanıyordu.

Deniz mağaralarında bu görüntülere sık rastlanır.

5
Nesnelerin Gizli İşbirliği Hakkında Birkaç Söz

Yolculuklar sırasında yaşanan tesadüfler sonucu okyanustaki bir sığ kayalığa geçici sığınanlar açısından, o sığ kayalığın biçimi çok şey fark ettirmektedir. Zirvesi suyun dışında bir bütün olarak duran piramit sığ kayalıklar vardır, büyük taşların bir çember oluşturacak şekilde durduğu sığ kayalıklar vardır; dehliz biçimli sığ kayalıklar vardır, Geçit biçimindeki sığ kayalıklar en korkutucu olanıdır. Bunun nedeni çeperlerinde denizin huzursuz olması ve sıkışmış dalgaların uğultusu değildir sadece, ayrıca açık denizde iki kayanın paralel durmasından kaynaklandığı sonucuna varabileceğimiz kimi anlaşılmaz meteorolojik olaylar da vardır. Dimdik iki kaya gerçek anlamda bir volta pili oluşturmaktadır.

Dehliz kayalık pusula yönünde dizilmiştir. Bu yön önemlidir. Hava ve su üzerinde öncelikle bunun etkisi vardır. Dehliz kayalık, biçimi nedeniyle dalgalara ve rüzgâra mekanik açıdan etki ederken, yan yana sıralanan ve birbirini payandalayan dikmelerin farklı mıknatıslanmasıyla da galvanik açıdan etki eder.

Kayalıkların bu yapısı rüzgârların dağınık haldeki güçlerini kendinde toplar, fırtınanın yoğunlaşmasında birinci dereceden etkili olur.

Fırtınanın bu kör kayalıkların yakınlarında şiddetini hissettirmesi bundan kaynaklanır.

Rüzgârın bileşenleri olduğunu bilmek gerekir. Rüzgârın sade bir yapısı olduğuna inanılır ama durum hiç de böyle değildir. Bu güç sırf kimyasal değil, aynı zamanda da manyetiktir. İçinde açıklanamaz bir şey vardır. Rüzgâr da elektrik içerir ve havayla beslenir. Bazı rüzgârlar kuzey ışıklarına denk düşer. İğne Burnu'nun rüzgârı dalgaları otuz metre yukarı kaldırır, Dumont-d'Urville'in şaşkınlığı bundandır ve şöyle yazar: *Korvet ne yapacağını bilemiyordu.* Güney

boralarında habis tümörler okyanusu şişirir ve deniz, vahşilerin bile görmemek için kaçacağı kadar dehşetlidir. Daha farklı olan kuzey boraları ince buz tanecikleriyle yüklü gelir ve soluk alınamayan bu esintiler Eskimo kızaklarını karda gerisin geriye sürükler. Bazı rüzgârları yakıcıdır. Afrika'nın semumu, Çin'de tayfun ve Hindistan'da sam adını alır. Semum, tayfun, sam; âdeta iblislerin adı sıralanıyor. Dağların tepesini eritirler; bir fırtına Toluca volkanını cam haline getirmişti. Bu sıcak rüzgâr, kızıl renkli bulutlara hücum eden bu mürekkep renkli burgaç, *Vedalar*'a "İşte kırmızı inekleri çalmaya gelen siyah tanrı!" dedirtmiştir. Tüm bu doğa olaylarında elektriksel gizemin basıncı hissedilir.

Rüzgâr işte bu gizemle doludur. Aynı şey deniz için de geçerlidir. O da karmaşıktır; suyun görünen dalgalarının altında göremediğimiz güçlerin dalgaları vardır. Bünyesinde her şeyi barındırır. Tüm karmaşalar içinde okyanus en bölünmez ve en derin olanıdır.

Her şeyi tek bir seviyede toplayacak kadar olağanüstü olan bu kargaşayı canlandırın kafanızda. Hayatın tohumları için evrensel bir kap, bir depo, dönüşümlerin potasıdır. Toplar, sonra dağıtır; biriktirir, sonra saçıp savurur; yer yutar, ardından yaratır. Dünyanın tüm lağımlarını alıp hazineye dönüştürür. Buzulda katı, dalgada sıvı, havada akışkan haldedir. Madde olarak kütle ve güç olarak soyutlamadır. Olayları eşitler ve birleştirir. Kombinasyon içinde sonsuzlukla sadeleşir. Matematik kombinasyonunun sonsuzlukla sadeleşmesidir. Karışım ve karmaşa sayesinde saydamdır. O kadar çok unsur barındırır ki özdeş haldedir. Bir damlası bile bütünüdür. Fırtınalarla dolu olduğundan dengedir. Platon katmanların dans ettiğini görüyordu; söylemesi garip ama gerçek, güneşin etrafındaki olağanüstü dünyevi evrimde, okyanus, gelgitleri sayesinde yeryüzünün terazisidir.

Bir deniz olayında tüm olaylar mevcuttur. Deniz, sifonla emiliyormuş gibi emilir girdap tarafından; bir fırtına bir

pompanın gövdesi gibidir; yıldırım havadan olduğu gibi denizden de gelir; gemidekiler önce derinden gelen sarsıntıları, ardından da zincirlikten gelen kükürt kokusunu hisseder. Okyanus kaynar. Ruyter, *Şeytan kazanını denize koydu,* diyordu. Mevsimlerin değişimini ve doğanın yaratıcı güçlerinin dengede olduğunu belli eden fırtınalarda, dalgaların dövdüğü gemiler ışık yayarmış gibi görünür; fosfor kıvılcımları geminin donanımında dolaşır, kimi zaman öyle iç içedir ki halatlarla, tayfalar ellerini uzatıp bu ateşten kuşları yakalamaya çalışırlar. Lizbon depreminden sonra, cehennemden çıkmışa benzeyen bir rüzgâr, şehre yirmi metre yüksekliğinde bir dalga fırlattı. Okyanusun salınımları yeryüzünün sarsıntılarıyla ilintilidir.

Bu ölçü tutmaz enerjiler tüm afetleri mümkün kılar. 1864 sonunda, Malabar kıyılarının yüz fersah ötesinde, Maldiv Adaları'ndan biri sulara gömüldü. Bir gemi gibi battı. Sabah yola çıkan balıkçılar akşam hiçbir şey bulamadı; denizin altındaki köylerini belli belirsiz seçebildiler ve bu kez evlerin batışına kayıklar tanıklık etti.

Uygarlığa saygısından dolayı biraz çekingen kaldığını düşünebileceğimiz Avrupa'da bu tür olaylara nadir rastlanır. Bununla birlikte, Jersey ve Guernsey Galya'ya dâhildir ve bu satırları yazdığımız sırada, bir ekinoks kasırgası İngiltere ve İskoçya sınırındaki Dörtlerin Birincisi'ni, *First of the Fourth* yalıyarını ezip geçti.

Panik yaratan bu güçler, dünyanın hiçbir yerinde Lysefjord adlı şaşırtıcı kuzey boğazında olduğu kadar ürkütücü bir şekilde iç içe geçmiş değildir. Lysefjrod okyanusun ince uzun kayalıklarının en ürkütücüsüdür. Orada gösteri tamdır. Norveç Denizi'nde zorlu Stavanger Körfezi'nin yakınında, elli dokuzuncu enlemde bulunur. Düzensiz aralıklarla çıkan fırtınalar yüzünden su ağır ve siyahtır. Bu ıssızlığın ortasında, kasvetli büyük bir yol vardır. Kimse için değildir bu yol. Kimse geçemez, hiçbir gemi bu tehlikeyi göze almaz. Üç bin ayak

yüksekliğindeki iki duvar arasında sekiz fersah uzunluğunda bir geçit; işte denize buradan açılıyor. Bütün deniz yolları gibi bu da tam bir düz çizgi değildir, suyun meydana getirdiği dirsekleri ve köşeleri vardır. Lysefjord'da deniz neredeyse her zaman sakindir; gökyüzü dingindir; korkunç bir yer. Rüzgâr nerededir? Yukarıda değil. Gök gürültüsü nerededir? Gökte değil. Rüzgâr denizin altında, şimşek kayanın içindedir. Kimi zaman deniz dibinde sarsıntılar olur. Bazı anlarda, gökte bir bulut olmasa bile, yalıyarın ortalarına doğru, dalgaların beş yüz bin ayak üzerinde ve kuzeyden ziyade güney tarafta kayalık aniden gürler, içinden çıkan şimşek çocukların uzayan ve tekrar toplanan şu ipli oyuncağı[1] gibi fırlar, ardından gerisin geri kaybolur; kasılır gibi küçülür ve genişler; karşı cepheye fırlar, kayaya döner, ardından yeniden fırlar, yeniden başlar, başları ve dilleri çoğalır, tüy gibi diken diken olur, vurabildiği kadar yeri vurur, yeniden başlar, daha sonra kasvetli bir şekilde söner gider. Kuş sürüleri kaçışır. Bilinmezden gelen bu topçu ateşi kadar gizemli başka bir şey yoktur. Bir kaya diğerine saldırır. Kayalıklar birbirlerini yıldırımla vurur. Nefret kusan iki kayalık duvarın bu savaşı insanlarla ilgili değildir.

Lysefjord'da rüzgâr pis bir kokuya dönüşür, kayalar bulut işlevi görür ve yıldırım volkan gibi püskürür. Bu garip boğaz bir pildir; iki yalıyar karşı kutuplardır.

6
At İçin Bir Ahır

Gilliatt, sığ kayalıkları Douvreları çok ciddiye alacak kadar tanıyordu. Söylediğimiz gibi, her şeyden önce tekneyi sağlama almak gerekiyordu.

Douvreların arkasında kıvrımlı bir kesit gibi uzanan iki resif dizisi şurada burada diğer kayalarla öbekler oluşturu-

1 Yoyo. (e.n.)

yordu; burada ana geçidin çıkmaz patikalar ve mağaralar biçiminde dallanıp budaklandığı tahmin edilebilirdi.

Kayalıkların alt kısımları yosunlarla ve üst kısımları likenlerle kaplıydı. Yosunların her kayadaki belli seviyesi gelgitin çekilme ve yükselmedeki su kesimini belli ediyordu. Suyun ulaşamadığı noktalar, beyaz ve sarı likenlerin alacalı birlikteliğinin denizdeki granitlere verdiği o gümüş ve yaldız rengine boyanmıştı.

Koni şeklindeki kabuklulardan oluşan lekeler kimi noktalarda kayayı kaplıyordu. Granitin diş çürüğü. Yüzeyde dalgalardan ziyade rüzgârın şekillendirdiği, dalga dalga ve ince taneli bir kum tabakasının biriktiği başka köşelerde mavi devedikeni demetleri vardı.

Dalgaların fazla dövmediği çıkıntılarda denizkestanelerinin meydana getirdiği küçük oyuklar görülüyordu. Kirpiyi andıran bu canlı bilye, sanatkârane bir tarzda birleştirilmiş on bini aşkın dikenden oluşan zırhı üzerinde hareket eder; nedendir bilinmez, *Aristo'nun feneri* olarak adlandırılan bu canlı ağzındaki beş dişle ısıra ısıra graniti kazar ve deliğe yerleşir. İşte deniz mahsulü toplayıcıları onu bu deliklerde bulur. Onu dörde bölüp istiridye gibi çiğ yerler. Kimileri bu yumuşak ete ekmeğini banar. İsmi bu yüzden *deniz yumurtasıdır*.

Uzaktaki kör kayalıkların deniz alçaldığında suyun dışında kalan zirveleri, Homme Kayası'nın sarp yamacının eteğine uzanıp, orada neredeyse tamamen sığ kayalıklarla çevrilmiş küçük bir koy biçiminde sonlanıyordu.

Orada kesinlikle demir atılabilecek bir yer vardı. Gilliatt bu küçük koyu inceledi.

At nalı biçimindeydi ve tek yönden olmak üzere, bu suların en tehlikesizi olan batı rüzgârını alıyordu. İçine hapsettiği sular âdeta uyuyordu.

Bu küçük koy güvenliydi. Zaten Gilliatt'ın fazla seçim şansı yoktu.

Gilliatt suların çekilmiş olmasından yararlanmak istiyorsa acele etmeliydi.

Zaten hava hâlâ güzel ve yumuşaktı. Küstah deniz şu an iyi niyetliydi.

Gilliatt yeniden aşağı indi, ayakkabılarını giydi, halatı çözdü, tekneye binip suda yol almaya başladı.

Sığ kayalıkların etrafından kürek çekerek geçti.

Homme kayasının yanına geldiğinde küçük koyun girişini inceledi.

Hareketli sudaki sabit hare, bir denizciden başkasının fark edemeyeceği şekilde duran bir tür kırışık, oradaki geçişi gösteriyordu.

Gilliatt bir an için bu kavisi, suyun ortasında neredeyse seçilemeyen bu çizgiyi inceledi, ardından kolayca dönebilmek ve geçide düzgün bir şekilde girebilmek için biraz açıldı ve şiddetli bir kürek darbesiyle küçük koya süzüldü.

İskandil aldı.

Gerçekten de demir atmak için çok uygun bir yerdi.

Tekne orada mevsimin neredeyse tüm koşullarından korunacaktı.

En ürkütücü sığlıkların böyle dingin köşeleri vardır. Sığ kayalıklarda bulunan limanlar bedevilerinkine benzer bir konukseverlik gösterir; dürüst ve güvenilirdir.

Gilliatt tekneyi Homme kayasının mümkün olduğunca yakınına getirdi, yine de omurganın dibe vurma mesafesini hesap ederek iki demiri de attı.

Sonra kollarını kavuşturup fikir yürütmeye başladı.

Tekne güvence altındaydı; bir sorun çözülmüştü ama şimdi ikinci sorun kendini hissettiriyordu.

Kendisi nerede kalacaktı?

İki barınak vardı: teknenin kalınabilir denebilecek haldeki küçük kamarası ve tırmanması kolay olan Homme kayasının düzlüğü.

Sular çekildiğinde, iki barınak da uygundu, kayadan kayaya atlayıp ayaklarını bile ıslatmadan Durande'ın bulunduğu aralığa ulaşabilirdi.

Ama suların alçalması kısa sürüyordu ve geri kalan zamanda sığınaktan ya da enkazdan iki yüz kulaçtan fazla uzakta olacaktı.

Sığ kayalıkların dalgalarında yüzmek zordur; denizin biraz yükselmesi bunu imkânsız kılar. Tekneden ve Homme kayasından vazgeçmek gerekiyordu.

Komşu kayalıklarda da barınabilecek hiçbir yer yoktu.

Alçak zirveler günde iki kez yükselen sularda kayboluyordu. Yüksek olanları da dalgaların bitmeyen köpürmesine maruz kalıyordu. Konuksever olmayan bir sağanak.

Geriye enkaz kalıyordu.

Oraya yerleşilebilir miydi?

Gilliatt bunu umuyordu.

7
Yolcuya Bir Oda

Yarım saat sonra enkaza geri dönen Gilliatt, güverteden gladoraya, oradan da sintineye iniyor, yeniden yukarı çıkıyor, ilk ziyaretinin yüzeysel gözlemini derinleştiriyordu.

Tekneden indirdiği malzemelerin bulunduğu bohçayı ırgatın yardımıyla güverteye yerleştirmişti. Irgat iyi dayanmıştı. Çevirecek çubukları da eksik değildi. Gilliatt'a bu enkaz yığınından sadece istediğini seçmek düşüyordu.

Kalıntılar arasında, kuşkusuz marangozun alet çantasından düşmüş olan ve kendi alet takımını zenginleştiren bir soğuk keski buldu.

Ayrıca, bu yoklukta her işe yarayacak bir bıçak da cebindeydi.

Gilliatt ortalığı düzenlemek, enkazı temizleyip sağlamlaştırmak için bütün gün çalıştı.

Akşam olduğunda şu saptamada bulundu:

Enkazın tamamı rüzgârda titreşiyordu. Bu iskelet Gilliatt'ın her adımında gıcırdıyordu. Kayalıkların arasına

sıkışmış olan ve makinenin bulunduğu gövde kısmı sağlam ve dayanıklıydı. Orada kemereler granite sağlam bir şekilde yaslanıyordu.

Durande'a yerleşmek tedbirsizlik olurdu. Bu fazladan bir yüktü ve gemiyi ağırlaştırmak değil, hafifletmek gerekiyordu.

Enkazdan destek almak yapılması gerekenin zıttıydı.

Son nefesini vermek üzere olan bir hastaya benzeyen bu yıkıntı, ciddi önlemler istiyordu. Zaten rüzgâr onu yeterince hırpalayacaktı.

Burada çalışmak zorunda olmak şimdiden can sıkıcıydı. Enkazın çekmek zorunda kalacağı yük, onu belki de gücünün kaldıramayacağı kadar sarsacaktı.

Ayrıca, geceleri Gilliatt uyurken bir aksilik yaşanırsa, enkazın içinde olmak, onunla birlikte batmak anlamına geliyordu. Yardım gelmesi kesinlikle mümkün değildi; her şey biterdi. Enkazı korumak için onun dışında olmak gerekiyordu.

Onun dışında ve yanında olmak, işte sorun buydu.

Zorluklar karmaşıklaşıyordu.

Bu koşullarda bir barınağı nereden bulacaktı?

Gilliatt düşündü.

Geriye sadece iki Douvre kalıyordu. Onlar da pek yerleşilebilecek gibi görünmüyordu.

Aşağıdan Büyük Douvre'un üst düzlüğünde uru andıran bir çıkıntı görülüyordu.

Büyük Douvre gibi Homme Kayası da tepeleri kesilmiş sivriltilerdir. Bunlara dağlarda ve okyanusta çok sık rastlanır. Özellikle açık denizde karşılaşılan bazı kayalıkların, balta darbelerine maruz kalmış ağaçlar gibi yarıkları vardır. Denizin oduncusu olan kasırganın şiddetli gelgitlerinin hedefi olmuşlardır.

Yıkımların daha derin başka nedenleri de vardır. Eski granitlerin üzerindeki onca hasar bundan kaynaklanır. Bu devasa kütlelerin bazılarının başı kesiktir.

Bazen bu baş, nedendir bilinmez, kesilmiş halde düşmeden zirvenin üstünde durur. Bu ilginçlik hiç de nadir değildir. Guernsey'deki Roque-au-Diable ve Anweiler Vadisi'ndeki Table, en şaşırtıcı doğa koşullarında bu garip jeolojik gizemi sunarlar. Muhtemelen Büyük Douvre'un başına da aynı şey gelmişti. Tepesindeki düzlükte fark edilen kabartının, taşın doğal bir tümseği değilse yıkılan zirvenin arta kalan bir parçası olduğuna kuşku yoktu.

Belki de bu kaya parçasının içinde bir oyuk vardı.

İçine girilebilecek bir delik; Gilliatt daha fazlasını istemiyordu.

Ama düzlüğe nasıl ulaşacak, neredeyse yarısı yapışkan yosunla kaplanmış ve sabunlu bir yüzeyin kaygan görünümüne sahip olan bu dimdik, çakıl gibi yoğun ve perdahlı kütleye nasıl tırmanacaktı?

Durande'ın güvertesi ile düzlük arasında en az on metre vardı.

Gilliatt alet kutusundan çıkardığı düğümlü ipi kancasından kemerine iliştirdi ve Küçük Douvre'a tırmanmaya başladı. Yükseldikçe yukarı çıkması güçleşiyordu. Ayakkabılarını çıkarmayı ihmal ettiğinden tırmanışı zorlaşıyordu. Zirvesine ulaşması kolay olmadı. Sadece iki ayağı için yer vardı. Burada barınması zordu. Ortaçağ'da sütun tepesinde yaşayan münzevilerden birine göreydi. Daha titiz olan Gilliatt daha iyisini istiyordu.

Büyük Douvre'a eğilen Küçük Douvre, uzaktan bakıldığında onu selamlarmış gibi görünüyordu ve aşağıda Douvrelar arasında altı metre olan mesafe, yukarıda en fazla iki üç metreyi buluyordu.

Gilliatt, tırmandığı yerden, Büyük Douvre'un düzlüğünü kısmen kaplayan kayalık kabartıyı daha net bir şekilde gördü.

Bu düzlük başının üstünden en az üç kulaç yüksekteydi.

Bir uçurum onları ayırıyordu.

Küçük Douvre'un eğimli yamacı onun altına gizleniyordu.

Kemerinden düğümlü ipi çıkaran Gilliatt, şöyle bir bakıp mesafeyi kestirdi ve kancayı düzlüğe attı.

Kayayı sıyırıp geçen kanca aşağı kaydı. Ucunda kancası olan düğümlü ip Küçük Douvre'a, Gilliatt'ın ayaklarının dibine düştü.

Gilliatt, çatlaklarını ve çiziklerini görebildiği granit kabartıyı hedefleyerek ipi daha ileri fırlattı.

Atış oldukça başarılı ve düzgündü, kanca kayaya sabitlendi.

Gilliatt ipi kendine çekti. Kayanın kırılmasıyla birlikte düğümlü ip de düşerek Gilliatt'ın ayaklarının altındaki yamacı dövdü.

Gilliatt kancayı üçüncü kez yolladı.

Kanca aşağı düşmedi.

Gilliatt'ın çekiştirdiği ip direndi. Kanca sabitlenmişti.

Düzlükte, Gilliatt'ın göremediği bir çıkıntıda durmuştu.

Hayatını bu bilinmeyen desteğe bağlaması söz konusuydu. Gilliatt hiç tereddüt etmedi.

Zaman hızla geçiyor, işi en süratli şekilde halletmek gerekiyordu.

Zaten yeni bir önlem almak için Durande'ın güvertesine yeniden inmek neredeyse imkânsızdı. Kaymak muhtemel, düşmek neredeyse kesindi. Çıkılır ama yeniden inilmez.

Gilliatt'ın da tüm yetenekli tayfalar gibi ölçülü hareketleri vardı. Gücünü asla kaybetmiyordu. Sadece gerekli çabayı harcıyordu. Sıradan kaslarla harikalar yaratmasının nedeni buydu; bisepsleri herkesinki gibiydi ama başka bir yüreği vardı. Fiziki gücüne manevi kararlılığını ekliyordu.

Yapacağı iş ürkütücüydü.

Bu ipe asılarak iki Douvre'un arasını geçmek; işte sorun buydu.

Fedakârlık veya görev eylemlerinde ölümün o soru işaretlerine sıklıkla rastlanır.

Gölge, "Bunu yapacak mısın?" diye sorar.

Gilliatt kancayı bir kez daha denemek için ipi çekti; kanca iyi dayandı.

Gilliatt sol eline mendilini sardı, düğümlü ipi sağ kolundan geçirerek sol eliyle kavradı, ardından bir ayağı önde dururken diğer ayağıyla kayayı sertçe itti ki bu itmenin şiddeti sayesinde ip kendi etrafında dönmesin, Küçük Douvre'un doruğundan hızla Büyük Douvre'un yamacına atladı.

Sertçe çarptı.

Aldığı önleme rağmen ip döndü ve Gilliatt omzunu kayaya çarptı.

Sekti çarptığı yerden.

Yumrukları da kayaya çarptı. Mendil uçup gitmiş, ellerinin derisi yüzülmüştü; yine de bu kırılmış olmalarından daha iyiydi.

Gilliatt bir an havada asılı ve şaşkın bir halde kaldı.

İpi elinden bırakmayacak kadar hâkimdi şaşkınlığına.

Ayaklarıyla ipi kavramadan önce belli bir zaman salınımlar ve sıçramalarla geçti, sonunda başardı.

Kendini topladığında, ipi hem elleriyle hem de ayaklarıyla tutarken aşağı baktı.

Daha yüksek yerlerde birçok kez kullandığı ipinin uzunluğundan endişeli değildi. Gerçekten de ip Durande'ın güvertesine kadar sarkıyordu.

Aşağı inebileceğinden emin olan Gilliatt tırmanmaya başladı.

Birkaç saniyede düzlüğe ulaştı.

Oraya kanatlılardan başka hiçbir canlı asla ayak basmamıştı. Kuş dışkısıyla kaplı olan bu düzlük, Büyük Douvre adındaki o devasa granit prizmanın kırılmasıyla meydana gelmiş düzensiz bir trapezdi. Bu trapezin ortası, yağmur suları tarafından leğen gibi oyulmuştu.

Zaten Gilliatt doğru tahmin etmişti. Trapezin güney köşesinde üst üste duran kalıntılar belli ki yıkılan bir zirvenin

kalıntısıydı. Devasa kaldırım taşı yığınlarına benzeyen bu kayalar, bu zirvenin üzerinde aralarından yolunu şaşırmış vahşi bir hayvanın geçebileceği kadar bir aralık bırakıyorlardı. Birbirine payanda olan bu kayalar, aralarında çok az boşluk olan bir moloz yığını gibiydi. Ne bir in ne bir mağara görülüyordu ama süngerinkine benzeyen delikler vardı. Bu deliklerden biri Gilliatt'ı misafir edebilirdi.

Bu inin zemininde ot ve yosun vardı. Gilliatt orada bir kılıfın içine girmiş gibi olacaktı.

Giriş iki ayak yüksekliğindeydi. Dibe doğru daralıyordu. Bu biçimde pek çok taş lahit vardır. Kaya yığınının sırtı güneybatıya baktığından bu in sağanaklara karşı korunaklı ama kuzey rüzgârına açıktı.

Gilliatt bunun iyi olduğunu düşündü.

İki sorunu çözmüş, tekneye bir liman ve kendine bir barınak bulmuştu.

Bu barınak enkaza yakın olduğundan çok elverişliydi. Düğümlü ipin iki kaya arasına düşen kancası oraya sağlam bir şekilde takılmıştı. Gilliatt, üzerine büyük bir taş koyarak kancayı iyice sabitledi.

Ardından hemen Durande'da çalışmaya koyuldu.

Artık kendi mekânındaydı.

Büyük Douvre evi, Durande işliğiydi.

Gidip gelmek, çıkıp inmek çok kolaydı.

Düğümlü ipi hızla güverteye sallandırdı.

Hava güzeldi, işler iyi başlıyordu, memnundu, acıktığını fark etti.

Erzak sepetinin düğümünü çözdü, bıçağını açtı, bir dilim sığır füme kesti, esmer ekmek somununu ısırdı, bidondan birkaç yudum su içti ve kendine mükemmel bir ziyafet çekti.

İyi iş görmek ve iyi bir yemek yemek keyif alınan iki şeydir. Tok karın tatmin olmuş bir vicdana benzer.

Yemeği bittiğinde hava henüz kararmamıştı. Bu durumdan enkazı acilen hafifletmek için yararlandı.

Akşamüstünün bir bölümünü enkazı ayıklamakla geçirdi. İşe yarayacak her şeyi, tahtaları, demirleri, bezleri, makinenin bulunduğu sağlam bölmeye koydu. Gereksiz olan her şeyi denize attı.

Teknenin ırgatla güverteye çekilmiş olan yükü ne kadar az olsa da sonuçta bir sıkışıklık yaratıyordu. Gilliatt, Küçük Douvre'un duvarında eliyle uzanabileceği bir yükseklikte bulunan oyuğu düşündü. Kayalıklarda ağzı açık duran bu doğal dolaplara sıklıkla rastlandığı doğrudur. Bu oyuğu bir depo gibi kullanabileceğini düşündü. Oyuğun dibine alet ve giysi kutularını, çavdar unu ve bisküvi paketlerini yerleştirdi, kenara biraz fazla yakın olsa da başka yer olmadığı için ön kısma erzak sepetini koydu.

Giysi sandığından koyun derisini, kapüşonlu muşambasını ve katranlanmış tozluklarını almayı ihmal etmedi.

Rüzgârda sağlam durması için düğümlü ipin alt ucunu Durande'ın kavisli postalarından birine bağladı.

Durande'ın gövdesinin şekli nedeniyle bu postanın kavisi fazlaydı ve ipin üst kısmını bir yumruk gibi sağlam tutuyordu.

Şimdi geriye ipin üst kısmı kalıyordu. Alt tarafı sağlama almak iyiydi ama dik yamacın zirvesinde, düzlüğün keskin kenarının bu ipi, temas ettiği yerden yiyebileceği endişesi taşıyordu.

Gilliatt bir kenara ayırdığı yıkıntıları karıştırdı ve oradan aldığı birkaç parça yelken bezini ve eski halatlar yığını içindeki birkaç uzun halat ipini alıp ceplerine tıkıştırdı.

Bir denizci bu yelken bezi parçaları ve iplik uçlarıyla ipin kayanın keskin yeriyle temas eden kısmını saracağını ve böylece onu her tür hasardan muhafaza edeceğini anlayabilirdi, bu işleme façuna etmek denirdi.

Kumaş parçalarını aldıktan sonra, tozluklarını bacaklarına geçirdi, muşambayı gemici gömleğinin üstüne giydi, kırmızı başlığının üzerine kapüşonu geçirdi, koyun derisinin iki ucunu boynundan düğümledi, zırhını böylece donandıktan

sonra, Büyük Douvre'un yamacına sağlam bir şekilde sabitlenmiş olan ipi kavradı ve bu kasvetli deniz kulesini hızla çıkmaya başladı.

Gilliatt yüzülmüş ellerine rağmen çevik hamlelerle düzlüğe ulaştı. Batan güneşin son ışıkları cılızlaşıyor, denizin üzerinde gece bastırıyordu.

Douvre'un yukarısında hâlâ biraz aydınlık vardı.

Gilliatt, geriye kalan bu aydınlıktan düğümlü ipi façuna etmek için yararlandı. Kayalıkla kesiştiği noktaya farklı kalınlıklarda kumaşlar sararak bunları sağlam bir şekilde sicimlerle bağladı. Beşinci perdedeki can çekişmeler ve yakarışlar için dizlerine yaptıkları takviyeler gibi bir şeydi.

Façunayı tamamlandı, çömelmiş olan Gilliatt doğruldu.

Bu parçaları düğümlü ipine sarmaya başladığından beridir havada ilginç bir akım olduğunu belli belirsiz hissediyordu.

Bu akım, gecenin sessizliğinde devasa bir yarasanın kanat çırpışındaki gibi bir titreşmeydi.

Gilliatt yukarı baktı.

Alacakaranlığın solgun ve engin göğünde siyah ve büyük bir çember başının üzerinde dönüp duruyordu.

Eski tablolarda ermişlerin başlarının üzerinde haleler görülür. Ancak onlar koyu bir zeminde altın rengindedir; bu çember ise aydınlık bir zeminde koyu renkteydi. Bundan daha garip bir şey olamazdı. Büyük Douvre'un üzerinde âdeta gecenin halesi vardı.

Bu çember Gilliatt'a yaklaşıyor ve ardından uzaklaşıyor, daralıyor, ardından genişliyordu.

Bunlar martılar, gümüş martılar, fregat kuşları, karabataklar, karabaşlar, şaşkına dönmüş bir kuş bulutuydu. Muhtemelen Büyük Douvre onların hanıydı ve yatmaya gelmişlerdi. Gilliatt orada bir oda tutmuştu. Bu beklenmedik ziyaretçi onları endişelendirmişti.

Orada bir insan vardı, daha önce görmedikleri bir şey.

Bu korkulu uçuş bir süre devam etti.

Sanki Gilliatt'ın gitmesini bekliyorlardı.

Biraz düşünceli olan Gilliatt, bakışlarıyla onları takip ediyordu.

Sonunda bu uçan burgaç kararını verdi, çember aniden spiral biçimini aldı ve deniz kuşlarından oluşan bu bulut kayalığın diğer ucuna, Homme kayasına kondu.

Orada birbirlerine danışırmış, birbirleriyle konuşurmuş gibi görünüyorlardı. Granitten kılıfında uzanan ve yanağının altına yastık niyetine taş koyan Gilliatt, kuşların uzun süre art arda konuştuklarını, her birinin sırası gelince gakladığını duydu.

Ardından sustular ve kuşlar kayalarında, Gilliatt da kendi kayasında olmak üzere herkes uyudu.

8

Importunaeque Volucres[2]

Gilliatt iyi uyumuş, yine de ara sıra uyanmasına neden olacak şekilde üşümüştü. Doğal olarak ayaklarını dibe uzatıp başını girişe vermişti. Yatağını, derin uykuya geçmesini önleyecek derecede sivri bir yığın çakıltaşından temizleme zahmetine girmemişti.

Ara sıra gözlerini hafifçe aralıyordu.

Bazı anlarda derinden gelen gümbürdemeler işitiyordu. Sığ kayalıkların oyuklarına bir top gürültüsüyle dolarak yükselen denizin sesiydi bu.

Bulunduğu yer olağanüstü bir manzara sunuyordu; Gilliatt'ın etrafı hayallerle çevriliydi. Tüm bunlara gecenin neden olduğu afallama da eklendiğinde, kendini imkânsızın içine dalmış gibi hissediyor, kendi kendine, "Rüya görüyorum," diyordu.

Ardından yeniden uykuya dalıyor ve rüyasında kendisini Bû de la Rue'de, Bravées'de, Saint-Sampson'da bulu-

2 Tedirgin edici kanatlılar. (ç.n.)

yordu. Déruchette şarkı söylüyordu, gerçekliğin içindeydi. Uyuduğu sırada etrafı gözlediğini ve yaşadığını, uyandığında ise uyuduğunu sanıyordu.

Gerçekten de artık bir düşün içindeydi.

Gece yarısından sonra gökten derin bir uğultu sesi geldi. Gilliatt uykusunun içinde bu gürültünün belli belirsiz bilincine vardı. Muhtemelen rüzgâr sertleşiyordu.

Soğuktan ürpererek uyandığı bir sefer, gözlerini öncekilerden daha çok araladı. Başucu noktasında geniş bulut yığınları vardı; Ay kaçıyor ve iri bir yıldız ardı sıra koşuyordu.

Gilliatt'ın zihni düşlerin karmaşasıyla doluydu ve rüyanın abartısı gecenin vahşi görüntülerini daha da karmaşıklaştırıyordu.

Gün doğarken buz kesmişti ve derin bir uykudaydı.

Şafağın aniden sökmesi onu tehlikeli olabilecek bu uykusundan uyandırdı. Oyuğu güneşi cepheden görüyordu.

Gilliatt esnedi, gerindi ve kendini oyuğun dışına attı.

Öyle derin uyumuştu ki önce nerede olduğunu anlamadı.

Yavaş yavaş gerçeklik algısı yerine geldi ve haykırdı:

— Hadi kahvaltı edelim!

Hava sakindi, gökyüzü serin ve dingindi, hiç bulut yoktu, gecenin süpürgesi ufku temizlemişti, güneş güzel doğuyordu. İkinci gün de güzel başlıyordu. Gilliatt kendini mutlu hissetti.

Muşambasını ve tozluklarını çıkardı, onları yünlü taraf içte olacak şekilde koyun derisine sardı, bir halat ipiyle bağladığı deriyi olası bir yağmurdan korumak üzere oyuğun dibine itti.

Ardından yatağını yaptı, yani çakıltaşlarını topladı.

Yatağını yaptıktan sonra ipten aşağı kayarak Durande'ın güvertesine indi ve erzak sepetini koyduğu oyuğa koştu.

Sepet orada değildi. Oyuğun kenarına çok yakın durduğundan gece rüzgârı onu alıp götürmüş ve denize atmıştı.

Bu durum kendini savunması gerektiğini gösteriyordu.

Bu sepeti bulup almak için rüzgâra biraz irade ve kurnazlık yetmişti.

Gilliatt, bunun bir düşmanlığın başlangıcı olduğunu anladı.

Denizle böylesine haşin bir yakınlık kurup da rüzgârı herhangi biri ve kayalıkları da birtakım kişiler olarak görmemek çok güçtür.

Gilliatt'a bisküvi ve çavdar unundan başka Homme kayasında açlıktan ölen kazazedenin yediği kabuklulardan başka yiyecek kalmıyordu.

Balık tutmaya gelince, bunu hiç düşünmemek gerekirdi. Dalgaların sert vuruşlarını sevmeyen balıklar kör kayalıklardan uzak durur; balık sepetleri ve sürtme ağlar sığ kayalıklarda etkisiz kalır, kayaların sivri uçları bunları yırtmaya yarar.

Gilliatt kayalardan güçlükle söktüğü birkaç kabuklu yedi. Bu sırada az kalsın bıçağını kıracaktı.

Ayaküstü ettiği bu hafif kahvaltı sırasında denizin üzerinde garip bir uğultu duydu ve o tarafa baktı.

Her çeşit martıdan oluşan bir sürü, kanat çırparak, dalaşarak, bağırarak, gaklayarak alçak kayalardan birine yöneliyordu. Hepsi gürültüyle aynı noktayı eşeliyordu. Gagalardan ve perdeli ayaklardan oluşan bu kalabalık bir şeyi yağmalıyordu.

Bu şey Gilliatt'ın sepetiydi.

Rüzgârın sivri bir kayaya uçurduğu sepet orada parçalanmış, kuşlar hemen tepesine üşüşmüştü. Gagalarında bir şeylerin parçasını almış götürüyorlardı. Gilliatt uzaktan füme sığırını ve kurutulmuş balığını gördü.

Kuşlar da kendi aralarında mücadele ediyordu. Onların da misillemeleri vardı. Gilliatt onların barınaklarına el koymuş, onlar da yiyeceklerine el koymuştu.

9
Sığ Kayalık ve Ondan Yararlanma Usulü

Bir hafta geçti.

Yağmur mevsiminde olunsa da yağmur yağmıyor, bu da Gilliatt'ı çok sevindiriyordu.

Zaten giriştiği iş, en azından görünürde insan gücünü aşıyordu. Başarı gerçeklikten o kadar uzaktı ki, bu girişim çılgıncaydı.

Peş peşe gelen işlerde engeller ve tehlikeler ortaya çıkar. Sonunun nasıl kötü biteceğini görmek için sırf başlamak yeter. Her başlangıç direnir. Atılan ilk adım acımasız bir habercidir. Karşılaşılan zorluk bir diken gibi batar.

Gilliatt derhal, karşılaşacağı engelleri düşünmeye başladı.

Dörtte üçü kayaların arasına sıkışmış olan Durande'ın makinesini çıkarmak, böyle bir yerde, böyle bir mevsimde, böyle bir kurtarma harekâtına biraz da olsa başarı şansıyla girişmek için çok sayıda insan gerekiyordu, Gilliatt yalnızdı; doğramacılıkta ve makine yapımında kullanılan tüm aletler gerekiyordu, Gilliatt'ın bir testeresi, bir baltası, bir makası ve bir çekici vardı; iyi bir işlik ve iyi bir barınak gerekiyordu, Gilliatt'ın çatısı bile yoktu; erzak ve öteberi gerekiyordu, Gilliatt'ın ekmeği bile yoktu.

Bu ilk hafta boyunca, Gilliatt'ın sığ kayalıkta çalıştığını gören biri onun ne yapmak istediğini anlayamazdı. Ne Durande ne de iki Douvre için uğraşır görünüyordu. Kör kayalıklardaki bir şeyle ilgileniyor, enkazdan küçük bir şeyler kurtarmaya girişmiş gibiydi. Kazanın kayalıklara paylaştırdıklarını toplamak için suların çekilmesinden yararlanıyordu. Denizin buraya attığı yırtık yelken parçalarını, halat uçlarını, demir aksamları, ambar kapaklarını, parçalanmış borda kaplamalarını, kırılmış direkleri, orada bir kalası, şurada bir zinciri, orada bir makarayı toplamak için bir kayadan diğerine gidiyordu.

Aynı zamanda sığ kayalığın girinti çıkıntılarını inceliyordu. Hiçbiri yerleşilecek gibi değildi, gece Büyük Douvre'un çatısında yerleştiği iki taşın arasında üşümüş olan ve daha iyi bir barınak bulmayı uman Gilliatt bu durum karşısında büyük bir hayal kırıklığı yaşamıştı.

Bu yarıklardan ikisi yeterince genişti; doğal kaya zemin neredeyse her yanda eğimli ve orantısız olmasına rağmen, ayakta durulabiliyor ve üzerinde yürünebiliyordu. Yağmur ve rüzgâr orada işlerini kolayca görebiliyordu ama suların en yükselmiş hali bile onlara ulaşamıyordu. Küçük Douvre'un hemen yanında ve her an ulaşılabilecek bir noktadaydılar. Gilliatt birini depo, diğerini demirhane olarak kullanmaya karar verdi.

Toplayabildiği kadar miyama ve kalçeta topladı ve bunları kullanarak enkaz parçalarını demetler halinde bağladı, yelken kumaşlarından da bohçalar yaptı, hepsini balyalar haline getirdi. Bunları özenle bağlayarak sağlamlaştırdı. Yükselen su bu balyaları yüzdürdükçe onları sığ kayalıklardan deposuna kadar götürüyordu. Bir kayanın oyuğunda, en kalın kalas parçalarını bile çekebileceği bir vento buldu. Aynı şekilde denizden de, kör kayalıkların arasına dağılmış çok sayıda zincir çıkardı.

Gilliatt bu zahmetli çalışmada hayretler uyandıracak kadar dirençliydi. İstediği her şeyi yapıyordu. Bir karıncanın hırsına hiçbir şey direnemez.

Haftanın sonunda, Gilliatt bu granitten hangarda fırtınanın şekilsizleştirdiği tüm yıkıntıları düzene sokmuştu. Kuntralar bir köşede ve iskotalar diğer köşedeydi; borinalar kandilisalarla bir arada değildi; kaz boyunları delik sayısına göre düzenlenmişti; kırılmış çapaların anelelerinden özenle sökülmüş anele bağları düzgün çileler haline getirilmişti; makarası olmayan boğatalar palangalardan ayrı yerleştirilmişti; armadora çelikleri, mandagözleri, kıç ıstralyalar, cirganalar, mauno praçolları, gargari halatları, kilitli bastikalar, kamçılar,

koçboynuzları, trusalar, bosalar, bumbalar, tamamen hasar görmeyenleri farklı bölmelere konulmuştu; ahşap doğramaların tamamı, çapraz kemerler, postalar, vardavelalar, destemonalar, çalparalar, direk destekleri, dalga siperlikleriyle ayrı bir yere yığılmıştı; dış kaplamaların parçaları mümkün olduğu her seferinde birbirine uydurulup iç içe geçirilerek yerleştirilmişti; camadan kalçeteleri ile mürsüle kalçeteleri, kardelenalar ile yomalar, katranlı ve katransız iplerin makaraları, ağız kuşağı ile güvertenin parçaları birbirine karışmıyordu; Durande'ın gabya çarmıkları ile rili çarmıklarını destekleyen *catharping* iplerine de bir köşe ayrılmıştı. Her kalıntının bir yeri vardı. Kazadan geriye kalan her şey sınıflandırılmış ve etiketlenmişti. Kargaşanın dükkâna dizilmiş hali gibiydi.

İri taşlarla sabitlenmiş bir flok yelkeni, delik deşik de olsa yağmurun vereceği hasarı engelliyordu.

Durande baş kısmı ne kadar kırık dökük olursa olsun, Gilliatt üçer makaralı iki mataforayı kurtarmayı başarmıştı.

Cıvadrayı buldu ama tiringa halatlarını çözmekte çok güçlük çekti; bunları alışıldığı üzere kuru havada ve ırgat yardımıyla doladıkları için sıkıca yapışmışlardı. Yine de koca halat işine çok yarayacağından Gilliatt onu söktü.

Alçalan denizin ortaya çıkardığı bir kör kayalığın oyuğunda takılı kalmış olan küçük çapayı da aynı şekilde topladı.

Kazadan önce Tangrouille'nin kamarası olan yerde bulduğu bir tebeşir parçasını da özenle sakladı. İşaretler koymak gerekebilirdi.

Deriden bir yangın kovası ve iyi durumdaki bir sürü gerdel, gerektiğinde kullanılacaklar listesini tamamlıyordu.

Durande'a yüklenmiş taşkömüründen arta kalan ne varsa depoya taşıdı.

Bu sekiz günlük enkaz kurtarma çalışması tamamlanmıştı, enkaz temizlenmiş ve Durande hafiflemişti. Enkazın içinde sadece makine kaldı.

Bordanın baş omuzlukları artık geminin iskeletini hiç yormuyor, bir kaya çıkıntısı tarafından desteklendiği için fazla bir gerilim olmadan rahatlıkla asılı kalıyordu. Zaten bunların yüzeyi genişti ve taşınması zordu, depoda yer bırakmazdı. Oradaki borda kaplamasının görünümü bir salı andırıyordu.

Gilliatt onu olduğu yerde bıraktı.

Bu zahmetli çalışma sırasında derin düşüncelere dalmış gibi görünen Gilliatt, Durande'ın "bebeğini"[3] bulamadı. Dalganın bir daha geri getirmemek üzere sürüklediği parçalardan biriydi o.

Gilliatt onu yeniden bulabilmek için, ihtiyacı olmasa iki kolunu da feda ederdi.

Deponun girişinde ve dışarıda olmak üzere iki yığın görülüyordu, demir yığını dövülmek için, tahta yığını yakılmak için elverişliydi.

Gilliatt gün doğarken çalışmaya başlıyor, uyku saatleri dışında bir an bile dinlenmiyordu.

Sağda solda uçuşan karabataklar onun çalışmasını izliyorlardı.

10
Demirhane

Depo tamamlanınca Gilliatt demirhaneyi hazırladı.

Gilliatt'ın seçtiği ikinci yarık yeterince derindi, uzun ve dar bir geçide benziyordu. Önce oraya yerleşmeyi düşündü ama hiç durmadan esen poyraz o kadar inatçıydı ki orada kalmaktan vazgeçti. Rüzgârın bu körüğü aklına bir demirhane düşürdü. Bu mağara, odası olamayacaksa atölyesi olacaktı. Engelden yararlanmak, zafere yönelik önemli bir adımdır. Rüzgâr Gilliatt'ın düşmanıydı, Gilliatt onu hizmetkârı yapmaya girişti.

---

3 Bkz. Birinci Kitap, Bölüm X.

Her şeye uygun, hiçbir işe yaramaz; bazı insanlar için söylenen bu sözler kayanın oyukları için de geçerlidir. Sundukları şeyi vermezler. Bir kaya oyuğu banyodur ama suyu sadece bir çatlaktan verir; bir diğeri odadır ama tavanı yoktur; bir diğeri yosundan bir yataktır ama ıslaktır; bir diğeri koltuktur ama taştandır.

Gilliatt'ın hazırlamak istediği demirhanenin taslağını doğa çizmişti ama bunu hayata geçirmek, bu mağarayı bir laboratuvara dönüştürmek kadar çetin ve zorlu bir iş olamazdı. İçi huni biçiminde oyulmuş ve dışarıya açılan dar bir yarık bırakan üç dört geniş kaya sayesinde, tesadüf orada geniş ve biçimsiz bir körük oluşturmuştu ama bu körük, her soluğunda doksan sekiz bin parmak hava basan on dört ayak uzunluğundaki eski demirci körüklerinden daha farklı bir güçtedir. Burada durum farklıdır. Fırtınanın boyutları hesaplanamaz.

Bu aşırı güç ciddi bir sıkıntıydı; esintiyi bir düzene almak güçtü. Mağaranın iki olumsuzluğu vardı: Hava ve su boydan boya geçiyordu.

Dalga değildi bu; bir selin değil de sızıntının neden olduğu sürekli bir akıntı vardı.

Yüksekliği yüz ayağı bulabilen dalgalar sığlıkta sürekli kırılırken, kayalıkların oyuğa hâkim durumdaki yüksek kısımlarındaki doğal bir fıçıyı deniz suyuyla doldurmuştu. Bu deponun fazla suyu, biraz arkada, yamaçta dört beş kulaç yükseklikten ve yaklaşık bir parmak genişliğinde dökülüyordu. Buna bir miktar da yağmur suyu ekleniyordu. Ara sıra geçen bir bulut, bu tükenmek bilmeyen ve her zaman taşan depoya bir sağanak boşaltıyordu. Suyun tadı buruktu, içilemezdi ama tuzlu olsa da berraktı. Suyun saçlardan akmasındaki gibi bir zarafetle süzülüyordu yosun demetlerinden.

Gilliatt rüzgârı denetim altına almak için bu sudan yararlanmayı düşündü. Biri açmalı-kapamalı olmak üzere iki

üç ahşap kanal kaba bir işçilikle hızlıca hazırlanıp bir huni meydana getirilecek, bunun da altına hazne işlevi görmesi için, kaidesi ve karşı ağırlığı olmayan geniş bir gerdel konacaktı. Daha önce de değimiz gibi biraz demirci biraz da mühendis olan Gilliatt, günümüzde Cagniard körüğü kadar mükemmel değilse de eskiden Pireneler'de "av borusu" denen kadar da ilkel olmayan bu aleti, yukarısında bir ağız ve altında da emme delikleriyle demirci körüğünün yerini tutacak biçimde hazır etti.

Yanında çavdar unu vardı, ondan zamk yaptı; beyaz halatı vardı, ondan kıtık yaptı. Bu kıtık, zamk ve birkaç tahta parçasıyla kayalığın bütün yarıklarını kapattı ama Durande'da bulduğu ve işaret çakalozunu doldurmada kullanılan bir barut çubuğu parçasından da hava lülesi iliştirdi. Gilliatt'ın demir ocağını koyduğu geniş bir taşa doğru bakan bu hava lülesi yatay duruyordu. Halat ipinden yapılmış bir tıpa, gerektiğinde deliği kapatıyordu.

Gilliatt daha sonra bu ocağı kömür ve odunla doldurdu, çakmaktaşını kayaya çarparak bir avuç kıtığa kıvılcım düşürdü, yanan kıtıkla odunu ve kömürü ateşledi.

Körüğü denedi. Mükemmel çalışıyordu.

Gilliatt havanın, suyun ve ateşin hâkimi olarak Cyklops'un gururunu hissetti.

Havanın hâkimi olarak rüzgâra âdeta bir akciğer vermiş, granitin içine bir solunum aygıtı yerleştirmiş ve güçlü bir körük yapmıştı. Suyun hâkimi olarak, küçük çağlayanı "av borusundan" aşağı inen suya dönüştürmüştü. Ateşin hâkimi olarak, sular altındaki bu kayadan alevler fışkırtmıştı.

Oyuğun neredeyse tamamının üstü açık olduğu için, duman dik yamacın yüzeyini karartarak kolayca dağılıyordu. Sonsuza dek köpüklerle iç içe olmak üzere ortaya çıkmış gibi görünen bu kayalar şimdi kurumla tanışmıştı.

Gilliatt, şöyle kocaman bir tahıl tanesini andıran, örs olarak da istenen şekle ve boyuta hemen hemen uyan iri bir

kaydırak taşını kullandı. Böyle bir örsle demir dövmek çok tehlikeli bir yöntemdi, parçalara ayrılabilirdi. Yuvarlak olan ve sivri bir şekilde sonlanan bu kütlenin bir ucu, örsün koni şeklindeki ucunun yerini tutabilirdi ama piramit şeklindeki öbür uç eksikti. Mağaralarda yaşayan insanlığın eski çağlardan kalma örsüydü. Dalgaların parlattığı yüzeyi neredeyse çelik kadar sertti.

Gilliatt kendi örsünü getirmediğine pişman olmuştu. Fırtınanın Durande'ı ikiye böldüğünü bilmediği için doğramacının çantasını ve genellikle ön sintinede duran tüm alet edevatı bulacağını ummuştu. Oysa dalgalar özellikle ön tarafı alıp götürmüştü.

Gilliatt'ın sığ kayalıkta kullanacağı iki mağara birbirine komşuydu. Gün bitip akşam olduğunda, Gilliatt suda yumuşamış bir parça bisküviyi, bu kayalıklardaki mümkün tek av olarak bir denizkestanesi veya keşiş yengeci yiyor, düğümlü ip gibi titrer halde yatmak için Büyük Douvre'daki kulesine çıkıyordu.

Gilliatt'ın kafasındakine benzer bir soyutlama tarzı, meşguliyetinin son derece maddi olan temelleri nedeniyle daha da artıyordu. Aşırı dozda gerçeklik ürkütür. Sayısız ayrıntısı olan bedensel gayreti, orada bulunmasının ve yaptığını yapmasının şaşkınlığından hiçbir şey eksiltmiyordu. Bedensel yorgunluk genellikle insanın ayağını yere bastırır ama Gilliatt'ın giriştiği işin ilginçliği, onu ideal bir hayal âleminde tutuyordu. Bazı anlarda çekiç darbelerini bulutlara indirirmiş gibi hissediyordu. Başka zamanlarda, aletleri ona silahmış gibi görünüyordu. Bastırdığı ve öngördüğü gizli bir saldırıya maruz kalmış gibi hissediyordu. Katranlanmamış halat örmek, bir yelkenden flasa çıkarmak, iki kalası payanda kemeriyle birleştirmek, bunlar savaş makinesi imal etmek gibiydi. Bu kurtarma işleminde gösterilmiş binlerce özen, kendini pek fazla gizlemeyen ve son derece şeffaf olan akıllıca saldırılara karşı alınan tedbirlere benziyordu sonun-

da. Gilliatt düşüncelerini ifade edecek sözcükleri bilmese de düşüncelerini seziyordu. Kendini işçi gibi hissetmesi giderek azalırken, vahşi hayvanlarla dövüşen bir gladyatör gibi hissetmesi artıyordu.

Orada bir hayvan terbiyecisi gibiydi. Bunu neredeyse anlamıştı. Zihni için garip bir genişlemeydi.

Ayrıca, boşa harcanmış emeğin, onu göz alabildiğine çevreleyen manzarası vardı. Güçlerin sonsuzluk ve sınırsızlık içinde yayıldığını görmek kadar sarsıcı bir şey olamaz. Hedefler aranır. Sürekli hareket halindeki uzay, yorulmak bilmez sular, işleri başlarından aşkın gibi görünen bulutlar, büyük ama belirsiz bir çaba, tüm bu çırpınma, bir sorundur. O sürekli sarsıntı ne işe yarar? O boralar neyi inşa eder? Fırtınanın o şiddeti, o hıçkırıkları, o ulumaları neyi yaratır? Bu uğultu neyle meşguldür? Bu soruların gelgitleri denizin yükselip alçalması gibi sonsuzdur. Gilliatt ne yaptığını biliyordu ama etrafını saran enginliğin hareketliliği onu bu soruların gizemiyle kemiriyordu. Gilliat, çevresindeki şeylerin baskı ve nüfuzunun emrettiği o bilinçsiz, şiddetli ve istemsiz göz kamaşması nedeniyle, denizin bir işe yaramayan olağanüstü emeğini hülyasında kendi emeğiyle birleştiriyordu. Gerçekten de orada olup da bu çalışkan dalgaların ürkütücü gizemine kapılmamak, onu düşünmeye dalmamak mümkün müydü? Dalganın titreşmesinde, köpüğün taşkınlığında, kayanın algıyla seçilemeyen yıpranışında, dört rüzgârın kendilerini çılgınca tüketişlerinde, düşüncelere dalınabildiği ölçüde dalıp gitmemek mümkün müydü? Dipsiz okyanus, Danaos kızı[4] bulutlar, sonsuz bir döngüde hiçbir şey adına bunca zahmet, düşünce için ne dehşet vericidir!

Hayır, hiçbir şey adına değil. Ey Meçhul, bunun nedenini sadece sen bilirsin.

---

4 Danaos'un kızları. Kocalarını öldürdükleri için dibi delik bir fıçıyı doldurmaya mahkûm edilmişlerdir. (ç.n.)

11
Keşif

İnsanlar bazen kıyıya yakın bir sığlığa uğrar ama denizin ortasındaki bir sığlığa asla uğramazlar. Oraya neden gidilecektir ki? Bir ada değildir. Ne yiyecek, ne ağaç, ne meyve, ne otlak, ne hayvan, ne içecek su kaynağı vardır. Issızlıktaki çoraklıktır. Bir kayadır sadece, zirvesi suyun dışına taşmış, sivriltileri suyun altında kalmış. Orada enkazdan başka bir şey bulunamaz.

Kadim denizci dilinde *münzevi* denen bu tür kayalıklar söylediğimiz gibi garip mekânlardır. Deniz orada tek başınadır. İstediğini yapar. Karaya ait hiçbir hayat belirtisi onu endişelendirmez. Deniz insandan ürker; ona güvenmez, ne olduğunu, ne yaptığını ondan gizler. Sığ kayalıkta güvendedir; insan oraya gelmeyecek, dalgaların monoloğu kesintiye uğramayacaktır. Sığ kayalıkla uğraşır, yaralarını sarar, sivri noktalarını keskinleştirir, tımar eder, yeniler, iyi durumda olmasını sağlar. Kayayı delmeye girişir, yumuşak taşları ufalar, sert taşı aşındırır, etini alır, kemiğini bırakır, eşeler, otopsi yapar, delikler açar, kanallar açar, körbağırsakları birbiriyle buluşturur, kayalığı hücrelerle doldurur, tastamam süngeri taklit eder, içini oyar, dışını yontar. Ona ait bu gizemli dağda mağaralar, mabetler, saraylar yapar; dalgalanırken ısıran otlardan ve kökü olan canavarlardan oluşan, bilinmedik, iğrenç ve muhteşem bir bitki örtüsü vardır. Bu korkunç heybeti suyun gölgesinde gizler. Yalıtılmış sığ kayalıkta kimse onu gözetlemez, ihbar etmez, rahatsız etmez; insanın ulaşamayacağı gizemli yanını orada kolayca geliştirir. Canlı ve dehşet verici salgılarını oraya bırakır. Denizin bilinmeyen her şeyi oradadır.

Çıkıntılar, uçlar, diller, kör kayalar, sığlıklar, sığ kayalar, ısrar ediyoruz ki gerçek yapılardır. Jeolojik oluşum okyanus oluşumuyla kıyaslandığında pek de önemli değildir. Sığ kaya-

lıklar, dalgalara ait bu evler, köpüklere ait bu piramitler ve bu yer altı mezarları, bu kitabın yazarının bir yerlerde Doğa Sanatı olarak adlandırdığı esrarengiz bir sanatın eseridir ve muhteşem bir tarzdadır. Bu tarzda tesadüf istenmiş gibidir. Bu yapılar çokbiçimlidir. Bir polip öbeğinin karmaşasını, katedralin haşmetini, pagodanın aşırılığını, dağın cüssesini, mücevherin zarafetini, mezarın dehşetini barındırırlar. Yabanarısı kovanındaki gibi petekleri, hayvan sirkindeki gibi kafesleri, köstebek yuvasındaki gibi tünelleri, hapishanedeki gibi zindanları, bir savaş alanındaki gibi pusuları vardır. Kapıları vardır ama giriş engellenmiştir, sütunları vardır ama budanmıştır, kuleleri vardır ama eğiktir, köprüleri vardır ama yıkılmıştır. Göz göz bölmeleri aman vermez; oraları sadece kuşlar ve balıklar içindir. Geçilemez. Mimari çehresi dönüşür, düzensizleşir, statiğin yasalarına uygundur, statiğin yasalarına aykırıdır, kopuverir, kesiliverir, taç kemer olarak yeniden başlar, baştaban biçiminde sona erer; bloklar üst üstedir, Enkelados[5] duvarcıdır. Olağanüstü bir dinamik, orada, çözdüğü sorunlarını sergiler. Bingili kubbeleri ürkütücü ve tehditkârdır ama yıkılmaz. Bu başdöndürücü yapıların ayakta nasıl durduğu bilinmez. Her yanda bir çekülden kaçış, bir dizi bindirme, boş alan, akıl almaz asıltılar. Bu Babil Kulesi benzerinin yasası yoktur; şu olağanüstü mimar, Meçhul, hiçbir şeyi hesaplamaz ve her işi başarır. Karmakarışık inşa edilmiş kayalıklar devasa bir abide oluşturur; hiçbir mantık yoktur, engin bir denge vardır. Sağlamlığın ötesinde bir şeydir, sonsuzluktur ve aynı zamanda da karmaşadır. Dalgaların uğultusu granitin içindedir sanki. Bir sığ kayalık, taşlaşmış bir fırtınadır. Her an yıkılan ve hep ayakta duran bu vahşi mimari kadar zihni coşturan başka bir şey yoktur. Orada her şey birbirine yardım eder, birbirini engeller. Yeryüzünün hatlarının mücadelesi bir yapının inşasıyla sonuçlanmıştır; okyanusun eski hasmı kasırgayla yaptığı işbirliği görülür.

---

5 Mitolojide Satürn'ün oğlu, Titan. Gökten yeryüzüne düşmüştür, gökyüzüne çıkmaya çalışır. (ç.n.)

Bu mimarinin ürkütücü başyapıtları vardır. Douvre kayalıkları onlardan biridir.

Deniz bu kayalıkları olağanüstü bir aşkla inşa etmiş, hırçın suların yalamasıyla mükemmelleştirmişti. Oyuklarla doluydu, mide bulandırıcı, hain ve kasvetliydi.

Suların ulaşılamaz derinliklerine doğru dallanıp çatallanan oyuklardan ibaretti dolaşım sistemi. Bu içinden çıkılmaz sistemin tüm yarık ve oyukları deniz alçaldığında su yüzünde kalıyordu. Ölümcül tehlikeleri göze almadan girilemezdi.

Gilliatt kurtarma çalışmasının ihtiyaçları için bu mağaraları incelemeliydi. Hepsi korkunçtu. Bu mahzenler, iki Douvre'un arasına nakşedilmiş o mezbaha ve kasap dükkânı görüntüsünü okyanusun o abartılı boyutlarıyla sergiliyordu. Buraları görmeyenler, bu türden oyuklarda granitin ebedî duvarına doğanın işlediği o ürkütücü freskler hakkında bir yorum yapamaz.

Bu amansız mağaralar sinsiydi, orada oyalanmamak gerekiyordu. Yükselen denizle tavanlarına kadar doluyorlardı.

Kabuklular ve diğer deniz canlıları bolca bulunurdu.

Tonozlarının dibinde güzelce yuvarlatılmış kaydırak taşları yığınlar halindeydi. Bunlardan çoğu bir tondan ağırdı. Boyut ve renk çeşit çeşitti; birçoğu kanlıymış gibi görünüyordu. Tüylü ve yapışkan suyosunlarıyla kaplı olan bazıları, kayalığı araştıran iri yeşil köstebeklere benziyordu.

Bu mağaralardan birçoğu aniden yarım kubbe şeklinde sonlanıyordu. Gizemli bir dolaşım sisteminin atardamarı olan diğer oyuklar kayalığın içine doğru siyah kıvrımlar halinde uzanıyordu. Bunlar derin deniz uçurumunun sokaklarıydı. Hiç durmadan daralan bu yarıkların arasından bir insanın geçmesi mümkün değildi. Bir meşale orada ıslak bir karanlığı gösteriyordu.

Etrafı araştıran Gilliatt bir keresinde bu yarıklardan birine daldı. Suların çekilmiş olması buna izin veriyordu. Sakin ve güneşli bir gündü. Denizde, tehlike oluşturacağından endişe duyulacak hiçbir hareketlilik yoktu.

Gilliatt'ı bu araştırmalara, demiştik ya, iki zorunluluk itiyordu: kurtarma çalışmaları için işe yarayacak kalıntıları aramak ve yemek için yengeç veya kerevit bulmak. Douvre'daki kabuklular ona yetmemeye başlamıştı.

Yarık çok dar ve geçiş neredeyse imkânsızdı. Gilliatt biraz ötede bir aydınlık görüyordu. Çabaladı, elinden geldiğince eğilip büküldü ve mümkün olduğunca ileri atıldı.

Hiç farkında olmadan tam da Clubin'in Durande'ı sürüklediği sivriltideki kayalığın içine girmişti. Dıştan sarp ve ulaşılamaz görünen kayanın içi boştu. Dehlizleri, kuyuları ve bir firavun mezarına benzeyen bölmeleri vardı. Burası, yorulmak bilmeyen denizin aşındırdığı labirentlerin en karmaşık olanıydı.

Denizin altındaki bu dallanıp budaklanma, kimisi su seviyesine açılmış kimisi de görünmeyen derin huniler biçimi almış olan birçok ağzı sayesinde okyanusun enginliğiyle temas kuruyordu.

Gilliat, Clubin'in hemen yakınlarda denize atladığını bilmiyordu.

Gilliatt, timsahtan korkmayı gerektirmeyen bu timsah misali çatlakta kıvrılıyor, sürünüyor, alnını duvara çarpıyor, iki büklüm oluyor, tekrar doğruluyor, kayan ayağını tekrar bir köşeye koyuyor, güçlükle ilerliyordu.

Dar yol yavaş yavaş genişledi, hafif bir aydınlık belirdi ve Gilliatt aniden olağanüstü bir mağaraya girdi.

12
Deniz Altındaki Bir Yapının İçi

Bu hafif aydınlık tam zamanında gelmişti.

Gilliatt bir adım daha atsa belki de dipsiz bir suyun içine düşecekti. Bu mağara suları, sıklıkla en iyi yüzücülerin bile kalakalacağı kadar dondurucuydu ve aniden felç edebiliyordu.

Ortalarında sıkışıp kalınan sarp yüzeylere tutunup yukarı çıkmanın olanağı yoktu.

Gilliatt olduğu yerde durdu. İçinden geçtiği yarık, yalçın kayalıkta cumbayı andıran dar ve yapışkan bir çıkıntıya açılıyordu. Sırtını duvara dayayan Gilliatt etrafına baktı.

Büyük bir mahzendeydi. Başının üstünde, kocaman bir kafatasının alttan görünüşüne benzeyen bir şey vardı. Bu kafatası henüz açılmıştı sanki. Kayalığın sular damlayan yarıklarının tonoza kazandırdığı görünüm liflerin tel tel ayrılmasını ve kafatasının zikzak sütürlerini andırıyordu. Tavan olarak taş, zemin olarak su vardı; mağaranın dört duvarı arasına sıkışan dalgalar titreyen geniş döşeme taşlarına benziyorlardı. Mağaranın her yanı kapalıydı. Tek bir çatı penceresi, tek bir mazgal yoktu; duvarda tek bir gediğe, tonozda tek bir gediğe rastlanmıyordu. Bütün bunları, aşağıdan suyun içinden gelen, anlaşılmaz ve kasvetli bir ışıltı aydınlatıyordu.

Dehlizde karanlıktaki yürüyüşü sırasında gözbebekleri genişleyen Gilliatt her şeyi bu alacakaranlıkta görüyordu.

Jersey'deki Plémont mahzenlerine, Guernsey'deki Creux-Maillé'ye, kaçakçıların mallarını bırakmalarından dolayı Serk'te Dükkânlar olarak anılan mahzenlere birçok kez gitmişti; o muhteşem inlerden hiçbiri, bu yer altı ve diğer bir deyişle su altı bölmesiyle mukayese edilemezdi.

Gilliatt'ın karşısında gördüğü şey, suların altındaki bir tür kemerdi. Dalgaların şekillendirdiği bu gotik kemer, uzun ve siyah dikmelerinin arasında ışıldıyordu. Açık denizin aydınlığı mağaraya işte bu su altındaki saçaktan giriyordu. Suyun yutmasından kaynaklanan garip bir aydınlıktı.

Bu aydınlık, suyun altında büyük bir yelpaze gibi genişliyor ve kayalığa yansıyordu. Dipteki alacakaranlığı uzun şeritler halinde kateden bu ışıklar bir girintiyi aydınlatıp diğerini karanlıkta bırakırken cam yüzeylerden yansıyormuş

gibiydi. Bu mahzende ışık vardı ama meçhul bir ışıktı. Bu aydınlıkta bizim ışığımıza benzeyen bir şey yoktu. İnsan kendini başka bir gezegene sıçramış gibi hissedebilirdi. Bu ışık bir muammaydı; âdeta bir sfenksin gözbebeğinin tirşe renkli ışıltısı gibiydi. Bu mağara, heybetli ve muhteşem bir kafanın içi gibi görünüyordu; tonoz kafatası ve kemer ağızdı, göz delikleri eksikti. Gelgitleri yutan ve geri çıkaran, gündüz dışarıya açık olan bu ağız ışığı içiyor ve kederi kusuyordu. Kimi akıllı ve habis canlılar da böyledir. Deniz suyunun camdan tabakasıyla örtülü bu ağızdan giren güneş ışığı Aldebaran'ınkine[6] benzer bir yeşile dönüyordu. Bu sıvı ışığın kapladığı su, eriyen bir zümrüdü andırıyordu. Görülmemiş zariflikteki bir gök zümrüt rengi tüm mağarayı hafifçe boyuyordu. Tonoz, beyni andıran lobları ve yukarıya doğru sinirlerin yayılmasını andıran dağılımıyla bir krizopraz taşının dingin yansımasına sahipti. Dalgaların tavana yansıyan hareleri art arda bir görünüp bir kaybolurken, yaldızlı ilmekleri gizemli bir dansla genişliyor ve daralıyor, daralıyor ve genişliyordu. Tayf izlenimi veriyordu orası; zihin, canlı ateşin bu muhteşem ağını böylesine sevinçli kılanın hangi av veya hangi beklenti olduğunu sorabilirdi kendi kendine. Tonozun kabartılarında ve kayanın girinti çıkıntılarında asılı duran uzun ve zarif deniz bitkileri, köklerini muhtemelen granit yoluyla yukarıdaki bir su katmanında yıkarken, uçlarından inci gibi su damlaları döküyorlardı. Bu inciler çukura indiğinde hafif ve tatlı bir ses çıkarıyordu. Böylesi bir manzaranın uyandırdığı izlenim tasvir edilemezdi. Daha çekici bir şey düşünülemez, daha kasvetli bir şeye rastlanamazdı.

Burası, halinden memnun Ölüm'ün kimbilir hangi sarayıydı.

6 Boğa takımyıldızının en parlak yıldızı. (ç.n.)

13
Orada Apaçık Görülen ve Hayal Meyal Seçilen

Körleştiren bir karaltı, işte bu mekânın şaşırtıcılığı buradaydı.

Bu mağarada denizin çalkantısı hissediliyordu. Dıştaki salınım, içerideki su tabakasını bir solunum aygıtının düzeninde şişiriyor, ardından alçaltıyordu. Sessizce inip kalkan bu dev yeşil diyaframda gizemli bir ruh olduğu düşünülebilirdi.

Su olağanüstü bir şekilde berraktı ve Gilliatt farklı derinliklerde, su altında kalmış blokları, gitgide daha da koyulaşan yeşil renkteki çıkıntılı kaya yüzeylerini seçebiliyordu. Bazı karanlık oyukların dibine ulaşmak imkânsızdı.

Su altı saçaklarının iki yanında yer alan ve karaltılarla iç içe duran basık kemer kalıpları, ortadaki mağaranın yan girişi gibi duran ve belki de sular iyice alçaldığında erişilebilecek olan oyukları ele veriyordu.

Bu girinti çıkıntıların dar veya geniş açılı ama eğimli tavanları vardı. Denizin eşelemesiyle çıplak kalmış birkaç ayak büyüklüğündeki kumluklar bu eğimlerin altında uzanıyor ve gözden kayboluyordu.

Sağda solda boyları bir kulaçı aşan otların sudaki dalgalanması rüzgârda salınan saçları andırıyordu. Deniz yosunu ormanları hayal meyal seçilebiliyordu.

Mağaranın suyun dışında veya içinde kalan tüm duvarları, baştan aşağı, tonozdan başlayıp gözden uzaklaştıkları noktaya kadar, insanın gözüne nadiren çarpan ve eskilerin İspanyol denizcilerinin *praderias del mar*[7] dediği o olağanüstü okyanus çiçekleriyle kaplıydı. Zeytin yeşilinin tüm nüanslarını barındıran gürbüz bir yosun tabakası granitin kabartılarını gizliyor ve olduğundan büyük gösteriyordu. Tüm çıkıntılardan balıkçıların barometre niyetine yararlandıkla-

7 Deniz çayırları. (ç.n.)

rı, ince kayışları andıran yosunlar fışkırıyordu. Mağaranın belli belirsiz esintisi bu ışıltılı şeritlere hareket katıyordu.

Bu bitki katmanlarının altında, okyanusun mücevher kutusunun nadir rastlanan harikaları olan fildişleri, deniz salyangozları, şeytanminareleri, boynuzlu kasklar, purpuralar, borular, denizminareleri bazen gizleniyor, bazen de kendilerini gösteriyorlardı. Mikroskobik kulübelere benzeyen limpetler kayanın her yanına tutunuyor ve oluşturdukları köylerin sokaklarında denizin bokböcekleri olan kitonlar geziniyordu. Yassı çakılların güçlükle girebildikleri bu mağaraya kabuklular sığınıyordu. Her yanları işlemelerle ve şeritlerle kaplı büyük senyörler olan kabuklular, çakıltaşı ailesinin kaba ve görgüsüz yakınlaşmalarından uzak dururlar. Su altındaki kimi noktalarda kabukluların oluşturduğu bu öbekler, denizin tüm tonlarını yansıtan firuzeleri, sedefleri ve altın yaldızları taşıyan ve söze sığmayan parıltılar saçıyordu.

Mağaranın çeperinde, muhteşem ve ilginç bir bitki, yosundan örtüye su kesiminin biraz üstünde bir kenar süsü gibi bağlanıyor, yan yana devam ettikten bir süre sonra onu sonlandırıyordu. Bu lifli, gür, inanılmaz derecede büklüm büklüm ve rengi siyaha çalan bitki, her yanı azur taşı rengindeki küçük çiçeklerle kaplanmış dev bir örtü manzarası sergiliyordu. Bu çiçekler suda ışıldıyordu sanki, mavi birer közdüler âdeta. Suyun dışında çiçektiler, suyun altında ise safir; öyle ki mağaranın bu bitkilerle kaplı zeminini basıp yükselirken kayalığı lal rengine bürüyordu.

Denizle yıkanan bu çiçekler, ciğer gibi şişen denizin her kabarışında parıldıyor, her alçalışında sönüyordu; hazin derecede kadere benziyor. Yaşam, soluk alma; ölüm, soluk verme.

Bu mağaranın bir harikası da kayalardan bir kayaydı. Kâh duvar, kâh kemer kalıbı, kâh gemi burnu, kâh gömme ayak işlevi gören bu çıplak kayanın hatları yer yer kabaydı ama hemen yanı başlarında doğanın o çok zarif oymaları

mevcuttu. Çok zeki olan bilmediğimiz bir şey granitin heybetli ahmaklığıyla iç içe geçiyordu. Deniz ne büyük sanatçıydı! Kare kesilmiş ve çeşit çeşit hörgüçle kaplı bir duvar, henüz bitmemiş bir alçak kabartma görüntüsü veriyordu; bu puslu kabartmaya bakarken, Prometheus'un Michelangelo için bir taslak hazırladığı düşünülebilirdi. Devin başlattığı işi, deha birkaç çekiç darbesiyle tamamlayacaktı âdeta. Başka noktalarda kaya bir Sarazen kalkanı gibi altın ve gümüş tellerle süslenmiş veya bir Floransa vazosu gibi savatlanmıştı. Korint miğferine benzeyen, hemen ardından cami kapısındaki arabeskler gibi görünen, ardından gizemli ve imkânsız tırnak izlerini taşıyan runik bir taşı andıran kısımları vardı. Burgulu, kıvrımlı ince dallar gibi olan bitkiler, likenlerin yaldız kaplamalarında kesişiyor, onları filigranlarla kaplıyordu. Bu in, Elhamra Sarayı gibi karmaşıklaşıyordu. Vahşet ile kuyumculuk sanatının, rastlantının heybetli ve düzensiz mimarisinde bir araya gelmesi buydu işte.

Deniz yosunları, granitin kenarlarını köşelerini kadifeyle kaplıyordu. Sarp yamaçlar büyük çiçekli sarmaşıklarla bezeliydi; düşmeyecek kadar becerikli, bu kadar güzel süslendiklerinden dolayı da akıllıydılar sanki. Yapışkanotları tuhaf tutamlarını her fırsatta ve beğeniyle sergiliyordu. Bir mağarada olabilecek tüm zarafet buradaydı. Suyun derinliklerinden gelen, hem denizin loşluğunu, hem de semavi bir ışıltıyı yansıtan bu cennet ışığı, tüm çizgileri zamanının ötesinde bir dokunuşla silikleştiriyordu. Her dalga bir prizmaydı. Nesnelerin silüetleri, bu menevişli titreşmelerin altında, abartılı derecede dışbükey olan merceklerin renk yelpazesine bürünüyor, güneşin tayfları suda dalgalanıyordu. Bu şafak saydamlığının içinde, suya batmış gökkuşağı kesitlerinin eğilip büküldüğü görülür gibi oluyordu. Başka taraflarda, suyun içinde bir tür ayışığı vardı. Tüm bu görkem, artık her neyse, burada amansız ve karanlık bir şey hazırlamak için bir araya gelmiş gibiydi. Bu mağaradaki bu ihtişamdan daha

sarsıcı, daha gizemli bir şey olamazdı. Efsun buranın hâkim notasıydı. Acayip bitkiler ve kayanın biçimsiz katmanlaşması birbirlerine eşlik ediyor, bir uyum yayılıyordu. Vahşi nesnelerin mutlu bir evliliğiydi. Çatallanmalar birbirlerine sıkı sıkıya tutunmuşken âdeta hafifçe dokunuyormuş havası veriyorlardı. Vahşi kayanın ve yabani çiçeklerin okşayışları etkileyiciydi. Heybetli sütunların başlıkları ve bağlanma noktaları, tir tir titreyen narin kırlentler gibiydi, Behemot'ların ayağını perilerin parmakla gıdıklaması düşünülebilirdi; kaya bitkiye destek olurken, bitki de onu canavarın minnetiyle sarmalıyordu.

Birbirlerine gizemli bir biçimde uyum gösteren bu acayipliklerden müthiş bir güzellik doğuyordu. İnsan dehasının eserlerinden hiç de geri kalmayacak kadar muazzam olan doğanın eserleri, mutlağı içerir, etkisi altına alır. Beklenmedik ortaya çıkışları, zihne boyun eğdirir; burada insanın dışında bir kasıt hissedilir ve dehşetin içinden o mükemmelliği birdenbire ortaya çıkardıklarında aklımız başımızdan gider.

Bu meçhul mağara, eğer şöyle diyebiliyorsak, yıldızlararasıydı. Burada en beklenmedik şekilde donakalıyordu insan. Kıyametin ışığı dolduruyordu bu mahzeni. Böyle bir şeyin gerçek olabileceğinden emin olunamazdı. Gözlerin önünde olanaksızla damgalanmış bir gerçeklik vardı. Görülüyor, dokunuluyor, orada olunuyordu, ancak inanması zordu.

Denizin altındaki bu pencereden gün ışığı mı geliyordu? Su muydu bu kasvetli kuyuda çalkalanan? Bu kubbe kalıbı ve sundurmalar, bir mağarayı taklit eden semavi bir bulut muydu? Ayakların altındaki bu hangi taştı? Bu dayanak, ufalanıp buharlaşmayacak mıydı? Hayal meyal seçilen kabukluların oluşturduğu bu mücevherat da neyin nesiydi? Yaşam, dünya, insanlar ne kadar uzaklıktaydı? Karanlıklara karışan bu hayranlık ne anlama geliyordu? Su altındaki otların tatlı endişesine eklenen, eşsiz, neredeyse ilahi bir duygu.

Boyu eninden fazla olan mağaranın ucunda, kesimi ilginç bir şekilde muntazam olan devasa bir taç kemerin altındaki güç fark edilir bir oyuk, in içinde bir tür in ve mabet içinde bir tür kutsal kâse gibiydi; orada bir tapınak perdesi gibi araya giren yeşil renkteki aydınlık bir örtünün arkasında, suyun dışında kalan ve bir sunağa benzeyen, yüzeyleri kare biçimindeki bir taş fark ediliyordu. Su, bu taşı her yandan çevreliyordu. Sanki bir tanrıça iniyordu oradan. İnsan kendini, bu mahzende, bu sunağın üzerinde tamamen düşüncelere dalmış ve bir erkeğin içeri girmesiyle örtünecek semavi çıplaklığı düşlemekten alamıyordu. Bu ilahi mağarayı, içinde bir cisimlenme olmaksızın düşünmek zordu; cisimlenme hayalgücüyle oluşturuyordu kendi kendisini; hayal meyal seçilen omuzlara inen iffetli bir ışık seli, seherle yıkanmış bir alın, görkemli bir yüzün ovalliği, gizemli göğüslerin yuvarlığı, sıkılgan kollar, şafakta çözülmüş saçlar, ilahi bir sisle sarmalanmış olarak beyazın solukluğuyla biçimlenmiş, anlatılamaz kalçalar, nymphe'ye yakışan vücut hatları, bakirenin bakışı, denizden çıkan bir Venus, kargaşadan çıkan bir Havva; işte bu hayale kapılmamak mümkün değildi. Burada bir hayalet olmaması garipti. İçinde yıldız olan çırılçıplak bir kadın muhtemelen az önce bu sunağın üzerindeydi. Tasvir edilemez bir vecd hali yayan bu kaidede ayakta duran capcanlı bir beyazlık düşünülebiliyordu. Zihin, bu mağaranın suskun tapınmasının ortasında, bir Amphitrite, bir Tethys, sevebilen bir Diana, karanlığa dinginçe bakan ve bir ışıltıdan meydana gelen idealin heykeli olarak bir Diana'yı tasavvur edebiliyordu. Ardında o aydınlığı, yıldız bedenin ışık parfümünü bırakan oydu. Göz kamaştırıcı hayalet artık orada değildi; göze görünmez olanın tanıklığı için meydana getirilmiş olan şey artık fark edilmiyordu ama hissediliyordu; şehvet adı verilen o titreme oradaydı. Tanrıça yoktu ama tanrısallık mevcuttu.

Mağaranın güzelliği onun varlığı için hazırlanmışa benziyordu. O tanrıça, o sedefler perisi, o esintiler kraliçesi,

dalgalardan doğan o zarafet nedeniyle, ki en azından böyle tahmin edilebilirdi, o ilahi cisimlenmenin etrafında hiçbir şeyin, saygı anlamına gelen karanlığı ve azamet anlamına gelen sessizliği bozmaması için imanın gereği olarak yer altı mağarası duvarla çevrilmişti.

Doğanın bir tür peygamberi olan Gilliatt karmaşık duygularla düşüncelere dalmıştı.

Aniden, bir metre kadar altında, erimiş bir pırlantayı andıran suyun çekici saydamlığı içinde pek de iyi seçilemeyen bir şey fark etti. Uzun bir paçavra dalgaların salınımıyla hareket ediyordu. Bu paçavrayı dalgalar sürüklemiyor, suda kendi yüzüyordu; bir hedefi vardı, bir yere gidiyordu, hızlıydı. Paçavranın şekli, soytarının sivri külahları olan başlığıyla aynıydı; o pörsük külahları dalgalanıyordu; ıslanması mümkün olmayan bir toz tabakasıyla kaplı gibiydi. Dehşet verici olmaktan öte, iğrençti. Bu nesne bir yanıyla hayaller dünyasına aitti; bir görüntü yanılsaması değilse, bir varlıktı. Mağaranın karanlık köşesine yöneliyordu sanki, orada kaybolacaktı. Onu kaplayan su kütlesi karardı. Bu ürkütücü silüet gözden kaybolup gitti.

II. Kitap

Çaba

1
Her Şeyi Eksik Olanın Kaynakları

Bu mağara insanları kolayca bırakmıyordu. Giriş güç olmuştu, çıkış daha da zahmetliydi. Yine de Gilliatt sıyırdı kendisini ama oraya bir daha girmedi. Aradığı hiçbir şeyi bulamamıştı ve meraklı olmaya zamanı yoktu.

Demirhaneyi hemen faaliyete geçirdi. Eksik olan aletleri kendi üretti.

Yakacak yerine geminin enkazı, motor yerine su, körük yerine rüzgâr, örs yerine bir taş, sanat yerine içgüdüsü, güç yerine iradesi vardı.

Gilliatt bu zorlu işe hararetle atıldı.

Hava da hoşgörülü davranıyormuş gibiydi. Yağmur yağıyordu, gündönümü fırtınası şartları pek azdı. Mart ayı sakin şekilde gelmişti. Günler uzuyordu. Göğün mavisi, enginliğin yumuşakbaşlı hareketliliği, öğle vaktinin dinginliği her türden kötü ihtimali uzaklaştırıyor gibiydi. Deniz neşeliydi güneşin altında. Önceki okşayış ihanetlerin çeşnisidir. Deniz bu okşayışlar konusunda hiç de cimri değildir. Bu kadınla işi olanların, bu gülümsemeye güvenmemesi gerekir.

Hafif bir rüzgâr vardı, hidrolik körük en iyi şekilde çalışıyordu. Rüzgârın fazlası yardımcı olmaktan ziyade can sıkardı.

Gilliatt'ın bir testeresi vardı zaten, kendine bir eğe yaptı; testereyle tahtalara, eğeyle metallere girişti. Ardından bu aletlere demircinin iki elini, kerpeteni ve penseyi ekledi; kerpeten sıkar, pense yönlendirir. Biri yumruğun, diğeri parmağın işlevini görür. Alet takımı bir organizmadır. Gilliatt yavaş yavaş eksikleri tamamlıyor ve takımını oluşturuyordu. Bir parça sac şeritten ocak için saçak yaptı.

Makaraları ayırmaya ve tamirlerine büyük özen gösterdi. Palangaların tornolarını ve dillerini düzenledi. Kırık kirişleri kıymıklardan temizledi ve uçlarını yeniden şekillendirdi; söylediğimiz gibi, marangozluk için gereken ahşaba sahipti. Postalar depolanmış, biçimlerine, boyutlarına ve bir yanda meşeler, öbür yanda köknarlar olmak üzere ağaç cinslerine göre eşleştirilmişti, kavisli postaları dalga siperliği gibi düz olanlardan ayrılmıştı. Bu düzen, onun bazen çok ihtiyaç duyabileceği mesnetlerin ve kaldıraçların güvencesiydi.

Bir palanga kullanmak isteyenlerin kalaslardan ve makaralardan yararlanması gerekir ama bu yeterli değildir, halat da gerekir. Gilliatt urgan ve sırım halatları düzenledi. Yırtılmış yelkenleri güzelce açtı, bunlardan dayanıklı vardamanalar yaptı; bu vardamanalarla urganları uç uca ekledi. Ancak bu sütürler çürümek üzere olduğundan bir an önce kullanmak gerekiyordu. Gilliatt katranı olmadığı için sadece beyaz urgan yapabilmişti.

Halatlardan sonra zincirleri de onardı.

Kaydırak taşından örsün, gerçek örsteki konik ucun yerini tutan yan tarafı sayesinde kaba saba ama sağlam halkalar yaptı. Bu halkalarla kırık zincirleri birbirlerine ekledi.

Tek başına, hiç yardımsız demir dövmek çok büyük zorluktur. Yine de yüzüp yüzüp kuyruğuna gelmişti. Örsünün üzerinde sadece hafif parçaları şekillendirebiliyordu; bir elinde penseyle tutarken öbür elinde çekiçle dövüyordu.

Kaptan köşkünün demir çubuklarını parçalar halinde kesti, her parçanın bir ucunu sivri, diğer ucunu yassı olacak şekilde dövdü ve otuz santim uzunluğunda çiviler imal etti. Tombazda çok kullanılan bu çiviler kayalıklara sabitleme gerektiğinde çok işe yarayacaktı.

Gilliatt bunca çabayı neden harcıyordu? Bunu sonra öğreneceğiz.

Baltasının ağzını ve testeresinin dişlerini birçok kez bilemek zorunda kaldı. Testere için bir eğe yapmıştı.

Gerektiğinde Durande'ın ırgatından yararlanıyordu. Zincirin kancası kırıldı. Gilliatt başka bir tane yaptı.

Pense ve kerpeten yardımıyla, makastan da tornavida gibi yararlanarak geminin çarklarını sökmeye girişti ve bunu başardı. Şu da unutulmamalı ki, çarkların yapımındaki belli özelliklerden biri de sökülebilir olmalarıydı. Bunları örten davlumbazlar aynı zamanda da bir arada tutuyordu; Gilliatt davlumbazların latalarından iki sandık yaptı ve içlerine özenle numaraladığı çarkları yerleştirdi.

Tebeşir parçası bu numaralamada işine yaramıştı.

Bu iki sandığı Durande'ın güvertesinin en sağlam yerine koydu. Bu öncalışmayı tamamladığında, Gilliatt olağanüstü bir güçlükle karşı karşıya kaldı. Ortada makine sorunu vardı.

Çarkları sökmek mümkün olsa da makine için bu imkânsızdı.

Öncelikle Gilliatt bu mekanizmadan hiç anlamıyordu. Rasgele çalışırken telafisi olmayan bir hasara yol açabilirdi. Ardından, onu parça parça sökmeyi denemek gibi bir tedbirsizliğe kalkışsaydı, demirhane olarak kullanılan bir mağara, körük olarak kullanılan hava akımı ve örs olarak kullanılan bir kaydırak taşı sayesinde üretilebilenden daha başka aletler gerekirdi. Makineyi sökmeye çalışırken, parçalarına olasılığı vardı.

Burada gerçekleşmesi mümkün olmayan bir şeyle karşı karşıya olunduğu düşünülebilirdi.

Gilliatt imkânsızın duvarının dibindeymiş gibiydi.

Ne yapmalıydı?

2
Shakespeare Eshilos ile Karşı Karşıya Geliyor Sanki

Gilliatt'ın bir planı vardı.

Sürtünmenin birinci yasası Amontons tarafından, ikincisi Lahire ve üçüncüsü Kolomb tarafından açıklanmış değilken, bunun çok öncesinde, bilimin henüz tomurcuklandığı XVI. yüzyılda, Salbrisli bir marangoz, birilerinin öğüdüne ve rehberliğine ihtiyaç duymaksızın ve oğlundan başka bir yardımcısı olmadan, alet edevatı uygun olmadığı halde, Charité-sur-Loire Kilisesi'nin "büyük saati" indirilirken, birbirine girmiş at arabalarının tekerleri gibi iç içe duran ve engel çıkaran beş altı statik ve dinamik problemini tek seferde çözmüştü. Bu olağanüstü ve inanılmaz işlem, tek bir pirinç tel kırılmadan ve tek bir dişli çark hasar görmeden, tamamı demir ve bakır, dahası "gece bekçisinin odası kadar büyük" olan o kocaman saat kafesini, çan kulesinin ikinci katından birinci katına tek parça halinde, işi yalınlaştırarak indirmişti. İşte bu kafesin, ismi bilinmeyen bir adamın bir mucizesi sayesinde, kasnağıyla, silindirleriyle, zemberekleriyle, yaylı tamburlarıyla, kancaları ve kantarlarıyla, yatay sarkacıyla, maşalı boşaltma çarkıyla, küçük zincir yığınlarıyla, bir tanesi kırk okka tutan ağırlıklarıyla, saat başı vurma düzeneği, akortlu çan dizisiyle, dönen figürleriyle birlikte aşağı indirilmesinden beridir Gilliatt'ın düşündüğüne benzer bir girişimde bulunulmamıştı.

Gilliatt'ın girişeceği iş belki de daha beter, yani daha güzeldi.

Durande'ın makinesinin ağırlığının, ciddiyetinin, zorluklar yumağının Charité-sur-Loire'ın saatininkinden aşağı kalır yanı yoktu.

Gotik marangozun bir yardımcısı, oğlu vardı; Gilliatt tek başınaydı.

Orada, Salbrisli marangoza gerektiğinde eşlik etmek için Meung-sur-Loire'dan, Nevers'den ve hatta Orléans'dan gelmiş olan ve onu hep bir ağızdan konuşmanın iyi niyetli uğultusuyla

teşvik eden bir halk vardı; Gilliatt'ın çevresinde rüzgârınkinden başka homurdanma, dalgalardan başka bir kalabalık yoktu.

Hiçbir şey cehaletin çekingenliğine denk değildir, cehaletin cesaretinden başka. Cehaletin cüret etmeye kalkmasının nedeni, elinde bir pusulası olmasıdır. Bu pusula, gerçeğe dair bir önsezidir ve sıradan bir zihinde, karmaşık bir zihinde olduğundan kimi zaman daha açıktır.

Bilmemek denemeye davet eder. Cehalet bir düştür ve merak eden düş, bir kuvvettir. Bilmek bazen alıkoyar ve sıklıkla da bir işten vazgeçmeyi önerir. Gama bilge olsaydı Fırtınalar Burnu karşısında geri adım atacaktı. Kristof Kolomb gökbilimci olsaydı Amerika'yı keşfedemeyecekti.

Mont Blanc'a ikinci çıkan kişi, bir bilgin, Saussure oldu, ilk çıkan kişi Balmat ise çobandı.

Bu arada, bu vakaların istisna olduğunu, bunların bir yasa olan bilimi hiçbir şekilde zedelemediğini belirtelim. Cahil bulabilir, sadece bilgin icat eder. Tekne hâlâ, denizin onu kendi haline bıraktığı küçük Homme koyunda demirliydi. Hatırlanacağı gibi, Gilliatt her şeyi, teknesiyle hemen irtibatlı olabileceği şekilde düzenlemişti. Oraya gitti ve teknesini birçok noktadan ama özellikle de mastoriden ölçtü. Ardından Durande'a geldi ve makineyi çevreleyen kaplamanın büyük çapını ölçtü. Bu çap elbette ki çarklar olmaksızın teknenin gövdesinden iki ayak kadar küçüktü. Bu durumda makine tekneye girebilirdi.

Ama onu oraya nasıl sokmak gerekirdi?

3
Gilliatt'ın Başyapıtı, Lethierry'nin Başyapıtının Yardımına Geliyor

Bu mevsimde bu sularda gezinecek kadar çılgın olan bir balıkçı, cesaretinin karşılığını iki Douvre arasındaki ilginç bir görüntüyle alırdı.

İşte fark edecekleri: Bir Douvre'dan diğerine doğru eşit aralıklarla ve kayaların arasına mükemmel sıkıştırılmış dört büyük kalas. Uçları Küçük Douvre tarafında duruyor ve kayanın çıkıntılarından destek alıyorlardı; Büyük Douvre tarafında bu uçlar, çalıştığı kalasın üstünde duran güçlü bir işçinin çekiç darbeleriyle dik yamacın içine sıkı bir şekilde gömülmüş olmalıydı. Bu kalaslar iki kaya arasındaki mesafeden biraz daha uzundular; bu sayede sıkıca sabitlenmiş ve aynı şekilde eğimli olarak yerleştirilmişlerdi. Büyük Douvre'a dar açıyla, Küçük Douvre'a geniş açıyla dayanıyorlardı. Tam düz değildiler, yana doğru farklı şekilde biraz eğiktiler, bu da bir kusurdu elbette. Bu kusurun dışında, âdeta bir köprü tabliyesini taşımak için yerleştirilmiş gibiydiler. Bu dört kalasa, kamçı ve tirentisiyle tam takım dört palanga bağlanmıştı; iki makara dilli palanga kalasın bir ucundayken diğer ucunda da basit makaranın olması cüretkâr ve tuhaftı. Aralığın tehlikeli biçimde açık olması, belli ki gerçekleştirilecek işlemin bir zorunluluğuydu. Palangalar güçlü, makaralar sağlamdı. Bu palangalara uzaktan ipe benzeyen urganlar bağlanmıştı ve bu hava aletinin altında Durande'ın enkazı bu iplerle asılmış gibi görünüyordu.

Ama henüz asılmamıştı. Kalasların altında, güverteye sekiz delik açılmıştı; dördü iskele tarafında, dördü de sancak tarafında ve onların altında, karinada da sekiz delik vardı. Dört palangadan dimdik inen urganlar güverteye giriyor, sonra sancak tarafındaki deliklerle karinadan çıkıyor, omurganın ve makinenin altından geçerek iskele tarafındaki deliklerden tekrar gemiye giriyor ve güverteyi yeniden katettikten sonra yukarıya çıkıp kalaslardaki dört makaraya dolanıyorlardı; burada bir tür trifili hepsini topluyor ve tek bir halata bağlanıp tek bir elle idare edilebilen bir demet oluşturuyordu. Bir kanca ve boğata, tek urganın geçtiği ve yumak haline geldiği delik sayesinde düzeneği tamamlıyor, gerektiğinde de durduruyordu. Dört palangayı birlikte çalışmaya

zorlayan bu düzenleme, kaldırma kuvvetlerinin gerçek freni olarak çalışıp, işlemi yürüten kişinin eline dinamiğin dümenini vererek hareketlerin dengeli olmasını sağlıyordu.

Bu trifilinin dâhiyane bir şekilde ayarlanmasında, günümüzün Weston makarası ile Vitruvius'un eski vincinin kolaylaştırıcı niteliklerinden bazılarının izleri vardı. Gilliatt, artık yaşamayan Vitruvius'u ve henüz doğmamış olan Weston'ı tanımasa da bunu kurmuştu. Halatların uzunluğu kalasların eşitsiz eğimine göre değişiyor ve bu eşitsizliği biraz olsun düzeltiyordu. İpler tehlikeliydi, katranlanmamış halat kopabilirdi, zincirler daha iyi iş görürdü ama zincirler makaralarda doğru dürüst işlemezdi.

Kusurlarla dolu olsa bile tüm bu düzeneğin tek bir kişi tarafından hazırlanması şaşırtıcıydı.

Zaten tasviri kısaltıyoruz. Meseleyi meslekten kişilere daha açık, ama diğerlerine daha anlaşılmaz kılacak birçok ayrıntıyı atladığımız anlaşılacaktır.

Makine bacasının üst kısmı, ortadaki iki kalasın arasındaydı.

Gilliatt hiç bilmeden, bilinmeyeni farkında olmadan intihal ederek, Salbrisli marangozun ilkel ve hatalı mekanizmasını, kullanmaya cesaret edene dehşet verecek o şeyi üç yüz yıl sonra yeniden yapmıştı.

Burada en ağır kusurların bile bir düzeneğin iyi kötü çalışmasını önleyemediğini belirtelim. Düzenek aksar ama çalışır.

San Pietro Meydanı'nın dikilitaşı statiğin yasalarına aykırı bir şekilde dikilmişti. Çar Petro'nun saltanat arabası her adımda devrilecekmiş gibi yapılmıştı ama yine de yol alıyordu. Marly'nin düzeneği ne kadar biçimsizdi! Her şeyiyle yıkıldı yıkılacakmış gibi duruyor ama yine de XIV. Louis'ye içme suyunu sağlıyordu.

Her ne olursa olsun Gilliatt'ın kendine güveni vardı. Hatta başarısından öyle emindi ki, buraya geldiği gün, teknenin

iki yanına sabitlediği iki çift halka, Durande'ın bacasını tutan dört zincirin bağlandığı dört halkayla eşit aralıklardaydı.

Gilliatt'ın tastamam ve iyi hazırlanmış bir planı olduğu kuşkusuzdu. Tüm olasılıklar aleyhine olduğu için kendi payına tüm tedbirleri almak istemişti.

Dikkatli bir öngörünün belirtisi olarak, dışarıdan gereksizmiş gibi görünen şeyler yapıyordu.

Çalışma tarzı, söylediğimiz gibi, bir gözlemcinin, hatta bir bilginin kafasını karıştıracak türdendi.

Örneğin, yürüttüğü çalışmalara tanık olan biri, beklenmedik çabalarla ve boynunu kırmak pahasına imal ettiği büyük çivilerden sekiz on tanesini, sığlık geçidin girişinde iki Douvre'un oturmalığına çekiçle çaktığını gördüğünde, bu çivilerin neye yarayacağını güçlükle anlayacak ve muhtemelen kendi kendine tüm bu zahmetin ne işe yaradığını soracaktı.

Ardından, Gilliatt'ın, hatırlanacağı gibi, geminin enkazına halen bağlı durumdaki baş bodoslamayı ölçtüğünü, daha sonra bu bölümün pervazına sağlam bir sırım halat bağladığını, baş bodoslamayı tutan ahşap doğramayı baltayla kestiğini, bu kesilen kısmı, çekilen deniz alttan bu kısmı iterken onun da üstten çekerek geçidin dışına sürüklediğini, nihayet geçidin girişinden bile daha geniş olan bu ağır tahta ve kalas kütlesini büyük bir zahmetle Küçük Douvre'un zeminine çakılmış çivilere bağladığını gören bir gözlemci belki de pek bir şey anlamayacak ve kendi kendine, Gilliatt eğer işini kolaylaştırmak için iki Douvre arasındaki dar geçidi bu enkazdan temizlemek istiyorsa, onu akıntıyla sürükleyecek olan denize bırakması gerektiğini söyleyecekti.

Muhtemelen Gilliatt'ın gerekçeleri vardı.

Gilliatt çivileri Douvreların oturmalığına sabitlemek için, granitin yarıklarından yararlanıyor, gerektiğinde onları genişletiyor ve oraya önce tahtaların köşesini tıkıp, bunun ardından demir çivileri çakıyordu. Aynı işlemi sığlık geçidin doğu yönündeki diğer ucunda yükselen iki kayaya da uyguladı;

tüm yarıklara, bunları da aynı şekilde kancalarla donanmaya hazır hale getirmek istermişçesine takoz soktu, ama bu basit bir önlemmiş gibi görünüyordu, çünkü oralara hiç çivi çakmadı. Anlaşılacağı üzere, malzeme yetersiz olduğundan tedbirli davranıyor, elindekileri ihtiyaç duyduğu ölçüde, mecbur kaldıkça kullanıyordu. Bunca güçlüğe eklenen bir diğer dert.

Bir iş tamamlandığında yeni bir iş çıkıyordu. Gilliatt hiç tereddüt etmeden bir işten diğerine geçiyor ve kararlı bir şekilde atıyordu o dev adımlarını.

4
Sub Re

Bu işleri yapan kişi ürkütücü bir hal almıştı.

Gilliatt bu yoğun çalışma temposunda harcadığı gücünü zorlukla tazeliyordu.

Bir yanda yoksunluklar, diğer yanda yorgunluklar onu zayıf düşürmüş, saçları ve sakalları uzamıştı. Yırtık pırtık olmayan tek bir gömleği kalmıştı. Rüzgâr ayakkabılarının tekini, deniz de diğerini götürdüğü için ayakları çıplaktı. Kullandığı ilkel ve çok tehlikeli örsün saçtığı kıvılcımlar ellerinde ve kollarında yaralar açmıştı. Bunlar yaradan ziyade sıyrıktı ama hava estiğinde ve tuzlu suda sızlıyorlardı.

Açtı, susuzdu, üşüyordu.

Tatlı su bidonu boşalmış, çavdar ununu kullandığından geriye bir şey kalmamıştı. Sadece biraz bisküvisi vardı. Banacak suyu olmadığından dişiyle kırıyordu.

Gücü yavaş yavaş ve günden güne azalıyordu.

Bu ürkütücü kayalık, canını çekip götürüyordu.

İçmek bir sorundu, yemek bir sorundu, uyumak bir sorundu.

Bir deniz böceği veya yengeç yakalamayı başardığında karnı yemek görüyordu; bir deniz kuşu kayalığın bir oyuğu-

na alçaldığında su içiyordu. Kayaya tırmanıyor, o oyukta biraz tatlı su buluyordu. Kuştan sonra, kimi zaman da onunla birlikte içiyordu, çünkü irili ufaklı martılar ona alışmıştı artık ve yaklaştığında uçmuyorlardı. Gilliatt çok aç kaldığı zamanlarda bile onlara bir kötülük yapmıyordu. Hatırlanacağı gibi kuşlar hakkında batıl inançları vardı. Saçları diken diken olup korkunç bir hal aldığı, sakalları da uzadığı için kuşlar da ondan korkmuyordu; görünümündeki bu değişiklik içlerini rahatlatıyor, onu bir insan olarak değil hayvan olarak görüyorlardı.

Artık kuşlar ve Gilliatt iyi dost olmuştu. Bu zavallılar yardımlaşıyordu. Gilliatt, çavdar unu varken yaptığı peksimet kırıntılarını onlara veriyordu; şimdi ise kuşlar ona suyun nerede olduğunu bildiriyordu.

Kabukluları çiğ yiyordu, bu canlıların bir ölçüde susuzluğu giderici bir özellikleri vardı. Yengeçlere gelince, tenceresi olmadığından, Faroe Adaları'nın yerlileri gibi, ateşte kızmış iki taşın arasında pişiriyordu onları.

Bu arada gündönümü fırtınasının belirtileri ortaya çıkmaya başlamış, yağmur yağmıştı; düşmanca bir yağmurdu. Sağanak değildi ama insanın içine işleyen upuzun buz gibi iğnecikler Gilliatt'ın giysilerini, derisine ve derisinden de kemiğine kadar deliyordu. Bu yağmur içmeye pek bir şey vermiyordu ama çok ıslatıyordu.

Göğe yaraşmayan bu yağmur, yardımda cimri, hasarda müsrifti. Gilliatt bir hafta boyunca gece gündüz bu yağmuru yedi. Bu yağmur gökyüzünün habis bir davranışıydı.

Geceleri, kayalıktaki deliğinde, çalışmanın bitkinliğinden dolayı uyuyabiliyordu. Denizin iri sivrisinekleri onu sokmaya geliyordu. Sabahları her yanında kabartılarla uyanıyordu.

Ateşi vardı, onu bu ayakta tutuyordu; ateş, öldüren bir yardımdır. İçgüdüsel olarak liken çiğniyor veya kayalığın kuru yarıklarındaki cılız bayırturpu yapraklarını emiyordu. Çektiği sıkıntılara pek önem vermiyordu zaten. Kendisi yü-

zünden işine ara verecek kadar zamanı yoktu. Durande'ın makinesinin iyi durumda olması ona yetiyordu.

İşinin kimi zorunluluklarından dolayı sık sık suya atlıyor, ardından kayalığa çıkıyordu. Evin sanki bir odasından diğerine geçiyormuş gibi suya bir girip bir çıkıyordu.

Hiç kurumuyordu giysileri. Yağmur suyu süzülüp gitmiyor, deniz suyu kurumuyordu. Gilliatt ıpıslak halde yaşıyordu.

Islak yaşamak, kazanılabilen bir alışkanlıktır. Yaşlı adamlar, anneler, üstü başı olmayan genç kızlar ve çocuklar, kışı Londra sokaklarında, şu veya bu evin köşesinde birbirlerine sağanak ve kar altında sokularak geçiren bu yoksul İrlandalılar ıslak yaşar, ıslak ölürler.

Sırılsıklam olmak ve susuz kalmak; Gilliatt bu garip işkenceye katlanıyor, ara sıra gemici gömleğinin kollarını sıkıyordu.

Yaktığı ateş onu hiç ısıtmıyordu; açık havadaki ateş yeterli bir destek değildir, bir tarafın yanar, öbür tarafın donar.

Ter içinde kalan Gilliatt tir tir titriyordu.

Gilliatt'ın etrafındaki her şey korkunç bir suskunluk içinde ona karşı direniyordu. Kendisini onların düşmanıymış gibi görüyordu.

Nesnelerde kasvetli bir *non possumus*[1] vardır.

Hareketsizlikleri lanetli bir uyarıdır.

Gilliatt'ı habis bir irade çevreliyordu. Yanıkları ve titremeleri vardı. Ateş onu ısırıyor, su donduruyor, susuzluk ateşini yükseltiyor, rüzgâr elbiselerini yırtıyor, açlık midesini kazıyordu. Bitkin düşüren koşulların baskısına maruz kalıyordu. Dingin, engin, yazgının işi olarak sorumsuz ama vahşi bir engel her yandan Gilliatt'a yükleniyordu. Amansızca üstüne çullanılmıştı, hissediyordu bunu Gilliatt. Ondan kurtulmanın hiçbir yolu yoktu. Âdeta bir canlıydı. Kasvetli bir reddediş ve gücünü azaltmak için çaba harcayan bir kinle karşı karşıya olduğunun bilincindeydi.

---

1 Elimizden gelmez. (ç.n.)

Kaçıp gitmesi ona kalıyordu ama kaldığına göre, nüfuz edilemeyen bu düşmanlıkla göreceği bir hesap vardı. Onu dışarı atamamış, aşağı çekiyordu? Neydi? Bilinmeyen. Bu şey onu sıkıştırıyor, üstüne bastırıyor, yer bırakmıyor, soluğunu kesiyordu. Görünmeyenin eliyle öldürülüyordu. Gizemli bir vida her gün bir tur daha dönüyordu.

Gilliatt'ın bu kaygı verici yerdeki durumu, taraflardan birine hainlik yapılan bir düelloya benziyordu.

Karanlık güçlerin işbirliği etrafını çevreliyor, ondan kurtulmak için bir karara varıldığını hissediyordu. Buzdağı, gezgin buzul parçasını böyle avlar.

Ona hiç ilişmezmiş gibi görünen bu gizli birlik onu paçavralar, kanlar, çaresizlikler içinde bırakıyor, deyim yerindeyse mücadele başlamadan saf dışı ediyordu. Aralıksız çalışıyordu ama iş tamamlandıkça işçi tükeniyordu. Ruhtan korkan bu vahşi doğa, adamın bedenini çökertmeyi uygun görüyordu. Gilliatt kafa tutuyor ve bekliyordu. Uçurum işe onu yıpratmakla başlamıştı. Bakalım ardından ne yapacaktı?

Douvre kayalıkları, açık denizde pusu kuran bu granit ejderha, Gilliatt'ı kabul etmiş, içine almış ve işini görmesine izin vermişti. Böylesi bir buyur etme, sivri dişleriyle bekleyen açık bir ağzın misafirperverliğini andırıyordu.

Onu pek çok biçimde reddediyordu bu ıssızlık, bu mekân; olan biten her şeyin merhametsiz bir körlükte akışı, edilgen ve acımasız olan o genel yasa, gelgitler, sığ kayalık, her bir sivri çıkıntısı bir burgaç olan kara takımyıldız, akıntıların yayıldığı bu merkez, bir canlının gözüpekliği karşısında nesnelerin bu kumpası, kış, bulutlar, her yanı kuşatan deniz, bunlar Gilliatt'ı sarıyor, yavaş yavaş sarmalıyor, üstüne çöküyor ve zindan duvarları onu geri kalan canlılardan ayırıyordu. Her şey ona karşıydı ve hiçbir şey ondan yana değildi; tek başına kalmış, terk edilmiş, güçten düşmüş, kemirilmiş, unutulmuştu. Gilliatt'ın erzağı bitmiş, malzemeleri azalmış veya kullanılamaz bir hal almıştı; gündüz açlık ve susuzluk,

gece soğuk, yaralar ve yırtık pırtık giysiler, cerahatları sardığı paçavralar, giysilerindeki ve derisindeki delikler, yüzülmüş eller, kanayan ayaklar, cılızlaşan kollar ve bacaklar, kireç gibi bir yüz, gözlerde alev, azminin istikrarlı ateşi.

Gözbebeğimiz içimizdeki insanlığın tartısıdır. Kendimizi kaşlarımızın altındaki ışıkla belli ederiz. Küçük kafalar göz kırpar, büyükler ise şimşekler yayar. Gözkapaklarının altında hiçbir şeyin parıldamaması, beyin hiçbir şey düşünmüyor, yürek hiçbir şeyi sevmiyor demektir. Seven ister ve isteyen kişi şimşekler saçar ve ışıldar. Bakışlardaki alev kararlılıktan gelir; hayranlık uyandıran bu alev, çekingen düşüncelerin yanmasından oluşur.

Dikkafalılar değerli insanlardır. Yiğit olanın yolu başka bir şey değildir, gözüpek olanın mizacı, cesur olanın erdemi bunlardan başka bir şey değildir; hakikatte ısrarlı olandadır büyüklük. Büyük yüreklerin neredeyse tüm sırrı şu sözcüktedir: *Perseverando*.[2] Kaldıraç arabanın tekeri için neyse sebatkârlık da cesaret için aynı anlama gelir; mesnet sürekli yenilenir. Hedef ister yerde ister gökte olsun, her şey hedefe doğru gitmekte yatar; ilk durumda Kolomb, ikincisinde ise İsa örnektir. Haç çılgındır; şanı bundan kaynaklanır. Vicdanını tartışmamak ve iradeyi silahsız bırakmamak, direnç ve zafer böyle elde edilir. Ahlâki sıralamada, düşmek uçmayı dışlamaz. Düşmekten yükseliş doğar. Vasat insanlar göz boyayan bir engel karşısında girişimlerinden cayar, güçlüler ise asla. Ölmek güçlülerin belkisidir, ele geçirmek kararlılıklarıdır. Aziz Etienne'e taşlanmaya gitmemesi için her tür makul gerekçeyi sunabilirsiniz. Akla uygun itirazların küçümsenmesi, din uğruna ölmek anlamına gelen o yenilmiş ilahi zafere yol açar.

Gilliatt'ın tüm çabaları imkânsıza bağlı gibiydi, başarı ya zayıf ya da yavaştı ve azıcık bir şey elde etmek için çok çaba harcamak gerekiyordu; onu ulvileştiren, dokunaklı kılan işte buydu.

---

2 Sebatkârlık. (ç.n.)

Gemi enkazının üstüne dört kalası dikmek, bu gemide kurtarılabilecek bölümü kesip ayırmak, bu enkaza halatlarıyla birlikte dört palanga yerleştirmek için bunca hazırlığın, bunca çalışmanın, el yordamıyla bunca çabanın, sert kayalarda bunca gecenin, zahmet çekilen bunca gündüzün gerekmesi, tek başına çalışmanın sefaletinden kaynaklanıyordu. Nedende kader, sonuçta zorunluluk. Gilliatt bu sefaleti kabullenmekten ziyade istemişti. Aynı hedef için çalışan birinin rakibe dönüşebileceği endişesiyle yanına bir yardımcı almamıştı. Bu ezici girişimi, tehlikeyi, kendiliğinden çoğalan işleri, kurtarıcının kurtarma işi tarafından yok edilme olasılığını, açlığı, ateşi, yoksunluğu, sıkıntıları, her şeyi tek başına üstlenmiş, böyle bir bencillikte bulunmuştu.

Sanki bir tür basınç odasındaydı. Yaşam içinden gitgide çekiliyor, o bunu pek fark etmiyordu.

Gücün tükenmesi iradeyi tüketmez. İnanmak ikinci sıradadır, istemek daha önce gelir. İnancın yerinden oynattığı atasözü dağları, iradenin yaptıklarının yanında bir hiçtir. Gilliatt gücünden kaybettiğini dirençte kazanıyordu. Buradaki vahşi doğanın çekiç gibi dövdüğü maddi insan eksilirken manevi insan büyüyordu.

Gilliatt yorgunluğu hiç hissetmiyor veya doğrusu bunu kabul etmiyordu. Bedenin güçten düşmesini reddeden ruhun bu tavrı olağanüstü bir güçtür.

Gilliatt çalışmasıyla attığı adımları görüyor, bundan başka bir şeye aldırmıyordu. Bilmiyordu sefil halini. Neredeyse ulaştığı amacı onu sanrılarla dolduruyordu. Bu acılara katlanırken aklında tek bir düşünce vardı: İleri! Gerçekleştirdiği iş, aklını başından almıştı. İrade sarhoş eder. Kişi kendi ruhuyla sarhoş olabilir. Bu sarhoşluğa kahramanlık denir.

Gilliatt okyanusun Eyüp'üydü.

Ama mücadele eden bir Eyüp, felaketlerle savaşan ve onlara meydan okuyan bir Eyüp, fetheden bir Eyüp, eğer bu sözler yengeç ve deniz böceği avlayan yoksul bir balıkçı için yeterli değilse, Prometheus gibi bir Eyüp.

5
Sub Umra[3]

Gilliatt bazı geceler gözlerini açıyor ve karanlığa bakıyordu.

Tuhaf bir heyecan hissediyordu.

Karanlığa bakan açık gözler. İç karartıcı, endişe verici bir durum.

Karanlığın baskısı diye bir şey vardır.

Karaltılarla dolu tasvir edilemez bir tavan; dalmanın mümkün olmadığı yoğun bir karanlık; bu karanlığa karışan muzaffer ve kasvetli bir ışık, zerreler halinde bir aydınlık. Tohum mu yoksa kül mü? Hiçbir şeyi aydınlatmayan milyonlarca meşale, sırrını söylemeyen bir alevlenme, zerrelerden oluşan bir alevin, kuş sürüsüne benzeyen kıvılcım yığını, burgacın karmaşası ve mezarın hareketsizliği, uçurum ağzı bir sorun, yüzünü gösteren ve saklayan bir muamma, karaltılarla maskelenmiş sonsuzluk, işte gece. Bu kadar yığın insana ağır gelir.

Evrenin gizeminden ölümün gizemine kadar tüm gizemlerin böylesi bir kaynaşması insan beynini altüst eder.

Karanlığın baskısı farklı türdeki ruhlara ters yönde etki eder. Geceyle karşı karşıya kalan insan kendini eksik hisseder. Karanlığı görür, aczini hisseder. Karanlık gökyüzü, kör bir insandır. Geceyle karşılaşan insan yığılıverir, diz çöker, yere kapanır, yüzüstü yatar, bir deliğe doğru sürünür veya kendine kanatlar arar. Bilinmeyenin bu şekilsiz varlığı karşısında neredeyse her zaman kaçmak ister. Bunun ne olduğunu sorar kendine, titrer, iki büklüm olur, anlamaz; bazen de oraya gitmek ister.

Nereye gitmek ister?

Oraya.

Oraya mı? Orası neresi? Orada ne var?

---

3 Karanlığın altında. (ç.n.)

Bu merak hiç kuşkusuz, yasaklı nesnelere yöneliktir, çünkü bu yönde insanın etrafındaki tüm köprüler yıkılmıştır. Sonsuzluğun gemisi yoktur. Ama yasaklı uçurum cezbeder. Ayağın gitmediği yere bakışlar ulaşabilir, bakışların donup kaldığı noktada zihin yoluna devam edebilir. Ne kadar zayıf, ne kadar yetersiz olsa da herkes bunu dener. Gecenin karşısındaki kişi mizacına göre araştırır veya duraksar. Bu kimileri için bir geri çekilme, kimileri içinse bir açılımdır. Görüntü kasvetlidir, tanımlanamazdır.

Gece dingin midir? Manzaraya karanlık hâkimdir. Gece fırtınalı mıdır? Manzaraya sisler hâkimdir. Deneyimlemeye kapalı, tahmine açık olan sınırsızlık kendini hem geri çeker hem de açar. Sayısız ışık beneği dipsiz karanlığı daha da siyahlaştırır. Kızıl yakutlar, ışıltılar, yıldızlar. Bilinmeyen evrende fark ettiğimiz bu mevcudiyetler insanın gelip dokunması için ürkütücü birer meydan okumadır. Sonsuz yaratılış içindeki nirengilerdir bunlar; mesafenin bulunmadığı yerde mesafeyi bildirirler, sonsuz derinliklerin yakınımızdaki sığlığının olanaksız ama bir o kadar da gerçek numaralandırılmasıdır bunlar. Parıldayan mikroskobik bir nokta, ardından bir diğeri, ardından bir diğeri, ardından bir diğeri; algılanamaz, muazzam. Bu ışık bir ocaktır, bu ocak bir yıldızdır, bu yıldız bir güneştir, bu güneş bir evrendir, bu evren bir hiçtir. Sonsuzluk karşısındaki her sayı sıfırdır.

Bu evrenler hiçbir şeydir ama vardır. Onları saptarken, var olmak ile hiçbir şey olmak arasındaki fark sezilir.

Açıklanamaza eklenen erişilmez, işte gökyüzü budur.

Bu gözlem müthiş bir olayla sonuçlanır: ruhun o büyük şaşkınlık sayesinde büyüklük kazanması.

İlahi korku insana özgüdür, hayvan bu korkuyu bilmez. Zekâ, bu ilahi korkuda sönüklüğünü ama aynı zamanda da kendisinin kanıtını bulur.

Karanlık tektir, dehşet kaynağı budur. Ancak diğer taraftan da karmaşıktır; korkunun kaynağı budur. Tekliği

zihnimize ağır gelir ve direnme arzusunu ortadan kaldırır. Karmaşıklığı kişinin dört bir yana bakmasına yol açar; sanki bir şeylerin ani ortaya çıkışlarından korkulmaktadır. Teslim olunur, sakınılır. Bütün'le karşı karşıya durulmaktadır, boyun eğmenin kaynağı budur ve Çok'la karşı karşıya durulmaktadır, güvensizliğin kaynağı budur. Karanlığın tekliği çokluk barındırır. Bu gizemli çokluk maddede görünür, düşüncede kavranır. Bu da sessizliği yaratır; daha fazla tetikte olmayı gerektiren başka bir neden.

Gece –bu satırları yazan bunu başka bir yerde de yazdı– parçası olduğumuz özel yaratılışın özgün ve normal durumudur. Zamanda olduğu gibi mekânda da kısa olan gündüz, bir yıldızın mesafesinden başka bir şey değildir.

Gecenin evrensel mucizesi sürtünmesiz gerçekleşemez ve böylesi bir makinedeki tüm sürtünmeler yaşamdaki çürük çarıklardır. Makinedeki sürtünmeler Kötülük adını verdiğimiz şeydir. Bu karanlıkta, ilahi düzenin gizli yalanlaması ve isyankâr gerçeğin ideale örtük sövgüsü olan kötülüğü hissederiz. Kötülük, kozmik bütünlüğe kimbilir hangi bin başlı canavarı karıştırır. Kötülük, karşı koymak için her yerde mevcuttur. Kasırgadır, bir geminin güzergâhını aksatır. Karmaşadır, dünyanın filizlenmesine engel olur. İyilik tektir, kötülük her yerdedir. Kötülük bir mantık olan hayatın ahengini bozar. Kuşa sineği ve kuyrukluyıldıza gezegeni yedirir. Kötülük yaradılışın çiziktirmesidir.

Gece karanlığı baş döndürücüdür. Onun içine dalan orada gömülür, çırpınır. Karanlığı böyle incelemekle karşılaştırılabilecek bir yorgunluk yoktur. Bu inceleme, bir bozulmanın araştırılmasıdır.

Zihnin yerleşebileceği hiçbir kesin nokta yoktur. Varış noktaları olmayan çıkış noktaları. Çelişkili çözümlerin kesişmesi, kuşkunun bir anda ortaya çıkan tüm çatallanmaları, olayların dallanmasının belirsiz bir kuvvetle sürekli kopması, birbirinin kabına dökülen yasalar, mineralleşmenin bitkisel

yaşam üretmesi, bitki örtüsünün yaşamı üretmesi, düşüncenin ağırlığını hissettirmesi, aşkın ışıldaması ve çekim gücünün sevmesi; bitimsiz karanlıklarda gelişen bütün soruların geniş saldırı cephesi; bilinmeyenin taslağını yapan sezinleme, o büyük ve belirsiz evrendeki her şeyin birbiriyle olan ilişkisinin gözlere değil ama zekâya görünmesi; görünmez olanın keşfedilir olana dönüşmesi. İşte bu karanlık. İnsan onun altında yaşar.

İnsan ayrıntıyı bilmez ama bütünün ezici ağırlığını, zihinsel gelişimiyle orantılı olarak taşır. Bu takıntı, Kaldeli çobanları astronomiye yöneltiyordu. Bir şeylerin irade dışındaki keşfi, yaratılışın gözeneklerinden çıkar; bilimden bir şekilde bir sızıntı olur ve cahile ulaşır. Bu gizemli etkinin altındaki her münzevi, bilincine varmadan doğal bir filozofa dönüşür.

Karanlık bölünmezdir. Meskûndur. Değişmeyen bir mutlakla ama aynı zamanda değişimle meskûndur. Orada bir hareketlilik vardır, bu rahatsızlık vericidir! İlahi bir oluşum orada aşamalarını tamamlar. Tasarılar, güçler, arzulanan güzergâhlar orada hep birlikte devasa bir yapıt hazırlar. Dehşet verici bir yaşam karanlığın içindedir. Oradadır gökcisimlerinin gelişmesi, yıldız ailesi, gezegen ailesi, burçların poleni; cereyanlar, manyetik akımlar, kutuplanmalar ve bunların birbirini çekişlerindeki "Quid divinum"; kucaklaşmalar ve çatışmalar; evrensel karşı savın sabit merkezler arasında ölçülemez bir özgürlükteki muhteşem gelgiti; kürelerin içinde can suyu ve dışında ışık, gezgin atom, dört bir yana dağılmış tohum, döllenme eğrileri, çiftleşme ve mücadele amaçlı karşılaşmalar, tanımlamaya rakamların yetmeyeceği bir çokluk, düş gibi mesafeler, baş döndürücü döngüler, dünyaların bilinmeze dalması, alacakaranlıkta birbiri ardına gelen muhteşem olaylar, bir seferde her şeyin mekanizması, ilahi soluğun etrafa kaçışan küreleri, döndüğü hissedilen tekerler; bilge durumla ilgili tahmin üretir, cahil korkuyla titrer; böyle olsa da saklıdır; zaptedilemez, menzil dışındadır, yaklaşılmasını kabul etmez. Kişi emindir, göğsündeki bir

baskı gibi hissediyordur. Başının üstünde kimbilir neyin simsiyah delili vardır. Hiçbir şey kavranamaz. Ele avuca gelmez bir şey kişiyi ezmiştir.

Bilinemez olan her taraftadır ama hiçbir yerde anlaşılmayacak bir şey yoktur.

Tüm bunlara şu ürkütücü soruyu ekleyin: Her şeyi içeren bu evren bir Varlık mıdır?

Karanlığın altındayız. Bakarız. Dinleriz.

Bu sırada kasvetli dünya yuvarlanmaya devam eder; çiçekler bu olağanüstü hareketin bilincindedir; nakıllar gece on birde, güngüzeli sabah beşte açar. İnsanı afallatan bir düzen.

Başka derinliklerde su damlası bir dünyadır, infusoria oğul verir, mikroskobik hayvancıktan müthiş bir doğurganlık çıkar, görülemez ve duyulamaz olanın büyüklüğü ortadadır, sonsuzluk öbür yüzünü göstermektedir; bir diyatome bir saatte bir milyar üç yüz milyon diyatome üretir.

Tüm sırları barındıran tek bir önerme!

İndirgenemez olan önerme oradadır.

İrademize rağmen inanmak zorundayız. Zorla inanmak, işte sonuç budur. Ama inanmamız huzurlu olmamıza yetmez. İnancın garip bir biçim ihtiyacı vardır. Dinler bundan doğar. Sınırları olmayan bir inançtan daha bezdirici başka bir şey yoktur.

Ne düşünülürse düşünülsün ve ne istenirse istensin, ne kadar dirençli olunursa olunsun, karanlığa bakmak, bakmak değildir, derin bir seyre dalmaktır.

Bu olgulardan nasıl bir sonuca varmalı? Onların aynı hedefe yönelmeleri karşısında nasıl davranmalı? Bu basıncı ayrıştırmak mümkün değildir. Bu gizemli silsileyi hangi düş izler? Onların, sözün gevelemelerini andıran kalabalıklarında karanlıklaşan çapraşık, eşzamanlı, mırıldanan ne ipuçları vardır! Karanlık sessizliktir ama bu sessizlik her şeyi söyler. Buradan gizemli bir şekilde tek bir sonuç çıkmaktadır: Tanrı. Tanrı sıkıştırılamaz bir kavramdır. İnsanın içindedir. Kıyaslar,

çatışmalar, reddetmeler, sistemler ve dinler, bunu hiçbir şekilde eksiltemeden üstünden geçip giderler. Evrenin tüm o karanlığı, bu kavramı doğrular. Ancak geri kalanındaki karmaşa o karanlığa ürkütücü derecede içkindir. Güçlerin açıklanamaz uzlaşımı, bu evreni dengede tutmakla kendini ortaya koyar. Evren asılı durur; hiçbir şey düşmez. Kesintisiz ve ölçüsüz bir değişim, hiçbir aksilik ve zarar olmadan gerçekleşir. İnsan bu devinime katılır ve maruz kaldığı salınımın niceliğini kader olarak adlandırır. Kader nerede başlar? Doğa nerede biter? Bir olay ile bir mevsim, bir keder ile bir yağmur, bir erdem ile bir yıldız arasında ne fark vardır? Bir saatlik bir süre, bir dalga değil midir? Hareket halindeki çarklar, insana cevap vermeden kayıtsız devirlerini sürdürür. Yıldızlı gökyüzü çarkların, sarkaçların ve karşı ağırlıkların bir görüntüsüdür. Bu müthiş seyir, bir de derin mi derin düşüncelerle katmerlenecektir. Tüm gerçeklik budur ve üstelik tüm soyutlama da budur. Bunun ötesinde bir şey yoktur. Bu karanlığın hapishanesine ve insafına düşmüşüzdür. Kaçış mümkün değildir. Bütün bu bilinmezlik çarkının ve işleyişinin bir parçasıyızdır, içteki meçhulün dıştaki bir meçhulle gizemli bir ittifak içinde olduğu hissedilir.

Bu, ölümün yüce ilanıdır. Bu ne büyük bir iç karaltısı, ama aynı zamanda da ne müthiş bir bahtiyarlıktır! Sonsuzluğa ait olmak, bu aidiyetle zorunlu olarak kendi kendine bir ölümsüzlük, kimbilir belki de bir sonsuzluk atfetmek, evrensel yaşamın bu olağanüstü tufanının dalgalarında kararlılığı batmayan bir ben hissetmek! Yıldızlara bakıp "Ben de sizin gibi bir ruhum!" demek, karanlığa bakıp "Ben de senin gibi bir uçurumum!" demek.

Bu müthiş büyüklükler gecedir.

Bütün bunların etkisi yalnızlıkla artıyor, bunlar Gilliatt'a ağır geliyordu.

Bunu anlıyor muydu? Hayır.

Bunu hissediyor muydu? Evet.

Gilliatt'ın güçlü ve puslu bir zihni, büyük ve yabani bir yüreği vardı.

6
Gilliatt Teknesini Hazır Ediyor

Makinenin Gilliatt tarafından tasarlanan bu kurtarma operasyonu, daha önce söylediğimiz gibi gerçek bir kaçıştı ve kaçışın gerektirdiği sabırlı çalışma ve hünerler bilinmektedir. Hüner mucizeye, sabır can çekişmeye kadar gider. Örneğin, Mont Saint-Michel'de Thomas adlı bir mahkûm, bir duvarın yarısını döşeğine saklamanın bir yolunu bulmuştur. 1820'de, Tulle'de bir başka mahkûm, cezaevinin havalandırmasında kurşun kesmiştir, hangi bıçakla? Bunu tahmin etmek mümkün değildir, kurşunu eritir, hangi ateşle? Bu da bilinmez, bu erimiş kurşunu döker, hangi kalıba? Bu bilinir, bir parça ekmeğe; bu kurşun ve bu kalıpla bir anahtar yapar ve daha önce sadece deliğini gördüğü bir kilidi o anahtarla açar. Bu umulmadık becerilere Gilliatt da sahipti. Boisrosé yalıyarını çıkıp inebilirdi. Bir enkazın Trenck'i[4] ve bir makinenin Latude'üydü.[5]

Zindancısı deniz, onu gözetliyordu.

Zaten ne kadar nankör ve kötü olsa da yağmurdan faydalanmayı bilmiş, bir miktar tatlı su biriktirmişti; ancak susuzluğu öyle bir noktadaydı ki bidonunu neredeyse doldurur doldurmaz boşaltıyordu.

Sanırım nisanın son günleriydi veya mayısın ilk günleri, her şey hazırdı.

Makinenin kaidesi, dördü bir yanda, dördü de diğer yanda olmak üzere, sekiz palanga halatıyla çerçevelenmiş gibiydi. Halatların geçtiği bu on altı delik, güvertenin üstünde ve karinanın altında, testereyle açılmış oluklar sayesinde birleşiyordu. Döşeme testereyle, doğramalar baltayla, demir aksam eğeyle, kaplamalar keskiyle kesilmişti. Gemi omurgasında makinenin bulunduğu kısmın altı, kare şeklinde

4 Hapisten kaçışlarıyla ünlenmiş Prusyalı subay. (ç.n.)

5 Bastille ve Vincennes'den birkaç kez kaçan Fransız mahkûm. (ç.n.)

kesilmişti ve makineye destek olarak onunla birlikte aşağı kaymaya hazırdı. Tüm bu ürkütücü düzeneği, yine eğe darbesiyle kesilebilecek tek bir zincir tutuyordu. Bu aşamada ve işin bitmesine çok yakınken, tedbirli davranmak için acele etmek gerekiyordu.

Sular çekilmişti, zamanlaması iyiydi.

Gilliatt, uçları engel oluşturabilecek ve inişi durdurabilecek olan çark şaftını sökebilmiş, bu ağır parçayı tam da makinenin kafesine palamarlamayı başarmıştı.

İşi sonlandırmanın tam zamanıydı. Gilliatt, söylediğimiz gibi, yorulmak istemediği için hiç yorulmamıştı ama aletleri tükeniyordu. Döküm yapmak gitgide imkânsızlaşıyordu. Taştan örs yarılmıştı. Körük yeterince çalışmıyordu. Küçük su akıntısı deniz suyundan olduğu için, aygıtın eklem yerlerinde oluşan tuz kümeleri işi güçleştiriyordu.

Küçük Homme koyuna giden Gilliatt, tekneyi gözden geçirdi, her şeyin, özellikle de iskele ve sancak tarafına yerleştirdiği dört halkanın iyi durumda olduğunu gözlemledi, ardından demir aldı ve kürek çekerek iki Douvre'a ulaştı.

İki Douvre'un arası teknenin girişine elverişliydi. Yeterince derinlik ve genişlik vardı. Gilliatt, teknenin Durande'ın altına kadar ulaşabileceğini daha ilk günden anlamıştı.

Yine de zorlu olan bu manevra bir kuyumcu titizliğini gerektiriyordu ve Gilliatt'ın yapmak istediği dikkate alınırsa, teknenin sığlığa kıç tarafından, yani dümeni önde girmesi gerekiyordu. Teknenin direği ve donanımının enkazın berisinde, dar geçidin ağız tarafında kalması önemliydi.

Manevranın bu ciddi koşulları bu işi Gilliatt için bile güçleştiriyordu. Artık mesele Küçük Homme koyunda olduğu gibi birkaç kürek çekmek değildi; itme, çekme, küreğe asılma, iskandil etme işlerini hep birlikte yürütmek gerekiyordu. Gilliatt bunun için en az on beş dakika uğraştı ve sonunda başardı.

On beş yirmi dakika içinde, tekne Durande'ın altına yerleşmiş, orada palamarlanmıştı. Gilliatt iki demir sayesinde,

tekneyi aborda etti. İki demirden daha büyük olanı, en fazla endişelenilmesi gereken güçlü batı rüzgârında iş görebileceği şekilde yerleştirdi. Ardından da sapanları hazır olan ve içinde sökülmüş çarklar bulunan iki sandığı kaldıraç ve ırgat yardımıyla tekneye indirdi. Bu iki sandığı safra niyetine kullanacaktı.

İki sandıktan kurtulan Gilliatt, ırgat zincirinin kancasına, makaraları durdurma işlevi görecek olan sabit makaranın sapanını taktı.

Gilliatt'ın teknenin kusuru olarak düşündüğü şeyler birer özellik haline gelmeye başlamıştı; bir kere güverteli değildi, yükü daha aşağıda duracaktı, sintineye indirebilirdi. Direği başta, belki de biraz fazla baştaydı, böylece yük daha kolay yerleşecek, direk bu şekilde enkaz alanının dışında yer aldığı için teknenin çıkışını hiçbir şey zorlaştırmayacaktı; tekne bir sabodan[6] ibaretti, denizde bir sabodan daha dengeli ve sağlam başka bir şey yoktu.

Gilliatt aniden denizin yükseldiğini fark etti. Rüzgârın geldiği yöne baktı.

7
Hernen Ardından Bir Tehlike

Pek fazla rüzgâr yoktu ama esinti batıdan geliyordu. Rüzgârın gündönümünde pek bir hevesli olmak gibi kötü bir alışkanlığı vardır.

Douvre kayalıklarında, yükselen deniz, esen rüzgâra göre türlü şekilde davranır. Boranın sürüklediği dalga bu dehlize ya doğudan ya da batıdan girer. Doğudan girerken hafif ve yumuşaktır; batıdan girerken çok çetindir. Bu durum karadan gelen doğu rüzgârının pek etkili olmamasına dayanır, oysa Atlantik'i aşan batı rüzgârı açık denizlerin bütün solu-

6 Tahtadan oyulmuş, ön tarafı kapalı ve ucu sivri olan bir tür takunya. (e.n.)

ğunu beraberinde getirir. Pek sert esmese bile, batıdan gelen rüzgâr endişe vericidir. Sınırsız ufuktan koskoca dalgalar getirir ve bir sürüsünü bu dar boğaza sürer.

Derinlere dalıp kaybolan bir su her zaman ürkütücüdür. Kalabalık nasılsa su da öyledir, çokluk da bir sıvı gibidir; içeri girenin miktarı, girmek isteyen miktardan az olursa, kalabalıkta izdiham, suda ise çalkantı ortaya çıkar. Hafif bir esinti biçiminde de olsa, batı rüzgârı etkisini hissettirdiğinde, Douvre günde iki kez bu saldırıya maruz kalır. Deniz yükselir, kabaran sular bastırır, kaya direnir, geçidin ağzı sadece hafifçe aralıktır, şiddetle vuran dalgalar kükreyerek sıçrar ve öfkeden deliye dönmüş bir çalkalanma geçidin iç cephesini döver. Öyle bir durumdur ki, Douvre kayalıkları az bir batı rüzgârı esintisinde şu ilginç görüntüyü sergiler: dışarıda dingin bir deniz, sığ kayalığın içinde fırtına. Bu bölgesel ve sınırlı kargaşanın aslında bir fırtınayla hiçbir benzerliği yoktur; dalgaların ürkütücü bir ayaklanmasından başka bir şey değildir. Kuzey ve güney rüzgârları kayalıkları boylu boyunca katediyor, bu da dar geçitte az bir çalkalanmaya neden oluyordu. Doğudan giriş, bu da hatırlanması gereken bir ayrıntı, Homme Kayası'yla bitişiyordu; batıdaki ürkütücü giriş ise karşı uçtaydı, tam da iki Douvre'un arasında.

Gilliatt, Durande ve aborda edilmiş tekneyle birlikte bu batı girişinde bulunuyordu.

Bir felaket kaçınılmaz gibi görünüyordu. Eli kulağındaki bu felaketin az ama yetecek şiddette rüzgârı vardı.

Birkaç saat geçmeden, denizin yükselen suları Douvrelaların dar boğazına tüm güçleriyle akın edecekti. İlk dalgalar şimdiden gürüldüyordu. Atlantik'in kabaran sularıyla tüm bir deniz yükseliyordu. Herhangi bir kasırga, herhangi bir köpürme değil, Avrupa'ya ulaşmak için Amerika'dan yola çıkarak iki bin fersahlık bir güç biriktiren basit ama sözünü geçiren bir dalga vardı. Okyanusun devasa bir duvarı olan

bu dalga, sığ kayalığın geçidine uğrayacak ve girişteki birer sütun, geçidin birer kulesi gibi duran iki Douvre kayalığında patlayacak, hem denizin yükselmesi hem de bu engel karşısında kabaracak, kayalık tarafından geri püskürtülmesinin ardından rüzgârla kamçılanıp, büyük bir şiddetle sığ kayalığa hücum edecek, karşılaştığı engellerin yarattığı türn o karmaşa ve önü kesilen bir dalganın tüm çılgınlığıyla iki duvarın arasına girecek, orada bulacağı tekneyi ve Durande'ı paramparça edecekti.

Bu ihtimale karşı Gilliatt'a bir kalkan gerekiyordu ve onun da bir kalkanı vardı.

Dalgaların içeriye hep birlikte girmesini engellemek, yükselmelerine izin vererek çarpmalarını engellemek, girişlerini engellemeden yollarını kapamak, direnmek ama bir taraftan da boyun eğmek, denizin bu geçide uygulayacağı basıncı azaltmak, içeriye akın etmesi yerine sadece girmesini sağlamak, öfkesini ve şiddetini törpülemek, bu hiddeti yumuşatmak, zarar veren engelin yerine yatıştıran engeli geçirmek gerekiyordu.

Gilliatt, güçten daha güçlü olan bu becerikliliğiyle, dağdaki bir dağ keçisi veya ormandaki bir maymun gibi hareket ederek, o başdöndürücü ve tehlikeli adımlarında en küçük kaya çıkıntılarını bile kullanarak, suya atlayarak, sudan çıkarak, akıntıya karşı yüzerek, dişlerinin arasında bir ip ve elinde bir çekiç olduğu halde kayalara tırmanarak, Durande'ın omuzluk bordasını bir levha olarak Küçük Douvre'un kaidesine asılı ve bitişik tutan sırım halatı çözdü, palamar parçalarından bir tür menteşe yaparak bu levhayı granite çakılmış kalın çivilere tutturdu, tesviye havuzunun kapağına benzeyen bu tahta siperi palamardan menteşelerinde döndürdü, dalgalar kendilerine tıpkı bir dümen palası gibi yanlamasına uzatılan bu siperi itti ve öbür ucunu Büyük Douvre'a verdi, palamardan menteşeler elbette Küçük Douvre'a tutunuyorken, her ihtimale karşı

önceden çaktığı çiviler sayesinde Büyük Douvre'da küçüğündeki gibi aynı sabitlemeyi yaptı, böylece bu geniş tahta siperi dar geçidin ağzındaki çifte sütuna sıkıca bağlamış oldu. Bu barikatın üzerine de bir zinciri tıpkı bir zırhın üzerindeki omuz kayışı gibi çaprazladı, yükselen sulara karşı bir saat geçmeden dikilen bu engel, kayalığın dar geçidini kapı gibi kapatıyordu.

Ağır kalas ve postalardan meydana gelen, düz konsa bir sala, dik yerleştirilse bir duvara benzeyecek olan bu güçlü kurulum, dalgaların yardımını alan Gilliatt tarafından bir cambazın hüneriyle hazırlanmıştı. Bu kapının, yükselen denizin onu fark edemeyeceği kadar kısa sürede yapıldığı söylenebilirdi.

Jean Bart'ın her deniz kazasından sıyrılışında dalgalara şu ünlü sözünü söyleyeceği durumlardan biriydi: *Yanıldın, İngiliz!* Bilindiği gibi Jean Bart okyanusa hakaret etmek istediğinde ona *İngiliz* diye hitap ederdi.

Geçidi kapattığında, Gilliatt tekneyi düşündü. Kabaran denizle yükselebilmesi için teknenin iki demirinin halatını yeterince saldı. Eski denizcilerin "apıştırma" adını verdikleri uygulamaya benziyordu. Gilliatt tüm bunları o an düşünüp yapıyor değildi, bu duruma hazırlıklıydı; meslekten denizciler, teknenin arkasına kilitli bastikayla volta edilen iki kandilisa palangasından da bunu anlayabilecektir.

Bu arada deniz kabarmış, yarı yarıya yükselmişti; kabaran dalgaların, uysal bile olsalar etkisinin şiddetli olabileceği an buydu. Gilliatt'ın tasarladığı şey gerçekleşmişti. Dalgalar barikata doğru sertçe savruluyor, çarpıyor, kabarıyor ve altından geçiyordu. Dışarıda çalkantı, içeride sızıntı vardı. Gilliatt denizin Caudium geçitlerine[7] benzer bir şey düşünmüştü. Kabaran deniz yenilmişti.

7 MÖ 321'de, Samnitlere yenilen Roma ordusunun aşağılanma amacıyla bir boyunduruğun altından geçmek zorunda bırakıldığı geçit. (ç.n.)

8
Sonuçtan Ziyade Dönüm Noktası

Tehlikeli an gelmişti.

Şimdi makineyi tekneye yerleştirmek gerekiyordu.

Gilliatt sol dirseğini sağ avcuyla kavrayıp sol elini alnına götürerek bir süre düşündü.

Ardından enkaza çıktı, makinenin bulunduğu yerden çıkarılması ve geri kalan iskeletin olduğu halde bırakılması gerekiyordu.

Sancak ve iskele tarafında bacanın dört zincirinin Durande'ın bordasına sabitlendiği dört sapanı kesti. Sapanlar urganla yapıldığından bıçağı bu iş için yeterli oldu.

Serbest kalan ve bağlantıları kesilen dört zincir, bacanın yanından sallanarak asılı durdu.

Geminin enkazından inşa ettiği düzeneğe çıktı, ayağıyla kalaslara vurdu, palangaları gözden geçirdi, makaralara baktı, halatları elledi, uzatmaları inceledi, katranlanmamış halatın fazla ıslanmadığından emin oldu, hiçbir şeyin eksik, hiçbir şeyin aksak olmadığını gördü, ardından bordanın üzerinden güverteye atladı, Durande'ın Douvrelar arasında sıkışmış olarak kalması gereken bölümünde, ırgatın yanında yerini aldı. Görev yeri orasıydı.

Ciddiyetle ve pek bir heyecan duymadan palangalara son kez bir göz attı, bir eğe alıp her şeyi asılı tutan zinciri kesmeye başladı.

Denizin homurtusunun arasından eğenin gıcırtısı duyuluyordu. Irgatın sabit makaraya bağlanmış olan zinciri Gilliatt'ın hemen yanı başında, elinin altındaydı.

Aniden bir çatırtı oldu. Eğenin yarısından çoğunu törpülediği zincir halkası kopmuş, tüm düzenek müthiş sallanmıştı. Gilliatt kendini palangaya atacak zamanı ancak buldu.

Kırılan zincir kayalıklara çarparken, sekiz halat gerildi, eğelenen ve kesilen bölüm enkazdan blok halinde ayrıldı,

Durande'ın karnı açıldı, ağırlığı halatlara binmiş olan makinenin döşemesi omurganın altından göründü.

Gilliatt palangayı zamanında kavramasaydı, aşağı düşecekti. Ama dehşetengiz eli oradaydı, böylece aşağı inebildi.

Jean Bart'ın güçlü ve bilge bir ayyaş olan kardeşi, Büyük Amiral'le[8] senli benli konuşan Dunkerqueli o yoksul balıkçı, Ambleteuse koyunda batmakta olan *Langeron* kadırgasını kurtardığında, bu yüzen ağır kütleyi öfkeli koyun kör kayalarından çekip almak için büyük yelkeni rulo halinde hasırotuyla bağlamıştı. Onun istediği anda yelkeni rüzgâra vermek için kendiliğinden kopmalarına güveniyordu; işte Gilliatt da zincirin kırılmasına böyle güveniyordu; aynı hayret verici başarıyla taçlanan aynı yürekliliği Gilliatt da göstermişti.

Gilliatt'ın kavradığı palanga sıkı durdu ve işini kusursuzca yerine getirdi. Görevi de hatırlanacağı üzere, pek çok kuvveti tek bir kuvvette toplayarak tek bir ortak hareketi gerçekleştirmekti. Bu palanganın borinanın ucunda dallanan halatlara benzer bir yanı vardı, tek bir farkla, bir yelkeni yönlendirmek yerine bir düzeneği dengeliyordu.

Gilliatt ayakta duruyor, bir eli ırgatta âdeta nabzını yokluyordu.

İşte o anda Gilliatt'ın icadı başarıya ulaştı.

Güçlerin olağanüstü birlikteliği gerçekleşti.

Durande'ın blok halinde saldığı makine tekneye doğru inerken, tekne de makineye doğru çıkıyordu. Enkaz ve kurtarıcı tekne karşıt yönlerden hareketlenmiş, birbirlerine yardım ediyorlardı. Ortada buluşmaya çalışarak işin zahmetini yarıya indiriyorlardı.

İki Douvre arasında sakince yükselen sular tekneyi yukarı kaldırıyor ve Durande'a yaklaştırıyordu. Sular yenilmekten öte evcilleşmişti. Okyanus, bu mekanizmanın bir parçasıydı.

---

8 "Büyük Amiral" veya "Fransa'nın Amirali". İmparatorluk zamanında donanmadaki amirallere verilebilecek en üst düzeyde unvan. (e.n.)

Kabaran deniz, tekneyi sarsıntısız ve yumuşak bir şekilde, sanki porselenmiş gibi özenle yükseltiyordu.

Gilliatt suyun ve düzeneğin ikili çalışmasını düzenliyor ve dengeliyor, olan bitenin tümüyle itaat ettiği ürkütücü bir heykel gibi ırgatın yanında kıpırtısız duruyor, inişin yavaş yavaş gerçekleşmesini çıkışın yavaş yavaş gerçekleşmesiyle ayarlıyordu.

Denizde çalkantı, palangalarda sarsıntı yoktu. Boyun eğmiş tüm doğa güçlerinin garip bir işbirliğiydi bu. Bir yanda yerçekimi makineyi çekiyor, diğer yanda deniz tekneyi yükseltiyordu. Yıldızların çekimi olan gelgitler ve dünyanın çekimi olan ağırlık yasası Gilliatt'a itaat etmek için uzlaşmışlardı sanki. Buradaki hizmetlerinde durak ve duraksaması olmayan bu kayıtsız güçler, aklın hâkimiyetinde son derece çalışkan yardımcılara dönüşmüştü. İş her dakika daha da ilerliyor, tekne ile enkaz arasındaki mesafe dışarıdan zor fark edilir şekilde azalıyordu. Bu yakınlaşma sessizlik içinde ve oradaki insanın korkusuyla gerçekleşiyordu.

Suların yükselmesinin tamamlanmasıyla neredeyse aynı anda, halatların çözülmesi de durdu. Makaralar birden sarsıntısız sustu. Makine teknenin içine elle konmuş gibi yerine oturdu. Dik, düz, hareketsiz ve sağlamdı. Destek tabanlığın dört köşesi de doksan dereceyle sintineye yaslanıyordu.

İş hallolmuştu.

Gilliatt kendinden geçer gibi baktı.

Şu zavallı canlı, sevinçten hiç şımarmamıştı. Olağanüstü bir mutluluğun getirdiği ferahlamayı tadıyordu. Kol ve bacaklarının gevşediğini hissetti, o ana kadar hiç heyecanlanmamış olmasına rağmen zaferinin karşısında titremeye başladı.

Enkazın altındaki tekneyi ve teknedeki makineyi bakışlarıyla inceledi. İnanamıyormuş gibiydi. Yaptığı işi yapabileceğini ummadığı gibi bir hali olduğu söylenebilirdi. Eliyle yarattığı mucizeye şaşkınlıkla bakıyordu.

Bu korku ve şaşkınlık kısa sürdü.

Uykudan uyanmış gibi davranan Gilliatt hemen testereyi aldı, sekiz halatı kesti, ardından da suların yükselmesi sayesinde şu an sadece üç metre ötesinde duran tekneye atladı, bir urgan sargısı aldı, yaptığı dört sapanı önceden hazırladığı halkalara geçirdi ve bir saat önce Durande'ın bacasının güverteye bağlı olan dört zincirini teknenin iki yanına sabitlemişti.

Gilliatt bacayı bağladıktan sonra makinenin üst kısmını kurtardı. Durande'ın köprüsünden kare şeklindeki bir parça hâlâ bacada duruyordu. Gilliatt bu parçanın çivilerini söktü, bu tahta ve kalas yığınından tekneyi kurtarmak için hepsini kayanın üstüne fırlattı. Bu hafifleme yararlı olmuştu.

Zaten tahmin edileceği gibi tekne makinenin aşırı yükü karşısında sağlam durmuş, ancak su kesimi hattına kadar gömülmüştü. Durande'ın makinesi ağır olsa da teknenin daha önce Herm'den getirdiği taş yığını ve toptan daha hafifti.

Böylece her şey bitmişti. Yapılacak tek şey buradan gitmekti.

9
Kazanılan ve Hemen Kaybedilen Başarı

Her şey bitmemişti.

Durande'ın ahşap siperlikle kapatılmış olan girişini yeniden açmak ve tekneyi hemen sığ kayalığın dışına götürmek, yapılması gerekenler bundan daha açık olamazdı. Denizde geçen her dakika çok önemlidir. Hafif bir rüzgâr, açıklarda ince bir kırışıklık vardı; çok güzel bir akşam güzel bir geceyi vadediyordu. Deniz dingindi ama suların çekilmesi kendisini hissettirmeye başlıyordu; zaman yola çıkmak için çok uygundu. Douvrelardan çıkarken deniz alçalacak, Guernsey'e ulaşırken deniz kabaracaktı. Gün doğarken Saint-Sampson'da olmak mümkündü.

Ama ortaya beklenmedik bir aksilik çıktı. Gilliatt'ın öngörüsünde bir eksiklik vardı.

Makine serbestti ama baca öyle değildi.

Yükselen sular tekneyi havada asılı duran enkaza yaklaştırarak inişin tehlikelerini azaltmış ve kurtarma işlemini hızlandırmıştı ama mesafenin azalmasıyla birlikte bacanın üst kısmı Durande'ın gövdesindeki açıklığın içinde kalmıştı. Baca orada dört duvar arasına sıkışmış gibi duruyordu.

Denizin sunduğu hizmette böylesi bir sinsilik vardı. İtaat etmeye zorlanan suların bir art niyeti varmış gibi görünüyordu.

Doğrusu bu ya, suların yükselmesinin yaptığı işi suların alçalması bozacaktı.

Üç kulaçtan biraz daha yüksek olan baca Durande'ın içine sekiz ayak kadar gömülü duruyordu; suyun düzeyi on iki ayak azalacak, alçalan denizde tekneyle birlikte inen baca dört ayak kadar fazladan kurtulacaktı.

Ama bu kurtuluş için ne kadar zaman gerekiyordu? Altı saat.

Altı saat sonra neredeyse gece yarısı olacaktı. O saatte yola çıkmaya nasıl kalkışacak, gündüz bile aralarından geçilmesi mümkün olmayan bu kör kayaların içinden hangi yolu izleyecek ve karanlık gecenin ortasında bu kayalık tuzağı nasıl göze alacaktı?

Yarını beklemek zorundaydı. Kaybedilen bu altı saat aslında on iki saatlik bir gecikme anlamına geliyordu.

Sığ kayalığın dar ağzını açarak işe devam etmeyi hiç düşünmemek gerekiyordu. Barikat bir sonraki kabarmada işe yarayacaktı.

Gilliatt dinlenmeliydi.

Kollarını kavuşturmak; Douvre kayalığına geldiğinden beri yapmadığı tek şey buydu.

Sanki kendi suçuymuş gibi, bu mecburi dinlenmeye canı sıkıldı, hatta biraz da öfkelendi.

Kendi kendine, "Déruchette burada hiçbir şey yapmadığını görse hakkında ne düşünürdü?" diye sordu.

Yine de gücünü yeniden toplaması hiç de gereksiz değildi.

Tekne şimdi emrindeydi, geceyi teknede geçirmeye karar verdi.

Büyük Douvre'daki koyun derisini almaya gitti, yeniden aşağı indi, birkaç patella ve iki üç denizkestanesi yedi, çok susamıştı, neredeyse boşalmış olan bidondaki son tatlı su damlalarını da içti, üstüne aldığı postun yumuşaklığı hoşuna gitti, makinenin yanına bir bekçi köpeği gibi yattı, başlığını gözlerine indirdi ve uyudu.

Derin bir uykuya daldı. Bir iş yaptıktan sonra bu tür bir uyku çekilir.

10
Denizin Uyarıları

Gecenin ortasında, aniden ve bir yayın boşalmasına benzer şekilde uyandı.

Gözlerini açtı.

Başının üzerindeki Douvrelar âdeta beyaz bir akkorla aydınlanıyordu.

Sığ kayalığın siyah cephesinde sanki alevler yansıyordu.

Bu ateş nereden geliyordu?

Denizden.

Deniz olağanüstüydü.

Sular âdeta alev almıştı. Sığ kayalıkta ve kayalığın dışında, denizin tamamı göz alabildiğine yanıyordu. Bu alevlenme kırmızı değildi; yanardağların veya fırınların geniş harlı ateşine hiç benzemiyordu. Hiçbir çatırtı, hiçbir hararet, hiçbir kızıllık, hiçbir gürültü yoktu. Denizin üzerindeki mavi serpintiler kefenin kıvrımlarını andırıyordu. Suyun üzerindeki soluk ışık gepgeniş bir alanda titreşiyordu. Bu bir yangın değil, yangının hayaletiydi.

Bir mezar içinde bu dünyaya ait olmayan soluk bir tutuşmaya benziyordu.

Karanlıkların alev alev tutuştuğunu canlandırın hayalinizde.

Sonsuz ve puslu gece bu buzlu ateşin yakıtıymış gibi görünüyordu. Körleşmeden oluşan bilinmeyen bir aydınlıktı. Karanlık, bu hayalet ışığa sanki bir parçasıymış gibi sızıyordu.

Manş'ın denizcileri, bir gemici için uyarılarla dolu olan bu inanılmaz yakamozların ne anlama geldiğini bilir. Isigny yakınlarındaki Büyük V'deki kadar şaşırtıcı olanı yoktur. Bu ışıkta nesneler gerçekliğini kaybeder, içine işlediği şeyi âdeta saydamlaştırır. Kayalar birer çizgiden ibarettir. Demirlerin halatları akkor haldeki demir çubuklar gibi görünür. Balıkçıların suyun altındaki ağları bir alev örgüsüne benzer. Küreğin su üstündeki yarısı abanoz, altındaki yarısı gümüş rengidir. Kürekten suya düşen damlalar denize yıldızlar katar. Her tekne, ardında bir kuyrukluyıldız sürükler. Islanmış ve ışıldayan tayfalar yanan insanlara benzer. Suya daldırılan el geri çekildiğinde alevlerle sarılıdır; bu alev ölüdür, asla hissedilmez. Kolunuz yanmış bir odundur. Dalgaların altında biçimler görürsünüz, sıvı bir alevde akar gibidirler. Köpük kıvılcımlar saçar. Balıklar alevin dilleri gibidir, solgun bir derinlikte çatallanan şimşeklerdir.

Bu aydınlık Gilliatt'ın kapalı gözlerine işlemiş, onu uyandırmıştı.

Bu uyanış tam zamanında gerçekleşmişti. Sular alçalmıştı, yeni bir yükselme yaklaşıyordu. Makinenin Gilliatt uyurken kurtulan bacası, enkazdaki açıklık tarafından tekrar yakalanacaktı. Yavaşça oraya doğru yükseliyordu. Bacanın Durande'a yeniden girmesine bir ayak kalmıştı.

Sular kabardığında bu bir ayaklık yükseliş yarım saat sürer. Gilliatt daha önce de söz konusu olan bu kurtuluştan yararlanmak istiyorsa, önünde yarım saati vardı.

İrkilerek doğruldu.

Durum ne kadar acil olursa olsun, birkaç dakika boyunca yakamozları seyredip düşüncelere dalmaktan kendini alamadı.

Gilliatt denizi çok iyi tanıyordu. Bunca yaptığı şeye ve sıklıkla kendisine kötü davranmasına rağmen onunla uzun süredir arkadaştı. Okyanus adı verilen bu gizemli varlığın aklından geçecek tek bir şey yoktu ki Gilliatt tahmin edemesin. Gilliatt gözlemleri, düşleri ve yalnızlığı sayesinde, İngilizcede *weather wise* denen bir hava durumu kâhini olmuştu.

Kandilisaya koşan Gilliatt halatı boşalttı, ardından artık çifte demirle tutunmayan teknenin kancasını kavradı ve kayaları ittirerek tekneyi Durande'ın birkaç kulaç ötesindeki dar geçide, barikatın hemen yanına doğru itti. Guernseyli tayfaların dediği gibi her şeyin bir sırası vardı. Tekne daha on dakika geçmeden geminin iskeletinin altından çıktı. Bacanın artık yeniden tuzağa düşmesinden endişelenmeye gerek yoktu. Su yükselebilirdi artık.

Yine de Gilliatt'ın yola çıkacakmış gibi bir hali yoktu.

Yeniden yakamozları seyretti ve demirleri çekti, ama tekneye almak için değil, daha sağlam bir şekilde çıkışın yanına geri atmak için yaptı.

O zamana kadar teknenin sadece iki demirini kullanmış, hatırlanacağı gibi Durande'ın kör kayalar arasında bulduğu küçük demirine hiç el sürmemişti. Bu demiri acil durumlarda hazır olması için varagele halatları ve kandilisa makaralarıyla birlikte, kaymasın diye önceden düğümler attığı halatı da teknenin bir köşesine bırakmıştı. Gilliatt bu üçüncü demiri suya attı, bunun palamarını bir sırım halata bağlamıştı; bu halatın bir ucu demirin anelesinde, diğer ucu teknenin cırgınasındaydı. Böylece çifte demirden çok daha güçlü bir şekilde, kazayağı yapmış oldu. Bu da endişeli olduğuna ve önlemleri artırdığına işaret ediyordu. Bu işlemin, kötü havanın zorlamasında olduğu gibi, tekneyi rüzgâraltında sürükleyebilecek bir akıntının korkusuyla yapıldığını bir denizci fark ederdi.

Gilliatt'ın gözlemlediği ve bakışlarını sabitlediği yakamozlar belki onu tehdit ediyor ama aynı zamanda işine de yarıyordu. Onlar olmasa uykunun tutsağı ve gecenin oyuncağı olurdu. Yakamozlar onu uyandırmıştı ve etrafını aydınlatıyordu.

Sığ kayalıkta bu sayede puslu bir aydınlık oluşuyordu. Ancak bu aydınlık, Gilliatt'a ne kadar endişe verici görünse de tehlikeyi görünür kıldığı ve olası bir manevra yapma imkânı sağladığı için yararlı olmuştu. Gilliatt bundan böyle yelkenini açmak isterse, makineyi taşıyan tekne harekete hazırdı.

Ancak Gilliatt yola çıkmayı gitgide daha az düşünüyormuş gibiydi. Tekneyi apıştırdıktan sonra, deposundaki en güçlü zinciri aramaya gitti ve o zinciri iki Douvre'a çaktığı çivilere takarak, daha önceden dışarıdan çaprazlamayla koruma altına aldığı kalas ve kirişlerden oluşan barikatı içeriden de güçlendirdi. Çıkışı açmak bir yana onu daha da sağlamlaştırıyordu.

Yakamozlar etrafı aydınlatsalar da etkileri azalıyordu. Gün doğmaya başlıyordu.

Gilliatt aniden kulak kabarttı.

11
Selam Olsun İdrak Edene

Çok çok uzaklardan hafif ve belirsiz bir ses duyarmış gibi oldu.

Bazı saatlerde derinliklerin gürlemesi duyulur.

Bir kez daha kulak kabarttı. Uzaktan gelen gürültü yeniden başladı. Gilliatt bunun ne anlama geldiğini bilen biri gibi başını salladı. Birkaç dakika sonra, sığ kayalığın o zamana kadar açık duran diğer ucunda, yani doğu girişindeydi ve Homme Kayası'na yakın olan bu dar ağzın her iki granit cephesine de Douvreların dar ağzına yaptığı gibi kalın çiviler çakıyordu.

Bu kaya çatlaklarının hepsi önceden hazırlanmış, neredeyse hepsi de meşe budağından tahtalarla doldurulmuştu. Sığ kayalığın bu tarafında daha çok yarık vardı ve Gilliatt buralara iki Douvre'un zeminindekinden daha fazla çivi çakabilirdi.

Yakamozlar bir süre sonra sanki üzerlerine üflenmiş gibi sönmüştü; giderek daha fazla ışık yayan gündoğumu onların yerini alıyordu. Çivileri çakan Gilliatt, kalasları, ardından da urganları, halatları getirdi ve gözünü işinden ayırmadan, bir an bile oyalanmadan, Homme'un dar ağzının kenarına halatlarla bağlayarak yatay olarak sabitlediği kalaslar sayesinde günümüz biliminin benimsediği ve dalgakıran olarak adlandırdığı o barikatlardan birini inşa etmeye koyuldu.

Örneğin Guernsey'de, Rocquaine'de veya Fransa'daki Bourg-d'eau'da kayalara dikilmiş birkaç kazığın etkisini görmüş olanlar bu çok basit düzenlemenin gücünü bilir. Dalgakıran Fransa'daki *épi* ile İngiltere'deki *dike* denen şeyin karışımıdır. Dalgakıranlar fırtınalara karşı hazırlanan *frizya atlarıdır.*[9] Denize karşı mücadele için güçlerini bölmek gerekir.

Bu arada güneş tüm duruluğuyla doğmuştu. Gökyüzü açık, deniz sakindi.

Gilliatt aceleyle çalışıyordu. O da deniz gibi sakindi ama aceleciliğinde bir huzursuzluk vardı. Uzun adımlarla bir kayadan diğerine, barikattan depoya, depodan barikata gidip geliyor, beraberinde kâh döşemeyi kâh borda parçalarını sürüklüyordu. Yedeklenmiş tahtaların yararı ortaya çıkmıştı. Gilliatt'ın tahmin etmiş olduğu bir tehlikeyle karşı karşıya olduğu açıktı.

Güçlü bir demir çubuğu, kirişleri hareket ettirmek için kaldıraç olarak kullanıyordu. Çalışma öylesine hızlı gerçekleşiyordu ki, buna bir inşaattan ziyade bir büyüme denebilirdi. Askerî bir köprü inşaatı görmeyenler bu çabukluk hakkında bir fikir yürütemez.

---

9 Ortaçağ'da süvariye karşı sivri kazıklarla yapılan ve taşınabilir olan savunma gereci. (e.n.)

Batıdakinden daha dar olan boğazın iki yakasının arası yaklaşık beş altı adımdı. Bu küçük aralık Gilliatt'ın işini kolaylaştırıyordu. Tahkim edilecek ve kapatılacak alan çok sınırlı olduğundan, donanım hem daha sağlam olacak hem daha kolay hazırlanabilecekti. Bu yüzden yatay kirişler yeterli, dikine kısımlar gereksizdi.

Dalgakıranın ilk kalaslarını yerleştiren Gilliatt yukarı çıktı ve etrafı dinledi.

Gürüldeme belirginleşmişti.

Gilliatt işine devam etti. Dalgakıranını, kirişlerden oluşan siperi üç makaranın kandilisasıyla Durande'ın mataforasına bağlayarak güçlendirdi. Hepsini bir de zincirlerle düğümledi.

Bu yapı inşa edilmekten ziyade örülmüş gibiydi.

Gilliatt bağları çoğaltıyor, gereken yerlere çivi çakıyordu.

Enkazda pek çok demir halka bulduğundan, bu çivilerden fazla miktarda yedek elde edebilmişti.

Çalışırken bisküvileri kemiriyordu. Susamıştı ama tatlı suyu kalmadığından su içemiyordu. Akşam yemeğiyle bir önceki gün bidondaki suyu bitmişti. Dört beş kalası daha üst üste koydu, ardından barikatın üzerine bir kez daha çıkıp etrafı dinledi.

Ufuktaki gürültü kesilmişti. Her yana sessizlik hâkimdi. Deniz yumuşak ve mükemmeldi, burjuvaların ondan memnun kaldıklarında yönelttikleri "ayna", "göl", "zeytinyağı", "latif", "koyun" gibi tüm ince ve sevecen sözleri hak ediyordu. Göğün derin mavisi, okyanusun derin yeşiline cevap veriyordu. Bu gökyakut ve yeşil zümrüt birbirlerini hayranlıkla izleyebilirdi. İnsanın yakınacağı en ufak bir durumları yoktu. Yukarıda tek bir bulut, aşağıda tek bir köpük görünmüyordu. Nisan güneşi tüm bu görkemlilik içinde yükseliyordu. Bundan daha güzel bir havaya rastlamak mümkün değildi.

Ufkun derinliğindeki göçmen kuş sürüsü gökte uzun çizikler oluşturuyordu. Hızlı gidiyor, karaya doğru ilerliyordu. Uçuşlarında kaçışı andıran bir şey vardı.

Gilliatt dalgakıranı yükseltmeye başladı.

Kayaların eğimi izin verdiği ölçüde artırdı yüksekliğini.

Öğlene doğru, güneş olması gerekenden daha sıcak gibiydi. Öğlen günün önemli bir saatidir; inşasını tamamladığı barikatın üstünde ayakta duran Gilliatt yeniden enginliği gözlemeye koyuldu.

Deniz dingin olmaktan ziyade durağandı. Tek bir yelkenli görünmüyordu. Gökyüzü her yanda berraktı ama maviden beyaza dönmüştü. Bu beyazlık ilginçti. Batı ufkunda pek de iyi niyetli görünmeyen bir leke vardı. Bu leke aynı yerde hareketsiz duruyor ama giderek büyüyordu. Kör kayaları çevreleyen dalgalar hafifçe titreşiyordu.

Gilliatt dalgakıranı hazırlamakla iyi etmişti.

Bir fırtına yaklaşıyordu.

Enginler savaş açmaya kararlıydı.

III. Kitap

Mücadele

1

Uçlar Birbirlerine Değer, Zıtlar Birbirlerini İhbar Eder

Hiçbir şey gecikmiş bir gündönümü fırtınası kadar tehditkâr değildir.

Denizde, açık denizden gelen rüzgârları haber veren vahşi bir görüntü olur.

Her mevsimde, özellikle de gezegenlerin aynı doğrultuda olduğu dönemde, böylesi bir durumun en az beklendiği sıralarda, denize garip bir dinginlik hâkim olur. Sürüp giden o olağanüstü hareketlilik durulur, yatışır, halsizleşir; dinlenmeye çekilecekmiş gibi görünür, yorulduğu sanılabilir. Balıkçı teknelerinin flamalarından savaş gemilerinin bayraklarına kadar, denizcilikte kullanılan tüm kumaşlar, direklerinde salınmadan bekler. Amirallik, kraliyet, imparatorluk bandıraları uykuya çekilir.

Tüm bu kumaş parçaları birdenbire hafifçe hareketlenir.

O an, hava bulutluysa saçak bulutların oluşmasının gözlemleneceği, güneş batıyorsa akşam kızıllığının inceleneceği, gece olduysa ve Ay varsa halelere dikkat edileceği andır.

İcat edeni bilinmeyen o fırtına şişelerinden[1] birini o sırada elinde bulundurma şansına sahip olan bir filo komutanı veya bir kaptan, bu mikroskop camını incelediğinde, oradaki görüntünün erimiş şekere benzediği hallerde güney rüzgârına, eğreltiotlarının yapraklarını veya köknarları andıran bir billurlaşmaya benzediği hallerde de kuzey rüzgârına karşı önlem alır. Zavallı İrlandalı veya Britanyalı balıkçılar, Britanya'da *menhir* ve İrlanda'da *cruach* olarak adlandırılan o bilmece gibi dikitlerin üzerine Romalılar veya iblisler tarafından kazınmış gizemli güneş saatini inceledikten sonra, kayıklarını o dakikada kıyıya çeker.

Bununla birlikte, göğün ve okyanusun dinginliği sürmektedir. Güneş ışıldayarak doğar ve şafak gülümser; bu durum, güneşin aldatıcı olabileceğine inanılmasından korkan yaşlı kâhinlerin yüreğini ilahi bir dehşetle doldururdu: *Solem quis dicere falsum audeat?*[2]

İnsan, çevresindeki nesnelerin uğursuz parlaklığı yüzünden, olasılığın kasvetli görüntüsünü gözden kaçırır. Bu çehrelerin en ürkütücü ve vefasız olanı, enginlerin maskesidir.

Kayanın altındaki yılan balığı denir, aslında sükûnetin altındaki fırtına denmelidir.

Bazen birkaç saat, birkaç gün böyle geçer. Kılavuz kaptanlar dürbünleriyle etrafı tarar. Yaşlı denizcilerin yüzünde, bekleyişin saklı kızgınlığından kaynaklanan sert bir ifade olur.

Aniden anlaşılmaz ama güçlü bir mırıldanma duyulur. Havada âdeta gizemli bir diyalog vardır.

Hiçbir şey görülmez.

Enginlik soğukkanlılığını korur.

Bu arada gürültü artar, yükselir. Diyalog belirginleşir.

Ufkun ardında biri vardır.

Korkutucu bir şeydir: rüzgâr.

---

1 FitzRoy barometresi. İcat edeni bilinmemekle birlikte, aynı zamanda bir meteorolog olan Amiral Robert FitzRoy tarafından yaygınlaştırılmıştır. (e.n.)

2 "Güneşin yanıldığını söylemeye kim cesaret edebilir?" (ç.n.)

Rüzgâr, yani esinti dediğimiz titan topluluğu.

Karanlığın olağanüstü ayaktakımı.

Hintler onlara *marut*, Yahudiler *kerubim*, Yunanlar *akilon* der. Bunlar sonsuzluğun yırtıcı kuşlarıdır. Kuzey rüzgârları koşturarak yaklaşıyordur.

2
Açık Denizden Esen Rüzgârlar

Nereden gelirler? Ölçülemezlikten. Büyüklüklerini ölçmek için okyanustaki anaforun çapı gerekir. Son derece geniş kanatlarının ihtiyacı, uçsuz bucaksız ıssızlıklardır. Atlantik, Pasifik, bu engin mavilikler onlara çok uygun düşer. Bu okyanusları karartırlar, oralarda sürüler halinde uçarlar. Kaptan Page açık denizdeyken bir keresinde aynı anda yedi hortumla karşı karşıya kalmıştır. O sularda çok vahşidirler. Felaketleri önceden planlarlar. Bu çabaları, dalgaların kabarıp inmesinin sonsuz döngüsünü sağlar. Yapabilecekleri anlaşılmaz, ne istedikleri bilinmezdir. Onlar bu derinliklerin sfenksleridir ve Gama da onların Oidipus'udur. Sürekli hareket halindeki koyu enginlikte bulutların çehreleri olarak belirirler. Denizin ufku anlamına gelen bu yayılımda onların kurşuni taslaklarını fark edenler kendilerini dizginlenemez bir gücün karşısında hissederler. Bu kudret âdeta insan zekâsından endişelenmekte ve ona diklenmektedir. Zekâ yenilmezdir ama doğanın unsurları ele geçirilemez. Bu kavranamaz heryerdelik karşısında ne yapılmalıdır? Esinti bir tokmağa dönüşür, ardından yeniden esinti olur. Rüzgârlar ezerek dövüşür ve ortadan kaybolarak kendilerini savunur. Karşılarına çıkan tedbirli olmalıdır. Saldırıları çok çeşitlidir, üst üste gelir, şaşırtır. Saldırıları olduğu kadar kaçışları da vardır. Ele gelmezler, inatçıdırlar. Haklarından nasıl gelinir? *Argo* gemisinin Dodona meşesinden oyulmuş pruvası ve kı-

lavuzu onlarla konuşur, onlar bu tanrıça pruvaya kötü davranırdı. *La Pinta*'ya yaklaştıklarını gören Kristof Kolomb, güverteye çıkar, onlara *Yuhanna İncili*'nin ilk ayetlerini okurdu. Surcouf onlara söver, *İşte çete,* derdi. Napier onları top ateşine tutardı. Kargaşanın diktatörlüğü onlarındır.

Ellerinde kargaşa var. Onunla ne yaparlar? Zulüm. Rüzgâr çukuru aslan çukurundan daha acımasızdır. Bu dipsiz kıvrımların altında ne cesetler yatar! Rüzgârlar o karanlık ve acı kütleyi devindirir. Onları dinleriz ama onlar bir şey duymaz. Cinayete benzer işler çevirirler. Beyaz köpüklerini kimlere püskürttükleri bilinmez. Deniz kazalarında nasıl da ahlâksız bir vahşet vardır! İlahi düzene karşı nasıl da bir küstahlık! Bazen Tanrı'nın yüzüne tükürür gibidirler. Bilinmez diyarların zorbalarıdır onlar. Venedikli denizciler *Luoghi spaventosi*[3] diye mırıldanırdı.

Titreşen boşluklar kendilerine uygulanan bu şiddete boyun eğer. Terk edilmiş bu diyarlarda olup bitenler açıklanamaz. Bir süvari karanlığa karışmıştır. Hava, ormanın sesini çıkarır. Göze çarpan bir şey yoktur, süvarilerin sesleri duyulur. Öğleyken birdenbire karanlık çöker; bir tornado geçmiştir, gece yarısıyken aniden gündüz olur, kutup ışıkları parıldıyordur. Hortumlar iğrenç bir felaketin insan üzerindeki tepinmesine benzer, iğrenç danslarıyla birbirlerine ters yönde geçerler. Çok ağır bir bulut ortasından yarılıp parçalar halinde denize iner. Kızıllıklarla kaplı diğer bulutlar ortalığı aydınlatır ve gürler, ardından kasvetli bir şekilde kararır; yıldırımını boşaltan bulut kararır, sönmüş bir kömürdür artık. Yağmur bulutları sis haline gelerek dağılır. Orada, yağmurun yağdığı yerde bir fırın, şurada ise alev çıkaran bir dalga. Denizin sağanak altındaki beyazlıkları şaşırtıcı mesafeleri aydınlatır; benzerlikleri olan kalınlıklar[4] aynı şekilde kal-

3 Korkunç diyarlar. (ç.n.)

4 Belli bir yerde, belli basınç seviyeleri arasındaki jeopotansiyel yükseklik farkı. (e.n.)

maz, bozulur. Canavarı andıran göbekler bulutlarda oyuklar oluşturur. Buharlar fır döner, dalgalar anaforlar oluşturur; sarhoş deniz *naiad*'lar[5] yuvarlanır; göz alabildiğince uzanan devasa ve esnek deniz yer değiştirmeden hareket eder; her şey kurşunidir; bu solukluktan umutsuz çığlıklar yükselir.

Erişilmez karanlığın dibinde, gölge demetleri titreşir. Bu titreşim ara sıra doruğa çıkar. Uğultu karmaşaya, dalga çalkalanmaya dönüşür. Dalgaların karmakarışık bir yığılması, hiç durmayan salınımı, alçak sesle sürüp giden bir mırıltı olan ufukta garip bir kıyamet dizisi patlak verir; âdeta hydra'ların aksırması duyulur. Soğuk esintilerin ardından sıcak esintiler gelir. Denizin sarsıntısı, her şeye gebe olan korkunç bir şeyi haber verir. Endişe. Huzursuzluk. Suların derin dehşeti. Kasırga aniden ve tıpkı bir hayvan gibi okyanusu içmeye gelir; görülmedik bir emiş; su, görünmeyen bir ağza doğru yükselir, bir vantuz oluşur, yumru şişer, bu hortum eskilerin Prester'ıdır;[6] yukarıda sarkıt, aşağıda dikit, ters yönde üst üste ve dönen iki koni, yükselen bir köpük dağı ile alçalan bir bulut dağının öpüşmesi; dalganın ve karanlığın ürkütücü bütünleşmesi. Hortum, *İncil*'deki sütunlar gibi gündüz karanlık, gece aydınlıktır. Gök gürültüsü hortumun karşısında susar, korkmuş gibi görünür.

Issızlıkların devasa karmaşasının bir garnı, ürkütücü bir kreşendosu vardır: hava çevrimi, bora, fırtına, kasırga, siklon, tayfun, hortum; rüzgârların lirinin yedi teli, uçurumun yedi notası. Gökyüzü bir enginlik, deniz bir küredir; bir soluk geçer, tüm bunlardan geriye bir şey kalmaz, hepsi öfke ve karmaşadır.

İşte bu acımasız diyarlar böyledir.

Rüzgârlar eser, uçuşur, çullanır, tükenir, yeniden başlar, süzülür, ıslık çalar, kükrer, güler; dizginsiz, şehvetli, amansızca tez öfkelenen denizde keyiflerine bakarlar. Ahenkle ulur-

5 Su perisi. (e.n.)

6 Şimşekler saçan şiddetli bir rüzgâr. (ç.n.)

lar. Göğü çınlatırlar. Bulutun içine bakır bir çalgıymış gibi üflerler, boşluğu bir flüt gibi çalarlar ve sonsuzluğun içinde trompetlerin, borazanların, *buccin*lerin,[7] boruların ve av borularının oluşturduğu bandonun Prometheus'a yakışır bir ezgisiyle şarkı söylerler. Onları duyan Pan'ı dinler. Oyun oynamaları ürkütücüdür. Karanlıkta ölçüsüzce neşelidirler. Issızlıklarda gemi için sürek avına çıkarlar. Mevsim boyunca, kutupta olduğu gibi tropikal kuşakta da gece gündüz hiç ara vermeksizin, trompetlerini çılgınca öttürerek bulutların ve dalgaların içinde deniz kazası peşindedirler. Av köpeklerinin efendisidirler. Eğlenirler. Şu köpekleri var ya, dalgalar, onları kayalıklarda havlatırlar. Bulutları düzenler, ufalarlar. Milyonlarca elleri varmış gibi enginlerin esnekliğini yoğururlar.

Su sıkıştırılamadığı için esnektir. Gücün altından kayıp gider. Bir yandan saldırıya uğrarken diğer yandan kaçar. Dalgalar böyle oluşur. Dalga, suyun özgürlüğüdür.

3
Gilliatt'ın Duyduğu Gürültünün Açıklaması

Rüzgârların karaya doğru yoğun esmesi gündönümünde gerçekleşir. Bu dönemlerde tropikal kuşağın ve kutbun terazisi dengesini yitirir ve devasa gelgit, suları bir yarımkürede yükseltirken, diğer yarımkürede alçaltır. Bu olayları temsil eden Terazi, Kova gibi burçlar vardır.

Bu, fırtınaların zamanıdır.

Deniz bekler ve sessizliğini korur.

Kimi zaman gökyüzü kötü görünür. Rengi soluktur, büyük ve karanlık bir kütle görünmesini engeller. Denizciler karanlığın öfkeli havasına endişeyle bakarlar.

---

7 Romalıların *buccina*sından esinlenerek yapılmış olan, trombondan epeyce farklı, 1810-1845 arasında Fransa'da askerî bandolarda epey popüler olduktan sonra unutulan bir çalgı. (e.n.)

Ama asıl ürkütücü olan göğün halinden memnun görünmesidir. Gündönümünün güleç göğü fırtınanın maskesidir. Göğün böyle olduğu havalarda Amsterdam Ağlayan Kadınlar Kulesi, ufku gözetleyen kadınlarla dolardı.

İlkbahar veya sonbahar, fırtınanın gecikmesi, büyük bir kütle oluşturması anlamına gelir. Kırıp geçirmek için biriktirir. Zamanında gerçekleşmeyen şeyler karşısında dikkatli olun. Ango şöyle derdi: *Deniz borcunu zamanında öder.*

Gecikme uzun sürdüğünde deniz sabırsızlığını sadece daha dingin görünerek dışa vurur. Ancak manyetik gerilim, suyun alevlenmesi olarak nitelenebilecek bir olayla belli eder kendini. Dalgalarda ışıma meydana gelir. Hava elektriklenir, denizde yakamozlar oluşur. Tayfalar bitkin düşer. O dakikalar özellikle zırhlı gemiler için tehlikelidir; demirden gövdeleri pusulanın yanlış göstermesine ve batmalarına neden olabilir. Buharlı transatlantik *Iowa* bu şekilde batmıştır.

Denizin görüntüsü, denizcilikle ilgili olanlar için o anlarda ilginçtir; siklonu âdeta hem arzular hem de ondan korkarlar. Doğanın da istediği bazı evlilikler işte böyle gerçekleşir. Kızışan dişi aslan, erkek aslandan kaçar. Deniz de aynı şekilde kızışmıştır. Titremesi bundan kaynaklanır.

Olağanüstü evlilik gerçekleşmek üzeredir.

Bu evlilik tıpkı eski imparatorların düğünlerinde olduğu gibi büyük kıyımlarla kutlanır. Felaketlerle çeşnilenmiş bir şölendir bu.

Yine de rüzgârlar oradan, açık denizden, ulaşılması mümkün olmayan enlemlerden, ıssızlıkların solgun ufkundan, sınırsız özgürlüğün derinliklerinden gelir.

Dikkat edin, işte gündönümü fırtınası.

Bir fırtına komplolar kurar. Eski efsaneler her yanı kaplayan o büyük doğayla iç içe geçerek belirsizleşmiş bu şahsiyetlere az çok yer vermiştir. Aiolos, işlerini kuzey rüzgârıyla birlikte planlar. İki doğa unsurunun uyum içinde olması gereklidir. Görevleri paylaşırlar. Dalgaları, bulutları, akıntı-

ları harekete geçirmek gerekir; gece bir yardımcıdır, ondan yararlanmak önemlidir. Yolu kaybettirecek pusulalar, söndürülecek fenerler, gizlenecek deniz fenerleri, görülmesi engellenecek yıldızlar vardır. Denizin işbirliği yapması gerekir. Her fırtınayı bir mırıltı önceler. Ufkun ardında, kasırgaları haber veren fısıltılar vardır.

İşte karanlıkta, denizin ürkütücü suskunluğundan anlaşılan şey budur.

Gilliatt bu ürkütücü fısıltıyı duymuştu. Yakamozlar ilk, bu mırıltı ikinci uyarıydı.

İblislerin lejyonu varsa, hiç kuşkusuz rüzgârın ta kendisidir.

Rüzgâr çokluktur ama hava tektir.

Bunun sonucu olarak da fırtına bir ortaklıktır. Havanın tekliği bunu gerektirir.

Her uçurum bir fırtınaya dâhil edilmiştir. Tüm okyanus bir kasırganın içindedir. Okyanusun güçlerinin tamamı sıraya geçer ve kasırgaya katılır. Bir dalga, su altının uçurumudur. Bir fırtınayla uğraşmak, denizin ve göğün tamamıyla uğraşmaktır.

Denize düşkün olan, Cluny'deki küçük rasathanesinde düşüncelere dalan astronom Messier, "Her yerin rüzgârı her yeri gezer," der. Kapalı denizlerde bile olsa oraya hapsolmuş rüzgârlar olmadığına inanmaktadır. Ona göre Akdeniz rüzgârları yoktu. Rüzgârları, onlar geçerken tanıdığını söyler. Şu gün şu saatte Constance Gölü'ndeki Fön rüzgârının, Lucretius'un sözünü ettiği Favonius'un, bir başka gün Adriyatik'in borasının; bir başka gün de Kiklad Adaları'nda tıkılı kaldığı söylenen dairesel Notus'un Paris ufkundan geçtiğini belirtir. Malta ile Tunus ve Korsika ile Balear arasında esen güneydoğu rüzgârlarının oralarda sıkışıp kaldığını düşünmüyordu. Rüzgârın kafeslerdeki ayılara benzediğini kesinlikle kabul etmiyordu. "Her yağmur tropikal kuşaktan ve her şimşek kutuptan gelir," diyordu. Rüzgâr gerçekten

de yerküre ekseninin iki ucunu işaret eden gökkubbelerinin kesişme noktasında elektriğe ve ekvatorda da suya doyar; ekvatordan nem, kutuplardan akım getirir.

Her yerde olmak, rüzgârın özelliğidir.

Bu durum, kuşkusuz rüzgârlı bölgelerin var olmadığı anlamına gelmez. Daimî rüzgârlar çok açık bir şekilde kanıtlanmıştır ve Yunanca takıntımızla *aeroskaphe* olarak adlandırdığımız hava gemilerinden yararlanacak olan hava gemiciliği bir gün bu rüzgâr yollarını kullanacaktır. Havanın rüzgâr tarafından kanallara ayrıldığı tartışılmazdır. Rüzgârın ırmakları, çayları, dereleri vardır, ancak havadaki dallanmalar sudakinin tersidir; rüzgâr dereleri çaylara dökülmez, çaylardan çıkar ve çayları da ırmaklara dökülmez, ırmaklardan çıkar; işte bu yüzden havadakinde yoğunlaşma yerine dağılma gerçekleşir.

Rüzgârların dayanışmasını ve atmosferin tekliğini sağlayan bu dağılımdır. Yer değiştiren bir molekül, başka bir molekülün yerini değiştirir. Rüzgâr bir bütün olarak yer değiştirir.

Karışımın bu derindeki nedenlerine bir de yerkürenin atmosferi tüm dağlarıyla delen, rüzgârın yolunu düğümleyerek ve bükerek her yönde ters akımlar meydana getiren dağları ekleyin. Işınlar gibi sınırsız bir yayılım.

Rüzgâr olayı iki okyanusun üst üste salınımıdır. Su okyanusunun üzerinde yer alan hava okyanusu suyun akıntılarına yaslanır ve onun çalkalanmasıyla da titrer.

Bölünmez olan bölmelere ayrılmaz. Bir dalga ile diğeri arasında perde yoktur. Manş Adaları, Ümit Burnu'nun baskısını hisseder. Denizcilik bir bütün olarak tek bir canavara kafa tutar. Denizin tamamı aynı hydra'dır. Dalgalar, bir balığın pulları gibi kaplar denizi. Okyanus Keto'dur.[8]

Çokluk, bu tekliğe çullanır.

---

8 Deniz tanrıçası. (ç.n.)

4
Turba, Turma[9]

Pusulaya göre otuz iki rüzgâr, yani otuz iki yön vardır, ama bu yönler sonsuza dek alt dilimlere ayrılabilir. Yönlerle sınıflandırılan rüzgâr hesaplanamaz; çeşitlerle hesaplandığında ise sonsuzdur.

Homeros bu kalabalık karşısında geri adım atardı.

Kutup esintisi tropikal kuşağın esintisiyle çarpışır. Böylece soğuk ve sıcak iç içe geçer, denge çarpışmayla başlar ve bu çarpışmadan çıkan rüzgâr dalgası, kabarmış vahşi bir sel halinde her yöne dağılır. Esintilerin dağılımı, ufkun dört bir yanına havanın bu olağanüstü karmaşasını yayar.

Pusulanın tüm kerteleri oradadır; Newfoundland'ın üzerine onca pusu gönderen Gulf Stream rüzgârı, insanların asla tek bir gök gürlemesi duymadığı yer olan Peru'nun rüzgârı, gagası çizgili büyük dalgıç martı *Alca impennis*'in uçtuğu Yeni İskoçya rüzgârı, Çin denizlerinin demir hortumları, kayıkları ve yelkenlileri hırpalayan Mozambik rüzgârı, Japonya'nın gong sesiyle beliren yoğun elektrik yüklü rüzgârı, Masa Dağı ile Şeytan Dağı arasında konumlanan ve oradan başlayarak dizginsiz esen Afrika rüzgârı, alizelerin üstünden geçen ve tepe noktası daima batıda olan bir parabol çizen ekvator rüzgârı, kraterlerden yayılan ve alevlerin ürkütücü esintisi olan yer altı rüzgârı, kuzeyde daima zeytin yeşili bir bulutun belirmesine yol açan ve Awa volkanına özgü olan şu garip rüzgâr, saldırılarına karşı *kasırga evleri* denen o kazamatların inşa edilmesine yol açan Java rüzgârı, İngilizlerin çalı *–bush–* olarak adlandırdığı, kollara ayrılan kuzeydoğu rüzgârı, Malakka Boğazı'nda Horsburgh tarafından gözlemlenmiş olan kemerli fırtına, Şili'de Pampero ve Buenos Aires'te Rebojo olarak anılan, yeni yüzdüğü sığır postunu üzerine çektiği çukurda sırtüstü uzanmış ve ayaklarıyla da yayını germiş halde bekleyen

9 Karmaşa, kalabalık. (ç.n.)

vahşiden o akbabayı açıklara sürükleyerek kurtaran sert güneybatı rüzgârı, Lemery'ye göre bulutun içinde pirit taşı üreten kimyasal rüzgâr, Kâfiristan'ın[10] sıcak ve kuru rüzgârı; buzdağlarına dadanan ve onları sürükleyen kutup rüzgârı, Bengal Körfezi'nin Asya fuarının kurulduğu ahşap barakalar üçgenini altüst etmek için Nijniy Novgorod'a kadar uzanan Bengal Körfezi rüzgârı, Cordillera dağlarının büyük dalgaları ve büyük ormanları harekete geçiren rüzgârı, bal avcılarının devasa okaliptüs ağaçlarının yaprakları arasına gizlenmiş yabanarısı kovanlarını buldukları Avustralya takımadalarının rüzgârı, *sirokko*, *mistral*, *hurricane*, kuraklık rüzgârları, taşkın rüzgârları, tufan rüzgârları, kavurucu rüzgârlar, Brezilya ovalarının tozlarını Cenova sokaklarına serpen rüzgârlar, dünyanın günlük dönüşüne uyanlar, ona karşı çıkıp Herrera'ya *Malo viento torna contra el sol*[11] dedirtenler, birinin yaptığını diğeri bozacak şekilde anlaşmış çifte rüzgâr ve Veraguas kıyısında Kristof Kolomb'a hücum eden, 21 Ekim 1520'den 28 Kasım'a kadar kırk gün boyunca Pasifik'e yaklaşarak Macellan'ı tehdit eden ve Armada'nın direklerini sökerek II. Felipe'nin üstüne esen kadim rüzgârlar. Başkaları da var, bu sıralamanın sonunu nasıl getirmeli? Kurbağa ve çekirge taşıyan bulutları okyanusta sürükleyen rüzgârlar, "rüzgârın dönmesi" denen olayı gerçekleştiren ve deniz kazalarında son darbeyi indiren rüzgârlar, tek hamlede ambardaki yükün yerini değiştirerek gemiyi bir yana yatmış halde yola devam etmeye zorlayanlar, *circumcumuli* ve *circumstrati*yi[12] oluşturan rüzgârlar, yağmur taşıyan ağır

10 Güney Afrika'nın önemli bir bölümü için 18. yüzyılda kullanılan isimlerden biri. (ç.n.)

11 Güneşin ters yönünde dönen kötü rüzgâr. (ç.n.)

12 Hugo'nun *Proses Philosophiques* adlı eserinin "Deniz ve Rüzgâr" adlı bölümünde de bu isimler geçmektedir. Hugo'nun, Alman fizikçi Ludwig Friedrich Kämtz'in meteoroloji üzerine bir eserinin Fransızca çevirisinden yararlanacak kadar dönemin bilimsel eserleriyle ilgilendiği görülmektedir. Örneğin buradaki isimler Luke Howard'ın sınıflandırmasını andırmakla beraber bir ilgisi bulunmamaktadır. Bu iki bulut gerçek olguların isimlendirmesi değildir. (e.n.)

rüzgârlar, dolu rüzgârları, yakıcı rüzgârlar, yaklaştıklarında Calabria'nın gaz ve kükürt saçan küçük yanardağlarını harekete geçirenler, Ras el-Hadid'in çalılıklarında gezinen Afrika panterlerinin tüylerini ışıldatanlar, bulutlardan çıngıraklı yılanın çatallı diline benzeyen korkunç şimşekleri silkeleyen rüzgârlar, siyah kar getirenler. İşte rüzgârın ordusu.

Gilliatt'ın dalgakıranı inşa ettiği sırada Douvre kayalığı uzaktan gelen nal seslerini duyuyordu.

Dediğimiz gibi, rüzgâr, bütün rüzgârlardan meydana gelir.

Bu göçebe kalabalığı tekmil geliyordu.

Bir yanda bu ordu.

Diğer yanda Gilliatt.

5
Gilliatt Seçim Yapıyor

Gizemli güçler zamanı iyi seçmişti.

Rastlantı, eğer böyle bir şey varsa, çok becerikliydi.

Tekne Homme koyunda oldukça, makine de enkazdan çıkarılmadıkça Gilliatt ele geçirilemezdi. Tekne güvenlikte, makine emniyet altındaydı; makinenin bulunduğu Douvre kayalıkları onu yavaş bir yok oluşa mahkûm ediyor ama beklenmedik bir aksiliğe karşı koruyordu. Her halükârda, Gilliatt'ın bir güvencesi vardı. Makinenin harap olması Gilliatt'ın harap olması anlamına gelmezdi. Kurtulmak için teknesi vardı.

Ancak, teknenin demir atmış olduğu güvenli alandan çekilmesini beklemek, Douvreların dar geçidine girmesine izin vermek, sığ kayalıkların ortasında kalmasını bekleyip kurtarma, kaydırma ve aktarma işlemini tamamlaması için Gilliatt'a göz yummak, her şeyin tekneye yerleşmesini sağlayacak olan bu muhteşem çalışmaya hiç engel olmamak, bu başarıya razı gelmek; işte tuzak buradaydı. Uçurumun kasvetli kurnazlığı, o karanlık çehre, kendini belli ediyordu.

Makine, tekne ve Gilliatt, kayalıkların dar geçidinde bir aradaydı. Teknenin sığ kayalıkta parçalanması, makinenin dibi boylaması, Gilliatt'ın boğulması için tek bir noktaya tek bir hareket yeterliydi. Böylece her şey tek seferde, aynı anda ve bir bütünlük içinde bitmiş olurdu; bir darbede her şey yerle bir olabilirdi.

Gilliatt'ınkinden daha zor bir durum düşünülemezdi.

Hayalciler tarafından karanlıkların derinliğinde olduğundan şüphelenilen sfenks şimdi onun karşısına bir ikilem koyuyordu.

Kal ya da terk et.

Gitmek saçmalıktı, kalmak ürkütücüydü.

6
Boğuşma

Gilliatt Büyük Douvre'a çıktı.

Oradan tüm denizi görebiliyordu.

Batı şaşırtıcıydı. Oradan bir duvar yükseliyordu. Enginliğin görüntüsünü yer yer engelleyen büyük bir bulut duvarı, ufuktan başucu noktasına doğru yavaşça çıkıyordu. Dikey hattında hiçbir gediği, sırtında hiçbir yarığı bulunmayan bu duvar, gönyeyle inşa edilmiş ve çekül yardımıyla düzeltilmiş gibiydi. Granite benzeyen bir buluttu. Güney tarafı mükemmelen dikey olan bu bulutun yamacı kuzey tarafına doğru eğri bir sac gibi biraz bükülüyor ve eğik bir düzlemin kesitlerinin belli belirsiz yer değiştirişini sergiliyordu. Sis duvarının çatısı, çökmekte olan karanlıkta silinmeye yüz tutan ufuk hattıyla paralel kalmaya devam ederken duvar katmerleniyor ve büyüyordu. Havadaki bu duvar, tek parça halinde sessizce yükseliyordu. Biçimini yitiren veya yer değiştiren tek bir dalga, tek bir kıvrım, tek bir çıkıntı yoktu. Hareket halindeki bu hareketsizlik iç karartıcıydı.

Hayra alamet olmayan anlaşılmadık bir saydamlığın arkasındaki solgun güneş bu kıyamet taslağını aydınlatıyordu. Bulut duvarı şimdiden göğün neredeyse yarısını kaplıyordu. Uçurumun korkutucu eğimi denebilirdi. Yer ve gök arasında yükselen karanlık bir dağ gibiydi.

Gün ortasında gece çöküyordu.

Havada bir sobanın sıcaklığı vardı. Bu gizemli yığından bir hamam buğusu yayılıyordu. Maviyken beyazlaşan gökyüzü beyazken grileşmişti. Sanki iri bir arduvaz taşıydı. Aşağıdaki donuk ve kurşuni deniz de iri bir arduvaz taşıydı. Esinti yoktu, dalga yoktu, ses yoktu. Issız deniz, göz alabildiğine uzanıyordu. Hiçbir yanda hiçbir yelkenli yoktu. Kuşlar gizlenmişti. Sonsuzluğun içinde bir ihanet hissediliyordu.

Tüm bu karanlık, gözün fark edemeyeceği şekilde genişliyordu. Douvre'a yönelen o hareketli pus dağı, "savaş bulutları" olarak adlandırılabilecek o bulutlardan biriydi. Karanlık bulutlar. Bu karaltı yığınından bilinmedik bir şaşılık size bakıyordu.

Bu yakınlaşma korkunçtu.

Bulutu sabit bakışlarla inceleyen Gilliatt, dudaklarının arasından mırıldandı: Susadım, bana su getireceksin.

Birkaç saniye boyunca gözünü buluttan ayırmadan hareketsiz kaldı. Sanki fırtınanın şiddetini ölçüyordu.

Başlığı gemici ceketinin cebindeydi, çıkarıp başına geçirdi. Uzun süreden beri uyuduğu oyuktan yedek giysilerini aldı; tıpkı harekete geçmeden önce zırhını takan bir şövalye gibi tozluklarını giydi ve sırtına muşambasını geçirdi. Ayakkabısının olmadığı biliniyordu, ama çıplak ayakları kayalıklarda sertleşmişti.

Bu savaş kıyafetini giydikten sonra, dalgakıranını inceledi, düğümlü urganı hararetle kavrayıp Douvre'un düzlüğüne indi, oradaki kayalardan geçip deposuna koştu. Birkaç saniye sonra işinin başındaydı. Dilsiz sis duvarı onun çekiç darbelerini duyabilirdi. Gilliatt ne yapıyordu? Geriye kalan

çiviler, ipler ve kalaslarla doğu girişine, ilkinin yaklaşık on iki ayak arkasına ikinci bir barikat hazırlıyordu.

Sessizlik her zamanki gibi derindi. Sığ kayalığın yarıklarındaki ot tutamları kımıldamıyordu.

Güneşin birdenbire kaybolmasıyla Gilliatt başını kaldırdı. Yükselen bulut, güneşin önünü kapatmıştı. Yerini karmaşık ve solgun bir yansımaya bırakan gündüz, sönüp gitmişti.

Bulut duvarının görünümü değişmişti. Artık bir bütün halinde değildi. Göğün geri kalanı üzerinde çıkıntı yaptığı başucu noktasına değerek dikine kırışmıştı. Şimdi katman katmandı. Fırtına, bir siper kesitindeymiş gibi oluşmaya başlamıştı. Yağmur ve dolu katmanları seçilebiliyordu. Hiç şimşek yoktu ama her yanda korkunç bir ışık vardı, ışık düşüncesi dehşet düşüncesine bağlı olabilir. Fırtınanın belli belirsiz soluğu işitiliyordu. Hafifçe kıpraşıyordu sessizlik. Aynı şekilde sessizce bekleyen Gilliatt, başının üzerindeki sis katmanlarının toplaşmasını ve bulutların şekilsizleşmesini izliyordu. Ufukta kül rengi bir sis şeridi ve başucu noktasında kurşuni bir bulut şeridi hâkimiyetlerini hissettirerek yayılıyordu; yukarıdaki bulutlardan aşağıdaki sislere paçavraya benzeyen pus kıvrımları sarkıyordu. Derinlikleri kaplayan süt rengi bulut duvarı solgun, donuk, kasvetli ve tasvir edilemezdi. Nereden geldiği bilinmeyen beyazımtırak ince bir bulut şeridi, kasvetli sis duvarını kuzeyden güneye doğru yanlamasına kesiyordu. Bu bulutun bir ucu denizde sürükleniyordu. Denizin çalkantılarına değdiği noktada, karanlığın içinde kırmızı bir buhar yoğunluğu fark edilebiliyordu. O uzun ve soluk bulutun altında, simsiyah renkte ve oldukça alçak olan küçük bulutlar ne yapacaklarını bilmiyorlarmış gibi birbirlerine ters yönde uçuşuyorlardı. Gerideki dev bulut aynı anda her bir yana genişliyor, karanlığı yayıyor ve kasvetini muhafaza ediyordu. Doğuda, Gilliatt'ın arkasında az sonra kapanacak olan açık bir gök parçası vardı. Hiçbir esintinin varlığı hissedilmezken, bu kasvetli duvarın arkasın-

dan, sanki devasa birkaç kuşu yolmuşlar gibi etrafa tüycük tüycük dağılmış, grimtırak ve tuhaf bir telek yığını süzüldü. Kesif ve karanlık bir tavan ufkun ucunda denize değerek karanlığa karışıyordu. Bir şeyin ilerlemekte olduğu hissediliyordu. Geniş, ağır ve vahşi bir şeydi. Karanlık katmerleniyordu. Birdenbire olağanüstü bir gök gürültüsü yankılandı.

Gilliatt da sarsıntıyı hissetmişti. Gök gürültüsü hayaller barındırır. Hayal âlemindeki bu zorba gerçekliğin ürkütücü bir yanı vardır. Devlerin odasında bir mobilyanın yere düştüğü işitilirmiş gibidir.

Bu gürültüye hiçbir elektrik parıltısı eşlik etmedi. Siyah bir gök gürültüsüydü sanki. Yeniden sessizlik oldu. Askerlerin mevzi almasındaki gibi bir duraksama yaşandı. Ardından, şiddetli ve biçimsiz şimşekler, birbiri ardına yavaş yavaş belirdi. Bu şimşekler sessizdi. Gök gürültüsü duyulmuyordu. Her şimşekte her yan aydınlanıyordu. Bulut duvarı artık bir mağaraydı. Kubbeleri ve kemerleri vardı. Silüetler seçilebiliyordu. Canavar kafaları beliriyordu; boyunlarını uzatıyorlar, kule taşıyan filler hayal meyal görünüp kayboluyordu. Tepesinde beyaz buğusuyla dimdik yükselen, yuvarlak ve siyah bir sis sütunu, batan devasa bir buharlı geminin dalgaların altında kızan ve tüten bacasını andırıyordu. Bulut katmanları dalgalanıyor, bayrak kıvrımlarını andırıyordu. Merkezde, kızıl katmanların altında gömülü olan, kalın, hareketsiz ve elektrik kıvılcımlarının ulaşamadığı sis çekirdeği, fırtınanın karnındaki iğrenç bir fetüs gibiydi.

Gilliatt aniden bir esintinin saçlarını savurduğunu hissetti. Yağmurun üç dört örümceği etrafındaki kayalarda patladı. Ardından ikinci bir şimşek çaktı. Rüzgâr şiddetlendi.

Karanlığın bekleyişi doruk noktasına ulaşmıştı; ilk gök gürültüsü denizi hareketlendirmiş, ikincisi ise bulut duvarını yukarıdan aşağıya çatlatmıştı. Askıda bekleyen tüm sağanak bir deliğin oluşmasıyla o tarafa döküldü, yağmurla dolu ve açık bir ağız gibiydi artık. Fırtınanın da kusması başlamıştı.

Görüntü ürkütücüydü.

Sağanak, kasırga, gök parıltıları, patlamalar, bulutlara kadar yükselen dalgalar, köpükler, gümbürtüler, dizginsiz kıvrılmalar bükülmeler, çığlıklar, boğuk sesler, ıslıklar hep birlikte harekete geçiyordu. Canavarlar dizginlerinden boşanmıştı.

Rüzgâr yıldırım gibi esiyordu. Yağmur yağmıyor, aşağı çöküyordu.

Yüklü bir kayıkla açık denizin ortasındaki bir kayalığın arasına sığınmış olan Gilliatt gibi perperişan biri için bundan daha tehditkâr bir durum olamazdı. Gilliatt'ın yendiği denizin tehlikesi, fırtınanın tehlikesi yanında hiç kalırdı. İşte durum şöyleydi:

Gilliatt, etrafındaki her şeyin çılgınca hareketlenmesi ve bu olağanüstü tehlikeye karşı, son dakikada ama bilgece olan bir stratejiyi uygulamıştı. Desteği bizzat düşmanından almış, sığ kayalıkla işbirliğine gitmeye karar vermişti; daha önceleri rakibi olan Douvre kayası şimdi bu muhteşem düelloda yardımcısıydı. Gilliatt onu komutası altına almış, bu mezarı kendi kalesine dönüştürmüş, denizin bu ürkütücü viranesini barikatlarla çevrelemişti. Orada ablukaya alınmıştı ama etrafı kayalıktı. Fırtınayla yüz yüze gelip, deyim yerindeyse sırtını sığ kayalığa yaslamıştı. Dar geçide, dalgaların yoluna barikat koymuştu. Zaten yapabileceği tek şey buydu. Bir despot olan okyanus da belki barikatlarla denetim altına alınabilirdi. Teknenin üç yandan emniyete alındığı söylenebilirdi. Sığ kayalığın içinde iki taraftan sıkıca sarmalanmış, kazayağı şeklinde demir atmış, kuzeyde Küçük ve güneyde de Büyük Douvre'un kazaları önlemek yerine kazalara yol açmaya alışmış amansız yamaçlarının arkasına sığınmıştı. Batı tarafında, kayalara palamarlanmış ve çivilenmiş kalaslardan oluşan kepengin korumasındaydı. Denizin korkunç yükselişini yenerek kendini kanıtlamış olan bu kepengin pervazı sığ kayalığın sütunlarından, yani iki Douvre'dan oluşan gerçek bir kale kapısıydı. O tarafta endişelenecek bir şey yoktu. Tehlike doğudaydı.

Doğuda sadece dalgakıran vardı. Bir dalgakıran bir püskürtme aracıdır. Ona en azından iki siper daha gerekirdi, ancak Gilliatt'ın birini yapmaya zamanı olmuştu. İkinciyi tam da fırtınanın altında hazırlıyordu.

Ne mutlu ki rüzgâr kuzeybatıdan esiyordu. Denizin böyle beceriksizlikleri vardır. Eskiden karayel denen bu rüzgâr Douvre kayaları üzerinde büyük bir etki yaratmıyordu. Sığ kayalığa yandan hücum ediyor, böylece dar geçidin herhangi bir ağzına bile dalga süremiyor, dalgalar da dar geçide girmek yerine kayalara çarpıyordu. Fırtınanın saldırısı etkisiz kalmıştı.

Ama rüzgârın saldırıları büklüm büklümdür ve ani bir yön değişimine dikkat etmek gerekir. Doğuda bu ani yön değişimi dalgakıranın ikinci dayanağı inşa edilmeden gerçekleşiyor olsaydı tehlike büyük olurdu. Fırtına kayalıkların dar sokağına dolacak ve her şey mahvolacaktı.

Fırtınanın dağınıklığı giderek artıyordu. Fırtınanın rüzgârları peş peşe gelir. Gücü de bundan kaynaklanır, ama bu aynı zamanda onun bir kusurudur. Kudurganlığı yüzünden zekâya fırsat verir ve insan da kendini savunur, ama hangi yıkımlar pahasına! Bundan daha canavarca bir şey yoktur. Arası, molası, soluk alacağı zamanı yoktur. Tükenmeyen bir gücün bu savurganlığında bilinmeyen bir korkaklık vardır. Üfleyenin, sonsuzluğun akciğeri olduğu hissedilir.

Uğultu halindeki bu kütle Douvre sığ kayalığına hücum ediyor, sayısız sesler işitiliyordu. Böyle kim bağırır? O en eski dehşet buradaydı. Ara sıra biri emir veriyormuş gibi konuşan bir hali vardı. Ardından garip haykırışlar, borazanlar, tepinmeler duyuluyordu; bu görkemli uğultuya denizciler *okyanusun çağrısı* derlerdi. Rüzgârın sonsuz ve kaçamak spiralleri, denizde burgular oluşturarak ıslık çalıyordu; bu hava burgaçlarının âdeta disklere dönüştürdüğü dalgalar, kör kayaları görünmez atletlerin fırlattığı devasa halkalar[13] gibi dövüyor-

13 Yerdeki çubuğa halkaların geçirilmesi esasına dayanan oyun. (e.n.)

du. Kabaran köpükler kayaları nasıl da kaplıyordu. Yukarıda seller, aşağıda salyalar. Ardından gürüldemeler artıyordu. Hiçbir insani veya hayvani uğultu, denizin bu parçalanışına karışan çatırtılar hakkında bir fikir veremezdi. Bulutlar toplarını ateşliyor, dolu taneleri etrafı mitralyöz gibi tarıyor, çalkantılar giderek tırmanıyordu. Bazı noktalar hareketsizmiş gibi görünürken, başka noktalarda rüzgâr saniyede yirmi kulaç hızla esiyordu. Deniz göz alabildiğince beyazdı; ufku kaplayan sabunlu su on fersah vardı tahminen. Ateş kapıları açılıyordu. Yanan odun kömürüne benzeyen kızıl bulut yığınları, başka bulutları ateşe veriyordu sanki, bunlar da dumanı andırıyordu. Denizin türlü çalkantıları çarpışıyor, birbirine karışıyor, birbirinin biçimini bozuyordu. Ölçülemez bir su yığını dereler gibi akıyordu. Kütlesi hareket halindeyken gökyüzünden de bir yaylım ateşinin sesleri geliyordu. İçinde hortumun, dolunun, bulutların, kızıllıkların, fosforların, gecenin, ışığın, yıldırımların olduğu küfe, karanlıkların ortasında ters dönmüş, bunları etrafa saçmıştı. Derinliklerin bu döküntüsü nasıl da muazzamdır!

Tüm bunlara dikkat etmezmiş gibi görünen Gilliatt, başını önündeki işe vermişti. İkinci barikat yükselmeye başlamıştı. Her gök gürültüsüne bir çekiç darbesi karşılık veriyor, bu kargaşanın ortasında bu ahengin sesi duyuluyordu. Gilliatt'ın başı açıktı. Boranın üfürmesi, denizci başlığını uçurmuştu.

Susuzluğu katlanılmaz bir hal almıştı. Muhtemelen ateşi vardı. Etrafındaki kaya oyuklarında yağmur suyu birikintileri oluşmuştu. Ara sıra avcuna doldurduğu suyu içiyor, ardından fırtınanın ne durumda olduğuna bakmadan yeniden işe koyuluyordu.

Her şey tek bir saniyeye bağlı olabilirdi. Dalgakıranı zamanında bitiremezse kendisini nelerin beklediğini biliyordu. Ölümün yüzünün yaklaşıp yaklaşmadığına bakmak için bir dakika kaybetmek neye yarardı?

Etrafındaki altüst oluş, kaynayan bir kazan gibiydi. Çatırtılar, patırtılar duyuluyordu. Yıldırım ara sıra bir merdiven indiriyordu sanki. Elektrik akımları, damarları muhtemelen diyoritten oluşmuş kayaların aynı uçlarına geliyordu. Yumruk büyüklüğünde dolu taneleri vardı. Gemici gömleğini silkelemek zorunda kalan Gilliatt'ın ceplerinde bile dolu vardı.

Fırtına şimdi batıdaydı ve iki Douvre'un barikatını dövüyordu ama Gilliatt bu barikattan emindi ve haksız da sayılmazdı. Durande'ın baş bodoslamasından yapılmış olan bu barikat dalgaların hiç durmayan darbelerini karşılıyordu; esneklik bir dirençtir. Stevenson'ın hesaplamalarına göre, halatlarla ve zincirlerle belli bir tarzda ve ölçüde bir araya getirilmiş ahşap bir siperlik, kendisi de esnek olan dalga karşısında, taştan örülmüş bir mendirekten daha güçlü bir engel oluşturmaktadır. Douvre barikatı bu koşulları yerine getiriyordu; zaten öylesine dâhiyane bir şekilde bağlanmıştı ki, üstten vuran dalgalar çiviyi saplayan çekiç işlevi görüyor ve barikatı kayalara daha sağlam yerleştiriyordu; onu yıkmak için Douvre'u yıkmak gerekecekti. Bora gerçekten de bu engelin üzerinden, tekneye biraz ve üstelik ara ara su püskürtebiliyordu sadece. Fırtına o yönde, barikat sayesinde tükürükler saçıp başarısızlığa uğruyordu. Bu gayrete sırtını dönen Gilliatt, arkasındaki bu işe yaramayan kudurganlık karşısında kendini huzurlu hissediyordu.

Her yanda uçuşan köpükler, yün topaklarına benziyordu. Engin ve öfkeli deniz kayalıkları boğuyor, üste çıkıyor, içeri giriyor, içteki çatlak ve yarıklardan oluşan ağa sızıyor ve bu küçük dingin havuzlar oluşturan suya doymaz ağızları andıran dar yarıkların arasından çıkıyordu. Bu sayede de sağda solda ince gümüş akıntılar denize her yanda zarafetle düşüyordu.

Doğu barikatının arkadaki ikinci siperliği de tamamlanıyordu. Birkaç halat ve zincir düğümünden sonra bu kapının da mücadele etme anı yaklaşıyordu.

Aniden her yanı derin bir aydınlık kapladı, yağmur durdu, bulutlar dağıldı, rüzgâr aniden yön değiştirdi. Başucu noktasında yüksek bir alacakaranlık penceresi açılıyor ve şimşekler sönüyordu; fırtınanın bittiği sanılabilirdi. Ama bu daha başlangıçtı.

Rüzgâr güneybatıdan kuzeydoğuya geçmişti.

Fırtına yeni bir bora sürüsüyle hücuma geçecekti. Denizciler bu ürkütücü tekrarı *ters yönün fırtınası* diye adlandırırlar. Güney rüzgârının daha fazla suyu, kuzey rüzgârının daha fazla yıldırımı vardır.

Şimdi doğudan gelecek olan saldırı, zayıf noktayı hedef alacaktı.

Bu kez işine ara verdi Gilliatt, o yöne baktı.

Neredeyse bitmek üzere olan ikinci barikatın arkasındaki kayalık çıkıntının üzerinde ayakta durdu. İlk barikat sürüklenirse henüz yeterince sağlam olmayan ikincisini de göçertecekti ve yıkıntı Gilliatt'ı ezecekti. Gilliatt, şu an seçtiği yerde teknenin, makinenin ve tüm eserinin yutulduğunu bile göremeden ölecekti.

İşte başına gelebilecekler bunlardı. Gilliatt bu durumu kabulleniyor ve daha da ürkütücü olanı, bunu istiyordu.

Tüm umutları yok olup gittiğinde, önce kendisinin ölmesi gerekiyordu, çünkü makine onu bir insanmışçasına duygulandırıyordu. Sol eliyle yağmurdan gözlerine yapışan saçlarını kaldırdı, çekicini avcunun içinde sıktı, onda da şimdi olan o tehditkâr ifadeyle arkasına yaslandı ve bekledi.

Bekleyişi uzun sürmedi.

Çakan bir şimşek işareti verdi, başucu noktasının soluk aralığı kapandı, geçici bir sağanak yağdı, her yanı yeniden karanlık bastı, şimşeğin meşalesi kaldı geriye. Dehşetli saldırı başlıyordu.

Peş peşe çakan şimşeklerin aydınlığında görülebilen güçlü bir çalkantı, doğuda, Homme kayasının ötesinde kabardı. Camdan kocaman bir silindire benziyordu. Tirşe renginde

ve köpüksüzdü; bütün denizi boydan boya kaplıyor, dalgakırana ilerliyordu. Yaklaştıkça kabarıyordu; kimbilir hangi karanlığın bu işitilmedik devasa silindiri okyanusun üzerinde yuvarlanıyordu. Gök, boğuk boğuk gürüldüyordu.

Homme kayasına ulaşan bu çalkantı iki parça oldu ve yoluna devam etti. İki yana dağılan çalkantılar yeniden birleşerek bir su dağı oluşturdu ve kırılmadan önce dalgakırana paralelken şimdi onu karşısına almıştı. Kalas biçiminde bir dalgaydı.

Bu koçbaşı dalgakıranın üzerine atıldı. Sarsıntıya bir kükreme eşlik etti. Köpükler her şeyi örttü.

Guernsey'deki Grand-Anderlo'da, Jersey'deki Pinacle'da olduğu gibi, kayalıkları yaklaşık yüz adım altına alan bu çığları görmeyenler, olayı zihinlerinde canlandıramaz. Deniz, Madagaskar'daki Saint-Marie'de, Tintingue Burnu'nun üzerinden geçer.

Deniz kabarınca birkaç saniye boyunca göz gözü görmez oldu. Öfkeli bir yığından, ölçüsüz bir köpükten, mezarın rüzgârında salınan kefenin beyazlığından başka hiçbir şey görülmüyordu, yok etme işini gürültü ve kasırga tufanı eşliğinde görüyordu.

Köpükler dağıldı. Gilliatt ayakta duruyordu.

Barikat sağlam direnmiş, tek bir zincir kopmamış, tek bir çivi sökülmemişti. Barikat bu sınamada dalgakıranın iki niteliğini sergilemişti: Bir çit gibi esnek, bir duvar kadar sağlamdı. Dalgalar orada yağmur damlalarına dönüşüp kayboldu.

Dar boğazın zikzakları boyunca süzülen bir köpük seli teknenin altında kaybolup gitti.

Okyanusun ağzına tasma geçiren adam, dinlenmeyi aklından geçirmedi.

Ne mutlu ki, fırtına bir süre boyunca dinmişti. Taşkın dalgalar, sığ kayalığın çeperlerini dövdü. Bu bir molaydı. Gilliatt bu durumdan arkadaki ikinci barikatı tamamlamak için yararlandı.

Gün bu çalışmayla sona erdi. Fırtına, sığ kayalığın yamaçlarını, kasvetli bir görkemle dövüyordu. Bulutlardaki su ve ateş testileri boşalıyor ama tükenmek bilmiyordu. Rüzgârın denizdeki yüksek ve alçak dalgalanmaları bir ejderhanın hareketlerini andırıyordu.

Zaten her yan karanlık olduğundan gecenin bastırdığı fark edilmedi.

Aslında zifirî karanlık değildi. Şimşeğin aydınlattığı ve körleştirdiği fırtınalarda etrafın göründüğü ve görünmediği bölmeler vardır. Her şey beyazdır, ardından siyah olur. Hayal gibi görüntülerin kayboluşuna ve karanlıkların geri dönüşüne tanık olunur.

Kutup kızıllığı rengindeki bir fosfor alanı, bulut katmanlarının gerisinde ateşten bir kumaş gibi dalgalansa da gökte gepgeniş bir solgunluk hâkimdi. Yağmurun yağdığı açık deniz ara ara aydınlanıyordu.

Bu aydınlıklar Gilliatt'a yardım ediyor, onu yönlendiriyordu. Bir keresinde arkasını dönüp şimşeğe, "Mumu bana doğru tut," dedi.

Arkadaki barikatı, bu ışık sayesinde öndekinden daha fazla yükseltebildi. Dalgakıran neredeyse tamamlanmıştı. Gilliatt baş bodoslamaya bir destek halatı bağlarken, rüzgârın tam yüzüne esmesi üzerine başını kaldırdı. Rüzgâr aniden tekrar kuzeydoğudan esmeye başlamıştı. Doğu yönündeki geçide saldırı yeniden başlıyordu. Gilliatt açık denize doğru baktı. Dalgakıran bir kez daha saldırıya uğrayacaktı. Yeni bir dalga geliyordu.

Bu dalga sert bir darbe indirdi; onu ikincisi, ardından bir diğeri, bir diğeri, beş altı dalga izledi, neredeyse hepsi birlikte müthiş bir gümbürtüyle yüklenmişti; dehşetengiz son bir dalga daha.

Pek çok kuvvetin bir toplamı gibi olan bu son dalga, bilinmeyen canlı bir şeyin çehresine sahipti. Azgın suların saydamlığında kulak ve yüzgeç görüntülerini hayal etmek hiç

de garip kaçmazdı. Dalgakıranda yamyassı olup darmadağın saçıldı etrafa. Fışkıran sularda hayvanı andıran çehresi de yırtıldı. Bir hydra'nın, taş ve tahtadan yapılma siperlikte ezilerek dümdüz olmasına benziyordu. Dalga ölürken kırıp döküyor, sımsıkı tutunduğu barikatı ısırıyordu. Derinden gelen bir darbe sığ kayalığı sarstı. Bu titremeye hayvanların homurtuları karışıyordu. Köpükler Leviathan'ın salyasını andırıyordu.

Köpükler yitip gidince bir yıkım ortaya çıktı. Bu son saldırı, işini başarmış, dalgakıran bu kez hasar görmüştü. Ön barikattan kopan uzun ve ağır bir kalas arkadaki barikatın üzerinden aşarak Gilliatt'ın bir süreliğine dövüş mevkisi olarak seçtiği kayaya fırlamıştı. Ne mutlu ki Gilliatt yerini terk etmişti. Yoksa oracıkta ölürdü.

Bu kirişin düşüş biçiminde Gilliatt'ı koruyan bir ilginçlik vardı; sekmemiş, tekrar oraya buraya çarpmamıştı. Hatta birazdan da göreceğiz, başka bir şekilde işe yarayacaktı.

Kayanın çıkıntısı ile dar geçidin içindeki dik yamaç arasında, bir balta darbesinin yarığına veya bir takoz yuvasına benzeyen büyük bir aralık vardı. Dalganın havaya fırlattığı kalasın uçlarından biri bu aralığa girmiş, aralık genişlemişti.

Gilliatt'ın aklına bir şey geldi: diğer uca yüklenmek.

Bir ucuyla kayanın yarığına girerek orayı genişletmiş olan kalas, kayanın içinden çıkan gergin bir kol gibiydi. Bu kol, geçidin iç cephesine paralel olarak uzanıyor ve serbest kalan diğer uç bu destek noktasından yaklaşık on sekiz yirmi parmak kadar uzakta duruyordu. Harcanacak çabaya uygun bir mesafeydi.

Dik yamaçtan ayakları, dizleri ve yumruklarıyla destek alan Gilliatt iki omzuyla da devasa kaldıraca abandı. Kalasın uzun olması, uyguladığı basıncın etkisini artırıyordu. Kaya şimdiden yerinden oynamıştı. Yine de Gilliatt dört kere daha yüklenmek zorunda kaldı. Yağmur damlası gibi ter akıyordu saçlarından. Dördüncüde çılgınca yüklendi.

Kayadan boğuk bir ses yükselirken, yarık bir çene kemiği gibi açıldı ve bu ağır kaya parçası, gök gürültülerine cevap anlamına gelen korkunç bir gürültüyle dar geçidin ortasına düştü.

Dimdik, yani deyim yerindeyse un ufak olmadan düştü.

Zihninizde tek parça halinde kondurulan bir menhir canlansın.

Kalas da kayanın peşinden gitti ve bir dayanağı kalmadığından az kalsın Gilliatt da düşecekti.

O kısımda zemin yassı çakıltaşlarıyla doluydu ve su azdı. Gilliatt'a köpükler fışkırtarak zemine oturan parça, geçidi oluşturan iki paralel kayanın ortasına, iki kelime arasındaki birleştirme çizgisi gibi yerleşmiş, enine bir duvar oluşturmuştu. İki uçtan da yamaçlara değiyordu; biraz fazla uzundu ve tepesi biraz gevşek olduğundan bu sıkışma sırasında kırıldı. Bunun sonucunda bugün hâlâ görülebilen ilginç bir çıkmaz oluştu. Su, bu taş engelin ardında her zaman dingindir.

Bu kaya parçası, Durande'ın iki Douvre'un arasına yerleştirilen baş bodoslamasından daha güçlü bir surdu.

Bu siperlik tam zamanında yetişmişti.

Deniz kayaları dövmeye devam etmişti. Dalgalar engel karşısında daima inat eder. Hasar gören ilk barikat dağılmaya başlıyordu. Dalgakırandaki bir gedik önemli bir hasardır. Açılan deliğin genişlemesi engellenemez ve onu hemen tamir etmenin de hiçbir yolu yoktur. Sert bir darbe, bü çalışkan adamı söküp atacaktı.

Sığ kayalığı aydınlatan bir şimşek, dalgakıranda oluşan hasarı, eğrilmiş kalasları, rüzgârda sallanmaya başlayan halat ve zincirleri, barikatın ortasındaki yarığı Gilliatt'ın görmesini sağladı. İkinci barikat hasar görmemişti.

Gilliatt'ın etkili bir şekilde dalgakıranın arkasındaki aralığa attığı taş kütle barikatların en sağlamıydı ama bir kusuru vardı, çok alçaktı. Dalgalar onu parçalayamaz ama üzerinden aşabilirlerdi.

Onu yükseltmeyi düşünmemek gerekiyordu. Bu taştan engelde sadece kaya kütlelerinin üst üste konması yararlı olabilirdi ama onları yerlerinden sökmek, sürüklemek, kaldırmak, üst üste koymak, birbirlerine bağlamak mümkün müydü? Tahtalar birbirine eklenir, kayaları eklemek olmaz.

Gilliatt, Enkelados[14] değildi.

Bu granit kıstağın yeterince yüksek olmaması Gilliatt'ı endişelendiriyordu.

Bu kusur kendisini hissettirmekte gecikmedi. Boralar artık dalgakıranı sürekli dövüyor, saldırmaktan ziyade oradan hiç ayrılmıyorlardı. Sarsılan bu tahta siperden tepinmeye benzer bir ses yükseliyordu.

Bu eklemli siperden aniden kopan bir bodoslama parçası ikinci barikatın ötesine ulaştı, enine kayanın üstünden uçtu ve düştüğü noktada su tarafından geçidin dirseklerinde sürüklendi. Gilliatt onu gözden kaybetti. Kalas parçası tekneye çarpabilirdi. Ne mutlu ki, geçitte etrafı her yönden çevrili olan su, dışarıdaki çalkantının etkisini pek az hissediyordu. Dalga hafifti ve darbe çok sert olmamıştı. Zaten hasar olsa da Gilliatt'ın bunu düşünecek zamanı yoktu; tüm tehlikeler aynı anda ortaya çıkıyordu, karşısında eli kulağında olan fırtına vardı ve o da zayıf noktanın üzerinde yoğunlaşıyordu.

Bir an için çöken zifirî karanlığı kasvetli suç ortağı şimşek deldi; bulutlar ve dalgalar bir bütün oluşturuyordu; bir darbenin boğuk sesi işitildi.

Bu darbeyi bir çatırtı izledi.

Gilliatt başını uzattı. Ön barikat göçmüştü. Kalas parçalarının suda savrulduğu görülüyordu. Deniz ikinci barikatı yıkmak için ilkinden yararlanıyordu.

Gilliatt, öncü birliğinin geri çekilmek zorunda kaldığını gören bir generalin duygularını yaşadı.

İkinci kalas dizisi darbeye direndi. Sıkıca bağlanmış ve desteklenmişti. Ancak bir tarafı kopan ön barikat ağırdı,

14 Yunan mitolojisindeki yüz kollu dev. (ç.n.)

dalgaları onu önce itiyor, sonra yeniden yakalayıp geri çekiyordu; kopmamış olan bağları dağılmasını önlüyor ve bir arada kalmasını sağlıyordu. Gilliatt'ın ona bir savunma aracı olarak kazandırdığı nitelikler şimdi muhteşem bir yıkım aracı yaratıyordu. Kalkandı, topuza dönüşmüştü. Ayrıca kırıklar yüzünden diken dikendi, her yanından sivri kalas uçları çıkıyor, dişler ve mahmuzlarla kaplanmış gibi görünüyordu. Bundan daha ürkütücü, daha zararlı ve fırtına tarafından yönlendirilmeye daha elverişli bir silah bulunamazdı.

O gülleydi, deniz de mancınık.

Darbeler trajik bir düzenle peş peşe iniyordu. Kendi hazırladığı barikatın arkasında düşüncelere dalan Gilliatt, içeri girmek isteyen ölümün kapıyı çalışını dinliyordu.

Durande'ın enkaza o derece inatla takılan bacası olmasa, o anda, hatta sabahtan itibaren, sağlam teknesi ve kurtardığı makineyle birlikte Guernsey limanında olacağını kederle düşünüyordu.

Korkulan şey gerçekleşmiş, kapı kırılmıştı. Ölümün hırıltısı gibiydi. Kabaran bir dalga sayesinde, dalgakıranın tamamı, o iki barikatın bütün donanımı çiğnenmiş ve iç içe geçmiş olarak taş engel üzerine hücum etmiş, bir dağın zirvesindeki keşmekeş gibi orada durmuştu. Bu artık bir yığından başka bir şey değildi; kalaslardan oluşan bu düzensiz topak dalgaların içeri işlemesine tam bir engel değildi, onları hâlâ püskürtebiliyordu. Bu yenilmiş tabya kahramanca can çekişiyordu. Deniz onu parçalamıştı, o da denizi hırpalıyordu. Devrilmiş olsa da bir ölçüde etkisini koruyordu. Geriletilemeyecek bir engel olan kaya parçası, onu ayağından tutuyordu. Geçit, söylediğimiz gibi bu noktada çok dardı; muzaffer fırtına tüm dalgakıranı bu dar alanda geriye atmış, birbirine katmış, darmadağın etmişti. Bu itmenin şiddeti, dalgakıran kütlesini bir yığına çevirip kırık parçaları iç içe geçirmiş, bu yıkımı güçlü bir öğütme işlemi haline getirmişti. Paramparçaydı ama sarsılmazdı. Sadece birkaç tahta parçası koptu, bunları dalga

dağıttı. Biri havadan, Gilliatt'ın hemen yanından geçti. Yüzünde tahtanın geçerkenki esintisini hissetti.

Fırtınalarda şaşmaz bir zaman aralığıyla gelen o büyük dalgalardan birkaçı dalgakıran yıkıntısının üstünden aşarak dar geçide giriyor, geçidin dirseklerine rağmen su seviyesini yükseltiyordu. Dar geçidin içindeki su can sıkıcı bir şekilde hareketleniyordu. Dalgaların kayaları kasvetli şekilde öpüşü, etkisini daha fazla hissettiriyordu.

Şimdi bu çalkantının tekneye uzanması nasıl önlenebilirdi?

Bu rüzgârlara içerideki suyu fırtınaya boğmak için fazla zaman gerekmiyordu ve birkaç sert dalgada tekne ortadan yarılacak, makine batacaktı.

Gilliatt ürpererek düşünüyor ama soğukkanlılığını kaybetmiyordu. Bu ruh için bozguna uğramak diye bir şey yoktu.

Kasırga şimdi zayıf noktayı bulmuştu ve dar geçidin iki yakasının arasına dalıyordu.

Gilliatt'ın belli bir mesafe gerisinden, birdenbire, daha önce hiç duymadığı kadar ürkütücü bir çatırtı yankılandı.

Ses teknenin olduğu yerden geliyordu.

Hayra alamet değildi.

Gilliatt oraya koştu.

Geçidin zikzakları görüşünü engelliyor, bulunduğu doğu limanının ağzından tekneyi göremiyordu. Son dönemeçte durdu ve bir şimşeğin çakmasını bekledi.

Çakan şimşek ona durumu gösterdi.

Doğu girişindeki dalgalara batı girişinden bir rüzgâr karşılık vermişti. Orada bir felaketin izleri beliriyordu.

Teknede gözle görülür bir hasar yoktu; sağlam bir şekilde palamarlanmış olduğundan tehlikeden pek fazla etkilenmiyordu ama Durande'ın iskeleti zor durumdaydı.

Bu yıkıntı, böyle bir fırtına için geniş bir cephe sunuyordu. Suyun tamamıyla dışındaydı, saldırılara açık bir şekilde havada asılıydı. Gilliatt'ın makineyi çıkarmak için açtığı de-

lik gövdeyi zayıflatıyordu. Omurganın kirişi kesilmişti. Bu iskeletin bel kemiği kırılmıştı.

Kasırga tam üstüne esti.

Daha fazlası gerekmiyordu. Güverte döşemesi, bir kitabın açılan sayfaları gibi kıvrılmıştı. Parçalanma gerçekleşmişti. Fırtınanın içinde Gilliatt'ın kulağına ulaşan işte bu çatırtıydı.

Yaklaşırken gördüğü şey pek de onarılabilir değildi.

Açtığı kare şeklindeki delik bir yaraya dönüşmüş, rüzgâr buradaki kesiği bir kırık haline getirmişti. Bu enlemesine yarık enkazı ikiye ayırıyordu. Tekneye yakın olan arka bölüm mengene gibi kayalarda sağlam kalmıştı. Gilliatt'ın karşısındaki baş kısmı ise aşağı sarkıyordu. Bir çatlak, dayandığı sürece menteşe gibidir.

Bu kütle, kırıkların üzerinde sanki mafsallıymış gibi salınıyordu ve rüzgâr onu korkunç bir gürültüyle sarsıyordu.

Ne mutlu ki tekne altında değildi.

Ama bu salınım, iki Douvre'un arasına daha da gömülmüş olan ve hareketsiz duran diğer kısmı sarsıyordu. Sarsılarak yerinden sökülmesine az kalmıştı. Mafsallı kısım, tekneye neredeyse değecek kadar yakın olan bu diğerini rüzgârın inadı yüzünden aniden sürükleyebilir, tekne ve makine bu göçüğün altına gömülebilirdi.

Gilliatt bunu izliyordu.

Bu bir felaketti.

Ona nasıl engel olabilirdi?

Gilliatt tehlikeden bile yardım süzmesini bilenlerdendi. Bir an daldı.

Cephaneliğine gitti ve baltasını aldı.

Çekiç işini iyi görmüştü, şimdi sıra baltaday dı.

Gilliatt enkazın üstüne çıkıp döşemenin esnemediği bölümde, Douvreların arasındaki uçuruma doğru eğildi, kırılmış kirişleri ve sarkan gövdeyi bağlayan halatları kesmeye başladı.

Enkazın iki parçasını birbirinden ayırmak, sağlam kalan yarısını kurtarırken rüzgârın kavradığı kısmı sulara atarak fırtınanın işini yapmak, işte yapacakları bunlardı. Bu iş zor olmasının ötesinde çok tehlikeliydi. Aşağı sarkan kısım birkaç noktadan tutunuyor, hem rüzgâr hem de kendi ağırlığı tarafından aşağı çekiliyordu. Enkazın bütünü, çivisi yarı yarıya sökülmüş bir kanadı diğer kanadına çarpacakmış gibi görünen iki kanatlı bir tabloya benziyordu. . Iskarmozların eğrilmiş ve patlamış ama parçalanmamış beş altı parçası hâlâ dayanıyordu. Kırıklar gıcırdıyor ve rüzgârın her gelgitinde genişliyordu, balta sadece rüzgâra yardım ediyordu. Az sayıda bağın olması işi kolaylaştırıyor ama aynı zamanda tehlikeli hale getiriyordu. Gilliatt'ın altındaki her şey bir anda çökebilirdi.

Fırtınanın şiddeti doruk noktasına varmış, kaygı vermenin ötesinde dehşet verici bir hal almıştı. Denizin çırpınması göklere erişmişti. Şimdiye dek bulut kütlesi hâkimiyetini korumuştu; istediklerini yapıyor gibiydiler, her şeyi onlar harekete geçiriyor, kimbilir hangi uğursuzluğun eseri olan o aydınlığı taşıyor, dalgaları çılgına çeviriyordu. Aşağıda delilik, yukarıda öfke vardı. Gök esintidir, okyanus ise köpükten ibarettir. Rüzgârın hâkimiyeti bundan kaynaklanır. Kasırga dâhidir. Yine de saldığı dehşetin sarhoşluğuna kapılmıştı. Artık bir burgaçtı sadece. Geceyi doğuran körleşme budur. Fırtınaların çıldırdıkları bir an vardır; göğün tepesi atar. Derinlikler ne yaptığını bilmez. Yıldırımları el yordamıyla saçar. Bundan daha ürkütücü bir şey olamaz. Berbattır. Kayalıkların sarsıntısı tepe noktasına ulaşmıştı. Her fırtınada gizemli bir rota vardır; tam o anda çıkıyordu rotasından. Fırtınanın en kötü zamanı orasıdır. O anda *rüzgâr,* Thomas Fuller'ın dediği gibi *öfkeden deliye dönmüştür.* Piddington'un *şimşeklerin çağlayanı* olarak adlandırdığı o anda, fırtınalar sürekli elektrik boşaltır. İşte bulutların kapkara olduğu o anda, eski İspanyol denizcilerin *el ojo de tempestad,* Fırtınanın

Gözü dedikleri o mavi ışıktan halka, bilinmedik bir nedenle evrensel korkuyu gözlemek için ortaya çıkar. Bu meşum göz Gilliatt'ın üzerindeydi.

Gilliatt da kendi payına bulutlara bakıyor, artık indirdiği her balta darbesinden sonra doğrulup, mağrur bir ifadeyle başını yukarı kaldırıyordu. Belki de kibirli olamayacak kadar kendinden geçmişti veya öyle görünüyordu. Umutsuzluğa kapılmış mıydı? Hayır. Okyanusun kudurganlığının bu olağanüstü anında hem temkinli hem cesurdu. Ayaklarını enkazın en sağlam noktalarına basıyordu. Kendini tehlikeye atıyor ama kolluyordu. Onun içindeki fırtına da şiddetinin doruk noktasına ulaşmış, gücü katlanmış, gözü kararmıştı. Balta darbeleri birer meydan okuma gibi yankılanıyordu. Fırtınanın kaybettiği sağduyuyu kendisi kazanmış gibi görünüyordu. Dokunaklı bir tezattı bu. Biri dinmek, diğeri yorulmak nedir bilmiyordu. Kimin kimi alt edeceği ortaya çıkacaktı. Korkunç bulut kümesi uçsuz bucaksız manzarada Gorgonların çehresini taklit ediyor, olası tüm yıldırma biçimlerini sergiliyordu. Yağmur dalgalardan, köpükler bulutlardan geliyor, rüzgârın hayaletleri eğilip bükülüyor, göktaşlarının yüzleri önce kızıllaşıp sonra silinip giderken artlarında kalan karanlık bir canavara dönüşüyordu; her yanı aynı anda kaplayan bir yağmur vardı, her şey kaynıyordu. Karanlığın kütlesi artıyor, dolu yüklü, kül rengi, yırtık pırtık kümülüsler âdeta durmak bilmeyen bir çılgınlığın etkisindeydi. Kalburun üzerinde sıçrayan bezelye tanelerinin gürültüsü vardı havada. Volta'nın gözlemlediği çift yönlü elektrik akımları, bir buluttan diğerine hiddetli oyunlarını oynuyordu, gök gürültülerinin ürkütücü yankısı uzayıp gidiyordu. Şimşekler Gilliatt'ın hemen yakınına geliyordu. Derinlikleri şaşırtıyordu sanki. Üzerinde gidip geldiği Durande'ın güvertesi sallanıyor, şimşeklerle solmuş yüzü, darmadağın olmuş saçları, çıplak ayakları, yırtık pırtık giysileri, denizin tükürüğüyle kaplanmış yüzü, gök gürültülerinin yaygarası

altındaki heybetli ifadesiyle elinde baltasını tutuyor, vuruyor, kesiyor, parçalıyordu.

Taşkın güçlerle sadece beceri mücadele edebilir. Beceri Gilliatt'ın zaferiydi. Enkazın sarkan kısmının bir bütün olarak düşmesini istiyordu. Bunun için de menteşe görevi gören bağlardan birkaçını koparmadan bıraktı. Baltayı yukarı kaldırdığında aniden durdu. İşlem sona eriyordu. Parça bir bütün olarak koptu.

Enkazın bu yarısı iki Douvre'un arasına düşerken, diğer kısımda ayakta duran Gilliatt eğilip aşağı baktı. Enkazın kopan yarısı dikine düştü, kayalara su sıçrattı ve dar geçitte dibe vurmadan sıkıştı. Yaklaşık on iki adımlık dalgalara set çekecek kadar suyun dışında kaldı; dikey siperlik, tıpkı geçidin biraz daha yukarısına atılan kaya gibi iki Douvre arasında duvar oluşturuyor, iki ağzından az miktarda suyun içeri süzülmesine izin veriyordu: Gilliatt'ın bu deniz sokağında fırtınaya karşı hazırladığı beşinci barikattı.

Kör kasırga bu işte ona yardım etmişti.

Ne mutluydu ki kayalığın bir boğaz gibi oluşu, barikatın dibe inmesini engellemişti. Böylece epey bir yükseklik oluşturuyordu; ayrıca su engelin altından geçebildiği için dalgaların gücü azalıyordu. Alttan geçen üstten sıçramaz. Hareketli dalgakıranın sırrı kısmen bundan kaynaklanır.

Artık bulutlar ne yaparsa yapsın, tekne ve makine için endişelenecek hiçbir şey yoktu. Çevrelerindeki su hareketlenemezdi. Batı yönünü kapatan barikat ile doğuyu koruyan yeni barikat arasında ne dalgalar ne de rüzgârlar onlara ulaşabilirdi.

Gilliatt felaketten kurtuluşu yaratmış, kısacası bulutlar ona yardım etmişti.

Bu iş tamamlandıktan sonra bir yağmur birikintisinden avcunun içine biraz su aldı, içti ve bulutlara dönüp "Dangalak!" dedi.

Öfkeli güçlerin hizmet etmekle sonlanan engin ahmaklığına tanık olmak, mücadele eden zekânın alaycı neşesiydi

ve Gilliatt'ın hissettiği düşmanına hakaret etme ihtiyacı, çok eskilere, Homeros'un kahramanlarına kadar gidiyordu.

Gilliatt teknesine indi ve onu incelemek için şimşeklerden yararlandı.

Zavallı tekneye yardım etmenin zamanı gelmişti, geçen saatler boyunca çok sarsılmıştı ve bel veriyordu. Tekneye kısaca göz atan Gilliatt hiçbir hasarla karşılaşmadı. Yine de sert darbelere maruz kaldığı belliydi. Sular durulduğunda gövde kendiliğinden doğrulmuştu; demirler iyi dayanmıştı; makineye gelince, dört zinciri onu mükemmel bir şekilde zaptetmişti.

Gilliatt tekneyi gözden geçirmeyi tamamlarken yakınından geçen bir beyazlık karanlıkta kayboldu.

Bu bir martıydı.

Fırtınalarda bundan daha iyi bir görüntü yoktur. Kuşlar gelince fırtına yatışır.

Daha mükemmel bir belirti olarak gök gürültüsü artıyordu.

Fırtınanın aşırı şiddeti aynı zamanda da düzenini bozar. Tüm denizciler bunu bilir, son belirti sert ama kısadır. Yıldırımın fazlası, sonun geldiğini ilan eder.

Yağmur aniden durdu. Ardında bulutların trampet çalışı kaldı. Yere düşen bir tahta gibi durdu fırtına. Kırıldı da denebilir. Bulutların devasa düzeneği dağıldı.

Gökteki aydınlık bir çatlak, karanlığı bölüyordu. Gilliatt şaşırdı, gün çoktan doğmuştu.

Fırtına yaklaşık yirmi saat sürmüştü.

Rüzgâr onu getirdiği gibi götürmüştü. Karanlığın kalıntısı ufka saçılmıştı. Bölük pörçük, kaybolmaya yüz tutmuş sis bulutları bir karmaşayla toplandı, bir ucundan diğerine çalan ricat borusunun sesi gitgide azalıyordu, son yağmur damlaları da döküldü ve bütün o homurtulu karanlık, dehşet verici savaş arabalarından oluşan bir kalabalık halinde çekip gitti.

Gökyüzü birdenbire maviye kesti.

Gilliatt yorulduğunu hissetti. Uyku, yorgunluğun üstüne yırtıcı bir kuş gibi atılır. Gilliatt kendini bırakarak gerindi, yer seçmeden kendini tekneye bıraktı ve uyudu. Birkaç saat boyunca o kadar hareketsizdi ki, arasına yattığı kalaslardan ve kirişlerden zor ayırt edilirdi.

IV. Kitap

Engelin Görünmeyen Yanları

1
Karnı Acıkan Yalnız O Değil

Uyandığında karnı acıkmıştı.

Deniz duruluyordu. Ama açıklarda yola hemen çıkmayı imkânsız kılacak kadar çalkantı vardı. Zaten saat de epeyce ilerlemişti. Teknenin taşıdığı yükle birlikte Guernsey'e gece yarısından önce varmak için sabah erken hareket etmek gerekiyordu.

Açlık bastırsa da, Gilliatt önce üstünü başını çıkardı, ısınmanın tek yolu buydu.

Giysileri fırtınada sırılsıklam olmuştu ama deniz suyunu yağmur yıkamış olduğundan şimdi artık kuruyabilirlerdi.

Gilliatt'ın üstünde, baldırlarına kadar sıvadığı pantolonu kaldı.

Gömleğini, gemici ceketini, muşamba başlığını, tozluklarını ve koyun derisini kayanın çıkıntılarına yaydı, üzerlerine kaydırak taşları koydu.

Ardından yemeği düşündü.

Büyük bir özenle bilediği ve yanında her zaman keskin halde taşıdığı bıçağını çıkardı, granit kayadan Akdeniz'in

kidonyasına benzeyen birkaç kabuklu kopardı. Bunların çiğ yendiği bilinir. Ancak onca zorlu uğraştan sonra bu tatsız yemek hafif kalıyordu. Bisküvi hiç kalmamıştı. Suya gelince, artık eksik değildi. Susuz kalmaktan ziyade suya doymuştu.

Suların çekilmesinden yararlanıp kayalıklarda langust aramaya çıktı. Çevreyi, iyi bir av umacak kadar iyi biliyordu.

Bir şeyler pişirebileceğini düşünüyordu. Oysa deposuna gidecek zamanı olsaydı, orayı yağmur sularının bastığını görecekti. Odunu ve kömürü sulara batmış ve kav niyetine yedeklediği kıtıktan geriye ıslanmadık tek parça bile kalmamıştı. Ateş yakmasının hiçbir yolu yoktu.

Zaten körük kullanılmaz hale gelmiş, ocağın saçağı yerinden sökülmüş, fırtına laboratuvarı yerle bir etmişti. Gilliatt, hasar görmeyen araç gereciyle gerektiğinde marangozluk yapabilirdi ama aynı şey demircilik için geçerli değildi. Yine de Gilliatt şimdilik atölyesini düşünmüyordu.

Açlığı ağır basmış, fazla düşünmeden yemeğinin peşine düşmüştü. Sığ kayalığın dar geçidinde değil, dışarıdaki kör kayaların arkasında dolanıyordu. Durande on hafta önce kayalıklara bu noktadan bindirmişti.

Gilliatt'ın kafasındaki av için zaten geçidin içinden ziyade dışı uygundu. Çağanozlar, deniz alçaldığında hava almaya çıkar, kendilerini güneşte ısıtırlar. Bu biçimsiz yaratıklar öğle saatlerini sever. Sudan aydınlığa çıkmaları tuhaf mı tuhaftır. Bu kımıl kımıl halleri pek de hoş bir görüntü oluşturmaz. O beceriksiz ve yan yürüyüşleriyle kayaların doğal katlarını tıpkı bir merdiven basamağında olduğu gibi ağır ağır, bir kıvrımdan öbürüne geçerek çıktıklarını görenler, okyanusta haşere olduğunu itiraf etmek zorunda kalır.

Gilliatt iki aydan beri bu haşaratı yiyerek yaşıyordu.

Yine de o gün pavuryalar ve langustlar gizleniyordu. Fırtına tarafından gizli yuvalarına püskürtülmüş olan bu münzeviler henüz rahatlamamıştı. Gilliatt bıçağını elinde tutuyor ve ara sıra yosunların arasından bir kabuklu koparıyordu.

Yemeğini yürürken yiyordu.

Sör Clubin'in kaybolduğu yerden uzakta olmasa gerekti.

Gilliatt'ın denizkestaneleriyle yetinmeye karar verdiği sırada ayağının dibinde bir çalkantı oldu. Yaklaşmasından korkan bir pavurya suya atlamış ama Gilliatt'ın onu gözden kaybedeceği kadar dibe dalmamıştı.

Gilliatt sığ kayalıkta pavuryanın peşinden koşmaya başladı.

Pavurya aniden gözden kayboldu.

Kayalığın altındaki bir çatlağa girmişti. Gilliatt eliyle kayanın kabartılarına tutundu ve çıkıntıların altını görmek için başını uzattı.

Gerçekten de orada bir yarık vardı. Yengeç oraya sığınmış olmalıydı.

Bir kaya çatlağından öte sundurma gibi bir şeydi.

Su, bu sundurmanın altına giriyordu ama derin değildi. Dipte kaydırak taşları görünüyordu. Tirşe rengindeki bu taşlar yosun kaplıydı, bu da hiçbir zaman kuru kalmadıklarını belli ediyordu. Çocukların kafasındaki saçların yeşili gibiydi.

Bıçağını dişlerinin arasına alan Gilliatt ayakları ve elleriyle dik yamaçtan aşağı indi ve suya atladı. Su neredeyse omuzlarına geliyordu.

O sundurmanın altına girdi. Başının üstünde kemere benzer bir kubbesi olan yıpranmış bir dehliz vardı. Çeperi kaygan ve parlaktı. Artık pavuryayı görmüyordu. Ayakları yere basıyordu. Giderek azalan bir ışıkta ilerliyor, artık hiçbir şeyi seçemiyordu.

On beş adım sonra, başının üzerindeki kubbe kayboldu. Dehlizin dışındaydı. Etrafta geniş bir alan, dolayısıyla da bol ışık vardı. Gilliatt'ın gözbebekleri genişlemişti, çevresini çok berrak görüyordu. Bir şaşkınlık yaşadı.

Bir ay önce girdiği o garip mağaraya gelmişti.

Ancak bu kez oraya denizden ulaşmıştı.

Suyun altındaki o kemerden geçmişti. Demek ki sular çekildiğinde geçmeye elverişli olabiliyordu.

Gözleri alışıyor, etrafını gitgide daha iyi görüyordu. Afallamıştı. Karanlığın bu olağanüstü sarayıyla, bu sütunlarla, bu kan veya kızıllıkla, mücevheri andıran bu bitki örtüsüyle, bir tapınak gibi görünen bu yer altı mezarlığıyla ve sunağa benzeyen bu taşla yeniden karşılaşıyordu.

Bu ayrıntılara pek dikkat etmiyor ama zihninde bir bütün olarak taşıdığı bu yeri yeniden görüyordu.

Dik yamacın belli bir yüksekliğinde, ilk keresinde içeri süzüldüğü ve şimdi bulunduğu noktadan erişilmez gibi görünen yarığı karşısında yeniden görüyordu.

Gotik kemerin yanındaki o basık ve karanlık mağaraları yeniden görüyordu; mahzen içinde mahzenciklere benzeyen bu mağaraları daha önce uzaktan gözlemlemişti. En yakınındaki kuru ve kolayca ulaşılabilirdi.

Bu girintinin daha da yakınında ve su seviyesinin üzerinde, elinin erişebileceği noktada granitteki enlemesine yarığı fark etti. Pavurya muhtemelen buradaydı.

Yumruğunu mümkün olduğunca içeri uzattı ve bu karanlık deliği el yordamıyla araştırmaya başladı.

Aniden kolunu bir şeyin kavradığını hissetti.

Şu anda tasvir edilemez bir dehşet hissediyordu.

İnce, sert, buz gibi, yapışkan ve yaşayan bir şey, karanlıkta çıplak kolunun etrafına dolanmıştı. Bu şey göğsüne doğru yükseliyordu. Bir kayışın baskısı ve bir vidanın ilerleyişi gibiydi. Daha bir saniye geçmemişti ki bu bilinmedik spiral bileğini ve dirseğini sarmış, omzuna kadar yükselmişti. Ucu, koltukaltını âdeta kazıyordu.

Gilliatt geriye doğru bir hamle yaptı ama güçlükle kımıldayabildi. Sanki olduğu yere çivilenmişti.

Serbest kalan sol eliyle dişlerinin arasındaki bıçağını aldı ve bıçağı tutan bu eliyle kayaya dayanıp umutsuz bir çabayla diğer kolunu geri çekmeye çalıştı. Ancak bu bağı daha da

huzursuz edip sıkılaşmasından başka işe yaramadı. Deri gibi esnek, çelik gibi sağlam, gece gibi soğuktu.

Dar ve sivri olan ikinci bir kayış, kayanın yarığından çıktı. Bir hayvanın dışa sarkmış dili gibiydi. Gilliatt'ın çıplak göğsünü ürpertici bir şekilde yaladı, ölçüsüzce uzayıp incelerek derisine yapıştı ve tüm bedenine dolandı. O sırada hiçbir şeyle kıyaslanamaz, umulmadık bir acıyla gerildi Gilliatt. Dehşet verici küçük daireler derisine gömülüyordu. Sanki tenine çok sayıda dudak yapışmış, kanını içmeye çalışıyordu.

Kayanın dışına çıkan üçüncü bir kayış, Gilliatt'ı yokladı ve kaburgalarını bir ip gibi kamçıladıktan sonra bedenine yapıştı.

Doruk noktasına ulaşan endişe sessizleşir. Gilliatt tek bir çığlık bile atmıyordu. Üzerine çullanan iğrenç biçimleri görebileceği kadar ışık vardı.

Ok gibi fırlayan dördüncü bir kayış onu karnından sarmaladı.

Gilliatt'ın gövdesini birçok noktadan sıkıca tutan bu yapışkan kayışları kesmenin veya koparmanın imkânı yoktu. Bu noktalardan her biri korkunç ve tuhaf bir ağrının merkeziydi. İnsan bu durumdayken, bir yığın küçücük ağız tarafından yutulduğunu hisseder.

Beşinci bir uzantı delikten fırladı. Diğerlerinin üstünden geçip Gilliatt'ın diyaframına dolandı. Endişeye basınç ekleniyor, Gilliatt güçlükle nefes alıyordu.

Uçları sivri olan bu kayışlar kabzaya doğru genişleyen kılıç ağızları gibiydi. Kuşkusuz beşi de aynı merkeze bağlıydı, Gilliatt'ın üstünde kıvıl kıvıl sürünüyorlardı.

Gilliatt, ona birer ağız gibi görünen bu garip basınçların yer değiştirdiğini hissediyordu.

Geniş, yuvarlak ve yassı bir yapışkanlık birdenbire yarığın altından çıktı.

Merkez buydu; beş kayış poyrada birleşen ispitler gibi oraya bağlanıyordu; bu iğrenç diskin arkasında üç dokuna-

cının daha olduğu, girintinin altına doğru uç vermelerinden fark ediliyordu. Bu yapışkan cismin ortasında kendisine bakan iki göz vardı.

Bu gözler Gilliatt'ı görüyordu.

Gilliatt bunun ahtapot olduğunu anladı.

2
Canavar

Bunun ahtapot olduğunu anlamak için ahtapotu görmüş olmak gerekir.

Ahtapotla mukayese edildiğinde eskilerin hydra'ları gülünç kalır.

Hayallerimizde gezinen tanımsız şeylerin, olasılık evrenindeki manyetik alanlarda şekillenebileceğini ve rüyamızın bu anlaşılmaz sabitinden canlıların cisimleneceğini düşünmeye kimi zaman kendimizi kaptırırız. Bilinmezlik mucizeye sahiptir, canavarı oluşturmak için ondan faydalanır. Orpheus, Homeros ve Hesiodos sadece Kimera'yı yaratabildiler; Tanrı Ahtapot'u yarattı.

Tanrı isterse kuburdan kusursuzu yaratır.

Bu iradenin gerekçesi dindar düşünürün korkulu rüyasıdır.

Bütün o yüksek düşünceler bir tarafa, buradaki hedef ürkütmek olsaydı, ahtapot bir başyapıttı.

Balina cüsselidir, ahtapot küçüktür; suaygırının bir zırhı vardır, ahtapot çıplaktır; Jararaca yılanının çıngırağı vardır, ahtapot sessizdir; gergedanın boynuzu vardır, ahtapotun yoktur; akrebin iğnesi vardır, ahtapotun yoktur; çıyanın kıskaçları vardır, ahtapotun yoktur; uluyan maymunun iyi kavrayan bir kuyruğu vardır, ahtapotun yoktur; köpekbalığının keskin yüzgeçleri vardır, ahtapotun yoktur; vampir yarasanın kanatlarının uçlarında tırnakları vardır, ahta-

potun yoktur; kirpinin dikenleri vardır, ahtapotun yoktur; kılıçbalığının kılıcı vardır, ahtapotun yoktur; torpilbalığı ürettiği elektrik akımıyla çarpar, ahtapotun elektrik yayıntısı yoktur; karakurbağası virüs yayar, ahtapotun böyle bir özelliği yoktur; engereğin zehri vardır, ahtapotun yoktur; aslanın pençeleri vardır, ahtapotun yoktur; sakallı akbabanın gagası vardır, ahtapotun yoktur; timsahın ağzı vardır, ahtapotun dişleri yoktur.

Ahtapotun kaslı bir yapısı, tehditkâr bir çığlığı, zırhı, boynuzu, iğnesi, kıskacı, kavrayıcı ve darbe indirici bir kuyruğu, keskin, tırnaklı kanat uçları, dikenleri, kılıcı, elektrik akımı, virüsü, zehri, pençeleri, gagası, dişleri yoktur. Ahtapot tüm hayvanlar içinde en ürkütücü şekilde silahlanmış olandır.

Ahtapot neyin nesidir? Vantuzdur.

Suyun tüm görkemini sergilediği ve gizlediği açık deniz kayalıklarında, hiç ayak basılmamış kayaların oyuklarında, deniz bitkilerinin ve kabukluların bolca bulunduğu bilinmedik mağaralarda, okyanusun derin kapılarının altında, ortamın güzelliğine kapılıp maceraya atılan yüzücü, bir şeyle karşılaşma tehlikesi altındadır. Böyle bir şeyle karşılaşırsanız meraklı olmayın, oradan uzaklaşın. Oraya gözler kamaşarak girilir, dehşete kapılmış bir halde çıkılır.

İşte açık deniz kayalıklarında yaşanması her zaman mümkün olan bu karşılaşma böyledir.

Suda salınan grimtırak şekil, kol kadar iri ve yaklaşık yarım kulaç uzunluğundadır; bir kumaş parçası, sapı olmayan kapalı bir şemsiye. Bu paçavra yavaş yavaş size doğru ilerler. Aniden açılır ve iki gözlü suratın etrafında sekiz huzme belirir; bu huzmeler canlıdır, dalgalanmalarından pırıltılar çıkar. Bir çeşit tekerlektir de diyebiliriz, açıldığında yaklaşık dört beş ayak çapındadır. Bu şekilde genişlemesi ürkütücüdür. Üstünüze atılır.

Hydra insanı zıpkınlar.

Bu yaratık avının üzerine çullanır, uzun kollarıyla sarmalar, düğüm olur. Alt tarafı sarımtırak, üst tarafı toprak rengidir; tozu andıran o açıklanamaz renk tonunu tarif etmek de mümkün değildir, sanırsınız ki külden yapılmış bir hayvan suda yaşamaktadır. Biçimi itibarıyla örümcek, rengi bakımından bukalemundur. Huzursuz edildiğinde mora bürünür. Ürkütücü tarafı ise yumuşaklığıdır.

Düğümleri sımsıkı atar, dokunuşu felç eder.

Görünüşü iskorbüte ve kangrene benzer. Hastalığın canavara dönüşmüş halidir.

Onu söküp atmak mümkün değildir. Avına sıkıca yapışır. Nasıl? Boşlukla. Kafadan çıkarken geniş olan sekiz kol giderek incelir, iğne şeklinde sonlanır. Her kolun altında azalan sayıda iki dizi kabarcık paralel uzanır; irileri başa, küçükleri uçlara yakındır Her dizi yirmi beş kabarcıktan oluşur; her kolda elli kabarcık vardır ve tüm kabarcıkların sayısı dört yüzdür. Bu kabarcıklar vantuzlardır.

Vantuzlar silindir şeklinde, boynuz gibi sert, soluk renklidir. Büyük türlerde beş frangın çapından başlar, küçüklerde ise mercimek kadar olabilir. Hayvan bu küçük tüpleri ileri çıkarabilir ve geri çekebilir. Avın etine başparmak kadar girebilirler.

Bu emme aygıtı bir klavsenin tüm zarafetine sahiptir. Yükselir, ardından geri kaçar. Hayvanın en küçük isteğine boyun eğer. En olağanüstü duyarlılıklar bile bu hayvanın iç devinimleri ve dış etkenlerle daima uyumlu olan bu vantuzların kasılabilme yeteneğiyle kıyaslanamaz. Bu ejderha çok hassastır.

Bu canavarı denizciler sekiz kollu, bilim kafadanbacaklı ve efsane kraken olarak adlandırır. İngiliz denizciler ona *devil-fish*, "şeytan balık" veya *blood-sucker*, "kan emici" derler. Manş Adaları'nda ise *pieuvre* diye bilinir.

Guernsey'de çok nadir rastlanır, Jersey'de çok küçüktür. Serk'te ise çok iridir ve sık görülür.

Buffon'un Sonnini tarafından yayıma hazırlanan bir eserindeki estampta fırkateyni saran bir ahtapot tasvir edilir. Denis Montfort, yüksek enlemlerdeki bir ahtapotun bir gemiyi batıracak güce sahip olduğunu düşünmektedir. Bory Saint-Vincent buna karşı çıkar ama bizim bölgelerimizde insanlara saldırdığını kabul eder. Serk'e giderseniz, size birkaç yıl önce Brecq-Hou yakınlarında bir ahtapotun bir ıstakoz avcısını yakaladığı, sıktığı ve boğduğu oyuğu göstereceklerdir. Péron ve Lamarck, ahtapotun yüzgeçleri olmadığı için yüzemediğini düşünerek yanılır. Bu satırları yazan kişi Serk'te, Dükkânlar adı verilen bir sualtı dehlizinde, yüzen birini yüzerek kovaladığını kendi gözleriyle görmüştür. Öldürüldükten sonra ölçülen genişliğinin yaklaşık bir buçuk metre olduğu görüldü ve vantuzlarının sayısı dört yüzdü. Can çekişen ahtapot kasılıyor, vantuzları ileri çıkıyordu.

Aşırı önsezinin büyücülük seviyesine alçalttığı veya yükselttiği o gözlemcilerden biri olan Denis Montfort'a göre, ahtapot neredeyse insani tutkulara sahiptir; ahtapot nefret eder. Gerçekten de koşullar göz önünde bulundurulduğunda iğrenç olmak nefret etmektir.

Biçimsiz olan, doğanın zorunlu eleme yasasında sürekli mücadele eder; bu da onu hep bir düşman yapar.

Yüzen ahtapot, deyim yerindeyse kınında gibidir. Tüm kıvrımlarını büzerek yüzer. Dikilmiş bir elbise kolunun içindeki yumruğu düşünün. Başı olan bu yumruk suyu yanlara iter ve belli bir belirsiz dalgalı bir hareketle ilerler. İki gözü iri olmasına rağmen su renginde olduklarından pek seçilemez.

Ava çıkan veya pusuya yatan ahtapot kendini küçültür, yoğunlaşır, en yalın haline çekilir. Denizin alacakaranlığına karışır. Dalganın kıvrımı gibi görünür. Canlı bir varlık dışında her şeye benzer.

Ahtapot ikiyüzlüdür. Önceden dikkat edilemez, aniden açılır.

İradesi olan yapışkan bir kütleden daha ürkütücü bir şey olamaz! Kinle yoğrulmuş ökse.

Denizin bu obur, iğrenç yıldızı, berrak suyun o en zarif maviliğinde ortaya çıkar.

Yaklaştığının fark edilmemesi ürkütücüdür. Ahtapotu fark etmek, çoğu durumda, ona yakalanmış olmak demektir.

Yine de geceleri ve özellikle kızışma mevsiminde ışıl ışıldır. Bu ürkütücü mahlûk aşklar yaşar, düğününü bekler. Güzelleşir, parıldar, aydınlanır ve bir kayanın üstünden bakınca derin karanlıklarda solgun bir ışıma yaydığı, hayalî bir güneş gibi olduğu görülebilir.

Ahtapot yüzdüğü gibi de yürür. Biraz balık olması, biraz sürüngen olmasını engellemez. Denizin dibinde sürünür. Yürürken sekiz kolunu kullanır. Hareketleri mühendis tırtılınkini andırır.

Kemiği, kanı, eti yoktur. Gevşektir. İçinde hiçbir şey yoktur. Sadece bir deridir. Sekiz dokunacı eldivenin parmakları gibi tersyüz edilebilir.

Gövdesinin ortasında tek bir deliği vardır. Bu yegâne açıklık anüs müdür yoksa ağız mıdır? Her ikisidir.

Aynı delik iki işlevi de görür. Hem giriş hem çıkış.

Hayvanın her yanı soğuktur.

Akdeniz'in bu etoburu iticidir. Yüzücüyü sarmalayan bu canlı jelatinin teması tiksinti vericidir. Eller, tırnaklar nereye girerse girsin, yırtılır ama ölmez, kopar ama çekip alınmaz; parmaklarınızın arasından akıcı ve yapışkan bir şey geçer. Ahtapotun, o sekiz yılanlı Medusa'nın aniden ortaya çıktığı andaki gibi insanı afallatan bir şey yoktur.

Bu kafadanbacaklının sarmalamasının bir benzerine daha rastlanmaz.

Size saldıran şey, sıkıştırılmış havayla çalışan bir makinedir. Kolları olan bir boşlukla karşı karşıyasınızdır. Ne tırnak ne de dişler vardır; bu hacamat tasvir edilemez. Isırılmak ürkütücüdür ama emilmek kadar değil. Pençe, vantuzun ya-

nında hiçbir şeydir. Pençe etinize giren hayvandır, vantuz sizi hayvanın içine alır.

Kaslarınız şişer, lifleriniz çatlar, deriniz katlanılmaz bir ağırlığın altında çatlar, kanınız fışkırarak yumuşakçanın lenf sıvısına karışır. Hayvan binlerce iğrenç ağzıyla size yüklenir; hydra insanda cisimlenir, insan hydra'yla bütünleşir. Tek bir bütün olursunuz. Bu düşsel yaratık üstünüzdedir. Kaplan sizi parçalayabilir ama ahtapot, o dehşet verici yumuşakça, canınızı emer! Sizi kendine ve içine çeker, sarmalanmış, tuzağa düşmüş, güçsüz kalmış bir halde bu canavar kesede içinizin çekildiğini hissedersiniz.

Canlı canlı yenmenin korkunçluğunun ötesinde, açıklanması mümkün olmayacak şekilde canlı canlı içilmek vardır.

Bilim ilk başta gerçekler karşısında bile yaptığı gibi aşırı bir temkinlilik alışkanlığıyla bu tuhaf hayvanları dışlamış, ardından onları araştırmaya başlamıştır; onları keserek incelemiş, sınıflandırmış, kategorilere ayırmış, etiketlemiş, numuneler almış, müzelerde camların altında sergilemiştir. Yumuşakçalar, omurgasızlar, ışınsal simetrili diye nitelemiş, akrabalıklarını saptamış, kalamarların biraz ötesine, mürekkepbalıklarının biraz berisine yerleştirmiştir. Bu tuzlu su hydra'ları ile tatlı sularda yaşayan suörümcekleri arasında benzerlikler bulmuş, onları büyük, orta ve küçük türler olarak ayırmıştır. Küçük türü büyük türe oranla daha kolay benimser, zaten bu da, dünyanın her yerinde teleskobik olandan ziyade mikroskobik olanı tercih eden bilimsel eğilimin ifadesidir; yapılarına bakar ve kafadanbacaklı diye adlandırır, bacaklarını sayar ve onlara sekiz bacaklı der, ardından onları kendi haline bırakır. Bilimin bıraktığı yerde felsefe onları yeniden ele alır.

Felsefe de kendi payına bu yaratıkları incelemiştir. Bilimden daha yakına ve daha uzağa gider. Onları kesip incelemez, düşünür. Neşterin çalıştığı alana varsayımlar daldırır. Nihai amacı arar. Düşünürün derin çilesi. Bu yaratıklar ya-

ratıcı konusunda onu neredeyse endişeye düşürür. Tiksinti verici sürprizlerdir bunlar. Gözlemleyenin keyfi kaçar, derin bir umutsuzlukla fark eder varoluşlarını. Kötülüğün kasıtlı biçimleridir. Yaratılışa edilen bu küfürler karşısında ne yapmalı? Bundan kimi sorumlu tutmalı?

Olasılık olağanüstü bir dölyatağıdır. Gizem canavarlarda somutlaşır. Bu kütleden, içkinlikten, karanlığın parçaları çıkar, kopar, ayrılır, yuvarlanır, dalgalanır, yoğunlaşır, çevredeki karanlığa borçlanır, bilinmeyen kutuplaşmaların konusu olur, hayat bulur, cismini karanlığın kimbilir hangi biçiminden alırken miyasmayla kimbilir nasıl bir can bulur ve hayalet halinde canlılığın içine dalar. Karanlıkların hayvan biçimine bürünmesi gibi bir şeydir. Neye yarar? Hangi amaçla? İşte yine o ebedî soru.

Bu hayvanlar canavar oldukları kadar da hayalettir. Varlıkları hem kanıtlıdır hem de olasılık dışıdır. Var olmak onların gerçeğidir, var olmamak ise haklarıdır. Onlar ölümün amfibi yaratığıdır. Olanaksızlıkları varoluşlarını karmaşıklaştırır. İnsanlığın sınırına değerler ve hayal âleminin sınırları kalabalıklaşır. Vampirleri inkâr edersiniz, ahtapot ortaya çıkar. Kaynaştıkları kalabalık, kendimize olan güvenimizi tehdit eden bir kesinlik halidir. Hakikâtimiz olan iyimserlik onların karşısında ne yapacağını bilemez. Kara halkaların görünür ucudur onlar, bir gerçeklikten başka bir gerçekliğe geçişin işareti yine onlardır. Düş görenlerin gecenin mazgalından hayal meyal gördüğü o korkunç varlıkların öncüleri gibidirler.

Canavarların önce görünmeyende, ardından olabilirlikteki bu uzantıları, derin bir vect hali ve derin düşünceler içindeki büyücüler ve filozoflar tarafından şüpheyle karşılanmış, belki de fark edilmiştir. Cehennem varsayımı da bundan kaynaklanmaktadır. İblis görünmeyenin kaplanıdır. Ruhların bu vahşi yaratığını insanlığa iki öngörülü kişi bildirdi: Biri Yuhanna, diğeri Dante'dir.

Yaratılışın halkaları gerçekten de sonsuza dek sürüp gidiyorsa, bir halkayı diğeri izliyorsa, bu artış sınırsızca ilerlemekte ısrarlıysa, kendi payımıza şüphelenmekte karar kıldığımız bu zincir varsa şayet, bir uçtaki ahtapotun diğer uçtaki Şeytan'ın kanıtı olduğu kesindir.

Aynı şekilde bir uçtaki kötünün diğer uçtaki kötülüğün kanıtı olduğu da kesindir.

Her sapkın zihin gibi her vahşi hayvan da bir sfenkstir. Dehşetengiz bilmeceyi soran dehşetli bir sfenks. Kötülüğün bilmecesi.

Büyük dehaların ikili tanrı inancına, Maniheizmin bir yüzü sağa bir yüzü sola bakan ürkütücü tanrısına eğilim göstermelerinin nedeni, kötülüğün işte bu mükemmeliyetidir.

Son savaşta Çin imparatorunun sarayından çalınan bir Çin ipeğinde, tırtılı yiyen kırlangıç, kırlangıcı yiyen kartal, kartalı yiyen yılan, yılanı yiyen timsah, timsahı yiyen köpekbalığı tasvir edilmektedir.

Gözlerimizin önündeki tüm doğa yiyen ve yenendir. Avlar birbirini ısırır.

Bununla birlikte, aynı zamanda da birer filozof olan, dolayısıyla yaradılışa iyi niyetle yaklaşan bilginler bunun açıklamasını bulmakta veya bulduklarını düşünmektedirler. Nihai hedef, çok sonraları Cuvier'ye karşı çıkan Geoffroy Saint-Hilaire örneğinde olduğu gibi Buffon'a karşı çıkan o gizemli ve şaşmaz zekânın, Cenevreli Bonnet'nin dikkatini çeker. Açıklama şöyle olacaktır: Ölüm her yerde, gömülme de her yerdedir. Gömen de her zaman aynı obur yırtıcılardır.

Bütün canlılar yemek için birbirini gözler. Çürüme gıdadır. Dünyanın temizliği, ürkütücü. Etobur olan insan da bir gömücüdür. Yaşamımız ölümle biçimlenir. Dehşetengiz yasa işte budur. Hepimiz birer mezarız.

Alacakaranlık dünyamızda bu ölümcül düzen canavarlar üretir. Siz de dersiniz ki, "Neye yarar?" İşte buna yarar.

Bu açıklama mıdır? Soruya yanıt mıdır? Ama öyleyse neden başka bir düzen yoktur? Soru kendini yeniden üretir.

O halde yaşayalım, öyle olsun.

Ancak ölümün bizim için bir ilerleme olmasına çabalayalım. Daha aydınlık dünyalara özlem duyalım.

Bizi oraya yönelten bilinci izleyelim.

Çünkü şunu hiç unutmayalım ki, iyi ancak en iyiyle bulunur.

3
Uçurumda Mücadelenin Bir Başka Türü

Gilliatt bir süredir işte böyle bir yaratığın elindeydi.

Bu canavar, mağaranın sakiniydi. O bu mekânın ürkütücü cini, âdeta suyun lanetli bir iblisiydi.

Tüm bu ihtişamın odağında dehşet vardı.

Önceki ay, bu mağaraya ilk defa girdiği gün, gizli suların çırpıntısında Gilliatt'ın gördüğü cüsseli karaltı işte bu ahtapottu.

Orada evindeydi.

Bu mağaraya pavuryanın peşinden ikinci kez giren Gilliatt, pavuryanın bu oyuğa sığındığını düşünmüştü, oysa ahtapot bu delikte pusudaydı.

Böyle bir bekleyiş akla hayale gelebilir mi? Uğursuz şeylerin derinlerde sabırla pusuya yatması düşünülecek olsa kuluçkaya yatmaya tek bir kuş, çatlamaya tek bir yumurta, açmaya tek bir çiçek, süt vermeye tek bir meme, sevmeye tek bir yürek, kanatlanmaya tek bir zihin bile cesaret edemezdi.

Gilliatt kolunu deliğe sokmuştu, ahtapot kolunu yakaladı.

Gilliatt bu örümceğin sineğiydi.

Beline kadar suyun içinde olan Gilliatt'ın sudan büzüşmüş ayakları kaygan yassı çakıltaşlarının üzerindeydi, sağ kolunu ahtapotun kayışları sarmış ve güçsüz bırakmıştı, göğsü bu korkunç sargının düz ve çapraz katlarının altında kaldığından görünmüyordu.

Ahtapotun sekiz kolundan üçü kayaya tutunuyor, beşi Gilliatt'a dolanıyordu. Böylece, bir yandan granite, diğer yandan Gilliatt'a yapışmış olduğundan adamı kayalığa zincirliyordu. Gilliatt'ın üzerindeki iki yüz elli vantuza acı ve tiksinme eşlik ediyordu. Etini yoklayan canlı vantuzlarla dolu, elastik, bir metre civarındaki parmakların sıkılı yumruğunda sıkışmıştı.

Dediğimiz gibi, ahtapottan kurtulmak mümkün değildir. Denendiği takdirde, daha da sıkı bağlanılır. Çabası sizin çabanız yönünde artar. Daha çok çırpınış daha çok sıkmasını sağlar.

Gilliatt'ın tek çaresi bıçağıydı.

Sadece sol eli serbestti ve bilindiği gibi çok etkili kullanıordu. Âdeta iki sağ eli vardı.

Açık duran bıçağı bu elindeydi.

Ahtapotun kesilmesi mümkün olmayan kolları bıçağın altında kayar. Zaten öyle bir şekilde tutunmaktadır ki, bu kayışlarda bir delik açmanız halinde kendinizi de kesersiniz.

Ahtapot dehşetli olsa da bundan yararlanmanın bir yolu vardır. Serkli balıkçılar bunu bilir; onları denizde ani hamleler yaparken görenler de bunu bilir. Musurlar da bunu bilir, mürekkepbalığını kafasını koparacak şekilde ısırır. Açık denizlerde kafası kopmuş kalamarlara, ahtapot ve mürekkepbalıklarına rastlanması işte bundandır.

Gerçekten de ahtapotun tek zayıf noktası kafasıdır.

Gilliatt da bunu biliyordu.

Bu boyutta bir ahtapotla hiç karşılaşmamıştı. En büyük cinslerinden birine daha ilk seferinde yakalanmıştı. Bir başkası dehşete kapılabilirdi.

Boğada olduğu gibi ahtapotun da hakkından gelmenin bir zamanı vardır; boğanın boynunu eğdiği ve ahtapotun başını öne uzattığı o kısacık süredeki fırsatı kaçıranın işi bitmiştir.

Şimdiye kadar anlattıklarımızın tamamı ancak birkaç dakika sürmüştü. Bu arada Gilliatt iki yüz elli vantuzun emme gücünün arttığını hissediyordu.

Ahtapot haindir. Avını önce afallatmayı dener. Yakalar, ardından bekleyebildiği kadar bekler.

Gilliatt bıçağını hazır tutarken emilme artıyordu.

Kendisine bakan ahtapota baktı.

Hayvan aniden altıncı kolunu kayadan çekti ve Gilliatt'a doğru hamle yaparak sol kolunu kavramaya çalıştı.

Aynı zamanda kafası hızla öne geldi. Bir saniye daha geçse anüs işlevini de gören ağzı Gilliatt'ın göğsüne yapışacaktı. İki kolu bağlı Gilliatt bir de böğrü kanlar içinde kalıp ölecekti.

Ama Gilliatt gözleri açıktı, pusuya düşse de pusu kuruyordu.

Kolu savuşturdu, hayvan göğsünü ısıracağı anda, elindeki bıçağı hayvana indirdi.

Ahtapot ve Gilliatt ters yönlere savruldu.

İki şimşeğin çatışmasına benziyordu.

Bıçağını bu yapışkan yassılığa batıran Gilliatt bir kamçının kıvrılmasına benzer bir hareketle iki gözün hizasında daire çizdi ve sanki bir diş çekiyormuş gibi koparıp aldı hayvanın başını.

Her şey bitmişti.

Hayvan olduğu gibi yığıldı.

İpten düşen bir çamaşıra benziyordu. Tulumba bozuldu, emiş kayboldu. Dört yüz vantuz hem kayayı hem de Gilliatt'ı bıraktı.

Bu paçavra suyun dibine gömüldü.

Mücadele ederken soluk soluğa kalmış olan Gilliatt, ayağının altındaki kaydırak taşlarında iki biçimsiz jelatin yığını gördü; bir yanda baş vardı, geri kalanı da diğer yanda.

Vücuttan söz edemeyeceğimiz için geri kalanı diyoruz.

Gilliatt can havliyle yapılacak bir hamleden endişelenerek, kolların menzilinden çıktı.

Ama hayvan ölmüştü.

Gilliatt bıçağını katladı.

4
Hiçbir Şey Gizlenmez, Hiçbir Şey Kaybolmaz

Ahtapotu tam zamanında öldürmüştü. Az kalsın boğuluyordu; sağ kolu ve göğsü morarmıştı, cildinde beliren şişkinliklerin sayısı iki yüz civarındaydı ve bazılarından kan sızıyordu. Bu yara berelerin ilacı tuzlu sudur. Gilliatt suya daldı. Avcuyla bedenini ovuşturdu. Şişkinlikler bu ovuşturma sayesinde kayboluyordu.

Bu şekilde gerisin geri gidip suya daldığında, ahtapota yakalandığı oyuğun kenarında yer alan ve daha önce de dikkatini çekmiş olan mahzene farkına varmadan yaklaşmıştı.

Bu mahzen, büyük mağaranın geniş duvarlarının alt kısmında enlemesine uzanıyordu ve kuruydu. Orada toplaşmış olan kaydırak taşları, zeminin yüksekliğini normal gelgitlerde su seviyesinin üstünde kalacak kadar artırmıştı. Kemer biçimindeki girişin yüksekliği az, eni fazlaydı; eğilerek içeri girilebilirdi. Sualtı mağarasının yeşil aydınlığı oraya süzülüyor ve içerisini hafifçe aydınlatıyordu.

Kabartılarla kaplı vücudunu hızlı hızlı ovuşturan Gilliatt, gözlerini istemsiz kaldırdı.

Şimdi o mahzene bakıyordu.

Bir ürperti kapladı içini.

Bu oyuğun dibindeki karaltıda, gülen bir çehre gördüğünü sandı.

Gilliatt, halüsinasyon kelimesini bilmiyordu ama neyin yaşandığını biliyordu. Kendimizi zahmetten kurtarmak için halüsinasyon adını verdiğimiz, inanılmaz bir şeylerle olan o gizemli karşılaşmalar doğada mevcuttur. Yanılsama veya gerçek, bu görüntüler gelip geçer. Orada olan, onları görür. Gilliatt söylediğimiz gibi sık sık düşüncelere dalardı. Kimi zaman bir kâhin gibi halüsinasyon görebiliyordu. Hiç bedel ödemeden, ıssız mekânların düşünürü olunmuyor.

Geceleri uyuyamayan biri olarak, kendisini birçok kez şaşkınlığa uğratan o seraplardan biri sandı.

Girinti tam da bir kireç ocağı gibi görünüyordu. Sepet sapını andıran alçak bir oyuktu, dik kemer kovanları, kaydırak taşı yığını ile kayalık kubbenin birleştiği, mahzenin sonlandığı uca daralarak gidiyordu.

İçeri girdi ve başını eğerek dipteki şeye yöneldi.

Gerçekten de bir şey gülüyordu.

Bu bir ölünün kafasıydı.

Orada sadece kafa değil, iskelet de vardı.

Bir insan iskeleti bu mahzende uzanmıştı.

Böylesi rastlaşmalarda yürekli bir adamın bakışı, neyin karşısında olduğunu bilmek ister.

Gilliatt etrafa bir göz attı.

Etrafı bir yığın yengeçle çevrilmişti.

Bu yığın kımıldamıyor, ölü karıncalarla dolu bir yuva görüntüsü veriyordu. Tüm bu yengeçler hareketsizdi. İçleri boştu.

Sağda soldaki öbekler, mağaranın kaydırak taşı zemininde şekilsiz takımyıldızlar oluşturuyordu.

Bakışları başka noktada olan Gilliatt farkında olmadan üzerlerinde yürümüştü.

Mahzende, Gilliatt'ın ulaştığı uç noktada daha büyük bir yığın vardı. Kollardan, ayaklardan ve çenelerden oluşan hareketsiz bir yığındı. Açık kıskaçlar dimdik duruyor ve kapanmıyordu. Dikenli kabuklarının altındaki gövdeleri kımıldamıyor, ters dönmüş olan bazıları kurşuni lacivert boşluklarını sergiliyordu. Bu yığıntı bir kuşatmanın askerlerine, bir çalılığın dallanmasına benziyordu.

İskelet bu yığının altındaydı.

Bu dokunaç ve kabuk karmaşasının altından sütürleriyle bir kafatası, omurgalar, uyluk ve kavalkemikleri, tırnakları yerinde duran boğumlu uzun parmaklar fark ediliyordu. Göğüs kafesi yengeç doluydu. Burada bir kalp çarpmıştı.

Gözçukurlarını su küfü kaplamış, patellalar salgılarını burun deliklerine bırakmıştı. Zaten kayalığın bu köşesinde ne yosun, ne ot ne de bir esinti vardı. Hiç kımıltı yoktu. Dişler sırıtıyordu.

Gülüşün ürkütücü yanı, kafatasının gülme taklididir.

Derinliklerin tüm değerli taşlarıyla işlenmiş bu muhteşem deniz sarayı sonunda ne olduğunu açıklıyor ve sırrını söylüyordu. Burası bir ahtapotun ini ve bir insanın mezarıydı.

İskeletin ve çevresindeki yaratıkların hayaletvari hareketsizliğine, bu taşlaşmış yığının üzerinde titreşen yer altı sularının yansıması sayesinde hafif salınımlar ekleniyordu. Yengeçlerin ürkütücü kümesi yemeğini bitirmiş gibiydi. Belli ki bu cesedi bu kabuklular yemişti. Ölü avın üzerindeki bu ölü haşere kadar garip bir şey olamaz. Ölümün o kasvetli sürekliliği.

Gilliatt'ın önünde ahtapotun mutfağı vardı.

Olayların derinindeki dehşetin kendisini işbaşındayken yakalatmasının hazin görüntüsü. Yengeçler adamı, ahtapot yengeçleri yemişti.

Cesedin yanında hiçbir giysi yoktu. Çıplak bir halde yakalanmış olmalıydı.

Durumu dikkatle inceleyen Gilliatt adamın üstündeki yengeçleri kaldırmaya başladı. Bu adam kimin nesiydi? Mükemmel bir şekilde kesilip biçilmiş olan ceset âdeta anatomi dersine hazırlanmıştı; etin tamamı kemikten sıyrılmış, geriye tek bir kas kalmamıştı, ama tek bir kemik de eksik değildi. Gilliatt meslekten hekim olsa bunu anlayabilirdi. Ortaya çıkmış olan kemik zarı beyaz, kaygan ve parlatılmış gibiydi. Sağda solda birkaç yosun yeşilliği olmasa fildişine benzediği söylenebilirdi. Kıkırdaklı kısımlar güzelce inceltilerek işlenmişti. Mezar kimi zaman böylesi kasvetli mücevherler hazırlar.

Gilliatt, ölü yengeçlerin altına gömülmüş gibi duran cesedi oradan çıkarmaya çalışıyordu.

Aniden hızla öne eğildi.

Bel kemiğinin etrafında kuşağa benzeyen bir şey görmüştü.

Adamın yaşarken beline taktığı deri bir kemer olduğu belliydi.

Deri küflenmiş, toka paslanmıştı.

Gilliatt'ın bu kemeri kendine çekmesi üzerine omurga direndiğinden onları kırmak zorunda kaldı. Kemere hiç dokunulmamıştı. Üzerinde kabuklular oluşmaya başlamıştı.

Kemeri yokladı, içinde sert ve kare şeklinde bir şey olduğunu hissetti. Tokayı açmayı düşünmemek gerekirdi. Kayışı bıçağıyla yardı.

İçinde küçük bir demir kutu ve birkaç parça altın vardı. Gilliatt yirmi *gine* saydı.

Demir kutu, bir tayfanın eski, yaylı enfiye kutusuydu. Paslanmış ve sımsıkı kapanmıştı. Tamamıyla paslanmış olan yayın hiçbir işlevi kalmamıştı.

Bıçak Gilliatt'ı bir kez daha sıkıntıdan kurtardı. Ucuyla bastırınca, kutunun kapağı fırladı.

Kutu açıldı.

İçinde sadece kâğıt vardı.

Dörde katlanmış, çok ince ve küçük bir kâğıt tomarı kutunun dibinde duruyordu. Nemli olsa da dağılmamıştı. Kutu sımsıkı kapalı olduğundan onları korumuştu. Gilliatt kâğıtları açtı.

Üç adet bin sterlinlik kâğıt paraydı, yani yetmiş beş bin frank.

Gilliatt onları katlayıp yeniden kutuya koydu, kalan daracık yere de yirmi *gine*'yi ekledi ve kutuyu mümkün olduğunca sıkı kapattı.

Kemeri incelemeye başladı.

Dışı bir zamanlar perdahlı olan derinin iç tarafı işlenmemişti. Bu ham zemine yağlı siyah mürekkeple birkaç harf yazılmıştı. Gilliatt harfleri dikkatle okudu: *Sör Clubin.*

5
İki Başparmakla İki Ayak Arasında Ölümün Sığacağı Bir Yer Vardır

Gilliatt kutuyu kemere, kemeri de pantolonunun cebine yerleştirdi.

İskeleti yengeçlere bıraktı, diğer yanda da ölü haldeki ahtapot vardı.

Gilliatt ahtapot ve iskeletle uğraşırken yükselen sular girişi kapatmıştı. Gilliatt oradan ancak kemerin altına dalarak çıkabilirdi. Bunu kolayca başardı, çıkışı biliyordu ve bu deniz jimnastiklerinde ustaydı.

Burada on hafta önce yaşanmış olan dram tasavvur edilebilirdi. Bir canavar diğerini yakalamış, ahtapot Clubin'i tutmuştu.

Zifirî karanlıkta ikiyüzlülerin karşılaşması olarak adlandırılabilecek bir olaydı. Bekleyişten ve karanlıktan oluşan bu iki varlık denizin kuytusunda birbirine rastlamıştı. Adaletin kasvetli tecellisi.

Yengeç hayvan leşleriyle, ahtapot yengeçlerle beslenir. Ahtapot yanından yüzerek geçen bir hayvanı, susamurunu, köpeği, mümkünse insanı yakalar, kanını içer ve ölü bedeni suyun dibine bırakır. Yengeçler denizin leşçil bokböcekleridir. Çürüyen et onları çeker, gelip cesedi yerler, ahtapot da onları yer. Ölmüş şeyler yengecin, yengeç de ahtapotun içinde ortadan kaybolur. Bu yasayı daha önce belirtmiştik.

Clubin ahtapotun yemi olmuştu.

Ahtapot onu sarmalamış ve boğmuş, yengeçler de yiyip bitirmişlerdi. Bir dalga onu mağaraya atmış, iskeletinin Gilliatt tarafından bulunduğu oyuğa sürüklenmişti.

Gilliatt geri döndü, denizkestanesi ve patella aradı, kendini insan eti yiyecekmiş gibi hissettiğinden canı yengeç istemiyordu.

Zaten yola çıkmadan önce mümkün olduğunca doyurucu bir akşam yemeği düşünüyordu. Artık onu hiçbir şey

durduramazdı. Büyük fırtınaları, daima, bazen günlerce süren bir dinginlik izler. Şimdi deniz yolculuğu açısından hiçbir tehlike yoktu. Gilliatt bir sonraki gün yola çıkmaya karar vermişti. Deniz yükseleceğinden geceleyin Douvrelar arasındaki barikatı tutmak önemliydi. Gilliatt bunu gün doğarken yıkmayı, tekneyi kayalıkların dışına çıkarıp Saint-Sampson'a hareket etmek için yelken açmayı planlıyordu. Güneydoğudan esen hafif rüzgâr tam da onun istediği gibiydi.

Mayıs ayının ilkdördününe giriliyordu, günler uzundu.

Gilliatt kayalıklardaki turunu bitirip karnı da hemen hemen doyduğunda, iki Douvre arasında teknenin bulunduğu yere döndü. Güneş batmıştı, alacakaranlık yarımay denebilecek o ayışığıyla aydınlanıyordu. Yükselmesi tamamlanan sular alçalmaya başlamıştı. Makinenin teknede dimdik duran bacasını fırtınanın çarptığı köpükler sayesinde kaplayan tuz tabakası Ay'ın etkisiyle daha da beyazlaşıyordu.

Bu görüntü Gilliatt'a, fırtınanın tekneye bol miktarda yağmur ve deniz suyu attığını, bir gün içinde hareket etmek istiyorsa bunları boşaltması gerektiğini hatırlattı.

Yengeç avına gitmek için teknenin yanından ayrılırken, yaklaşık altı parmaklık su olduğunu saptamıştı. Bu suyu boşaltmak için küreği yeterli olacaktı.

Teknenin yanına döndüğünde korkunun eseri olan bir hareket yaptı. Teknede yaklaşık iki ayak yüksekliğinde su vardı.

Ürkütücü bir durumdu, tekne su alıyordu.

Gilliatt yokken yavaş yavaş dolmuştu. Yüklü olduğu için yirmi parmaklık bir fazlalık tehlikeliydi. Biraz daha fazlalaşsa batacaktı. Gilliatt bir saat daha geç gelmiş olsa, suyun dışında muhtemelen sadece bacayı ve direği bulacaktı.

Düşünmek için kaybedecek bir dakika bile yoktu. Suyun içeri sızdığı yeri bulup tıkamak, ardından teknedeki suyu boşaltmak veya en azından hafifletmek gerekiyordu. Durande'ın pompaları kaza sırasında kaybolmuştu; Gilliatt teknenin tahliye küreğiyle yetinecekti.

Her şeyden önce nereden su aldığını bulmalıydı. En ivedi iş buydu.

Gilliatt giyinmesi için gerekli zamanı bile ayırmadan, titreyerek hemen işe koyuldu. Artık ne açlığı ne de soğuğu hissediyordu.

Tekne dolmaya devam ediyordu. Ne mutlu ki hiç rüzgâr yoktu. En hafif bir çalkantı onu batırırdı.

Ay battı.

Gilliatt, suda iki büklüm, uzun süre el yordamıyla deliği aradı.

Nihayet hasarlı yeri buldu.

Kasırga sırasında bu dayanıklı tekne bir dönüşü sırasında kayalığa şiddetle çarpmış, Küçük Douvre'un çıkıntılarından biri sancak tarafında bir kırılmaya yol açmıştı.

Bu delik can sıkıcı bir şekilde, hatta söylemek gerekirse, kalleşçe, iki kavisli postanın birleşme noktasında yer alıyordu. Fırtınanın en şiddetli anında tekneyi karanlıkta ve hızla gözden geçiren Gilliatt bu yüzden hasarı görememişti.

Kırık büyük olduğu için endişe vericiydi, ancak içerideki suyun ağırlığıyla teknenin biraz batmış olmasına rağmen su hattının üzerinde kalıyordu, ki bu da rahatlatıcıydı.

Gedik açıldığı sırada suların dar boğazda şiddetle çalkanması nedeniyle su hattı ortadan kalkmış, dalgalar bu kırıktan girerken bu fazladan yükün bastırmasıyla tekne birkaç parmak daha batmış ve dalgalar yatıştıktan sonra bile, içerideki suyun ağırlığı su hattını yükselterek kırığı suyun altında tutmuştu. Tehlikenin eli kulağında olması bundan kaynaklanıyordu.

Suyun yüksekliği altı parmaktan yirmi parmağa çıkmıştı. Ancak suyun sızdığı yer kapatılabilirse, tekne boşaltılabilirdi; su sızıntısı durduğunda tekne normal su hattına yükselecek, kırık yer sudan çıkacak, böylece onarım daha kolay, en azından mümkün hale gelecekti. Gilliatt'ın marangoz takımı söylediğimiz gibi oldukça iyi durumdaydı.

Ama o noktaya gelene kadar ne belirsizlikler, ne tehlikeler, ne kötü şanslar yaşanacaktı! Gilliatt suyun amansızca gürüldediğini duyuyordu. Bir çalkantıda her şey suyun altına gömülecekti. Ne yazık! Belki de artık zamanı kalmamıştı.

Gilliatt içi sızlayarak kendini suçladı. Hasarı hemen fark etmesi gerekiyordu. Teknenin dibindeki altı parmak yüksekliğinde suyu gördüğünde durumu anlamalıydı. Bu altı parmak yüksekliğindeki suyun yağmurdan ve köpükten kaynaklandığını düşünmekle ahmaklık etmişti. Uyuduğuna, yemek yediğine, yorgun düştüğüne pişman oldu; neredeyse fırtına ve yağmurdan dolayı da kendini suçladı. Hepsi kendi suçuydu.

Harıl harıl çalışırken bir taraftan da kendisine bu şekilde yükleniyordu ama bunlar ne yapacağını düşünmesini engellemiyordu.

Gediği bulmuştu, bu ilk adımdı; orayı tıkamak da ikinci adımdı. Şimdilik bundan daha fazlası mümkün değildi. Suyun altında marangozluk yapılamazdı.

Gövdedeki gediğin sancak tarafında, makinenin bacasını tutan iki zincirin arasındaki kısımda olması uygun koşul sağlıyordu. Gediği tıkamak için zincirlerden destek alabilirdi.

Bu arada su yükseliyor, artık iki ayağı geçiyor, Gilliatt'ın dizlerinin üzerine geliyordu.

6
De Profundis Ad Altum[1]

Gilliatt'ın elinde, teknenin donanımında yer alan oldukça büyük ve dört köşesinde urgan olan katranlanmış bir muşamba vardı.

Bu muşambayı iki köşesindeki halatlarla bacanın gedik tarafındaki zincirlerinin halkalarına bağladı ve tekneden attı. Muşamba küçük Douvre ile teknenin arasına bir örtü

1 Derinliklerden zirveye. (ç.n.)

gibi düştü ve suya gömüldü. Sintineye girmek isteyen su tarafından gediğin üstüne bastırılıyordu. Su basınç uyguladıkça muşamba gediğe daha sıkı yapışıyordu. Onu gediğe bizzat dalga yapıştırıyordu. Teknenin yarası sarılmıştı.

Bu katranlı muşamba sintinenin içi ile dışarıdaki dalgaların arasındaydı. İçeri bir damla su girmiyordu.

Gedik örtülmüş ama kalafatlanamamıştı.

Zaman kazanmaya yarıyordu bu.

Tahliye küreğini alan Gilliatt tekneyi boşaltmaya başladı. Onu acilen hafifletmek gerekiyordu. Bu çabalar Gilliatt'ı biraz ısıttı ama yorgunluğu katlanılmaz olmuştu. Bu işin sonunu getiremeyeceğini ve tekneyi boşaltmayı başaramayacağını kendine itiraf etmek zorunda kaldı. Gilliatt az yemek yemişti ve kendini tükenmiş hissetmenin utancını yaşıyordu.

İşin hızını dizlerindeki su seviyesinin alçalmasıyla ölçüyordu. Yavaştı.

Ayrıca delik geçici olarak kapanmıştı. Kusur örtbas edilmiş ama telafi edilmemişti. Dalgaların gediğe yapıştırdığı muşamba teknenin içinde bir şişkinlik oluşturmaya başlıyordu. Örtünün altında onu delmeye çabalayan bir yumruk var gibiydi. Katranlı muşamba sağlamdı ve direniyordu ama şişkinlik ve gerilim artıyordu. Muşambanın boyun eğmeyeceği kesin değildi ve şişkinlik onu her an yarabilir, su yeniden dolmaya başlayabilirdi.

Böyle durumlarda, güçlüklerle karşı karşıya kalan tayfanın da bildiği gibi, bir tıkaçtan başka çare yoktur. Mevcut her tür çaput, denizciliğin özel dilinde ***kürk*** denen her şey kullanılır ve muşambanın şişkinliğine karşı gediğe mümkün olduğunca fazla tıkılır.

Gilliatt'ın elinde bu "kürklerden" yoktu. Paçavra ve kıtık olarak depoladığı her şeyi ya kullanmıştı ya da bunlar fırtınada uçup gitmişti.

Gerekirse kayaları araştırarak onlardan geri kalanı bulabilirdi. Yanından bir çeyrek saat ayrılabileceği kadar ha-

fiflemişti tekne ama ışık olmadan bu keşfe nasıl çıkabilirdi? Etraf zifirî karanlıktı. Ayışığı yoktu, sadece yıldızlı karanlık gökyüzü vardı. Gilliatt'ın bir fitil yapmak için kenevir halatı, bir mum yapmak için içyağı, mumu yakacak ateşi, mumu içine yerleştireceği bir feneri yoktu. Teknede ve sığ kayalıkta her şey karmakarışık ve belirsizdi. Yaralı teknenin etrafında suların gürüldediği duyuluyordu, gedik görülmüyor, Gilliatt muşambanın gerginliğini elleriyle anlıyordu. Kayalıklara dağılmış paçavraları ve katranlanmamış halatları aramaya çalışmak, bu karanlıkta imkânsızdı. Etrafı açık bir şekilde görmeden bu paçavraları nasıl toplayabilirdi? Gilliatt hüzünle gece karanlığına bakıyordu. Bütün yıldızlar tamamdı ve tek bir mum yoktu.

Teknedeki sıvı kütlesi hafiflediği için dış basınç artıyor, muşambanın şişkinliği büyüyor, gitgide bir balon halini alıyordu. Patlamaya hazır bir apse gibiydi. Bir an için düzelen durum yine tehditkâr bir hal alıyordu.

Bir tıkaç bulunması zorunluydu.

Gilliatt'ın elinde giysilerinden başka bir şey yoktu.

Hatırlanacağı gibi, kurumaları için Küçük Douvre'un çıkıntılarına asmıştı.

Onları getirip teknenin yanına koydu.

Katranlı muşambadan başlığını aldı ve suyun içinde çömelip gediğe daldırdı, aynı zamanda da muşambanın şişkinliğini dışarı itti. Başlığa koyun derisini, koyun derisine yün gömleğini, yün gömleğine denizci gömleğini ekledi. Hepsini art arda gediğe tıkıştırdı.

Üzerinde tek bir giysisi vardı, onu da çıkardı, pantolonuyla tıkacı genişletti ve güçlendirdi. Tıkaç uygulamıştı ve pek de yetersizmiş gibi görünmüyordu.

Bu tıkaç kendini kılıf gibi saran muşambayla birlikte gediğin dışına taşıyordu. İçeri girmek isteyen sular engele basınç uyguluyor, onu gediğin üzerine uygun şekilde yayıyor ve sabitliyordu. Bu bir tür dış kompresti.

İçeride ise şişkinliğin sadece merkezi geri itildiğinden, muşamba, gediğin ve tıkacın etrafını keçe gibi çepeçevre sarıyor, böylece gediğin girinti çıkıntıları bile ona tutunduğundan oraya iyice yapışıyordu. Suyun girişi tıkanmıştı.

Ama bu çok geçici bir önlemdi. Gediğin muşambayı sabitleyen çıkıntıları onu delebilir ve sular bu deliklerden yeniden içeri girebilirdi. Gilliatt karanlıkta farkına varamazdı. Bu tıkacın gün doğana kadar dayanması pek muhtemel görünmüyordu. Gilliatt'ın endişesi biçim değiştiriyor, gücünün tükendiğini anladıkça endişesinin de arttığını hissediyordu.

Tekneyi boşaltmaya yeniden başlamıştı ama gücü tükenen kolları tahliye küreğini zor bela kaldırabiliyordu. Çıplaktı ve titriyordu.

Gilliatt sonun o kasvetli yakınlığını hissediyordu.

Bir an bir olasılık geçti aklından. Belki de açıklarda bir yelkenli vardı. Douvre sularında maceraya atılmış bir balıkçı ona yardıma gelebilirdi. Bir yardımın kesin zorunluluk haline geldiği ana varılmıştı. Bir insan ve bir fener, böylece her şey kurtarılabilirdi. İki kişi tekneyi kolayca boşaltabilirdi. Tekne bu aşırı sıvı yükten kurtulduğunda hafifleyecek, yükselecek, yeniden eski su kesimine ulaşacak, suyun dışına çıkacak olan gedik onarılacak, şu anki tıkacın yerine hemen bir borda kaplaması yerleştirilecek ve gediğin üzerindeki geçici tıkacın yerini nihai bir çözüm alacaktı. Aksi takdirde, gece boyunca gün ışıyana kadar beklemek gerekecekti! Bu lanetli gecikme her şeyin mahvolmasına yol açabilirdi. Gilliatt'ı acele etmenin ateşi basmıştı.

Tesadüfen bir fener görebilirse, Büyük Douvre'un zirvesinden işaretler verebilirdi. Hava dingindi, rüzgâr esmiyordu, denizde hiçbir çalkantı yoktu, yıldızlı göğün manzarasında hareketler yapan biri fark edilebilirdi. Bir gemi, hatta bir tekne kaptanı gecenin bu saatinde Douvre sularında seyrederken dürbününü mutlaka sığ kayalığa yöneltirdi; bu önemli bir önlemdi.

Gilliatt onu fark edeceklerini umdu.

Enkaza gidip düğümlü ipi aldı ve Büyük Douvre'a çıktı.

Ufukta tek bir yelkenli, tek bir fener yoktu. Göz alabildiğince uzanan sular bomboştu.

Hiçbir destek, hiçbir dayanak mümkün görünmüyordu.

Gilliatt o ana kadar hiç yaşamadığı bir duyguyla karşı karşıya kaldı, kendini savunmasız hissediyordu.

Kasvetli yazgı şimdi tüm benliğine egemen olmuştu. Artık onca çabasına, onca başarısına, onca cesaretine rağmen, teknesiyle, Durande'ın makinesiyle birlikte felaketin mahkûmuydu. Artık mücadele edeceği bir aracı yoktu ve halsizleşiyordu. Dalgaların geri gelmesini, suyun yükselmesini, gecenin sürmesini nasıl engelleyebilirdi? Bu tıkaç onun tek dayanağıydı. Gilliatt bitmiş tükenmişti ve tıkacı yeniden düzenleyecek, tamamlayacak hali yoktu; onu güçlendiremez, sağlamlaştıramazdı, tıkaç bu haliyle dayanmak zorundaydı ve tüm çabalar buraya kadardı. Suyun girdiği yere aceleyle uydurulan bu düzeneğin kaderi denizin keyfine bağlıydı. Bu hareketsiz engel nasıl davranacaktı? Artık o mücadele ediyordu. Gilliatt değil. Direnmesi gereken bu adam değil, bu paçavra yığınıydı. Bir dalganın kabarması gediğin açılmasına yetecekti. Basıncın az ya da çok olması, işte bütün mesele buydu.

Her şey iki mekanik nicelik arasındaki mekanik mücadeleyle çözülecekti. Gilliatt artık ne yardımcısına destek olabilir ne de düşmanı durdurabilirdi. Yaşamına veya ölümüne seyirci kalacaktı.

Gilliatt'ın şu ana kadar hâkim olduğu o müthiş akıl kaynağını körlemesine bir direniş doldurmuştu.

Şimdiye değin yaşadığı sınamalar ve dehşetli korkular buna hiç benzemiyordu.

Douvre kayalıklarına geldiğinde ıssızlığın onu çevrelediğini, âdeta kendisine sahip olunduğunu hissetmişti. Bu ıssızlık ise onu çevrelemiyor, sarmalıyordu. Binlerce tehdidin sıkılı yumruğuydu karşısındaki. Rüzgâr esmeye hazır bir

halde oradaydı, deniz kükremeye hazır bir halde oradaydı. Rüzgâr denen bu ağzı susturmak, deniz denen bu çenenin dişlerini sökmek imkânsızdı.

Ve yine de bir insan olarak mücadele etmiş, okyanusla göğüs göğüse çarpışmış, fırtınayla boğaz boğaza gelmişti.

Diğer endişelere ve zorluklara da kafa tutmuştu.

Tüm umutsuzluklarla uğraşmak zorunda kalmıştı. Aletsiz çalışması, hiç yardım almadan yükleri kaldırması, bilgisi olmadan sorunları çözmesi, erzakı olmadan yemesi ve içmesi, yatağı ve çatısı olmadan uyuması gerekmişti.

Hazin bir işkence tezgâhı olan bu sığ kayalıkta, dilediğinde anne, dilediğinde cellat olan doğanın çeşitli eziyetlerine peş peşe maruz kalmıştı.

Yalnızlığı, açlığı, susuzluğu, soğuğu, hastalığı, zorlu işleri, uykuyu yenmiş, işbirliği içinde yolunu kesmek isteyen engellerle karşılaşmıştı. Yoksunluktan sonra doğa güçleri, denizin kabarmasından sonra fırtına, fırtınadan sonra ahtapot, canavardan sonra ceset.

Sonu lanetli bir ironi. Gilliatt'ın zafer kazanmış halde çıkacağını düşündüğü bu kayalıkta, ölü Clubin ona gülerek bakıyordu.

Hayalet sırıtırken haksız sayılmazdı. Gilliatt mahvolduğunu, kendisinin de Clubin gibi öldüğünü hissediyordu.

Kış, açlık, yorgunluk, parçalara ayrılması gereken enkaz, tekneye indirilmesi gereken makine, gündönümünün darbeleri, rüzgâr, gök gürültüsü, ahtapot, tüm bunlar, açılan gediğin yanında hiçbir şeydi.

Soğuğa karşı ateşle, açlığa karşı kabuklularla, susuzluğa karşı yağmurla, kurtarma çalışmalarının güçlüklerine karşı beceri ve kararlılıkla, denize ve fırtınaya karşı dalgakıranla, ahtapota karşı bıçakla durulabilirdi ve Gilliatt böyle yapmıştı. Ama gediğe karşı yapacak bir şey yoktu.

Kasırga ona habis bir şekilde elveda diyordu. Son bir hamle, hain bir saldırı, yenilenin yenene sinsi bir hücumu.

Kaçan fırtına arkasına son bir ok fırlatıyordu. Bozgun arkasına dönüp, darbesini indiriyordu.

Derinliklerin beklenmedik bir hamlesi.

Fırtınayla mücadele edilir ama bir sızıntıyla nasıl mücadele edilir?

Tıkaç dayanamazsa, su sızıntısı yeniden başlarsa, teknenin batmasını hiçbir şey engelleyemezdi. Çatlayan atardamarın dikişiydi o tıkaç.

Ve tekne yüklendiği makineyle suya gömülürse, onu oradan çıkarmanın hiçbir yolu yoktu. Bu iki aylık süredeki muazzam çabalar yok oluşa çıkıyordu. Baştan başlayamazdı. Gilliatt'ın ne demirhanesi ne de malzemesi vardı. Belki de, gün ışıdığında tüm eserinin yavaşça ve telafisi olmaksızın derinlere gömüldüğünü görecekti.

Altında karanlık bir gücün olduğunu hissetmek ürkütücü bir şeydi.

Uçurum onu kendine çekiyordu.

Teknesi battığında, Homme kayalığının diğer kazazedesi gibi açlıktan ve soğuktan ölecekti.

Görünmeyenin içindeki idrak ve esin kaynakları şu uzun iki ay boyunca, bir yanda enginlikleri, dalgaları, rüzgârları, şimşekleri, göktaşlarını ve diğer yanda bir insanı, bir yanda denizi ve diğer yanda bir ruhu, bir yanda sonsuzluğu ve diğer yanda bir atomu görmüşlerdi.

Bir savaş yaşanmıştı.

Ve işte belki de bu mucize başarısızlığa uğruyordu.

Bu beklenmedik kahramanlık demek ki bu şekilde sefaletle, davetine icabet edilmiş bu müthiş mücadele, Hiç'in Hep ile bu savaşı, bu tek kişilik *İlyada* demek bu şekilde umutsuzlukla bitecekti.

Gilliatt kendini kaybetmiş bir halde boşluğa baktı.

Üzerinde bir giysisi dahi yoktu. Enginliğin karşısında çıplaktı.

Bunun üzerine, tüm bu enginlik karşısında bir çöküntü içindeyken ve kendisinden ne istendiğini bilmez bir halde, bu

hiç geri çekilmeyen karanlığın huzurunda gecenin gölgeleriyle çarpışırken, suların, dalgaların, çalkantıların, köpüklerin, boraların uğultusunda ve bulutların, esintilerin, dağınık haldeki o büyük gücün, kanatların, yıldızların, mezarların o gizemli gökkubbesinin altında, doğanın o ölçülemeyecek şeylere karışan niyeti karşısında, etrafında ve ayağının altında okyanus, üstünde takımyıldızlar varken yığıldı, vazgeçti, kayaya sırtüstü uzanıp yüzünü yıldızlara verdi, bozguna uğramış bir halde, dehşetengiz sonsuzluğa doğru ellerini kavuşturdu ve bağırdı: "Merhamet!"

Üzerine örtülen uçsuz bucaksız enginlere yalvardı.

Orada, bu karanlığın, denizin ortasındaki bu kayalığın üstünde yorgunluktan tükenmiş, yıldırım çarpmışa benzer bir halde tek başınaydı, arenadaki gladyatör gibi çıplaktı, ancak etrafında arena yerine derinlikler, vahşi hayvanlar yerine karanlıklar, izleyicilerin bakışları yerine bilinmeyenin bakışı, Vesta bakireleri yerine yıldızlar, Sezar yerine Tanrı vardı.

Kendini soğuğun, yorgunluğun, güçsüzlüğün, yakarışın, gölgelerin içinde eriyip gidiyormuş gibi hissetti ve gözleri kapandı.

7
Bilinmeyenin Kulağı Vardır

Birkaç saat akıp geçti.

Güneş göz kamaştırarak yükseldi. İlk ışınları Büyük Douvre'un düzlüğündeki hareketsiz bir cismi aydınlattı.

Gilliatt.

Hâlâ kayalığa uzanmış haldeydi.

Bu buz kesmiş ve kaskatı olmuş çıplak beden hiç titremiyordu. Kapalı gözkapakları beyaza kesmişti. Bunun bir ceset olup olmadığını söylemek zordu.

Güneş ona bakıyor gibiydi.

Bu adam ölmemişse de soğuk bir esinti onun işini bitirmek için yeterli olacaktı.

Ilık ve canlandırıcı bir şekilde esmeye başlayan rüzgâr, mayıs ayının bahara özgü soluğuydu.

Bu arada göğün mavi derinliğinde yükselen güneşin en yatay ışınları kızıllaştı, ışığı ısıya dönüştü ve Gilliatt'ı sarmaladı.

Gilliatt kımıldamıyordu.

Nefes alsa bile, bu sönmeye hazır nefes, bir aynayı ancak buğulandırırdı.

Güneş yükseliyor, Gilliatt'ın üzerine düşen ışınların açısı giderek artıyordu.

Bu kaskatı ve çıplak beden hâlâ hiç kımıldamıyordu; yine de derisinin solgunluğu biraz azalmış gibiydi.

Başucu noktasına yaklaşan güneş ışınları Douvre düzlüğünün üzerine dimdik inmeye başladı. Göğün tepesinden bir ışık yağmuru boşandı; çarşaf gibi denizin uçsuz bucaksız yansıması bu yağmurla buluştu, kayalık ılımaya başladı ve adamı ısıttı.

Bir iç çekişle Gilliatt'ın göğsü yükseldi.

Yaşıyordu.

Güneş neredeyse yakıcı denebilecek okşayışlarını sürdürüyordu. Şimdiden öğle ve yaz rüzgârına dönüşen rüzgâr, hafif hafif soluk veren bir ağız gibi Gilliatt'a yaklaştı.

Gilliatt kımıldadı.

Denizin dinginliği tasvir edilemezdi. Çocuğunun yanındaki bir sütannenin mırıltısını yayıyordu. Dalgalar sığ kayalığı âdeta beşik gibi sallıyordu.

Gilliatt'ı tanıyan deniz kuşları endişeyle üzerinden uçuyordu.

Bu seferki eski yabani endişeleri değildi. Bu endişede anlaşılmayan bir şefkat ve kardeşlik vardı. Hafif çığlıklar atıyor, sanki ona sesleniyorlardı.

Onu sevdiği belli olan bir martı yanına gelecek kadar yakın davrandı. Onunla konuşmaya başladı.

Gilliatt onu duymuşa benzemiyordu. Omzuna sıçrayan martı dudaklarını hafifçe gagaladı.

Gilliatt gözlerini açtı.

Kuşlar çevreye dağılırken hallerinden memnun ve yabaniydi.

Ayağa kalkan Gilliatt, uyanmış bir aslan gibi gerindi, düzlüğün kenarına koştu ve iki Douvre'un arasına baktı.

Tekne orada aynı şekilde duruyordu.

Tıkaç dayanmıştı, deniz muhtemelen çok az hırpalamıştı.

Her şey kurtulmuştu.

Gilliatt artık yorgun değildi. Gücünü yeniden toplamıştı. Baygınlığı uykuya dönüşmüştü.

Tekneyi boşalttı, sintinenin suyunu almasıyla hasar su kesiminin dışına yükseldi, yeniden giyindi, içti, yedi, keyfi yerine geldi. Gün ışığında incelediği gedik Gilliatt'ın sandığından daha çok çaba istiyordu. Oldukça ciddi bir hasardı. Gilliatt'ın onu onarmak için gün boyu uğraşması fazla değildi.

Ertesi sabah, şafak vakti, barikatı yıkıp geçidin çıkışını yeniden açtıktan sonra, gediği tıkayan elbiselerini giydi, Clubin'in içinde yetmiş beş bin frank bulunan kemerini taktı. Teknede, kurtarılmış makinenin yanında ayakta dururken, uygun bir rüzgâr ve mükemmel bir denizin eşliğinde Douvre kayalıklarından çıktı.

Teknenin burnunu Guernsey'e verdi.

Sığ kayalıktan uzaklaştığı sırada, orada biri olsa, onun alçak sesle *Bonny Dundee* ezgisini söylediğini duyacaktı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DÉRUCHETTE

I. Kitap

Gece ve Ay

1
Liman Çanı

Günümüzün Saint-Sampson'u âdeta kenttir, kırk yıl önceki Saint-Sampson neredeyse bir köydü.

Bahar gelip uzun kış geceleri bittiğinde, orada akşamlar kısa tutulur, hava kararır kararmaz yatağa girilirdi. Saint-Sampson eski karartma günlerine bağlı kalarak mumunu erkenden söndürme alışkanlığını koruyan bir bölgeydi. Akşam yatılır ve sabah gün doğarken kalkılırdı. Bu eski Normandiya köyleri kümese benzemeyi seve seve kabullenir.

Ayrıca birkaç zengin burjuva aile bir kenara bırakılırsa, Saint-Sampson halkının taş ocağı işçilerinden ve doğramacılardan oluştuğunu da belirtelim. Liman bir onarım limanıdır. Gün boyunca taş çıkarılır veya kalas şekillendirilir; bir yanda kazma, öbür yanda çekiç işbaşındadır. Sürekli olarak meşe odunu ve granit işlenir. Akşam yorgun düşülür ve külçe gibi uyunur. Zorlu çalışma derin uykuya yol açar.

Üstat Lethierry, mayıs başında bir akşam, Ay'ın ayça halinde ağaçlara vurmasına baktıktan ve gece serinliğinde

Bravées bahçesinde bir başına gezinen Déruchette'in ayak seslerini dinledikten sonra limana bakan odasına dönmüş ve yatmıştı. Douce ve Grâce da yataktaydı. Déruchette dışında evde herkes uyuyordu. Saint-Sampson'da da herkes uyuyordu. Kapılar ve pencere kanatları her yanda kapalıydı. Sokaklarda hiçbir hareketlilik yoktu. Kapanmak üzere olan gözlerin kırpışmalarını andıran tek tük ışık, sağda solda hizmetkârların yatmak üzere olduklarını belli edercesine çatı pencerelerini kızıllaştırıyordu. Saat dokuzu çalmasının üzerinden biraz geçmiş olan Roma çan kulesi sarmaşıkla kaplıydı ve inşa tarihi açısından Jersey'deki Saint-Brelade Kilisesi'yle garip bir ortak noktası vardı: Dört 1 rakamı, yani 1111, *bin yüz on bir*.

Üstat Lethierry'nin Saint-Sampson'daki itibarı başarısına dayanıyordu. Başarısızlığı itibarının da ortadan kaybolmasına yol açmıştı. Bahtsızlığın bulaşıcı olduğuna ve talihsiz insanların vebaya yakalanıp hızla karantinaya alındığına inanmak gerekir. İyi ailelerin yakışıklı çocukları Déruchette'ten uzak duruyordu. Bravées'nin etrafındaki yalıtılmışlık, o gün tüm Saint-Sampson'da söylentilere yol açan o çok önemli küçük yerel olayı duymamalarını sağlayacak boyuta ulaşmıştı. Bölge başpapazı ve papaz okulu müdürü Saygıdeğer Joë Ebenezer Caudray zengin olmuştu. Amcası, Saint-Asaph'ın muhteşem duayeni Londra'da ölmüştü. Bu haber, aynı sabah İngiltere'den gelen ve direkleri Saint-Pierre-Port limanından görülen posta şalupası *Cashmere* tarafından iletilmişti. Yarın öğlen Southampton'a yola çıkması gereken *Cashmere*, söylendiğine göre, kalacak mirasın acil işleri hesaba katılmazsa, vasiyetin resmî olarak okunması için kısa süreliğine İngiltere'ye çağrılan saygıdeğer papaz okulu müdürünü götürecekti. Saint-Sampson gün boyunca birbirini pek de tutmayan söylentilerle çalkalanmış, bu mırıldanmaların temelinde, Saygıdeğer Ebenezer, ölen amcası, zenginliği, yola çıkacağı, gelecekteki olası

yükselişi yer almıştı. Bu durumdan haberdar olmayan tek bir ev, suskun kalmıştı: Bravées.

Üstat Lethierry giyinik bir halde kendini hamağına atmıştı.

Durande'ın yaşadığı felaketin ardından, kendini hamağına atmak tek çaresiydi. Ot şilteye uzanmak her mahkûmun başvurduğu bir çareydi ve Üstat Lethierry kederin mahkûmuydu. Yatıyordu; bu bir mola, bir soluklanma, düşüncelerini askıya alma aralığıydı. Uyuyor muydu? Hayır. Uyanık mıydı? Hayır. Açıkça söylemek gerekirse, Üstat Lethierry iki buçuk aydan beri –felaketin üzerinden iki buçuk ay geçmişti– uyurgezer gibiydi. Kendini henüz toplayamamıştı. Büyük yıkımlara maruz kalanların iyi bildikleri o karmaşık ve dağınık ruh halindeydi. Düşünceleri aklının süzgecinden geçmiyor, uykusu dinlenme anlamına gelmiyordu. Gündüzleri uyanık bir adam değildi, geceleri de uyuyan bir adam değildi. Ayaktaydı, ardından yataktaydı, hepsi bu. Hamağındayken başına gelenleri biraz olsun unutuyor, buna uyumak diyordu, üstünde ve içinde kuruntular dolanıyor, anlamsız yüzlerle dolu karanlık bir bulut beyninde geziniyordu; İmparator Napoléon ona anılarını yazdırıyordu, birçok Déruchette vardı, ağaçlarda da garip kuşlar, Lons-le-Saulnier sokakları birer yılana dönüşüyordu. Gecelerini rüya görmekle, gündüzlerini düşüncelere dalmakla geçiriyordu.

Bazen bütün öğleden sonrasını, hatırlanacağı gibi limana bakan pencerede, başını öne eğmiş, dirseğini taşa dayamış, kafasını kulakları hizasında ellerinin arasına almış, sırtını tüm dünyaya dönmüş, penceresinin sadece birkaç adım ötesinde, evinin duvarına çakılı duran ve eskiden Durande'ın palamarını bağladığı eski demir halkaya gözlerini sabitlemiş bir halde bekliyordu. Halkanın pasına bakıyordu.

Üstat Lethierry'nin yaşamı bedenin temel işlevlerine inmişti.

Gerçekleştirebilecekleri düşüncelerinden alıkonmuş en yiğit insanlar bu hale gelir. İçi boşalan varoluşların varacağı nokta budur. Hayat bir yolculuk, düşünce ise güzergâhtır. Güzergâh kalmayınca durulur. Hedef kaybolunca, güç tükenir. Kaderin gizemli bir takdir yetkisi vardır. Değneğiyle manevi varlığımıza bile dokunabilir. Umutsuzluk, ruhun çöküşüdür. Buna sadece çok büyük zekâlar direnebilir. Bu bile şüphelidir.

İçe kapanmaya düşünmek denebilirse, Üstat Lethierry, bulanık bir uçurumun dibinde sürekli düşünüyordu. Ağzından hüzünlü sözler dökülüyordu: "Yukarıdan çıkış biletimi istemekten başka çarem kalmadı."

Tabircaizse deniz gibi karmaşık bir doğanın bir mahsulü olan Üstat Lethierry'nin bir reddiyesi vardı: Huzuru duada aramazdı.

Güçsüz olmak bir güçtür. Kavrayamadığımız kader ve doğa ikilisi karşısında, insanın dayanak noktası olarak duaya başvurması güçsüzlüğündendir.

Korku karşısında insan yardım arar, kaygısına karşı destek ister; endişe, diz çökmeyi öğütler.

Ruha özgü muazzam bir güç olan dua gizemle aynı kumaştandır. Dua karanlığın bağışlayıcılığına yöneliktir; karanlığın gözlerinden bakar gizeme ve bu yakaran bakışların güçlü sabiti, insana Bilinmezlik'in süngü düşürebileceğini hissettirir.

Bu hayal meyal olasılık bir teselli verir.

Ama Lethierry dua etmezdi.

Mutlu olduğu zamanlarda Tanrı onun için âdeta etten kemikten halde vardı; Lethierry onunla konuşur, ona söz verir, hatta ara sıra ona sanki elini uzatırdı. Ancak başına sık sık gelen bahtsızlıkları sırasında Tanrı silinip giderdi. Bu durum, kişi eğer zihninde iyi insan niteliklerinde iyi bir Tanrı yaratmışsa yaşanır.

Lethierry, içinde bulunduğu ruh halinde tek bir şeyi, Déruchette'in gülümsemesini açık bir şekilde görebiliyordu. Bu gülümseme dışında her şey kapkaraydı.

Bir süreden beri, Durande'ın batışı nedeniyle hiç kuşkusuz derinden sarsılmış olan Déruchette'in o sevimli gülümsemesine çok nadir rastlanıyordu. Tasalıydı. Kuşları ve çocukları andıran zariflikleri silinip gitmişti. Artık sabahları, gündoğumunda atılan topa karşı reverans yapıp güneşe "Güm!.. aydın. Lütfen içeri buyrun," dediği duyulmuyordu. Bu sevimli varlığın kimi zaman o derece ciddileşmesi ne kadar da üzücüydü. Yine de Üstat Lethierry'ye gülmek, onu eğlendirmek için çaba harcıyor, ama neşesi gün geçtikçe sönüyor, iğneyle tutturulmuş bir kelebeğin kanadı gibi tozlanıyordu. Bütün bunlara, kimi acılar başka acıların yansıması olduğundan amcasının kederiyle kederlenmesi veya başka nedenler dolayısıyla artık dine daha fazla eğilimi varmış göründüğünü de ekleyelim. Ruhban Okulu Müdürü Jaquemin Hérode zamanında, bilindiği gibi, kiliseye yılda sadece dört kere gidiyordu. Şimdi çok daha titiz davranıyor, ne pazar ne de perşembe ayinlerini kaçırıyordu. Bölgenin dindarları bu değişikliği memnuniyetle karşılıyordu, çünkü erkeklerden yana birçok tehlikeyle karşı karşıya olan genç bir kızın Tanrı'ya yönelmesi büyük bir mutluluktu.

Böylece zavallı ebeveynlerin en azından aşk kaçamakları konusunda kafaları rahat oluyordu.

Akşamları, hava uygun olduğunda, Bravées'nin bahçesinde bir iki saat geziniyordu. Orada neredeyse Üstat Lethierry kadar dalgın ve hep yalnızdı. Evde en son Déruchette yatıyordu. Bu durum, hizmetçilikle iç içe bulunan gözetleme güdüsü nedeniyle Douce ve Grâce'ın her zaman bir gözle de onu takip etmelerine engel değildi; casus gibi gözlemek hizmet etmenin sıkıntısını giderir.

Zihnini dış dünyaya kapamış olan Üstat Lethierry, Déruchette'in alışkanlıklarındaki bu küçük değişimle-

ri gözden kaçırıyordu. Zaten doğasında dadılık yoktu. Déruchette'in ayinlere katılmak için gösterdiği titizliği de fark etmiyordu. Kilise ve din adamlarıyla ilgili şeyler konusundaki katı önyargısından dolayı, bu sıklığı görse keyfi kaçardı.

Bu durum ruh halinin değişmemesinden kaynaklanmıyordu. Keder bir buluttur ve şekil değiştirir.

Güçlü kişilikler, daha önce de söylediğimiz gibi, felaketin darbeleriyle kimi zaman tamamen yıkılmasalar da sarsıntıya uğrarlar. Lethierry gibi erkekler ancak belli bir zaman sonra tepki verir. Umutsuzluğun yükselen aşamaları vardır. Yorgunluktan bitkinliğe, bitkinlikten yürek sızısına, yürek sızısından efkâra geçilir.

Efkâr bir alacakaranlık durumudur. Keder orada kasvetli bir neşede eriyip gider.

Efkâr hüzünlü olmanın keyfidir.

Bu dokunaklı haller Lethierry'ye göre değildi; ne mizacı ne de başına gelen felaket türü bu ince tonlara uyuyordu. Ancak, onunla yeniden karşılaştığımız sırada, ilk umutsuzluğunun hülyaları yaklaşık bir haftadır dağılmaya yüz tutmuştu; Lethierry, hüznü sürse de biraz daha canlanmıştı. Hep karamsardı ama eskisi kadar kederli değildi; olayları ve durumları bir ölçüde algılayabiliyordu ve gerçekliğe dönüş denebilecek tecrübeyi yaşamaya başlamıştı.

İşte böylece, gündüzleri aşağıdaki büyük salonda insanların konuşmalarını duymuyor ama onları dinliyordu. Grâce bir sabah muzaffer bir ifadeyle Déruchette'in yanına gelip, Üstat Lethierry'nin gazeteyi rulo halde tutan şeridi açtığını söylemişti.

Gerçekliği tam olmasa bile kabul etmeye yarım adım atmak iyi bir belirtidir. Nekahet anlamına gelir. Büyük bir bahtsızlık büyük bir sarsıntıdır. Oradan böyle çıkılır. Ancak bu iyiye gidiş, ilkin sanki bir kötüye gidişmiş gibi etki eder. Önceki hayal âlemi acısını hafifletir; kişi bulanık görür, pek az hisseder, oysa şimdi görüntü apaçıktır, hiçbir şeyden

kaçamaz, her şey içini kanatır. Yarası deşilir. Keder, kişinin ayırdına vardığı tüm ayrıntılarla artar. Anılarda her şey yeniden görülür. Her şeyi hatırlamak her şeye pişman olmaktır. Gerçekliğe bu geri dönüşte her türden acı izlenim vardır. Kişi hem daha iyidir hem de daha kötü. İşte Lethierry'nin yaşadıkları bunlardı. Acısını, bilinci açık çekiyordu.

Yaşadığı bir sarsıntı Üstat Lethierry'yi gerçekliğe döndürmüştü.

Bundan söz edelim.

15 veya 20 Nisan'a doğru, bir öğleden sonra Bravées'nin ana salon kapısı, postacının geldiğini haber verir gibi iki kere çalmıştı. Douce kapıyı açtığında gerçekten de eline bir mektup uzatılmıştı.

Denizden gelen bu mektup Üstat Lethierry'ye gönderilmişti. Pulu Lizbon'a aitti.

Douce, odasına kapanmış olan Üstat Lethierry'ye götürdü bu mektubu. Üstat Lethierry, aldığı bu mektubu o an öylesine masanın üstüne koymuş, açıp bakmamıştı.

Bu mektup, zarfı açılmadan bir hafta boyunca masanın üzerinde kaldı.

Douce bir sabah Üstat Lethierry'ye şöyle dedi:

— Beyefendi, mektubunuzun tozunu alayım mı?

Lethierry uykudan uyanmış gibi oldu.

— Doğru, dedi.

Ve mektubu açtı.

Şu satırları okudu:

Denizden, 10 Mart.

Üstat Lethierry'ye, Saint-Sampson.

Haberlerimi memnuniyetle karşılayacaksınız.

Tamaulipa *gemisindeyim, dönmemek üzere gidiyorum. Mürettebattan Guernseyli tayfanın geri döndüğü zaman anlatacağı şeyler olacak. Bu mektubu, size aktarılması için Lizbon'a giden* Hernan Cortez *gemisine teslim ettim.*

Şaşıracaksınız. Ben onurlu bir adamım.

Sör Clubin kadar onurluyum.

Yaşanan olaydan haberdar olduğunuzu biliyorum, yine de benim size anlatmam belki daha doğru olacak.

İşte!

Size sermayenizi geri ödedim.

Sizden biraz uygunsuz bir şekilde elli bin frank ödünç almıştım. Saint-Malo'dan ayrılmadan önce güvenilir adamınız Clubin'e her biri bin sterlinlik üç banknot verdim, bu da yetmiş beş bin frank ediyor. Kuşkusuz bu ödemeyi yeterli bulacaksınızdır.

Sör Clubin faizleri de hesapladı ve paranızı büyük bir kararlılıkla aldı. Bana çok hevesliymiş gibi göründü; bu yüzden sizi konuyla ilgili bilgilendiriyorum.

Güvenilir adamınız,
RANTAINE.

Not: Sör Clubin'in elinde bir altıpatlar vardı. Bu yüzden makbuzu alamadım.

Bir torpilbalığına dokunun, dolu bir Leyden kavanozuna dokunun, Üstat Lethierry'nin bu mektubu okurken neler hissettiğini anlayacaksınız.

Bu zarfın altında, dörde katlanmış bu kâğıdın üzerinde ilk önce pek dikkat etmediği sarsıcı bir şey vardı.

Bu yazıyı, bu imzayı tanıdı. Anlatılanlara gelince, ilk başta hiçbir şey anlamadı.

Bu sarsıntı, deyim yerindeyse ayaklarını yere bastırtmıştı.

Rantaine'in Clubin'e teslim ettiği yetmiş beş bin frank bir muammaydı ve Lethierry'yi aklını çalıştırmaya zorlaması sarsıntının faydalı yanıydı. Tahmin yürütmek, zihin için sağlıklı bir uğraştır. Akıl yürütmeye ve mantıklı düşünmeye başlamıştı.

Guernsey halkı bir süreden beri Clubin'i, saygınlığı onca yıl boyunca herkes tarafından kabul edilmiş o onurlu insanı

yeniden yargılamakla uğraşıyordu. Soruşturuluyor, şüpheye düşülüyor, lehinde ve aleyhinde iddialara giriliyordu. Kimi ilginç gerçekler ortaya çıkıyordu. Clubin aydınlanmaya, yani insanların gözünde kararmaya başlıyordu.

Saint-Malo'da 619 numaralı sahil güvenlik görevlisiyle ilgili adli bir soruşturma başlatılmıştı. Soruşturma sıklıkla olduğu gibi yanlış yola yönelmiş, sahil güvenlikçinin Zuela tarafından işe alındığı ve Şili'ye gitmek için *Tamaulipas*'a bindiği varsayımından yola çıkılmıştı. Bu dâhiyane varsayım beraberinde birçok yanlış çıkarsamayı da getirmişti. Adaletin miyopluğu Rantaine'i seçememişti. Ancak soruşturma sürerken sorgu hâkimleri başka yollar bulmuştu. Karanlık dava karmakarışık olmuştu. Clubin konusunda bir gizem vardı. *Tamaulipas*'ın yola çıkışı ve Durande'ın batışı arasında bir örtüşme, belki de bir ilişki ortaya çıkmıştı. Kimsenin onu tanımadığını sandığı Dinan kapısında Clubin'i tanımışlardı; meyhaneci konuşmuştu, Clubin bir şişe konyak satın almıştı. Kim için? Vincent Sokağı'ndaki silahçı konuşmuştu; Clubin bir altıpatlar satın almıştı. Kime karşı? Jean Hanı'nın hancısı konuşmuştu, Clubin kimi zamanlar ortalarda görünmüyordu. Kaptan Gertrais-Gaboureau konuşmuştu, Clubin uyarılmasına ve sisle karşı karşıya geleceğini bilmesine rağmen yola çıkmıştı. Durande'ın mürettebatı konuşmuştu; aslında yükleme eksikti ve istifleme kötü yapılmıştı, kaptan gemiyi batırmak istiyorsa, anlaşılması kolay bir ihmaldi. Guernseyli yolcu konuşmuştu; Clubin Hanois'da kazaya uğradığını sanıyordu. Tortevalliler konuşmuştu; Clubin Durande'ın batmasından birkaç gün önce oraya gelmiş ve Hanois'nın yakınındaki Plainmont'a gitmişti. Yanında bir çanta vardı. "Çantayla gitmiş, çantasız dönmüştü." Kuş yuvası avcısı çocuklar konuşmuştu; anlattıkları Clubin'in kayboluşuyla ilişkili olabilirdi ama bunun tek şartı evde hortlaklar yerine kaçakçıların olmasıydı. Nihayet, Plainmont'un perili evi de konuşmuştu; bilgi toplamaya kararlı kişiler ora-

ya tırmanmış ve içeride ne bulmuşlardı? Elbette Clubin'in çantasını. Torteval Onikiler Meclisi çantayı getirtip açmıştı. İçinde yiyecekler, bir dürbün, bir kronometre, giysiler ve üzerinde Sör Clubin'in baş harflerinin yazdığı çamaşırlar vardı. Tüm bunlar, Saint-Malo ve Guernsey'deki sohbetlerde bir araya getiriliyor ve ortaya baratarya[1] olduğu sonucu çıkıyordu. Belli belirsiz düşünce taslakları birbirlerine yakınlaştırılıyor, insanların düşüncesinin hiçe sayılması, sisin tehlikelerine atılmak konusunda istekli olmak, istiflemede şüpheli bir ihmalin izleri saptanıyor, bir şişe konyak, sarhoş bir dümenci, kaptanın dümencinin yerini alması, biraz beceriksiz bir dümencilik soru işaretleri uyandırıyordu. Batan gemiyi terk etmemenin kahramanlığı alçaklığa dönüşüyordu. Zaten Clubin hangi kayalığa yaklaştığı konusunda yanılmıştı. Baratarya niyeti kabul gördüğünden, neden Hanois'nın seçildiği anlaşılıyordu. Kıyıya yüzerek kolayca varılacak, kaçma fırsatı doğana kadar perili evde kalınacaktı. Çanta, gerektiğinde kullanılacak olan bu zula, kanıtlamayı tamamlıyordu. Bu hikâyenin sahil güvenlikçinin başına gelenlere nasıl bağlanacağı belli değildi. Bir ilişki seziliyordu, hepsi bu. Tahminler, 619 numaralı sahil güvenlikçinin sonunun trajik olduğu yönündeydi. Clubin belki sahnede değildi ama onun kuliste yer aldığı fark ediliyordu.

Baratarya her şeyi açıklamıyordu. Ortada kullanılmamış bir altıpatlar vardı. Bu altıpatlar muhtemelen diğer işin içindeydi.

Halkın koku alma duyusu hassas ve yanılmazdır. İçgüdüsü de parçalardan oluşan gerçekliğin restorasyonunda mükemmeldir. Ancak, olası bir barataryayı işaret eden bu olaylarda ciddi belirsizlikler vardı.

Her şey birbirini tutuyor, birbiriyle uyuşuyordu, ama sorunun temeli ortada yoktu.

---

1 Kaptanın, tayfaların, gemi sahibine, armatöre veya sigorta ortaklığına bilerek verdikleri zarar. (e.n.)

Bir gemi, batırma keyfini yaşamak için batırılmaz. Bir çıkar olmaksızın sisin, sığ kayalığın, yüzmenin, sığınmanın ve kaçmanın tehlikeleri göze alınmaz. Clubin'in çıkarı ne olabilirdi?

Eylemleri saptanıyor ama gerekçesi bulunamıyordu.

Bu yüzden birçok kişi kuşku duyuyordu.

Gerekçenin olmadığı yerde girişim de yoktur denebilir.

Ortada ciddi bir boşluk vardı.

Rantaine'in mektubu bu boşluğu dolduruyordu.

Bu mektup Clubin'in gerekçesini açıklıyordu. Çalınacak yetmiş beş bin frank.

Bu sahnedeki *deus ex machina*[2] Rantaine idi. Elindeki mumla buluttan aşağı iniyordu.

Bu mektup, olayı aydınlatan ışık huzmesiydi.

Her şeyi açıklıyor ve dahası Ahier-Tostevin'in tanıklığını ortaya koyuyordu.

Altıpatların hangi amaçla kullanıldığını kesin bir şekilde belirtiyordu. Rantaine'in her şeyden haberdar olduğu tartışılmazdı. Bu mektup, her şeyi parmakla tek tek gösteriyordu.

Clubin'in alçaklığının hiçbir hafifletici nedeni yoktu. Kazayı tasarlamıştı ve bunun kanıtı perili evdeki çantaydı. Masum olduğu varsayılsa, kazanın beklenmedik bir aksilikten kaynaklandığı kabullenilse bile, gemide kalarak kendisini feda ettiği sırada Üstat Lethierry'nin yetmiş beş bin frangını şalupayla kaçanlara teslim etmesi gerekmez miydi? Gerçek gün gibi ortadaydı. Şimdiki soru, Clubin'in başına ne geldiğiydi. Muhtemelen alçaklığının kurbanı olmuş, Douvre kayalığında ölüp gitmişti.

Gerçeğe son derece uygun olduğu görülen bu varsayım dizisi Üstat Lethierry'nin zihnini günlerce meşgul etti.

---

2 Antik Yunan'da sahnede kullanılan bir teknik, daha sonra bu Latince adı almıştır. Antik Yunan tiyatrosunda bir mekanizmayla tanrıların bir anda sahneye inip olaylara müdahale etmesini sağlardı. Sonrasında anlamı genişlemiş ve dışsal müdahalelerin hepsini kapsayan bir anlatım tekniğine dönüşmüştür. (e.n.)

Rantaine'in mektubunun onu düşünmeye zorlamak gibi bir yararı oldu. Önce şaşkınlıkla sarsıldı, ardından da bir çabayla düşünmeye başladı. Bilgi edinmek gibi daha zahmetli bir çaba gösterdi. Sohbetlere katılmaya, söylenenleri dinlemeye mecbur kaldı. Bir hafta sonra, bir noktaya kadar aklını yeniden kullanabilir hale gelmiş, tutarlı düşünmeye başlamış ve neredeyse iyileşmişti. O afallama halinden kurtulmuştu.

Bu mektup, Üstat Lethierry'nin borç konusunda Rantaine'den ümidini tamamen yok etmiş, son şansını da ortadan kaldırmıştı.

Aynı zamanda Durande'ın yaşadığı felakete yetmiş beş bin franklık bir kaybı da eklemişti. Parayı öyle bir vermişti ki, hemen o anda da kaybetme hissini yaşatmıştı. Bu mektup, Lethierry'ye, yaşadığı felaketin derinliğini göstermişti.

Böylece, az önce de belirttiğimiz gibi yeni ve derin bir acı baş göstermişti. İki aydır hiç yapmadığı bir şeyi yaparak, eviyle ilgilenmeye, ileride neyin nasıl olacağına, neleri yenilemek gerekeceğine zaman ayırmaya başladı. Umutsuzluktan bile beter, binbir dikenli küçük kaygılar. Tane tane felakete maruz kalmak, onun zaten ele geçirdiği bir toprak için adım adım savaşmak, işte bu iğrenç bir şey. Felaketin bir bütün olarak gelmesi, bölük pörçük gelmesine göre daha katlanılabilirdir. Bütün bunaltır, ayrıntılar işkence eder. Yıkım az önce yıldırımlar yağdırırken, şimdi küçük küçük iğneler batırır.

Ezilmenin dozunu aşağılanma artırır. İlkine eklenen ve ondan daha çekilmez olan ikinci bir yıkım. Hiçlikte bir kademe daha aşağı inilir. Kefenden sonra paçavra.

Derece derece mahvolduğunu düşünmek. Bundan hüzünlüsü yoktur.

Yıkıma uğramak basit görünür. Sert bir darbe, kaderin şiddeti; nihai bir felaket. Kabul. Her şey bitmiştir. Yıkıma uğranmıştır. Tamam. Ölünür. Öyle değil, yaşamaya devam edilir. Ertesi günden itibaren fark edilir. Nasıl? İğnelerin bat-

masıyla. Yoldan geçen bir tanıdık artık size selam vermez, senetler protesto edilmeye başlar, işte düşmanlarınızdan biri gülüyor. Belki de komedyen Arnal'in son kelime oyunlarına gülüyordur ama aynı şey, bu kelime oyunu siz yıkıma uğramasanız ona bu kadar eğlenceli gelmeyecekti. Size kayıtsız bakışlarda bile tükenip gidişinizi okursunuz; evinizde yemek yiyenler, masanızda üç çeşit yemek olmasını fazla bulur; hatalarınız herkesin gözüne çarpar; artık sizden hiçbir şey beklenmediğinden nankörlükler açığa çıkar; bütün ahmaklar başınıza gelenleri önceden görmüştür; kötüler sizi parçalara ayırır, en kötüler acır. Ve daha yüzlerce beş para etmez ayrıntı. Gözyaşlarını bulantı izler. Şarap içerken sirke içmeye başlarsınız. İki hizmetkâr! Biri şimdiden fazla. Birini işten atıp diğerinin iş yükünü artırmak gerek. Dostlara verilen meyveler pazarda satılacak. Yoksullara gelince, bunu hiç düşünmemek gerek, zaten kendiniz de yoksul değil misiniz? Giysiler, dokunaklı bir sorun. Bir kadından bir kurdeleyi esirgemek, ne büyük işkence! Size güzellik sunanı mücevherden mahrum etmek! Cimri gibi görünmek! Kadın belki size diyecek ki: "Nasıl? Bahçemdeki bütün çiçekleri yoldunuz, şimdi sıra şapkamdakilere mi geldi!" Ne yazık! Onu solmuş elbiselere mahkûm etmek! Ailenin masasına suskunluk çöker. Etrafınızdakilerin size öfkelendiğini düşünürsünüz. Sevilen yüzler kuşku doludur. İşte tükenip gitmek budur. Her gün yeniden ölmek gerekir.

Düşmek sadece fırına girmektir, tükenip gitmek hafif ateşte pişirilmektir.

Çöküş Waterloo'dur; düşüş Sainte-Hélène. Wellington'da cisimleşen kaderin bir ölçüde saygınlığı vardır ama Hudson Lowe'a[3] dönüşünce ne kadar da bayağılaşır! Kader o zaman rezil bir kişiliğe dönüşür. Campo-Formio'daki bir çift ipek çorap için didişen adamla karşılaşılır. İngiltere'yi aşağılayan Napoléon'u aşağılamak.

3 Napoléon'un sürgün edildiği Sainte-Hélène Adası'nın valisi. (ç.n.)

Yıkıma uğrayan herkes, bu iki aşamayı, Waterloo ve Sainte-Hélène aşamalarını, o kadar olmasa da daha mütevazı burjuva ölçütlerinde yaşar.

Bahsettiğimiz gibi, mayısın ilk akşamlarından birinde, ayışığında bahçede gezinen Déruchette'i kendi haline bırakan Lethierry her zamankinden daha üzgün bir halde yatmıştı.

Kaybedilen servetlerin yarattığı karmaşanın tüm bu sefil ve can sıkıcı ayrıntıları, öncesinde tatsız görünen ve ardından da kasvetli bir hal alan bu üçüncü sınıf kaygılar zihninde dönüp duruyordu. Rezilliklerin iç karartan yığıntısı. Üstat Lethierry telafi edilemez bir şekilde yıkıldığını hissediyordu. Ne yapmak gerekirdi? Bu işin sonu nereye varacaktı? Déruchette'e nelerden feragat etmeyi dayatacaktı? Douce mu yoksa Grâce mı, hangisini gönderecekti? Bravées satılacak mıydı? Sonunda adayı terk etmesi mi gerekecekti? Her şey olunan yerde hiçbir şey haline gelmek, gerçekten de katlanılmaz bir gözden düşüş.

Ve her şeyin bittiğini söylemek! Fransa'yı takımadalara bağlayan o yolculukları, salı günü yola çıkışları, cumaları geri dönüşleri, rıhtımdaki kalabalığı, o aşırı yüklemeleri, o ticareti, o refahı, o duraksız ve gururlu seferleri, insan iradesinin damgasını vurduğu o makineyi, o güçlü kazanı, o buharı, o gerçeği hatırlamak! Buharlı gemi pusulanın zirvesidir; pusula doğru yolu gösterir, buhar onu izler. Biri önerir, diğeri uygular. Durande'ı, denizlerin hâkimi olan o muhteşem ve heybetli Durande'ı, onu kral yapan kraliçesi neredeydi? Kendi ülkesinde bir düşünce adamı, başarı kazanan, çığır açan biri olmak! Bundan vazgeçmek! Tahtını bırakmak! Bir hiç olmak! Kendine güldürmek! Eskiden içinde bir şeyler olan bir çantaya dönüşmek! Bir gelecek açmak varken geçmişte kalmak! Ahmakların kurumlu acımalarına maruz kalmak! Sıradanlığın, inatçılığın, alışıldığın, bencilliğin, cehaletin zafer kazandığını görmek! Dalgalarla sarsılan köhne sahil teknelerinin yeniden gelip gitmeye başladıklarını görmek! Yaşlana-

nın yeniden gençleştiğini görmek! Tüm hayatı mahvolmak! Işıkken gölgede kalmak! Ah! Dalgaların üstündeki o kibirli baca, o muhteşem silindir, o duman başlıklı sütun ne de güzeldi! Vendôme sütunundan daha heybetliydi şüphesiz, zira o sütunda sadece bir insan, bunda ise ilerleme vardı! Okyanus boyunduruğa vurulmuştu, açık denizlerde olan şey buydu. Bu küçük ada, bu küçük liman, bu küçük Saint-Sampson bütün bunlara tanık olmuştu! Evet, tanıktılar! Sahiden de bu gözler bunları görmüştü ve bir daha görmeyecekti!

Hüznün tüm bu takıntıları Lethierry'ye eziyet ediyordu. Düşüncenin de hıçkırıkları vardır. Şimdiye kadar bir kaybı bu kadar acıyla hissettiği hiç olmamıştı. Bu şiddetli kafa karışıklığını bir baş dönmesi izledi. Üzüntünün bu yükü altında uyuyakaldı.

Gözkapaklarının kapalı kaldığı iki saat boyunca, biraz uyudu ama bundan daha çok hararetli düşüncelere daldı. Bu uyuşukluk halleri, beynin çok yorucu, kasvetli bir işini gizler. Gece yarısına doğru, biraz önce veya biraz sonra, bu uyuşukluk halinden sıyrıldı. Uyandı, gözlerini açtı, penceresi hamağının karşısındaydı, olağanüstü bir şey gördü.

Penceresinin önünde bir şekil vardı. Beklenmedik bir şekil. Bir buharlı geminin bacası.

Üstat Lethierry kaba etlerinin üzerine tek hamlede doğrulduğunda hamağı âdeta bir fırtınanın esintisiyle sallandı. Dışarı baktı. Pencerede bir görüntü vardı. Ayışığıyla aydınlanmış limanı pencere çerçeveliyor ve bu aydınlığın ön tarafında, evin hemen yakınında, olağanüstü, dimdik, yuvarlak ve siyah bir karaltı beliriyordu.

Orada bir makinenin borusu vardı.

Hızla hamaktan inen Lethierry pencereye koştu, sürgülü kanadı kaldırdı, dışarı doğru eğildi ve ne olduğunu anladı.

Durande'ın bacası önünde, eski yerindeydi.

Dört zinciri onu bir teknenin bordasına bağlı tutuyor, alt tarafındaki kütle belli belirsiz seçiliyordu.

Lethierry geriledi, sırtını pencereye döndü ve yeniden hamağa oturdu.

Arkasını döndü ve yeniden aynı görüntüyle karşılaştı.

Bir an sonra, bir şimşek hızıyla, elinde bir fenerle rıhtımdaydı.

Durande'ın eski palamar halkasına, kıç tarafına yakın durumda kocaman bir kütle taşıyan bir tekne bağlanmıştı; bu kütleden çıkan dimdik baca Bravées'nin penceresinin önünde yükseliyordu.

Teknede kimse yoktu.

Kendine özgü bir biçimi olan bu tekneyi her Guernseyli tanıyacaktı. Gilliatt'ın teknesiydi bu.

Lethierry içine atladı. Direğin berisinde gördüğü kütleye doğru koştu. Bu makineydi.

Orada tek parça halinde, hiç el değmemiş ve dökme temeline düzgün bir şekilde oturmuş olarak duruyordu. Kazanın tüm bölmeleri yerindeydi, çark mili kazanın yanına bağlanmıştı, salamura pompası da yerindeydi, hiçbir şey eksik değildi.

Lethierry makineyi inceledi.

Fener ve Ay onu aydınlatmak için yardımlaşıyorlardı.

Tüm düzeneği gözden geçirdi.

Yanlarda duran iki sandığı gördü. Çark miline baktı.

Kamaraya gitti. Kimse yoktu.

Makinenin yanına dönüp ona dokundu. Başını kazana doğru uzattı. İçinde ne olduğunu görmek için çömeldi.

Ocağın içine yerleştirdiği fenerin ışığı, tüm mekanizmayı aydınlattı ve göz yanılsamasıyla âdeta yanan bir makinenin görüntüsünün oluşmasını sağladı.

Ardından Üstat Lethierry bir kahkaha attı ve gözünü makineye sabitlemiş, kollarını da bacaya uzatmış halde doğrulurken bağırdı: "Yardıma gelin!"

Rıhtımda, birkaç adım ötede olan liman çanına koştu, zinciri kavradı ve çanı şiddetle çalmaya başladı.

2
Bir Kez Daha Limanın Çanı

Gerçekten de Gilliatt hiçbir aksiliğin yaşanmadığı ama yükün ağırlığı nedeniyle biraz yavaş geçen bir yolculuğun ardından saat ona doğru, gece karanlığında Saint-Sampson'a ulaşmıştı.

Gilliatt saati hesaplamıştı. Deniz yarı yarıya yükselmişti. Ay ve deniz elverişliydi, limana girilebilirdi.

Küçük liman uykudaydı. Serenlerinde istingalar, üstü örtülmüş çanaklıkları ve yanmayan fenerleriyle birkaç tekne demir atmıştı. Aşağıda, kalafat yerinde birkaç tekne onarım bekliyordu. Direkleri sökülen ve delinerek batırılan gemi gövdeleri, delik deşik edilmiş borda kaplamalarının üstünden kambur uçlarıyla yükselen postalarıyla sırtüstü yatmış ölü bokböceklerine oldukça benzeyen bir görüntü veriyordu.

Gilliatt liman ağzını aşar aşmaz limanı ve rıhtımı incelemişti. Hiçbir yerde ışık olmadığı gibi Bravées'de de yoktu. Papaz evine giden veya belki de oradan çıkan bir adam dışında etrafta kimse yoktu. Gece, gösterdiği her şeyi gölgelediği ve ayışığı belirsizlikten başka hiçbir şeye işaret etmediği için bunun bir insan olduğu kesin değildi. Aradaki mesafe karanlığa ekleniyordu. O dönemde papaz evi, limanın diğer yanında, bugün kapalı bir kalafathanenin inşa edildiği mevkide yer alıyordu.

Gilliatt, Bravées'ye sessizce yanaşmış ve tekneyi, Üstat Lethierry'nin penceresinin altındaki halkaya palamarlamıştı.

Ardından küpeştenin üzerinden sıçrayıp karaya çıkmıştı.

Teknesini rıhtımda bırakan Gilliatt, eve dönerken dar bir sokağa, ardından başka bir dar sokağa girdi, Bû de la Rue'ye giden patikanın sapağına bakma ihtiyacı bile duymadı ve birkaç dakika sonra haziran ayında pembe çiçekler açan bir yabani ebegümecinin, çobanpüsküllerinin, sarmaşıkların ve ısırganotlarının bulunduğu o duvarın köşesinde durdu. Yaz

günlerinde, aylar ve uzun saatler boyunca böğürtlenlerin altına gizlenip bir taşa oturmuş, buradan, aşmayı aklından geçirdiği alçak duvarın üzerinden Bravées'nin bahçesini seyretmiş ve ağaçların dalların arasından, evin iki pencereli bir odasını gözlemişti. Taşını, böğürtlenini, her zamanki alçak duvarını, her zamanki karanlık köşesini yeniden buldu ve inine dönen bir hayvan gibi, yürümekten ziyade kayarak oraya büzüştü. Yerine oturduktan sonra hiç kımıldamadı. Baktı. Bahçeyi, ağaçlıklı yolları, çalılıkları, çiçek tarhlarını, evi, odanın iki penceresini yeniden görüyordu. Ay ona bu düşü gösteriyordu. Soluk almak zorunda kalmak ürkütücüdür. Soluk almamak için elinden geleni yapıyordu.

Hayalî bir cennet gördüğünü sanıyor, tüm bunların silinip gitmesinden korkuyordu. Bu şeylerin gerçekten gözlerinin önünde olması neredeyse imkânsızdı ve mevcut olsalar da ilahi şeylerde o her zamanki bir çırpıda buharlaşıp kaybolma alışkanlığıyla mevcuttular. Bir esintiyle birlikte hepsi dağılıp gidecekti. Gilliatt bunun ürpertisini yaşıyordu.

Hemen yakınında, tam karşısında, bahçedeki ağaçlıklı yolun kenarında yeşil boyalı tahta bir bank vardı. Bu bankı herkes hatırlayacaktır.

Gilliatt iki pencereye bakıyor, o odada birinin muhtemelen uyuduğunu düşünüyordu. O duvarın arkasında birileri uyuyordu. Olduğu yerde olmamayı istiyordu. Gitmektense ölmeyi tercih ederdi. Bir göğsü şişiren bir soluğu düşündü. O, o serap, bir bulutun içindeki o beyazlık, zihninin çalkanan o takıntısı, oradaydı! Hemen şuracıkta, esrimesinin yanı başında uyumakta olan o ulaşılmazlığı düşünüyordu; uyuyakalmış ve hayaller tarafından ziyaret edilen o erişilmez kadını, elini alnına götürerek gözlerini kapamış olan kadını, arzulanan, uzak ve uçucu varlığı, işte o ideal varlığın uykusunun gizemlerini, bir düşün yaratabileceği düşleri düşünüyordu. Daha ötesini aklından geçirmeye cesaret edemiyor ama yine de düşünüyordu. Düşlerin saygı sınırını aşmasını

göze alıyor, bir meleğin bürünebileceği kadın bedeni kafasını karıştırıyordu, karanlık saatler ürkek gözlerin kaçamak bakışlarını cesaretlendirir. Bu kadar ileri gittiği için kendine kızıyor, düşünürken günah işlemekten korkuyordu. Kendine hâkim olamadan, istemeye istemeye, zoraki, titrer halde, karşısındaki manzaranın görünmez tarafına bakıyordu. Bir iskemlenin üstündeki eteği, halıya düşmüş harmaniyi, tokası çözülmüş bir kemeri, bir şalı zihninde canlandırmanın verdiği ürpertiyi ve hatta ıstırabı yaşıyordu. Bir korseyi, yerdeki korse şeridini, çorapları, jartiyerleri düşünüyordu. Ruhu yıldızlardaydı.

Yıldızlar bir milyonerin yüreği için olduğu kadar Gilliatt gibi zavallı birinin yüreği için de vardır. Tutkunun belli bir eşiğinde, her insan göz kamaşmasına maruz kalır. Kaba ve gelişmemiş kişilikler için bu göz kamaşması daha da yoğundur. Hayalden en çok eğitimsiz zihinler etkilenir.

Hayranlık, her şeyde olduğu gibi, dolup taşan bir bardaktır. O pencereleri görmek Gilliatt için biraz fazlaydı.

Aniden onu gördü.

Biten ilkbaharın şimdiden gürleştirdiği ağaç dallarının arasından bir şekil, bir elbise, ilahi bir yüz, hani neredeyse Ay'ın karanlıktaki o huzmesi, kelimelere sığmayan semavi hafiflikle belirdi. Gilliatt bayılacak gibi oldu, bu Déruchette'ti.

Déruchette yaklaştı. Durdu. Uzaklaşmak için birkaç adım attı, yeniden durdu, ardından tahta banka oturmak için geri döndü. Ayışığı ağaçlara düşüyor, solgun yıldızların arasında birkaç bulut geziniyor, deniz sesini alçaltmış karanlığın eşlikçileriyle konuşuyor, şehir uyuyor, ufukta bir sis yükseliyordu; çok dokunaklıydı. Başını öne eğmişti Déruchette, düşünceli gözleri boşluğa dikkatle bakıyordu. Yan oturmuştu, zarif ensesinde saçların başlangıç çizgisinin görünmesine izin veren başlığının bağları çözülmüştü. Bu başlığın bir kurdelesini bir parmağına dolayıp duruyordu

farkında olmadan ve zayıf ışıkta, bir heykelinkini andıran elleri belli belirsizdi, elbisesine geceleyin beyaz görünen o tonlardan biri hâkimdi. Etrafına yaydığı o semavi cazibeye kapılmış gibi hışırdıyordu ağaçlar, bir ayağı ucundan görünüyordu, öne eğdiği çehresindeki kaşlarında bir gözyaşını tutmanın veya bir düşünceyi zihinden uzaklaştırmanın o hafif çatılması vardı, kolları dirseğini nereye dayayacağını bilememenin o hayranlık uyandıran kararsızlığını yaşıyor, kafasında dolanan şeyler tüm duruşunu etkiliyordu. Bir ışıktan ziyade bir parıltı, bir tanrıçadan ziyade bir kayra; eteğinin kıvrımları olağanüstüydü, saf bir genç kızın düşünceli hali vardı büyüleyici çehresinde. Bu kadar yakında olması ürkütücüydü. Gilliatt onun soluk alıp verişini duyuyordu.

Ağaçların kuytuluğunda bir bülbül şakıyordu. Dalların arasından esen rüzgâr gecenin tarifsiz sessizliğine hareket katıyordu. Güzel ve semavi Déruchette, alacakaranlıkta âdeta bu ışıklardan ve kokulardan meydana geliyordu; her yanı kaplayan bu olağanüstü cazibe gizemli Déruchette'te vücuda geliyor, onda goncalanıyordu. Bütün bu karanlığın çiçek ruhuydu Déruchette.

Déruchette'in şahsında dönenen bütün bu hülyalar Gilliatt'a ağır geliyordu. Coşkusundan afallamıştı. Hissettikleri söze dökülemezdi; heyecan her zaman yenidir ve söz hep hizmettedir, heyecanı anlatmanın olanaksızlığı bundan kaynaklanır. Büyülenmenin bir bunaltısı vardır. Déruchette'i bizzat görmekle, elbisesini, başlığını, parmağına doladığı kurdelesini görmekle böyle bir şey akla gelebilir miydi? Onun hemen yanında olsa, bu mümkün müydü? Soluk alabildiğini duymak, demek ki soluk alıp veriyormuş! O zaman yıldızlar da soluk alıp veriyordur. Gilliatt titriyordu. İnsanların en sefili ve en esrimişiydi. Ne yapacağını bilmiyor, onu görmenin coşkusuyla tükeniyordu. Bu nasıl olur! Orada o oturuyor, kendisi de burada mıydı! Düşünceleri, tıpkı kızıl

bir yakuta bakar gibi, allak bullak olmuş halde bu yaratıkta sabitlenmişti. O enseye ve o saçlara bakıyordu. Tüm bunlara artık sahip olduğunu, kısa süre içinde, belki de yarın o başlığı çözme, bu kurdeleyi açma hakkına kavuşacağını söyleyemiyordu kendisine. O kadar ileri gitmeyi, bu aşırı cüretkârlığı aklından hiç geçirmemişti. Düşünceyle dokunmak âdeta elle dokunmaktır. Ayı için bal neyse, aşk da Gilliatt için öyleydi; eşsiz ve zarif bir düş. Düşünceleri darmadağınıktı. Ne olduğunu bilmiyordu. Bülbül şakıyordu. Son nefesini vereceğini hissediyordu.

Ayağa kalkmak, duvarı aşmak, yaklaşmak, benim demek, Déruchette'le konuşmak, bunlar aklına hiç gelmiyordu. Zaten aklına gelseydi oradan kaçardı. Zihninde filizlenmeyi başaran bir düşünce şuna benziyordu: Déruchette oradaydı, daha fazlasına hiç gerek yoktu, sonsuzluk orada başlıyordu.

Bir gürültü genç kızı düşlerinden, onu da bu esrime halinden çekip aldı.

Bahçede biri yürüyor, ağaçlar yüzünden kim olduğu görülmüyordu. Bir erkeğin ayak sesleriydi.

Déruchette başını kaldırdı.

Yaklaşan adım sesleri birden kesildi. Yürüyen kişi durmuştu. Hemen yakında olmalıydı. Bankın bulunduğu patika iki ağaç kümesinin arasında kalıyordu. Bu kişi orada, bu ağaç kümelerinin arasında, banktan birkaç adım ötedeydi.

Dallar tesadüfen öyle bir şekildeydi ki, Déruchette adamı görebildiği halde Gilliatt göremiyordu.

Ayışığı sayesinde, adamın gölgesi, ağaç kümesinden bankın olduğu yere kadar uzuyordu.

Gilliatt bu gölgeyi görüyordu.

Déruchette'e baktı.

Yüzü solmuştu. Yarı açık ağzından bir şaşkınlık çığlığı çıkacakmış gibiydi. Bankta hafifçe doğrulmuş ve gerisin geri

yeniden oturmuştu: Bu davranışında kaçma dürtüsü ile büyülenme iç içe geçmişti. Şaşkınlığı, endişeyle dolu bir hayranlık haliydi. Dudaklarında neredeyse bir gülümsemenin ışıltısı ve gözlerinde gözyaşlarının parıltısı vardı. Déruchette bir şeyin varlığıyla dönüşüme uğruyordu sanki ve karşısındaki şey her neyse bu dünyadan değilmiş gibiydi. Bakışlarında bir meleğin yansıması vardı.

Gilliatt için sadece bir gölgeden ibaret olan varlıkla konuştu. Ağaçlıkların arasından duyulan ses bir kadın sesinden daha yumuşaktı ama bir erkek sesiydi. Gilliatt şu sözleri işitti:

— Matmazel, sizi her pazar ve perşembe görüyorum; bana eskiden bu kadar sık gelmediğiniz söylendi. Böyle bir gözlem yapılmış, sizden özür dilerim. Sizinle asla konuşmadım, görevimdi; bugün sizinle konuşuyorum, bu da görevim. Sizinle yüz yüze görüşmeliydim. *Cashmere* yarın yola çıkıyor. Bu yüzden geldim. Her akşam bahçenizde geziniyorsunuz. Aklımdaki düşünce olmasa, alışkanlıklarınızı öğrenmek benim açımdan yakışıksız olurdu. Hanımefendi, siz yoksulsunuz; ben bu sabahtan itibaren artık zenginim. Beni kocanız olarak kabul eder misiniz?

Déruchette iki elini yalvarırmış gibi birleştirdi ve ses etmeden, bakışları sabit, tepeden tırnağa titreyerek, onunla konuşan kişiye baktı.

Ses devam etti:

— Sizi seviyorum, Tanrı insan yüreğini susması için yaratmadı. Tanrı sonsuzluğu vadettiğine göre, insanları eşli istiyor. Benim için bu dünyada tek bir kadın var, o da sizsiniz. Sizi bir dua gibi düşünüyorum. İnancım Tanrı'da ve umudum sizde. Sahip olduğum kanatları siz taşıyorsunuz. Siz benim hayatım ve şimdiden cennetimsiniz.

— Beyefendi, dedi Déruchette, evde cevap verecek kimse yok.

Ses yeniden yükseldi:

— Şöyle tatlı bir hayal kurdum. Tanrı düşleri yasaklamaz. Bende bir zaferin yaratacağı duyguları uyandırıyorsunuz. Sizi tutkuyla seviyorum. İlahi masumiyet sizsiniz. Herkesin uyuduğu bir saat olduğunu biliyorum ama başka bir zaman seçme şansım yoktu. *İncil*'in bize okunan şu bölümünü hatırlıyor musunuz? "Yaratılış", bölüm yirmi beş. O zamanlardan beri düşünürüm bu bölümü. Sık sık okudum. Saygıdeğer Hérode bana, "Size zengin bir kadın gerek," dediğinde, ona cevabım şöyle olmuştu: "Hayır, bana yoksul bir kadın gerekiyor." Matmazel, size yaklaşmadan konuşuyorum, gölgemin ayaklarınıza değmesini istemezseniz, geri adım atacağım. Karar verecek olan sizsiniz, dilerseniz bana gelirsiniz. Seviyorum ve bekliyorum. Siz Tanrı'nın lütfunun cisimleşmiş halisiniz.

— Beyefendi, diye geveledi Déruchette, perşembe ve pazar günleri gelip gelmediğime dikkat edildiğini bilmiyordum.

Ses devam etti:

— Semavi şeylere karşı konulamaz. Tek yasa aşktır. Evlilik vadedilmiş topraktır. Siz vadedilmiş güzelliksiniz. Zarafet yıldızı, sizi saygıyla selamlıyorum.

Déruchette yanıt verdi:

— Diğer dürüst insanlardan daha fazla kötülük yaptığımı bilmiyordum.

Ses devam etti:

— Tanrı'nın istekleri çiçeklerdedir, şafaktadır, ilkbahardadır ve insanların sevmesini ister. Gecenin bu semavi karanlığında çok güzelsiniz. Sizin tarafınızdan ekilen bu bahçenin parfümlerinde sizin soluğunuzdan bir şeyler var. Hanımefendi, ruhların karşılaşmaları kendilerine bağlı değildir. Bu, bizim hatamız değildir. Siz ayinlere katılıyordunuz, hepsi bu; ben de oradaydım, hepsi bu. Sizi sevdiğimi hissetmekten başka bir şey yapmadım. Bazen bakışlarım size yöneldi. Bunda hatalıydım ama elimden ne gelirdi ki? Her şey size baktığım sırada başladı. İnsan kendisini engelleyemiyor. Üzerimizde

kimi gizemli iradeler vardır. Tapınakların ilki kalptir. Evimde sizin ruhunuzun olması, özlemini çektiğim dünyevi cennettir, buna razı gelir misiniz? Yoksul olduğum süre boyunca hiçbir şey söylemedim. Yaşınızı biliyorum. Yirmi bir, ben de yirmi altı yaşındayım. Yarın yola çıkıyorum. Beni reddederseniz geri dönmeyeceğim. Nişanlım olmak ister misiniz? Gözlerim daha önceden de bu soruyu elimde olmadan gözlerinize birçok kez sordu. Sizi seviyorum, bana cevap verin. Beni görebilecek olduğu ilk seferde amcanızla konuşacağım ama önce size soruyorum. Rebeka, Rebeka'dan istenir. Beni sevmiyorsanız, orasını bilemem.

Déruchette başını öne eğdi ve mırıldandı:

— Ah! Ona hayranım!

Bunu öyle alçak sesle söyledi ki sadece Gilliatt duydu.

Başı aynı şekilde önündeydi, yüzü karaltıda kalırsa düşünceleri de karaltıda kalırdı sanki.

Bir sessizlik oldu. Ağaçlarda yaprak kımıldamıyordu. Nesnelerin uykusuna varlıkların uykusunun karıştığı, gecenin ise doğanın yürek atışlarını dinler gibi göründüğü o ciddi ve sakin an buydu. Bu içe kapanma halinde, denizin manzarayı kaplayan gürültüsü, sessizliği tamamlayan bir armoni gibi yükseliyordu.

Ses devam etti:

— Hanımefendi.

Déruchette ürperdi.

— Maalesef, bekliyorum.

— Neyi bekliyorsunuz?

— Cevabınızı.

— Tanrı cevabımı duydu.

Bunun üzerine ses neredeyse daha gür ve aynı zamanda her zamankinden daha yumuşak bir hal aldı. Bu sözlerin ağaçlıktan yükselmesi, yanan çalıdan yükselmesi gibiydi.[4]

4 Musa'nın bir gün yanan ama tükenmeyen bir çalı görmesi ve Tanrı'yla konuşmasına yapılan bir gönderme. (e.n.)

— Nişanlımsın. Ayağa kalk ve gel. Yıldızların bulunduğu derin mavilik, ruhumun ruhun tarafından kabul edilişine eşlik etsin ve ilk öpücüğümüz gökkubbeye karışsın.

Déruchette ayağa kalktı ve bakışlarını karşıya, kuşkusuz bir başkasının bakışlarına sabitlemiş olarak bir an hareketsiz kaldı. Ardından, başı dik, adım adım, emin olunmayan bir desteğe yürürken yapıldığı gibi kolları iki yanında ve elinin parmakları aralık, ağaçlığa yöneldi ve gözden kayboldu.

Bir an sonra, kumlarda bir değil, birbirine karışmış iki gölge vardı ve Gilliatt parmak uçlarında durmuş, bu iki gölgenin kucaklaştığını görüyordu.

Zaman bizden bir kum saatinde olduğu gibi akarak uzaklaşır ve özellikle bazı olağanüstü anlarda bu kaçışı hissetmeyiz. Bir yanda bu tanığın farkına varmayan ve onu görmeyen bu çift, diğer yanda bu çifti görmeyen ama orada olduklarını bilen bu tanık, bu gizemli duraksama anında ne kadar zaman geçirdi? Bunu söylemek mümkün değil. Aniden uzakta bir gürültü yankılandı, biri "Yardıma gelin!" diye bağırdı ve limandaki çan çaldı. Esrimiş haldeki semavi mutluluk, muhtemeldir ki bu gürültüyü duymadı.

Çan çalmaya devam etti. O sırada duvarın köşesinde Gilliatt'ı arayacak olan biri onu orada bulamazdı.

II. Kitap

Despotluk Dolu Minnet

1
Endişeyle Karışık Sevinç

Üstat Lethierry çanı coşkuyla çalıyordu. Aniden durdu. Biri rıhtımın köşesini dönüyordu. Bu Gilliatt idi.

Üstat Lethierry ona koştu, daha uygun bir deyişle üzerine atıldı, elini ellerinin arasına aldı ve gözlerine bir an sessizce baktı; nereden boşanacağını bilemeyen bir patlamanın sessizliklerinden biriydi.

Ardından onu şiddetle sarsarak, kendine çekerek ve kollarının arasında sıkarak Bravées'nin ana salonuna soktu, yarı açık kalan kapıyı topuğuyla iteledi, yansımasıyla Gilliatt'ın yüzünü belli belirsiz soluklaştıran ayışığının düştüğü büyük masanın yanındaki iskemleye oturdu, hatta yığıldı ve kahkahaların, hıçkırıkların birbirine karıştığı bir sesle bağırdı:

— Ah! Oğlum! Gaydalı adam! Gilliatt! Sen olduğunu anlamıştım zaten! Tekne, elbette ki! Bana olanları anlat. Demek oraya gittin! Büyücü işi bu. Yüz sene önce olsa seni yakarlardı. Tek bir vida bile eksik değil. Her şeye baktım, gördüm, hepsini elden geçirdim. Sanırım çarklar da iki

sandığın içinde. İşte nihayet buradasın! Kamarana baktım. Çanı çaldım. Seni arıyordum. Kendi kendime, "Onu bulup da bir yesem!" diyordum. Kabul etmek gerek ki olağanüstü işler olmuş. O hayvan Douvre kayalığından geliyor. Bana hayatımı geri getiriyor. Vay canına! Sen bir meleksin. Evet, evet, evet, o benim makinem. Buna kimse inanmayacak. Onu gördüklerinde, "Bu doğru değil," diyecekler. Hiçbir şeyi eksik değil, evet, hiçbir şeyi eksik değil! Tek bir borusu bile eksik değil. Su giriş borusu yerinden oynamamış. Hasar görmemesi inanılmaz. Sadece biraz yağ koymak gerek. Ama bunu nasıl becerdin? Demek Durande yeniden yola çıkacak! Çark dolabı bir kuyumcu titizliğiyle sökülmüş. Deli olmadığıma dair bana şeref sözü ver.

Ayağa kalktı, soluk aldı ve devam etti:

— Bana yemin et. Hiç rastlanılmadık bir olay! Kendimi çimdikliyorum, hayal görmediğimi biliyorum. Sen benim evladımsın, sen benim çocuğumsun, sen bana Tanrı'nın bir lütfusun. Ah! Oğlum! Şu demir yığını makinemi aramaya gittin! Hem de açık denizde! O sığ kayalığın tuzağında! Hayatımda birçok şakayla karşılaştım. Ama bunun gibisini görmedim. İblisi andıran Parislileri gördüm. İnan böyle bir şeyi başaramazlardı. Bu Bastille'den daha muazzam bir şey. Pampalarda çalışan çiftçileri gördüm, saban niyetine dirsekli bir ağaç dalı, tapan niyetine bir deri kayışla çekilen diken demeti kullanırlar, bu araçlarla fındık kadar iri buğday taneleri biçerler. Tüm bunlar senin yaptıklarının yanında hiç kalır. Sen bir mucize, gerçek bir mucize yarattın. Ah! Seni kopuk! Boynuma sarılsana. Sana bu adanın refahını borçluyuz. Saint-Sampson'da homurdanacaklar! Gemiyi yeniden yapmak için hemen işe girişeceğim. Biyel kolunun hiç hasar görmemesi çok şaşırtıcı. Beyler, o Douvre'a gitti. Douvre diyorum. Tek başına gitti. Douvre'a! Daha beteri olmayan bir taşa. Biliyor musun, sana söylendi mi? Clubin'in bana getirmesi gereken parayı cebine indirmek için Durande'ı ba-

tırdığı kanıtlandı. Tangrouille'yi sarhoş etti. Uzun hikâye, yaptığı korsanlığı sana başka gün anlatırım. Ben, koca ahmak, Clubin'e güveniyordum. Alçak, oradan kurtulamadığına göre, orada geberip gitmiştir. Lanet herif, bir Tanrı var! Bana bak Gilliatt, hemen işbaşı yapacağız, oy oy, Durande'ı yeniden inşa edeceğiz. Boyunu altı metre daha uzatacağız. Şimdi daha uzun gemiler yapılıyor. Danzig ve Bremen'den odun alacağız. Artık makinem olduğuna göre kredi verecekler. Güvenilirliğimi yeniden kazanacağım.

Üstat Lethierry durdu, tavanın ardındaki göğü gören bakışlarını kaldırdı ve dişlerinin arasından mırıldandı:

—Tanrı var.

Ardından bir plan hazırladığını belli eden bir tarzda, sağ elinin ortaparmağını iki kaşının arasına koydu, parmağının tırnağını da burun köküne getirerek devam etti:

— Yine de geniş ölçekli bir işe yeniden başlamak için biraz para iyi olacaktı. Ah! O haydut Rantaine'in bana geri verdiği ve Clubin haydudunun çaldığı o üç banknot, o yetmiş beş bin frank elimde olsaydı!

Gilliatt cebinde sessizce bir şeyler aradı ve bulunca önüne koydu. Geri getirdiği deri kemer. Ayışığının, *Clubin* isminin okunmasını sağladığı bu kemeri açtı ve masaya koydu; kemerin küçük cebinden bir kutu ve kutudan da katlı üç kâğıt çıkardı, Üstat Lethierry'ye uzattı.

Üstat Lethierry üç kâğıt parçasını inceledi. Ortalık *1000* rakamının ve *thousand* sözcüğünün rahat bir şekilde okunabileceği kadar aydınlıktı.

Üstat Lethierry üç banknotu yan yana masanın üstüne koydu, bir onlara bir Gilliatt'a baktı, bir an afalladı, ardından az önceki yanardağ patlamasını izleyen bir lav akıntısıyla devam etti:

— Bu da mı? Sen inanılmaz bir adamsın. Banknotlarım! Üçü birden! Her biri bin sterlin! Benim yetmiş beş bin frangım! Demek cehenneme kadar gittin! Bu Clubin'in kemeri. Vay ca-

nına! İçinde o süprüntünün ismini okuyorum. Gilliatt makineyi getirdi, ardından da parayı! İşte gazetelerde yer alacak bir haber. En kaliteli odunu alacağım. Sanırım cesedini buldun. Clubin bir köşede çürüyüp gitmişti. Köknarı Danzig'den, meşeyi Bremen'den alacağız, borda kaplamaları muhteşem olacak, meşeyi içeri, köknarı dışarı koyacağız. Eskiden üretilenler bu kadar iyi olmasa da daha dayanıklı çıkardı, çünkü bu kadar gemi inşa edilmediğinden ahşabı daha iyi hazırlanırdı. Gövdeyi belki de karaağaçtan yaparız. Karaağaç suyun altında kalan bölümler için uygundur; bir kuru, bir ıslak kalmak onu çürütür, karaağaç hep ıslak kalmayı sever, suyla beslenir. Ne mükemmel bir Durande inşa edeceğiz! Kimse bana bir şey dayatamayacak. Krediye ihtiyacım yok. Param var. Böyle bir Gilliatt'la hiç karşılaşmışlar mı? Sırtüstü, ölmüş bir halde yere yığılmıştım. Beni dirndik ayağa kaldırdı! Ve ben onu hiç aklıma getirmemiş, unutup gitmiştim. Şimdi aklım başıma geliyor. Zavallı çocuk! Ah! Bildiğin gibi Déruchette'le evleniyorsun.

Gilliatt sendelermiş gibi sırtını duvara verdi, alçak ama rahatça duyulacak bir sesle, "Hayır," dedi.

Üstat Lethierry yerinden sıçradı.

— Nasıl, hayır mı?

Gilliatt yanıtladı:

— Onu sevmiyorum.

Üstat Lethierry pencereye doğru gitti, açtı ve yeniden kapadı, masaya dönüp üç banknotu aldı, katladı, demir kutuyu üzerlerine koydu, başını kaşıdı, Clubin'in kemerini kavrayıp hırsla duvara fırlattı.

— Bu işin içinde bir iş var, dedi.

Ellerini yumruk yapıp ceplerine daldırdı ve ekledi:

— Déruchette'i sevmiyor musun? Demek gaydayı benim için çalıyordun?

Hâlâ sırtını duvara dayamış halde duran Gilliatt birazdan soluğu kesilecek biri gibi soluyordu. O soludukça, Üstat Lethierry kızarıyordu.

— İşte bir ahmak! Déruchette'i sevmiyormuş! Tamam, o zaman onu sevmeye hazır ol, çünkü senden başkasıyla evlenmeyecek. Bana ne saçma sapan şeyler anlatıyorsun! Sana inandığımı mı sanıyorsun! Yoksa hasta mısın? Tamam, doktor çağır ama böyle zırvalayıp durma. Onunla tartışacak ve ona kızacak vakti ne zaman buldun? Âşıkların ilişkilerinin saçmalığı doğrudur! Peki gerekçelerin var mı? Varsa söyle. Gerekçe olmadan böyle ahmakça davranılmaz. Belki de kulaklarım seni iyi duyamadı, söylediğini tekrar et.

— Hayır dedim.

— Hayır dedin. Sersem hâlâ ısrar ediyor! Sende kesinlikle bir şey var! Hayır dedin! İşte her şeyin sınırlarını aşan bir ahmaklık. Bundan daha azı için bile adamı bir güzel benzetirler. Ha, demek Déruchette'i sevmiyorsun! O halde yaptığın her şeyi yaşlı bir adamın aşkı için yaptın! O halde Douvre'a gidip üşümen, ateşten kavrulman, açlık ve susuzluktan inlemen, deniz haşaratı yemen, yatak odan olarak sisi, yağmuru ve rüzgârı kullanman ve bu makineyi bana, tıpkı güzel bir kadının kaçan kanaryasını geri getirirmiş gibi getirmen bu babanın güzel gözlerinin hatırınaymış! Ya üç gün önceki fırtına? Haberim olmadığını mı sanıyorsun? Ne cefalar çektin! Demek gözüme şirin görünmek için yonttun, kestin, volta ettin, palanga çektin, ağırlık sürükledin, eğeledin, testereyle kestin, marangozluk yaptın, icat çıkardın, pestilin çıktı ve tek başına cennetin tüm ermişlerinden daha büyük mucize yarattın. Ah! Budala! Gaydanla canımı yeterince sıkmıştın. Ona Bretonya'da *biniou* derler. Hayvan herif, hep aynı ezgi! Ah! Demek Déruchette'i sevmiyorsun! Senin neyin var bilmiyorum. Şimdi o gün salonun köşesindeyken duyduklarımı hatırlıyorum. Déruchette, "Onunla evleneceğim" demişti. Ve onunla evlenecek! Ah! Demek onu sevmiyorsun! Düşünüp taşınıyorum, hiçbir şey anlamıyorum. Ya sen delisin ya da ben. İşte tek bir laf bile etmiyor. Tüm bunları yaptıktan sonra, Déruchette'i sevmiyorum demene izin veremem. İn-

sanlara, onları öfkelendirmek için yardım edilmez. Pekâlâ, onunla evlenmezsen, o da Azize Catherine halesi takacak.[1] Öncelikle sana ihtiyacım var, Durande'ın kaptanı olacaksın. Böyle çekip gitmene izin vereceğimi sanıyorsan, yok, yok, yok, hayatta olmaz cancağızım. Bırakmam. Seni yanımda tutacağım. Söylediklerine aldırmıyorum. Senin gibi bir gemici nerede bulunur? Sen benim adamımsın. Yahu konuşsana!

Bu arada çan sesi, ev sakinlerini ve çevredekileri uyandırmıştı. Douce ve Grâce kalkmış, şaşkın bir halde, hiçbir şey söylemeden salona gelmişlerdi. Grâce'ın elinde bir mum vardı. Yakınlarda oturan burjuvalardan, denizcilerden ve köylülerden oluşan bir grup aceleyle dışarı çıkıp rıhtıma gelmiş, Durande'ın teknedeki bacasını fark edip şaşkınlıktan taş kesilmişlerdi. Üstat Lethierry'nin salondan gelen sesini duyan bazıları, yarı açık kapıdan sessizce içeri süzülüyordu. İki dedikoducu kadının arasında, kaçıracak olsa üzüleceği yerlerde belirmeyi başaran Sör Landoys'nın başı beliriyordu.

Büyük sevinçler etrafta birilerinin olmasından fazlasını istemez.

Biraz dağınık da olsa, bir kalabalığın sunduğu destek hoşlarına gider, etkilerini bu destekle sürdürmeye devam ederler. Üstat Lethierry aniden etrafında toplananların farkına vardı ve dinleyicilerine hemen hitap etti.

— Ah! İşte sizler de buradasınız. Bu çok sevindirici. Haberi biliyorsunuz. Bu adam oradaydı ve şunu getirdi. Günaydın Sör Landoys. Biraz önce penceremin önünde bacayı gördüm. Tek bir çivisi bile eksik değil. Napoléon'un gravürlerini yapıyorlar, ben bunu Austerlitz Savaşı'na yeğlerim. İyi yürekli insanlar, yatağınızdan çıktınız. Siz pamuklu başlıklarınızı giyip mumlarınızı söndürürken, kahramanlar çalışıyor. Bir yığın ödlek ve tembel romatizmasını ısıtır, bu

1 Azize Catherine'e adanmış bayram. 25 yaşına gelmiş ve evlenmemiş (bakire kalmış) kızların Azize Catherine'in üç halesini simgeleyen beyaz (saflık), yeşil (bilgelik) ve kırmızı (iman) giysiler giymesi. Déruchette'in burada başkasıyla evlenmeyeceği kastedilmektedir. (ç.n.)

ne mutlu ki çılgın insanların var olmasını engellemiyor. Bu çılgınlar gidilmesi gereken yere gider ve yapılması gerekeni yapar. Bû de la Rue'deki adam Douvre kayalığından geliyor. Denizin dibinden Durande'ı çıkardı, daha derin bir kovuktan Clubin'in cebindeki parayı çıkardı. Ama bunu nasıl yaptın? Tüm iblisler sana karşıydı, rüzgâr ve deniz kabarması, deniz kabarması ve rüzgâr. Senin büyücü olduğun doğru. Bunu söyleyenler hiç de o kadar ahmak değilmiş. Durande geri döndü! Fırtınalar dilediği kadar kötü olsun şimdi, bu keser onların nefesini. Dostlarım, size bir kaza yaşanmadığını söylüyorum. Makineyi kontrol ettim. Âdeta yepyeni! Pistonlu sürgü çarklarda mükemmelen çalışıyor. Sanki dün sabah imal edilmiş gibiler. Tahliye edilen suyun geminin dışına, giren suyun geçtiği borunun içine yerleştirilmiş diğer bir boru vasıtasıyla atıldığını bilirsiniz, bunun amacı ısıdan yararlanmaktır; işte o iki boru eski hallerindeler. Tüm makine! Çarklar bile! Ah! Onunla evleneceksin!

— Makineyle mi, diye sordu Sör Landoys.

— Hayır, kızla. Evet, makineyle. Her ikisiyle de. İki kere damadım olacak. Kaptan olacak. *Good bye*, Kaptan Gilliatt. Onun sahibi olacak, Durande'ın! Onunla çok iş yapacağız, taşıma, ticaret, sığır ve koyun yükleyeceğiz! Saint-Sampson'u Londra'ya tercih ederim. Ve işte bu eserin mimarı. Size bunun bir macera olduğunu söylüyorum. Bu haber cumartesi günü Mauger Baba'nın gazetesinde okunacak. Kurnaz Gilliatt bir kurnazdır. Bu altınlar neyin nesi?

Üstat Lethierry kapağın aralığından banknotların üstündeki demir kutuda altın olduğunu fark etmişti. Kutuyu aldı, açtı ve içindekini avcuna boşalttı ve bir avuç altını masaya koydu.

— Yoksullar için, Sör Landoys, bunları Saint-Sampson'un subayına verin. Rantaine'in mektubunu biliyorsunuz, size göstermiştim; evet, banknotlar bende. İşte meşe ve köknar satın alıp marangozluk işlerinde harcamak için gerekli para.

Ama baksanıza. Üç gün önceki havayı hatırlıyor musunuz? Rüzgâr ve yağmur ne kıyametler kopardı! Göğün topları gümbürdüyordu. Gilliatt bu fırtınaya Douvre'da yakalandı. Ancak, benim saatimi çıkarmama benzer şekilde enkazı söküp makineyi çıkarmasına engel olmadı bu durum. Onun sayesinde yeniden itibarımı kazandım. Beyler, bayanlar, Lethierry Baba'nın guleti yeniden hizmete girecek. İki çarkı ve bir pipo ağızlığı olan bir ceviz kabuğu; bu buluştan her zaman etkilendim. Kendi kendime hep, "Bundan bir tane yapacağım," derdim. Üzerinden çok zaman geçti. Bu düşünce, Paris'te, Christine Sokağı ile Dauphine Sokağı'nın köşesindeki bir kahvede bu konudan söz eden bir gazeteyi okurken aklıma gelmişti. Gilliatt'ın Marly Makinesi'ni[2] yelek cebine sokup dolaşmakta hiç güçlük çekmeyeceğini biliyor muydunuz? Bu adam tavında dövülmüş demir, su verilmiş çelik, elmas gibidir, işini iyi bilen bir denizci, bir demirci, Hohenlohe Prensi'nden daha şaşırtıcı, olağanüstü bir yiğittir. Böyle biri için zekidir derim. Bizler pek de önemli kişiler değiliz. Siz, ben, biz deniz kurtlarıyız ama işte denizin aslanı. Hurra, Gilliatt! Ne yaptığını bilmiyorum ama kuşkusuz tam bir şeytan, ona Déruchette'i vermememi benden kim isteyebilir ki!

Déruchette de kısa bir süreden beri salondaydı. Tek söz söylememiş, hiç gürültü çıkarmamıştı. Bir gölge gibi içeri girmiş, pek fark edilmeden Üstat Lethierry'nin arkasındaki bir iskemleye oturmuştu; Üstat Lethierry ayaktaydı, konuşkan, coşkulu, neşeli ve gürültücüydü, elini kolunu büyük büyük kullanıyordu. Déruchette'ten biraz sonra sessiz bir gölge daha belirmişti. Siyahlar giymiş, beyaz kravat takmış bir adam, elinde şapkasıyla kapı aralığında durmuştu. Şimdi giderek kalabalıklaşan grubun elinde birçok mum vardı. Bunlar, siyahlar giymiş adamın bulunduğu tarafı aydınlatıyor, genç ve beyaz bir profil, bu siyah zeminde bir madalya kabartması gibi beli-

2 Seine Nehri'nden Versailles Sarayı'na su pompalamak için 1684 yılında yapılmış olan makine. (e.n.)

riyordu. Dirseğini kapının kenarına, alnını da sol eline dayamıştı; farkında olmadığı bu zarif duruşu, alnının genişliği ile elinin küçüklüğünün dikkat çekmesini sağlıyordu. Sıktığı dudaklarının köşelerinde endişe kıvrımları vardı. Derin bir dikkatle etrafı gözlüyor ve dinliyordu. Salondakiler Saygıdeğer Ebenezer Caudray'yi fark ettiklerinde geçmesi için yol açmış olsalar da o eşikte kalmıştı. Duruşunda bir tereddüt, bakışlarında bir kararsızlık vardı. Bu bakışlar ara sıra Déruchette'in bakışlarıyla karşılaşıyordu. Gilliatt ise ya tesadüfen ya da özellikle gölgede duruyor, dikkatle bakıldığında fark ediliyordu.

Üstat Lethierry ilk başta Ebenezer'i fark etmedi ama Déruchette gözünden kaçmamıştı. Ona doğru gitti ve alna kondurulan bir öpücük ne kadar hararetli olabilirse öyle öptü. Ardından, kolunu, Gilliatt'ın durduğu karanlık köşeye uzattı.

— Déruchette, dedi, işte yeniden zenginsin ve kocan da orada.

Başını şaşkınlıkla kaldıran Déruchette o karanlığa baktı.

Üstat Lethierry devam etti:

— Hemen düğün yapılacak, mümkünse yarın, izinler alınacak, zaten burada işlemler yavaş yürümüyor, duayen ne derse o yapılıyor, çarçabuk evlenilecek, burada Fransa'daki gibi evlilik ilanına, davetiyelere, geçen sürelere, tüm bu saçmalıklara gerek yok. Yürekli bir adamın karısı olmakla övünebileceksin ve onun bir denizci olmasının karşı çıkılacak bir yanı yok, zaten onu Herm'den küçük topla geri döndüğü gün düşünmüştüm. Şimdi kendisinin, benim ve bölgenin servetiyle birlikte Douvre'dan dönüyor; günün birinde kimseye kısmet olmayacak bir şekilde kendisinden söz edilecek bir adam. Evleneceğim dedin, evleneceksin ve çocuklarınız olacak, ben de dede olacağım; ciddi, çalışkan, yararlı, şaşırtıcı, yüz kişiye bedel, başkalarının icatlarını kurtaran mükemmel bir adamın karısı olma şansına sahipsin ve en azından bu bölgenin tüm zengin cadalozları gibi bir asker veya bir din

adamıyla, yani biri öldüren, diğeri yalan söyleyen biriyle evlenmemiş olacaksın. Gilliatt, o köşede ne işin var? Seni kimse göremiyor. Douce! Grâce, herkes ışığı o yana tutsun. Damadımı aydınlatın. Sizi nişanlıyorum, çocuklarım, işte kocan, işte damadım, Bû dela Rue'de oturan o iyi yürekli genç, o büyük denizci. Benim başka bir damadım ve senin de başka kocan olmayacak, Yüce Tanrı'ya şeref sözü veriyorum! Ah! Siz de mi buradasınız sayın papaz, bu gençleri evlendireceksiniz.

Üstat Lethierry'nin bakışları Saygıdeğer Ebenezer'e sabitlendi.

Douce ve Grâce'ın söyleneni yapmaları üzerine masanın üzerine konan iki mum Gilliatt'ı tepeden tırnağa aydınlattı.

— Ne kadar yakışıklı! diye bağırdı Lethierry.

Gilliatt iğrenç görünüyordu.

O sabah Douvre kayalığından yola çıktığı gibi, paçavralar içinde, dirsekleri delinmiş, sakalları uzamış, saçları diken diken olmuş, gözleri kan çanağı, yüzü sıyrık içinde, ellerinden kanlar sızar bir halde orada duruyordu, ayakları çıplaktı. Ahtapotun açtığı yaralardan bazıları kıllı kollarında hâlâ görülebiliyordu.

Lethierry onu hayranlıkla izliyordu.

— İşte gerçek damadım. Denizle nasıl da boğuştu! Paçavralar içinde! Şu omuzlara, kollara bakın! Ne kadar yakışıklısın!

Grâce Déruchette'e doğru koşup başını tuttu. Genç kız bayılmıştı.

2
Deri Bavul

Şafakla birlikte Saint-Sampson ayaktaydı ve Saint-Pierre-Port da gelmeye başlıyordu. Durande'ın hayata dönüşü, adada, Güney Fransa'da La Salette'inkine benzer bir yankı

uyandırmıştı. Rıhtımda, tekneden yükselen bacayı görmek için toplanmış bir kalabalık vardı. Herkes makineyi görmek, ona biraz dokunmak istiyordu ama gün ışığında makineyi bir kez daha ve zafer kazanmış bir ifadeyle inceleyen Lethierry, tekneye yaklaşılmasını engellemek için iki tayfayı görevlendirmişti. Zaten bacanın hayranlıkla izlenmesi bile yeterliydi. Kalabalık büyülenmiş gibiydi. Sadece Gilliatt'tan söz ediliyor, Kurnaz lakabı yorumlanıyor ve benimseniyordu. Hayranlık gönüllü bir şekilde şu cümleyle tamamlanıyordu: "Böyle şeyler yapabilecek kişilerin adada olması her zaman hoş karşılanacak bir şey değil."

Penceresinin önündeki masaya oturarak bir gözü kâğıdın, bir gözü makinenin üzerinde bir şeyler yazan Üstat Lethierry, dışarıdan bakınca görülebiliyordu. Yazısına öylesine dalmıştı ki, Douce'a sadece bir kere seslenip Déruchette'i sormuştu.

— Matmazel kendine geldi ve dışarı çıktı, diye yanıtlamıştı Douce.

Üstat Lethierry devam etmişti:

— Hava almaya çıkmakla iyi yapmış. Gece sıcaktan dolayı kendini biraz kötü hissetti. Salon çok kalabalıktı. Sürpriz, sevinç, üstelik bir de pencereler kapalıydı. Mert bir kocası olacak!

Ve yeniden yazmaya başladı. Daha önce Bremen şantiyelerinin en önde gelen sahiplerine yazdığı iki mektubu imzalamış ve mühürlemişti. Üçüncüsünün de zarfını kapatıyordu.

Rıhtımda bir tekerlek sesi duyduğunda kafasını kaldırdı. Penceresinden eğildiğinde Bû de la Rue'ye giden patikadan bir el arabasıyla gelen bir genci gördü. El arabasında bakır ve kalay çivilerle süslenmiş, sarı renkte, deri bir bavul vardı.

Üstat Lethierry gence seslendi:

— Evlat nereye gidiyorsun?

Genç durdu ve yanıtladı:

— *Cashmere*'e.

— Niçin?

— Bu bavulu götürüyorum.

— Tamam o zaman, şu üç mektubu da götür.

Üstat Lethierry masasının çekmecesini açıp biraz ip aldı, yazdığı üç mektubu haç şeklindeki bir düğümle bağladı ve attığı mektupları bu genç havada yakaladı.

— *Cashmere*'in kaptanına mektupları benim yazdığımı söylersin. Londra yoluyla Almanya'ya, Bremen'e gönderilecekler.

— Üstat Lethierry, kaptanla konuşamam.

— Neden?

— *Cashmere* rıhtımda değil.

— Aaa! Öyle mi?

— Koyda demirlemiş.

— Doğru, deniz yüzünden.

— Ben ancak filikanın kaptanıyla konuşabilirim.

— Mektuplarımı ona teslim edersin.

— Tamam, Üstat Lethierry.

— *Cashmere* kaçta yola çıkıyor?

— On ikide.

— Bugün öğle vakti deniz yükselecek. Kabarmayı karşısına alacak.

— Ama rüzgârı da arkasına alacak.

— Evlat, dedi işaretparmağını makinenin bacasına yönelterek, şunu görüyor musun? O rüzgârla da denizin yükselmesiyle de dalga geçer.

Genç mektupları cebine koyup el arabasının kollarını kavradı ve şehre doğru yoluna devam etti. Üstat Lethierry seslendi:

— Douce! Grâce!

Grâce kapıyı araladı.

— Ne var efendim?

— İçeri gir ve bekle.

Üstat Lethierry bir kâğıt alıp yazmaya başladı. Arkasında duran Grâce meraklı olsa ve başını uzatsa, omzunun üzerinden şunları okuyacaktı:

Tahta için Bremen'e mektup yazdım. Gün boyunca fiyat belirlemek için marangozlarla görüşeceğim. Geminin inşası hızla tamamlanacak. Sen de izin için duayene git. Nikâhın mümkün olduğunca erken kıyılmasını istiyorum, hemen olması daha hayırlı. Ben Durande'la ilgileniyorum, sen de Déruchette'le ilgilen.

Tarih attı ve imzaladı. *LETHIERRY.*

Kâğıdı zarfa koymaya gerek duymadı, sadece dörde katlayıp Grâce'a uzattı.

— Bunu Gilliatt'a götür.

— Bû de la Rue'ye mi?

— Bû de la Rue'ye.

III. Kitap

Cashmere*'in Yola Çıkışı*

1
Kilisenin Hemen Yakınındaki Havelet Koyu

Saint-Sampson ancak Saint-Pierre-Port tenhalaştığında kalabalıklaşır. Bir noktada merak uyandıran bir olay, bir tulumba gibi çeker. Küçük yerlerde haberler çabuk yayılır; Durande'ın Üstat Lethierry'nin penceresinin altındaki bacasını görmeye gitmek, gün doğduğundan beri Guernsey'deki en önemli işti. Diğer bütün gelişmeler bu olayın gölgesinde kalmıştı. Saint-Asaph'ın ölümü, Saygıdeğer Ebenezer Caudray'nin aniden zengin olması veya *Cashmere*'le yola çıkması unutulmuştu. Durande'ın Douvre'dan getirilen makinesi, işte gündem buydu. Buna kimse inanamıyordu. Deniz kazası garip gelmişti ama kurtarma işlemi olanaksız görünüyordu. Bu yüzden herkes kendi gözüyle görmek istiyordu. Diğer tüm uğraşlar iptal edilmişti. Burjuva ailelerin, toplumun her katmanından erkeklerin, kadınların, centilmenlerin, çocuklu annelerin, ellerinde oyuncak bebek tutan çocukların oluşturduğu uzun kuyruklar tüm yollardan Bravées'deki "görülecek şeye" yöneliyor ve Saint-Pierre-

Port'a sırt çeviriyordu. Saint-Pierre-Port'daki dükkânların çoğu kapalıydı; Commercial-Arcade'da işler çok durgundu, tüm dikkatler Durande'daydı; çok acelesi varmış gibi görünen ve sayın başpapazın evini soran garip bir adama altın bir evlilik yüzüğü sattığına çok sevinen bir kuyumcu dışında hiçbir esnaf siftah etmemişti. Açık kalan dükkânlarda mucizevi kurtarışın bağıra çağıra yorumlandığı sohbetler ediliyordu. Günümüzde nedendir bilinmez Cambridge-Park olarak adlandırılan Hyvreuse'de gezinen kimse yoktu. O dönemde Grand-Rue olarak adlandırılan High-Street'te veya yine o zamanlar Forges Caddesi olarak anılan Smith-Street'te, Hauteville'de kimse yoktu; Esplanade'da bile in cin top oynuyordu. Âdeta pazar günüydü. Ancresse'deki milisleri teftişe gelen bir prens bile kenti ancak bu kadar ıssızlaştırırdı. Gilliatt gibi önemsiz biri için koparılan bu yaygaraya, görgü kurallarını bilen ciddi insanlar omuz silkiyordu.

Transept ve külahın yanındaki üçlü kalkan duvarından oluşan Saint-Pierre-Port Kilisesi neredeyse limanın dibindeki iskelenin üzerinde, denizin hemen kenarındadır. Gelenlere hoş geldin, gidenlere elveda der. Bu kilise, şehrin okyanusa bakan uzun cephesinin en dikkat çekici yapısıdır.

Bölge sakinlerinin bu kilisesi, tüm adanın duayenliği olarak, piskoposluğun vekilliğini temsil etmektedir.

Günümüzde çok güzel ve geniş bir liman olan Saint-Pierre-Port o dönemde, hatta on yıl öncesine kadar Saint-Sampson limanı kadar dikkat çekici değildi. Kıyıdan itibaren iskele ve sancak yönünde ilerleyerek nihayetinde birbirine kavuşur gibi eğrilen ve tam o noktada da küçük beyaz bir fenerin bulunduğu iki devasa duvardan oluşuyordu. Bu fenerin altında yer alan ve gemilerin geçişine olanak tanıyan dar liman ağzının her iki tarafında hâlâ görülebilen halkalardan zincir geçirilmek suretiyle Ortaçağ'da gemiler engellenebiliyordu. Yarı açık duran bir ıstakoz kıskacı düşünün, işte Saint-Pierre-Port öyleydi. Bu kerpeten ağzı, de-

rinliklerden gelen suları dingin kalmaya zorluyordu. Ancak doğu rüzgârı estiğinde, liman ağzı çalkantılı olur ve içeri girmek akıllıca değildir. *Cashmere* de o gün öyle yapmış, biraz açığa demirlemişti.

Doğu rüzgârı estiğinde, gemiler kendilerini liman masraflarından kurtaran bu kararı seve seve alıyordu. Böyle durumlarda, şehrin lisanslı kayıkçıları, yeni liman yüzünden işlerinden olan o cesur denizci güruhu, ya iskelede ya da sahilin belli noktalarında bekleyenleri valizleriyle birlikte kayıklarına alır, o çetin denizde onları kazasız belasız demir almayı bekleyen gemilere taşırlardı. Doğu rüzgârı İngiltere yolculuğu için yandan esen çok uygun bir rüzgârdır; gemi yalpalar ama baş kıç vurmaz.

Yola çıkmak üzere olan gemi limandaysa, herkes gemiye limandan binerdi; açıklardaysa demirlediği yerin yakınındaki sahil noktalarından binilebilirdi. Bütün küçük koylarda "gönüllü"[1] kayıkçılara rastlanırdı.

Havelet bu küçük koylardan biriydi. Bu küçük liman, şehre çok yakın bir noktada yer alsa da çok ıssız olduğundan uzakmış gibi görünürdü. Bu ıssızlık, küçük koya hâkim durumdaki George Kalesi'nin bulunduğu yüksek yalıyarların burayı sımsıkı çevrelemesinden kaynaklanıyordu. Havelet koyuna birçok patikadan ulaşılıyordu. En kestirme yol sahildekiydi; bu yolun şehre ve kiliseye beş dakikada gitmek gibi bir artısı ve günde iki kez sular altında kalmak gibi bir eksisi vardı. Az çok daha sarp olan diğer patikalar ise dik yamaçların girinti çıkıntılarından geçiyordu. Havelet gün ortasında bile alacakaranlıktaydı. Her yandan ha düştü ha düşecek kaya kütleleri uzanıyordu. Böğürtlen ve çalılık yığını gittikçe gürleşiyor, kayalıkların ve dalgaların oluşturduğu bu karmaşa üstünü hoş bir alacakaranlıkla örtüyordu; sakin havalarda bu küçük koy kadar huzurlu ve deniz kabardığında da burası kadar gürültülü başka bir yer yoktu. Dalların

1 Lisanslı olmayan (e.n.)

uçları köpüklerle sırılsıklam olurdu. İlkbaharda her yanı çiçekler, yuvalar, kokular, kuşlar, kelebekler ve arılar kaplardı. Yakın zamanlardaki çalışmalar yüzünden bu yabanıllık artık mevcut değil; bunların yerini güzel çizgiler aldı. Artık taş duvarlar, rıhtımlar ve küçük bahçeler var, taraçalandırma hâkim. Dağın garipliklerine ve kayaların düzensizliklerine hak ettikleri cezayı insan beğenisi verdi.

2
Karşılaşılan Umutsuzluklar

Saat ona geliyordu veya Guernsey'de dendiği gibi *saat çeyrek kalayı* gösteriyordu.

İnsanlar her yandan Saint-Sampson'a doluşuyordu. Merakla hareketlenen halk adanın kuzeyine sökün ettiğinden güneydeki Havelet her zamankinden daha ıssızdı.

Yine de bir kayık ve kayıkçı görünüyordu. Kayıkta bir seyahat çantası vardı, kayıkçı bekliyor gibiydi.

Açıklarda demir atmış *Cashmere* de fark ediliyordu, öğlen hareket edeceğinden demir almayla ilgili bir iş yapılmıyordu.

Yalıyarın basamaklı patikalarından geçen biri biraz kulak kabartsa, Havelet'de konuşulanları duyabilir ve kayaların çıkıntısından aşağı doğru eğilse, kayığın biraz uzağında, kayıkçının bakışlarının ulaşamayacağı kayalık ve ağaçlık bir köşede, biri erkek diğeri kadın iki kişiyi, Ebenezer ve Déruchette'i görebilirdi.

Denize girmek isteyen kadınları cezbeden bu tenha köşeler, sanıldığı gibi her zaman ıssız değildir. Orada bazen gözleyenler ve dinleyenler vardır. Oraya kaçanlar ve sığınanlar patikaların çokluğu ve karmaşıklığı sayesinde, gür bitkilerin arasından izlenebilir. Tek başına denize girmek isteyenleri gizleyen granit taşlar ve ağaçlar, bir tanığı da gizleyebilir.

Déruchette ve Ebenezer yüz yüze durmuş, el ele tutuşmuş bir halde bakışlarını birbirlerinden ayırmıyorlardı. Déruchette konuşuyor, Ebenezer susuyordu. Kirpiklerinde birikmiş bir damla yaş tereddüt ediyor, düşmüyordu.

Ebenezer'in inançlı yüzüne hüzün ve tutku hâkimdi. Bu ifadeye dokunaklı bir boyun eğme, imanın kendisinden kaynaklansa bile imana düşman bir boyun eğme ekleniyordu. O ana kadar meleksi hatlar taşıyan bu yüzde karamsar bir ifade belirmeye başlamıştı. Şimdiye kadar sadece dogmayı düşünmüş olan biri, bir papaz için hiç de sağlıklı olmayacak bir şekilde kaderi düşünmeye başlıyordu. Bu durumda inanç çözülmeye başlar. Bilinmeyenin önünde eğilmekten daha huzursuz edici bir şey olamaz. Olaylar insana işkence etmeye başlar. Yaşam sürekli bir değişimdir, ona boyun eğeriz. Rastlantının ani darbesinin ne yandan geleceğini asla bilemeyiz. Felaketler ve mutluluklar, davetsiz şahıslar gibi girerler ve çıkarlar. İnsanın dışında yer alan bir yasaları, yörüngeleri, çekim alanları vardır. Erdem illa mutluluk getirmez, suç illa sefalet getirmez; vicdanın bir mantığı, kaderin bir başka mantığı vardır, aralarında hiçbir örtüşme yoktur. Hiçbir şey öngörülemez. Karmakarışık, darbe üstüne darbe alarak yaşarız. Vicdan düz bir hatta ilerler, hayat ise burgaçtır. Bu burgaç insanın başına hiç beklenmedik bir anda simsiyah bir kargaşa veya mavi bir gökyüzü getirebilir. Kaderin geçiş aşamaları yoktur. Bazen çark öyle hızlı döner ki, insan bahtının nereden nereye döndüğünü, dünü ve bugünü arasındaki bağı güçlükle seçer. Ebenezer, akıl yürütmeyi dışarıda bırakmayan inançlı biri ve şahsiyeti tutkuyla karmaşıklaşmış bir rahipti. Bekârlığı dayatan dinler ne yaptıklarını bilirler. Bir din adamını, bir kadını sevmekten daha fazla yıpratan bir şey yoktur. Ebenezer'in kafasında kara bulutların her türlüsü dönüyordu.

Déruchette'e çok hayrandı.

Bu ikisi birbirlerini taparcasına seviyordu.

Ebenezer'in gözbebeklerinde umutsuzluğun sessiz hayranlığı vardı.

Déruchette şöyle diyordu:

— Gitmeyeceksiniz. Bunu kaldıracak gücüm yok. Görmüyor musunuz, size elveda diyebileceğimi sanıyordum ama bunu yapamam. Kimse bunu bana zorla dayatamaz. Dün neden geldiniz? Gitmek istiyorsanız gelmemeliydiniz. Sizinle hiç konuşmadım. Sizi seviyordum ama bunu bilmiyordum. Sadece ilk gün, Hérode Beyefendi, Rebeka'nın öyküsünü okurken, gözleriniz gözlerimle buluştuğunda yanaklarımı bir sıcaklığın aldığını hissettim ve "Rebeka nasıl da kıpkırmızı olmuştur!" diye düşündüm. Yine de önceki gün bana "Başpapazı seviyorsunuz" deselerdi gülerdim. İşte bu aşkta ürkütücü olan da bu. Bir ihanet gibi. Dikkatli davranmadım. Kiliseye gidiyor, sizi görüyor ve herkesin de benim gibi olduğunu sanıyordum. Size sitem etmiyorum, sizi sevmem için hiçbir şey yapmadınız, hiçbir çaba göstermediniz, bana bakıyordunuz, insanlara bakmanız sizin suçunuz değil ve böylece size hayranlık duymaya başladım. Bundan bir kuşku duymuyordum. Elinize aldığınız kutsal kitap bir ışığa dönüşüyordu ama başkaları aldığında sadece bir kitaptı. Bazen bakışlarınızı bana yöneltip başmeleklerden söz ediyordunuz, oysa başmelek sizdiniz. Söylediklerinizi söylediğiniz an düşünüyordum. Sizden önce Tanrı'ya inanıp inanmadığımı bilmiyordum. Sizi tanıdığımdan beri duasını eden bir kadına dönüştüm. Douce'a, "Beni çabuk giydir, ayini kaçırmamalıyım," diyor, ardından kiliseye koşuyordum. İşte bir erkeğe âşık olmak böyle bir şeymiş. Bunu bilmiyordum. Kendi kendime, "Nasıl da sofulaşmaya başladım" diyordum. Kiliseye, Yüce Tanrı için gelmediğimi bana siz gösterdiniz. Doğru, oraya sizin için geliyordum. Yakışıklısınız, güzel konuşuyorsunuz, kollarınızla göklere yakardığınızda yüreğimi bembeyaz ellerinizde tuttuğunuzu hissediyordum. Aklım başımdan gitmişti ve halimi bilmiyordum. Hatanı-

zın ne olduğunu söylememi ister misiniz, dün bahçeye girip benimle konuşmak. Bana hiçbir şey söylemeseydiniz, hiçbir şeyden haberim olmayacaktı. Gittiğinizde, belki üzülecektim ama şimdi öleceğim. Artık sizi sevdiğimin bilincinde olduğuma göre gitmeniz mümkün değil. Ne düşünüyorsunuz? Beni duymuyormuş gibi bir haliniz var.

Ebenezer cevap verdi:

— Dün söylenenleri duydunuz.

— Ne yazık ki!

— Başka ne diyebilirim ki?

Bir an sustular. Ebenezer devam etti:

— Benim için yapılacak tek şey yola çıkmak.

— Benim içinse ölmek. Ah! Denizin olmamasını, sadece gökyüzünün olmasını dilerdim. Bu her şeyi yoluna koyacak, yola birlikte çıkacaktık. Benimle konuşmamanız gerekirdi. Neden benimle konuştunuz? O halde gitmiyorsunuz. Benim halim ne olacak? Size öleceğimi söylüyorum. Ben mezara girdiğimde siz epey yol katetmiş olacaksınız. Ah! Yüreğim sızlıyor. Çok bahtsızım. Yine de amcam kötü biri değildir.

Déruchette, Üstat Lethierry'den söz ederken ona hayatında ilk kez *amcam* diyordu. O zamana kadar hep *babam* demişti.

Bir adım geri atan Ebenezer kayıkçıya işaret etti. Çakıltaşları üzerinde kancanın gürültüsü ve kayığının kenarındaki adamın ayak sesleri duyuldu.

Déruchette, "Hayır, hayır!" diye bağırdı.

Ebenezer ona yaklaştı.

— Böyle olması gerekiyor Déruchette.

— Hayır, asla! Bir makine için! Bu mümkün mü? Dün o korkunç adamı gördünüz mü? Beni terk edemezsiniz. Zekisiniz, bir çözüm bulursunuz. Bana bu sabah burada sizinle buluşmaya gelmemi söylerken, aklınızdan yola çıkmayı geçirmeniz mümkün olamaz. Size hiçbir şey yapmadım. Bana sitem edecek bir şeyiniz yok. Demek şu gemiyle yola çıkmak istiyorsunuz. İstemiyorum. Beni terk etmeyeceksiniz. Cennetin kapısı,

tekrar kapamak için açılmaz. Size burada kalacağınızı söylüyorum. Zaten henüz kalkma vakti gelmedi. Ah! Seni seviyorum.

Ve ona iyice sarılarak boynunun arkasında ellerini sımsıkı kavuşturdu, kolları sanki Ebenezer için bir bağ, birleşmiş elleri sanki Tanrı'ya bir duaydı.

Ebenezer, mümkün olduğunca direnen bu zarafetten sıyrıldı.

Sarmaşıklarla kaplı bir kaya çıkıntısının üzerine yığılan Déruchette, elbisesinin kolunu öylesine bir hareketle yukarı çektiğinde kolunun çekici çıplaklığı görünür oldu, bakışı sabit gözlerinde boğuk ve solgun bir aydınlanma belirdi. Kayık yaklaşıyordu.

Ebenezer iki elinin arasına aldı Déruchette'in çehresini; bu bakire bir dula benziyordu ve bu delikanlı da bir dedeye. Genç kızın saçlarına neredeyse dinî bir ihtiyatla bakıyordu; bakışlarını bir süre onda sabitledi, ardından da şimşek gibi çarpan o öpücüklerden birini kondurdu alnına ve olağanüstü bir endişeyle titreyerek, yüreğinin dağlandığını hissettiren bir sesle şunu söyledi: "Elveda!"

Déruchette hıçkırıklara boğuldu.

O sırada ağır ve ciddi bir sesin şu sözleri ettiğini duydular:

— Neden evlenmiyorsunuz?

Ebenezer başını çevirdi. Déruchette gözlerini kaldırdı.

Karşılarında Gilliatt vardı.

Yandaki bir patikadan gelmişti.

Gilliatt artık dünkü adam değildi. Saçlarını taramış, sakallarını kesmiş, ayakkabılarını, kolları kıvrık beyaz bir denizci gömleğini giymiş, üzerine en yeni tayfa giysilerini geçirmişti. Serçeparmağında altın bir yüzük vardı. Son derece sakin görünüyordu. Güneşten aldığı esmerliği donuklaşmıştı.

Tunç rengin acısı, ifadesi işte böyleydi.

Ona şaşkınlıkla baktılar. Tanınmaz bir halde olsa da Déruchette onu tanıdı. Söylediği sözlere gelince, şu düşündüklerinden öylesine farklıydı ki, zihinlerinde yer etmedi bile.

Gilliatt devam etti:

— Neden birbirinizle vedalaşmanız gerekiyor? Evlenin. Yola birlikte çıkarsınız.

Déruchette ürperdi. Tepeden tırnağa titredi.

Gilliatt ekledi:

— Miss Déruchette yirmi bir yaşında. Kendi sorumluluğunu üstlenebilir. Amcası sadece amcasıdır. Birbirinizi seviyorsunuz...

Déruchette yumuşak bir sesle araya girdi:

— Burada olmanızı nasıl açıklayabilirsiniz?

— Evlenin, diye ekledi Gilliatt.

Déruchette bu adamın kendisine söylediklerini anlamaya başlıyordu.

— Zavallı amcam, diye geveledi.

— Evlilik gerçekleşecek olsa reddeder ama gerçekleştikten sonra kabul edecektir. Zaten gideceksiniz. Döndüğünüzde sizi bağışlayacaktır.

Gilliatt daha hüzünlü bir ses tonuyla ekledi:

— Üstelik bu ara gemisini yeniden inşa etmekten başka bir şey düşünmüyor. Durande onu teselli edecektir.

— Arkamda kederler bırakmayı istemem, diye geveledi Déruchette, şaşkınlığında sevinci hissediliyordu.

— Uzun sürmeyecek, dedi Gilliatt.

Ebenezer ve Déruchette'in âdeta gözleri kamaştı. Şimdi yeniden yan yanaydılar. Azalan şaşkınlıklarıyla birlikte Gilliatt'ın sözlerinin anlamı zihinlerinde belirginleşiyordu. Hâlâ biraz şüphe bulutu vardı ama direnmemeleri yararlarınaydı. Kurtarıcının istediği şeyi yapmasına izin verilir. Cennet bahçesine davet edilmeyi geri çevirmek kolay değildir. Ebenezer'e hafifçe yaslanmış olan Déruchette'in tavırlarında Gilliatt'ın söyledikleriyle aynı düşünceyi paylaşırmış gibi bir hal vardı. Bu adamın buradaki varlığının ve özellikle de Déruchette'in zihninde büyük şaşkınlığa yol açan sözlerinin gizemi, bunlar şimdilik başka konulardı. Bu adam onlara "Evlenin" diyordu. Burası çok açıktı. Bir sorumluluk varsa

üstleniyordu. Déruchette kimi nedenlerden dolayı Gilliatt'ın buna hakkı olduğunu belli belirsiz hissediyordu. Üstat Lethierry hakkında söyledikleri doğruydu. Ebenezer dalgın bir halde mırıldandı: "Amca baba değildir."

Mutlu ve ani bir baht dönmesindeki o değişimi geçiriyordu. Bir papazın olası tedirginlikleri bu sevdalı yürekte eriyor ve dağılıyordu.

Gilliatt'ın sertleşen tok sesinde sanki bir hastalık ateşinin titreşmesi vardı:

— Acele edin. *Cashmere* iki saat içinde hareket edecek. Zamanınız var elbette, hepsi bu. Hadi gelin.

Ebenezer onu dikkatle inceliyordu.

Aniden bağırdı:

— Sizi tanıyorum. Hayatımı siz kurtarmıştınız.

— Sanmıyorum, diye yanıtladı Gilliat.

— Orada, Banques Burnu'nda.

— Dediğiniz yere hiç gitmedim.

— Buraya geldiğim gündü.

— Zaman kaybetmeyelim, dedi Gilliatt.

— Ve yanılmıyorsam siz dün geceki adamsınız.

— Belki de.

— İsminiz nedir?

Gilliatt sesini yükseltti:

— Kayıkçı bizi bekleyin. Geri döneceğiz. Miss, bana buraya nasıl geldiğimi sormuştunuz, çok basit, arkanızdan yürüyordum. Yirmi bir yaşındasınız. Bu ülkede insanlar reşit olmuş ve kendi sorumluluklarını üstlenmişlerse bir çeyrek saatte evlenebilirler. Kıyıdaki patikadan gidelim. Daha elverişlidir, deniz öğlen yükselecek. Ama acele edin. Benimle gelin.

Déruchette ve Ebenezer bakışlarıyla birbirlerine danışıyorlardı sanki. Ayakta, yan yana hiç kımıldamadan dururken birer sarhoşa benziyorlardı. Mutluluk denen o uçurumun kenarında tuhaf duraksamalar vardır. Anlamadan anlıyorlardı.

Déruchette Ebenezer'e alçak sesle,

— Adı Gilliatt, dedi.

Gilliatt biraz buyurgan bir ifadeyle ekledi:

— Ne bekliyorsunuz? Size beni izlemenizi söyledim.

— Nereye gideceğiz? diye sordu Ebenezer.

— Oraya.

Ve Gilliatt parmağıyla kilisenin çan kulesini gösterdi.

Peşinden gittiler.

Gilliatt kararlı adımlarla önden giderken onların ayakları birbirine dolanıyordu.

Çan kulesine yaklaştıkça, Ebenezer ve Déruchette'in saf ve güzel yüzlerinde az sonra gülümsemeye dönüşecek bir ifadenin ipuçları beliriyordu. Yaklaşan kilise onları aydınlatıyordu. Gilliatt'ın çökmüş gözlerinde ise gecenin karanlığı vardı.

İki ruhu cennete götüren bir hayalet gibiydi.

Ebenezer ve Déruchette, ne olup biteceğini tam olarak kestiremiyorlardı. Bu adamın müdahalesine, boğulan kişiye bir dal uzatmak denebilirdi. Umutsuzluğun ilk karşılaşılan kişiye gösterdiği uysal tavırla Gilliatt'ı izliyorlardı. Öleceğini hisseden kişinin, karşılaştığı olayları kabullenmesi zor değildir. Dünyadan daha az haberdar olan Déruchette daha fazla güven duyuyor, Ebenezer düşünüyordu. Déruchette reşit olmuştu. İngilizlerin evlilik formalitesi, özellikle bölge papaz okulu müdürlerinin neredeyse sınırsız yetkilerinin olduğu çevre illerde çok basitti; yine de bölgenin duayeni amcanın razı olup olmadığını öğrenmeden nikâhı kıymayı kabul edecek miydi? Burada bir soru işareti vardı. Yine de denenebilirdi. Her halükârda bu bir gecikme anlamına geliyordu.

Ama bu adam kimin nesiydi? Ve Üstat Lethierry'nin dün gece damadı olarak ilan ettiği kişi o ise bu yaptığı nasıl açıklanabilirdi? Bir engeldi ve bir kurtarıcıya dönüşmüştü. Ebenezer olayları akışına bırakıyor, kurtulduğunu hisseden bir insanın örtük ve duraksamasız rızasını gösteriyordu.

Engebeli arazide kimi yerler ıslaktı ve güçlükle aşılıyordu. Düşüncelere dalmış olan Ebenezer su birikintilerine ve çakıltaşı yığınlarına dikkat etmiyor, ara sıra arkasını dönen Gilliatt uyarıyordu:

— Şu taşlara dikkat edin, onun elini tutun.

3
Fedakârlığın Öngörüsü

Kiliseye girdiklerinde saat on buçuğu çalıyordu.

Saatten ve aynı zamanda o gün kentin tenha olmasından dolayı kilise boştu.

Yine de Protestan kiliselerinde sunağın yerini tutan masanın yanında üç kişi vardı; bunlar bölge duayen, vaiz ve kayıt memuruydu. Duayen Saygıdeğer Jaquemin Hérode oturmuştu, vaiz ve kayıt memuru ayaktaydı.

Açık duran Kutsal Kitap masanın üstündeydi.

Yanda, ayin eşyalarının bulunduğu masada bir defter, bölgenin kayıt defteri, aynı şekilde açık duruyordu ve dikkatli bir göz, sayfaya yeni yazı yazıldığını, henüz mürekkebin kurumamış olmasından anlayabilirdi. Bir tüy ve bir mürekkep hokkası kayıt defterinin yanındaydı.

Papaz Caudray'nin içeri girdiğini gören Jaquemin Hérode ayağa kalktı.

— Sizi bekliyordum, dedi, her şey hazır.

Gerçekten de duayen ayin cübbesini giymişti.

Ebenezer Gilliatt'a baktı.

Saygıdeğer başpapaz ekledi:

— Meslektaşım, emrinizdeyim.

Ve selam verdi.

Bu selam sağa sola dönmedi. Duayenin görüş açısı dikkate alındığında selamın orada sadece Ebenezer varmış gibi verildiği çok açıktı. Ebenezer bir din adamı ve centilmendi.

Hérode'un selamı ne yanındaki Déruchette'e, ne de arkadaki Gilliatt'a yönelikti. Bakışlarında sadece Ebenezer'in kabul gördüğü bir parantez vardı. Bu ince ayrıntılara özen gösterilmesi toplumsal düzenin pekiştirilmesinin bir parçasıdır.

Duayen, yüksek bir kibrin eşlik ettiği bir kibarlıkla konuştu:

— Meslektaşım, size iki açıdan iltifatlarımı sunmak isterim. Amcanız öldü ve evleniyorsunuz; bunlardan biri sizi zengin, diğeri mutlu kılıyor. Zaten, şimdi yeniden inşa edilecek o buharlı gemi sayesinde Miss Lethierry de zengin olacak. Miss Lethierry bu bölgede doğdu, kayıt defterinde doğum tarihini gözden geçirdim. Miss Lethierry reşit ve sorumluluklarını biliyor. Zaten ailesini temsil eden tek kişi olan amcası evliliği kabul ediyor. Yola çıkacağınız için hemen evlenmek istiyorsunuz, bunu anlayışla karşılıyorum ama bir papaz okulu müdürünün evliliği olmasından dolayı bu nikâhın daha görkemli kıyılmasını isterdim. Dileğiniz üzerine konuşmamı kısaltacağım. Özet esası içerecek. Gördüğünüz gibi kayıt defteri şimdiden hazır, sadece isimleri eklemek gerekiyor. Yasa ve gelenekler adına nikâh kısa bir formalitenin ardından kıyılabilir. Özel izin talebi gerektiği gibi istenmiş. İznin yedi gün önce kayda geçmesi gerektiği halde yola çıkışınızın ivediliğini göz önünde bulundurarak bu küçük düzensizliğin sorumluluğunu üstleniyorum. Tamam. Sizi evlendireceğim. Vaizim kocanın şahidi olacak, karının şahidi ise...

Başpapaz Gilliatt'a baktı.

O da başıyla onayladı.

— Bu da yeterli.

Ebenezer hiç kımıldamıyordu. Déruchette heyecandan taş kesilmişti.

Duayen devam etti:

— Yine de bir engel var.

Déruchette hafifçe sarsıldı.

Başpapaz devam etti:

— Üstat Lethierry'nin sizin için özel izin isteyen ve kayıt defterini imzalayan buradaki aracısı –ve böyle bir ismi telaffuz etmekten kaçınmak için sol eliyle Gilliatt'ı işaret etti– bu sabah buraya gelemeyecek kadar meşgul olan Üstat Lethierry'nin bir an önce nikâhın kıyılmasını istediğini söyledi. Sözle iletilen bu istek yeterli değildir. Verilmesi gereken özel izinler ve sorumluluğunu üstlendiğim düzensizlikten dolayı Üstat Lethierry'ye danışmadan veya en azından imzasını görmeden bu işi çabucak halletmem mümkün değil. Ne kadar iyi niyetli olursam olayım, bana edilen bir sözle yetinemem. Bana yazılı bir belge lazım.

— İstediğiniz yeter ki bu olsun, dedi Gilliatt.

Ve saygıdeğer başpapaza bir kâğıt uzattı.

Duayen kâğıdı alıp bir göz attı, kuşkusuz gereksiz olan birkaç satırı geçti ve yüksek sesle devam etti:

— Özel izin için başpapaza git. Nikâhın mümkün olduğunca erken kıyılmasını istiyorum, hemen olması daha hayırlı.

Kâğıdı masanın üzerine koydu ve ekledi:

— Lethierry imzalı. Bunu daha kibarca yazabilirdi. Ama bir meslektaş söz konusu olduğunda, bundan daha fazlasını istemem.

Ebenezer yeniden Gilliatt'a baktı. Ruhların anlaştığı anlar vardır. Ebenezer bu işin içinde bir iş olduğunu hissediyor ama bunu açıklayacak, aklından geçirecek gücü bulamıyordu. Sezinlediği bir gizli kahramanlığa boyun eğişten veya mutluluk şimşeğiyle çarpılan bilincinin bulanıklığından olsa gerek, sessiz kaldı.

Duayen tüyü aldı ve kayıt memurunun da yardımıyla defter sayfasındaki boş yerleri doldurdu, ardından ayağa kalktı ve bir el hareketiyle Ebenezer ve Déruchette'e masaya yaklaşmalarını işaret etti.

Tören başladı.

Ebenezer ve Déruchette başpapazın karşısında yan yana durdular.

Nikâhla ilgili düşler kuran biri tam da onların hissettiklerini hissederdi.

Gilliatt biraz ötede, sütunların gölgesindeydi.

Déruchette sabah umutsuzluk içinde yataktan kalktığında tabutu ve kefeni düşünüp beyazlar giymişti. Bu yas düşüncesi düğünle uyumlu olmuştu. Beyaz elbise hemen nişanlı bir kızı çağrıştırır. Mezar da bir nişanlılıktır.

Etrafına ışıltılar yayıyordu Déruchette. Daha önce hiç o halindeki gibi olmamıştı. Déruchette'in çok şirin olup da yeterince güzel olmamak gibi bir kusuru vardı. Güzelliği deyim yerindeyse aşırı zarafetiyle lekeleniyordu. Déruchette her zamanki halinde, yani tutkulu ve kederli olmadığı zamanlar, belirttiğimiz üzere, son derece zarifti. Sevimli kızın bu değişimi onu ideal bir bakire yapıyordu. Aşk ve acıyla yücelen Déruchette, bu kelimeler uygun görülürse, ilerleme kaydetmişti. Aynı saflığı daha büyük bir saygınlıkla, aynı körpeliği daha fazla parfümle sergiliyordu. Zambağa dönüşecek olan beyaz papatya gibiydi.

Gözyaşlarının nemi yanaklarındaydı. Belki de gülümsemesinin bir kenarında hâlâ bir damla gözyaşı vardı. Belli belirsiz seçilen kurumuş gözyaşları mutluluğa kasvetli ve tatlı bir görünüm kazandırır.

Masanın yanında ayakta duran duayen bir parmağını açık duran Kutsal Kitap'ın üstüne koydu ve yüksek sesle sordu:

— İtirazı olan var mı?

Kimse yanıt vermedi.

Duayen "Amin!" dedi.

Ebenezer ve Déruchette, Saygıdeğer Jaquemin Hérode'a doğru birer adım attılar.

Duayen sordu:

— Joë Ebenezer Caudray, bu kadını karın olarak kabul ediyor musun?

— Ediyorum.

Duayen devam etti:

— Durande Déruchette Lethierry, bu adamı kocan olarak kabul ediyor musun?

Fazla yağı olan lamba gibi fazla sevinçten ruhu can çekişen Déruchette cevap vermekten ziyade mırıldandı:

— Ediyorum.

Bunun üzerine, başpapaz Anglikan âdetlerine uyarak etrafına baktı ve kilisenin loşluğunda şu heybetli soruyu sordu:

— Bu kadını bu adama kim veriyor?

— Ben, dedi Gilliatt.

Bir sessizlik oldu. Ebenezer ve Déruchette bu büyülenme hali içinde belli belirsiz de olsa bir baskı hissediyorlardı.

Duayen, Déruchette'in sağ elini Ebenezer'in sağ eline koydu ve Ebenezer, Déruchette'e döndü:

— Déruchette, seni karım olarak kabul ediyor, iyi günde kötü günde, zenginlikte yoksullukta, hastalıkta sağlıkta, seni ölene kadar seveceğime söz veriyorum.

Duayen Ebenezer'in sağ elini Déruchette'in sağ eline koydu ve Déruchette Ebenezer'e,

— Ebenezer, seni kocam olarak kabul ediyor, iyi günde kötü günde, zenginlikte yoksullukta, hastalıkta sağlıkta, seni ölene kadar seveceğime ve sana itaat edeceğime söz veriyorum, dedi.

— Yüzük nerede? diye sordu Duayen.

Bu hiç akıllarına gelmemişti, hazırlıksız yakalandıklarından yanlarında yüzük yoktu.

Gilliatt serçeparmağındaki yüzüğü çıkarıp duayene uzattı. Muhtemelen sabah Commercial-Arcade'daki kuyumcudan alınan "nikâh" yüzüğüydü.

Duayen yüzüğü Kutsal Kitap'ın üstüne koydu, ardından Ebenezer'e verdi.

Ebenezer, Déruchette'in titreyen küçük sol elini aldı ve yüzüğü dördüncü parmağına taktı:

— Bu yüzükle seninle evleniyorum.

— Tanrı, Oğul ve Kutsal Ruh adına, dedi duayen.

— Tanrı kutsasın, dedi vaiz.

Duayen sesini yükseltti:

— Artık evlisiniz.

— Tanrı sizi kutsasın, diye ekledi vaiz.

Duayen ekledi:

— Dua edelim.

Ebenezer ve Déruchette masaya doğru dönüp diz çöktüler.

Ayakta duran Gilliatt başını öne eğdi.

Onlar Tanrı'nın önünde diz çökerlerken, Gilliatt kaderine boyun eğiyordu.

4
"Evlendiğinde, Kann İçin."

Kiliseden çıktıklarında, demir alma işlemlerine başlamış olan *Cashmere*'i gördüler.

— Zamanınız var, dedi Gilliatt.

Yeniden Havelet yoluna girdiler.

Şimdi yeni evliler önden gidiyor, Gilliatt arkalarından geliyordu.

İki uyurgezer gibiydiler. Afallamış halleri aynıydı, bir başka türlüydü sadece. Nerede olduklarını, ne yaptıklarını bilmiyor, istemsiz acele ediyor, çevrelerinde var olan hiçbir şeyi hatırlamıyorlardı; birbirlerini hissediyor, ancak iki düşünceyi bir araya getiremiyorlardı. Selde yüzülemediği gibi esrimede de düşünülemez. Karanlıkların ortasındayken birdenbire sevincin Niagara'sına düşmüşlerdi. Cennete doğru yola çıktıkları söylenebilirdi. Ruhları çok şey söylediği için hiç konuşmuyorlardı. Déruchette Ebenezer'in kolunu kendine doğru çekiyordu.

Arkalarından gelen Gilliatt'ın ayak sesleri, onlara hâlâ orada olduğunu hatırlatıyordu. Hiçbir şey söylemeseler de son derece heyecanlıydılar; aşırı heyecanın sonu sersemliğe varır. Onlarınki haz dolu ama bunaltıcı bir şaşkınlıktı. Evlenmişlerdi. Buradan ayrılacak, artık birbirlerini hep göreceklerdi, Gilliatt'ın yaptığı iyi bir şeydi, işte hepsi bu. Yüreklerinin derinliklerinde belli belirsiz bir teşekkür hissediyorlardı. Déruchette kendi kendine, bu işin içinde daha sonra anlaşılacak bir şey olduğunu söylüyordu. Bu arada olan bitenleri kabulleniyor, birdenbire ortaya çıkan ve kararlı tavrıyla her şeyi değiştiren bu adamın himayesinde olduklarını hissediyorlardı. Ona sorular sormak, onunla konuşmak imkânsızdı. Pek çok duygu bir anda üşüşmüştü başlarına. Görnülüp kalmaları bağışlanabilirdi.

Olaylar bazen doluya benzerler. Sizi kalbura çevirir, sağırlaştırır. Sessiz sakin insanların hayatlarında birdenbire gelişen olaylar, bu olayları, acı verdikleri veya mutlu ettikleri bu kişilerin gözünde anlaşılmaz kılar. Başa gelenlerin farkına varılmaz. Kişi sezinleyemeden ezilir, anlamadan taçlanır. Özellikle Déruchette birkaç saatten beri tüm sarsıntıları yaşamıştı. Önce bahçeye gelen Ebenezer'le gözü kamaşmış, ardından bir canavarın kocası olarak ilan edilmesiyle üzerine bir kâbus çökmüştü. Perişandı, melek, kanatlarını açmış yola çıkmaya hazırdı, şimdi ise sırrı çözülemeyen bir gelişmeyle hiç beklemediği bir sevinci tadıyordu; canavar meleği ona bahşediyor, evlilik işkence olmaktan çıkıyordu. Dünün felaketi olan Gilliatt, bugün kurtarıcıydı. Hiçbir şey anlayamıyordu. Gilliatt'ın sabahtan beri onları evlendirmekten başka bir şey düşünmediği kesindi. Her şeyi yapmış, Üstat Lethierry'nin şahidi olmuş, duayenle görüşmüş, ondan özel izin istemiş, istenen beyanı imzalamıştı; işte nikâh ancak bu şekilde kıyılmıştı. Ancak Déruchette bu olanlara bir anlam veremiyordu; zaten olayların nasıl geliştiğini anlasa bile nedenlerini anlayamayacaktı.

Gözlerini kapatmak, içinden minnetlerini sunmak, dünyayı ve hayatı unutmak, bu iyi yürekli iblis tarafından göğün semavi katlarına çıkarılmaya izin vermek, başka yapılacak bir şey yoktu. Bir açıklama çok uzun sürer, bir teşekkür çok yetersiz kalırdı. Mutluluğun bu tatlı sersemliğinde suskun kalıyordu.

Yollarına devam etmelerine yetecek bir akılları kalmıştı. Suyun altında süngerin beyaz kalan kısımları vardır. Zihinlerinin berraklığı, denizi karadan ve *Cashmere*'i diğer gemilerden ayırmaya ancak yetecek kadardı.

Birkaç dakika sonra Havelet'ye ulaştılar.

Kayığa önce Ebenezer bindi. Déruchette onu izlerken elbisesinin kolunun hafifçe çekiştirildiğini hissetti. Elbisesinin kıvrımını parmağıyla kavramıştı Gilliatt.

— Hanımefendi, dedi, yola çıkmaya hazırlıklı değildiniz. Elbise ve çamaşıra ihtiyacınız olacağını düşündüm. *Cashmere*'de içinde kadın eşyaları olan bir bavul bulacaksınız. O bavul bana annemden kaldı. Evleneceğim kadına verilecekti. Onu size hediye etmeme izin verin.

Déruchette düşlerinden hafifçe sıyrıldı. Gilliatt'a döndü. Gilliatt güçlükle işitilen alçak bir sesle devam etti:

— Sizi geciktirmek istemem ama anlayacağınız gibi hanımefendi, sanırım size bir açıklama yapmam gerek. O felaketin yaşandığı gün, salonda oturuyordunuz ve bir söz verdiniz. Hatırlamamanız çok anlaşılır bir şey. Herkes söylediği sözü hatırlamak zorunda değildir. Üstat Lethierry çok kederliydi. Kuşkusuz mükemmel ve çok iyi hizmetler veren bir gemiydi. Deniz kazası olmuştu; bölge bu haberle çalkalanıyordu. Bunlar doğal olarak unutulup giden şeyler. Kayalıklarda kazaya uğrayan tek gemi o değil. Sürekli olarak bir kazayı düşünmek mümkün değil. Sadece şunu söylemek isterim, kimse gitmez diyordu herkes, ben gittim. Bunun imkânsız olduğunu söylüyorlardı ama imkânsız olan o değildi. Size beni bir an olsun dinlediğiniz için teşekkür

ediyorum. Hanımefendi, anlayacağınız gibi oraya giderken sizi incitmek gibi bir niyetim yoktu. Zaten üzerinden çok zaman geçti. Aceleniz olduğunu biliyorum. Zaman olup konuşabilseydik hatırlayacaktınız. Bunun ne önemi var?! Olay karın yağdığı bir güne dayanıyor. Ayrıca bir keresinde ben yanınızdan geçerken gülümsediğinizi düşünmüştüm. Bunun açıklaması böyle. Düne gelince, eve dönecek vaktim olmadı, yolculuktan geliyordum, üstüm başım yırtık pırtıktı, sizi korkuttum, kendinizi kötü hissettiniz, hata bendeydi, kimsenin evine o şekilde gidilmez, sizden bana kızmamanızı rica ediyorum. Söylemek istediklerim aşağı yukarı bunlardı. Şimdi yola çıkacaksınız. Hava güzel. Rüzgâr doğudan esiyor. Elveda, hanımefendi. Sizinle biraz olsun konuşmamı anlayışla karşılayacaksınız, öyle değil mi? Bu son dakikadan başka zamanım yoktu.

— O bavulu düşünüyorum, diye yanıtladı Déruchette, ama onu neden evlendiğinizde kannıza vermek için saklamadınız?

— Hanımefendi, büyük bir ihtimalle evlenmeyeceğim.

— Bu çok üzücü, siz iyi bir insansınız. Teşekkürler.

Ve Déruchette gülümsedi. Gilliatt da ona gülümseyerek karşılık verdi.

Ardından Déruchette'e kayığa binmesi için yardım etti.

Ebenezer ve Déruchette'in bindikleri kayık on beş dakika geçmemişti ki açıktaki *Cashmere*'e yanaşıyordu.

5
Büyük Mezar

Kıyı boyunca yürüyen Gilliatt, Saint-Pierre-Port'u hızla geçti, ardından kimseyle karşılaşmamak için çaba göstererek ve kendi hatası yüzünden dopdolu olan sokaklardan uzak durarak deniz kenarından Saint-Sampson'a yürümeye başladı.

Bilindiği gibi, uzun zamandır, kendine özgü yöntemiyle bölgenin her tarafına kimseciklere görünmeden gidebiliyordu. Patikaları iyi biliyordu, kendine ıssız ve yılankavi güzergâhlar çizmişti. Sevilmediğini bilen birinin yabani alışkanlıklarına sahipti, herkesten uzak duruyordu. İnsanların ona pek de sevecen davranmadığını çocukluğundan itibaren görmüş olduğundan onlardan uzak durmak alışkanlığı bir içgüdü halini almıştı.

Esplanade'ı, ardından Salerie'yi geride bıraktı. Ara sıra arkasına dönüyor ve açıkta yelkenlerini açmış olan *Cashmere*'e bakıyordu. Rüzgâr hafif estiğinden *Cashmere*'den daha hızlı giden Gilliatt, başını öne eğmiş bir halde sahilin en ucundaki kayalarda yürüyordu. Deniz yükselmeye başlıyordu.

Bir süre durdu ve birkaç dakika boyunca sırtını denize dönerek Valle yolunu gizleyen kayaların ötesindeki bir meşe kümesini inceledi. Bunlar Aşağı Evler adlı mahallenin meşeleriydi. Bir zamanlar Déruchette'in parmağı bu ağaçların altında, karın üzerine Gilliatt'ın ismini yazmıştı. O karların erimesinin üstünden uzun süre geçmişti.

Yoluna devam etti.

Hava o gün, o yılın diğer günlerinden çok daha güzeldi. O sabah, kimbilir, sanki bir düğün havası vardı. Mayıs ayının kendini tam anlamıyla göstermek için çaba harcadığı o ilkbahar günlerinden biriydi. Doğanın kendine bir şölen vermek ve kendini mutlu etmekten başka bir amacı yokmuş gibi görünüyordu. Ormanın olduğu kadar köyün, dalgaların olduğu kadar atmosferin bütün o uğultusunun altında bir cıvıldaşma vardı. Mevsimin ilk kelebekleri açan ilk güllere konuyorlardı. Otlar, yosunlar, yapraklar, parfümler, ışıltılar, doğadaki her şey yepyeniydi. Güneş âdeta dünyayı ilk kez aydınlatıyordu. Çakıltaşlarını deniz henüz yıkamıştı. Ağaçların arasından gelen şarkıyı daha dün doğmuş kuşlar söylüyordu. Küçük gagalarıyla kırdıkları yumurta kabukları muhtemelen hâlâ yuvalarındaydı. Kanat çırpma denemeleri

dalların hışırtısına karışıyordu. İlk şarkılarını söylüyor, ilk uçuşlarını yapıyorlardı. Hüthütlerin, isketelerin, baştankaraların, ağaçkakanların, sakaların, şakrakkuşlarının, atlantik martılarının tatlı bir gevezeliğiydi. Leylaklar, müge çiçekleri, defneler, morsalkımlar, sık ağaçlıkların içinde benzersiz bir alaca meydana getiriyordu. Guernsey'nin zarif sumercimekleri küçük gölleri zümrüt bir örtüyle kaplıyordu. Harika küçük yuvalar hazırlayan yalıçapkınları ve kuyruksallayanlar bu göllerde yıkanırdı. Yeşil örtüsünün aralıklarından göğün mavisi fark ediliyordu. Şehvetli bulutlar mavi gökte nymphe'ler gibi harelenerek birbirlerini kovalıyordu. Görünmeyen dudakların birbirlerine gönderdiği öpücüklerin uçuştuğu hissediliyordu. Tıpkı bir damat gibi üstünde bir demet şebboy olmayan tek bir duvar yoktu. Çakalerikleri, katırtırnakları çiçek açmıştı; iç içe geçmiş dalların arasından, beyaz ve sarı kümelerin göz kırpan pırıltıları görülüyordu. İlkbahar tüm gümüş ve altınını ormana saçıyordu. Körpe filizler yemyeşildi. Havada hoş geldin çığlıkları duyuluyordu. Konuksever yaz, kapısını uzaklardan gelen kuşlara açıyordu. Kırlangıçların gelme vaktiydi. Dikenli katırtırnaklarının salkımları akdiken salkımları nöbeti devralıncaya kadar çukur yolların kenarlarını süslüyordu. Güzellik ve zarafet büyük bir uyum içindeydi. Muhteşem olanı zarif olan tamamlıyor, büyük olan küçük olanı rahatsız etmiyordu. Konserin her notası eksiksiz duyuluyor, mikroskobik boyuttaki mükemmellikler evrenin engin güzelliğinde yerlerini alıyordu. Her şey berrak bir suyun içindeymiş gibi seçilebiliyordu. Yeşilin her yanda hissedilen o ilahi bolluğu ve o gizemli serpilişi, özsuyunun o telaşlı ve gözlerden uzak çabasını akla getiriyordu. Parlayan daha fazla parlıyor, seven daha çok seviyordu. Çiçeğin içinde bir ilahi ve gürültünün içinde bir ışıltı vardı. Doğanın o büyük armonisi her yanda çiçekleniyordu. Açmak üzere olanı tomurcuklanan teşvik ediyordu. Aşağıda olduğu kadar yukarıda da gerçekleşen bir ha-

reketlenme, tohumların yer altından saçılan etkisine meyilli yürekleri hafifçe kıpırdatıyordu. Çiçek meyveye üstü kapalı vaatler veriyor, bakireler hayal kuruyor, canlıların devasa bir bilinmezlik tarafından önceden tasarlanan üremesi, şeylerin ışımasında şekilleniyordu. Her yanda nişanlar yapılıyordu. Evliliklerin ardı arkası kesilmiyordu. Dişi hayat, erkek sonsuzla çiftleşiyordu. Hava güzel, aydınlık ve sıcaktı; çitlerin arasından gülen çocuklar görülüyordu. Bazıları merelle[2] oynuyordu. Meyve bahçelerini solgun veya ateş gibi yanan yapraklarıyla elma, şeftali, kiraz, armut ağaçları kaplıyordu. Toprakta çuhaçiçekleri, cezayirmenekşeleri, civanperçemleri, papatyalar, nergiszambakları, sümbüller, menekşeler ve yavşanotları vardı. Kaldırıklar ve sarısüsenler, her zaman topu halde çiçeklendiğinden "dostlar" da denen o küçük pembe yıldızlarla birlikte her yanı kaplıyorlardı. Altın sarısı yaratıklar taşların arasında koşuşuyordu. Çiçek açmış kulakotları, saman çatıları kırmızı renge boyuyordu. Kovanların işçileri dışarıdaydı. İşbaşındaydı arı. Enginleri dalgaların mırıltısı ve sineklerin vızıltısı dolduruyordu. İlkbaharın nüfuz ettiği doğa, şehvetle nemlenmişti.

Gilliatt, Saint-Sampson'a ulaştığında, limanın sonunda henüz sular yükselmemişti. Böylece ayaklarını ıslatmadan ve onarımdaki teknelerin arkasından, fark edilmeden yoluna devam etti. Aralıklarla döşenmiş taşlar geçişine yardımcı oldu.

Gilliatt fark edilmemişti. Kalabalık limanın diğer tarafındaki dar geçidin yakınında, Bravées'deydi. İsmi ağızdan ağıza dolaşıyordu. Onun hakkında o kadar çok şey konuşuluyordu ki kimse ona dikkat etmiyordu. Gilliatt, kopardığı o gürültüde bir şekilde gizlenerek yoluna devam etti.

Uzaktan, bağladığı yerdeki tekneyi, dört zincirle bağlı makineyi, işe koyulmuş bir marangozu, gelip giden belli be-

2 Eski Mısır'da da oynandığı bilinen bir oyun. Oyuncular taşlarını oyun tahtasına koyduktan sonra bir sırada üç taş hizalamaya çalışır. (ç.n.)

lirsiz gölgeleri gördü ve emirler yağdıran Üstat Lethierry'nin gürleyen neşeli sesini duydu.

Dar sokaklara daldı.

Tüm meraklar ön tarafa odaklandığından Bravées'nin arkasında kimse yoktu. Gilliatt bahçenin alçak duvarı boyunca uzanan patikayı izledi. Yaban iböğürtlenin olduğu köşede durdu; oturduğu taşı, Déruchette'in oturduğu bankı bir kez daha gördü. Ortadan kaybolan iki gölgenin kucaklaştığını gördüğü ağaçlıklı yola baktı.

Tekrar yürümeye başladı. Valle Şatosu'nun bulunduğu tepeye çıktı, ardından yeniden aşağı indi ve Bû de la Rue'ye yöneldi.

Hournet-Paradis ıssızdı.

Evi, sabah Saint-Pierre-Port'a gitmek için giyindikten sonra bıraktığı gibiydi.

Açık duran bir pencereden duvardaki bir çiviye asılmış olan gayda görünüyordu.

Masanın üstünde, Ebenezer adında tanımadığı biri tarafından Gilliatt'a teşekkür olarak verilen küçük *İncil* duruyordu.

Anahtar kapının üstündeydi. Gilliatt yaklaştı, elini anahtara götürdü ve kapıyı iki kere kilitledi, anahtarı cebine koyup uzaklaştı.

Kara tarafından değil, denize doğru uzaklaştı.

Kestirmeden gitmek için bahçesini çaprazlamasına geçti, tarhları umursamadı ama Déruchette sevdiğinden dolayı ektiği denizlahanalarını ezmemeye yine de özen gösterdi.

Korkuluğu aştı ve kör kayalardan aşağı indi.

Yoluna devam etti, denizin ortasında dimdik ayakta duran ve Şeytan Boynuzu olarak anılan o granit kayayı Bû de la Rue'ye bağlayan uzun ve dar şeridi izledi. Gild-Holm-'Ur Sandalyesi oradaydı.

Tepeleri aşan bir dev gibi bir sığ kayalıktan diğerine sıçradı. Kör kayaların dorukları üzerindeki bu sıçrayışlar bir çatının sivri köşesinde yürümeye benzer.

Biraz ötedeki su birikintilerinin üzerinden çıplak ayakla kıyıya doğru yürüyen telaşlı bir balıkçı kadın ona: "Dikkat edin! Deniz yükseliyor" diye bağırdı.

Gilliatt yoluna devam etti.

Burunda denize bir kule gibi bakan Corne Kayası'na ulaştığında durdu. Kara bu noktada bitiyordu. Orası küçük burnun uç noktasıydı.

Etrafına baktı.

Açıkta demirlemiş birkaç tekne, balık tutmaya devam ediyordu. Teknelerden ara ara gelen gümüş pırıltılar denizden ağ çekildiğini haber veriyordu. *Cashmere* henüz Saint-Sampson açıklarına ulaşmamıştı. Gabya yelkenini açmış, Herm ile Jethou'nun arasına gelmişti.

Gilliatt kayanın etrafından döndü. Gild-Holm-'Ur Sandalyesi'ne, üç aydan az bir süre önce Ebenezer'e inmesi için yardım ettiği o sarp merdivenin dibine ulaşmıştı.

Yukarı çıktı.

Basamakların çoğu şimdiden su altındaydı. Suyun ulaşamadığı sadece iki üç basamak kalmıştı.

Onları çıktı.

Bu basamaklar Gild-Holm-'Ur Sandalyesi'ne çıkıyordu. İskemle'ye ulaştı, orayı bir an inceledi, elini göz hizasına götürdü ve geçmişinin terini silercesine, yavaşça bir kaşından diğer kaşına alnını sildi, ardından sırtına dik yamacı, ayaklarının altına okyanusu alarak kayanın oyuğuna oturdu.

Cashmere, o sırada, Herm ile Saint-Pierre-Port arasındaki yolun tam yarısını işaret eden, bir çavuşun ve bir topun beklediği, denizin ortasındaki suru geçiyordu.

Gilliatt'ın başının üstündeki yarıklarda birkaç kayalık çiçeği rüzgârla titriyordu. Deniz göz alabildiğince maviydi. Guernsey'den sadece batı kıyısı görülen Serk'in etrafında, rüzgâr doğudan estiğinden hafif dalgalar vardı. Uzaklarda bir sisi andıran Fransa ile Carteret kumsallarının uzun sarı şeridi seçiliyordu. Ara sıra beyaz bir kelebek geçiyordu. Kelebekler denizin üzerinde gezinmeyi sever.

Esinti çok hafifti. Tüm bir mavilik, hem aşağısı hem yukarısı, kıpırtısızdı. Deniz yüzeyinde sığ kayalıkların saklı kıvrımlarını belli eden açık veya koyu çivit renkteki yılankavi izleri harekete geçiren bir şey yoktu. Rüzgârda yavaşça ilerleyen *Cashmere* esintiyi daha iyi almak için kordeliçinleri açmış, her yanı yelkenlerle donanmıştı. Ancak rüzgâr yandan estiği için yelkenler gemiyi Guernsey kıyısına yaklaşmaya zorluyordu.

Saint-Sampson işaret şamandırasını geride bırakan *Cashmere*, Valle Şatosu'na yaklaşıyordu. Birazdan *Bû de la Rue* burnunu aşacaktı.

Gilliatt onun gelişini izliyordu.

Rüzgâr ve dalgalar uykuya dalmış gibiydi. Deniz yükseliyordu ama dalga yoktu, âdeta şişiyordu. Su seviyesi hiç çırpıntısız yükseliyordu. Açık denizin sönük uğultusu bir çocuk nefesini andırıyordu.

Saint-Sampson limanından hafif, boğuk çekiç darbelerinin sesleri geliyordu. Muhtemelen marangozlar makineyi tekneden çıkarmak için palangaları ve yük arabasını hazırlıyorlardı.

Bu gürültüler, Gilliatt'a, sırtını dayadığı granit kütleden dolayı zar zor ulaşıyordu.

Cashmere bir hayalet gibi ağır ağır yaklaşıyordu.

Gilliatt bekliyordu.

Aniden bir su çalkantısı ve soğukluk hissiyle bakışlarını indirdi.

Sular ayağına ulaşmıştı.

Bakışlarını yeniden kaldırdı.

Cashmere çok yakındaydı.

Yağmurların oyduğu Gild-Holm-'Ur Sandalyesi'nin yamacı o kadar dik ve etrafını çevreleyen sular o kadar derindi ki, gemiler dingin havalarda hiçbir tehlikeyle karşılaşmadan kayanın yaklaşık yüz kulaç ötesinden geçebilirlerdi.

Cashmere kayalığa yaklaştıkça, sudan doğuyormuş gibi büyüyordu, bir gölgenin genişlemesiyle de karşılaştırılabilir-

di. Güneşin önünde kalan gemi, denizin muhteşem ahenginde göğün siyah bir karaltısı olarak göze görünüyor, onu bir an için örten yelkenler neredeyse pembeleşirken tanımsız bir saydamlığa bürünmeleriyle arkaları neredeyse görünür oluyordu. Dalgalar belli belirsiz mırıldanırken, bu muhteşem silüetin kayıp gitmesini bir çıt bile belli etmiyordu. Güverte, orada ayakta durulsa ancak o kadar berrak görülebilirdi.

Cashmere kayalığı sıyırır gibi geçti.

Dümenci işinin başındaydı, bir miço çarmıklara tırmanıyordu, dirseklerini küpeşteye dayamış birkaç yolcu havanın dinginliğini gözlemlerken kaptan sigarasını tüttürüyordu. Ama Gilliatt'ın gördüklerinin hepsi bu değildi.

Güvertede güneş ışınlarının yıkadığı bir köşe vardı. Gilliatt oraya bakıyordu. O aydınlıkta Ebenezer ve Déruchette yan yanaydı. İyi donanımlı gemilerde katranlı örtü serilerek yolcunun hizmetine sunulan banklardan birinde, bunlar İngiliz gemisi ise üstlerinde muhakkak *For ladies only*[3] ibaresi yazılırdı, tıpkı öğle güneşinde ısınan iki kuş gibi birbirlerine sokulmuşlardı. Déruchette'in başı Ebenezer'in omzunda, Ebenezer'in kolu Déruchette'in belindeydi. Elleri kenetlenmişti. Masumiyetin bu olağanüstü iki çehresinde, iki meleğin arasındaki o belli belirsiz farklılık sezilebiliyordu; biri daha fazla iffetten, diğeri daha fazla semavi parıltıdan. Bu edepli kucaklaşma bütün o evliliği, bütün o saflığı anlatıyordu. O bank şimdiden bir yatak, bir yuvaydı. Bir zaferdi aynı zamanda; bir bulutla kaçan aşkın tatlı bir zaferi.

İlahi bir sessizlik vardı.

Ebenezer minnet dolu bakışlarıyla genç kızı hayranlıkla izliyor, Déruchette'in dudakları kımıldıyordu; o büyüleyici sessizlikte, gemi tam da Gild-Horm-'Ur'un yakınında süzüldüğü sırada, karaya doğru esen rüzgârın Déruchette'in yumuşak ve şefkatli sesini taşıdığını duydu Gilliatt:

— Şuraya baksana. Şu kayanın üzerinde biri var.

3 İng. *Yalnızca hanımlar için.* (e.n.)

Bu görüntü hemen sonra kayboldu.

Bû de la Rue Burnu'nu geride bırakan *Cashmere*, dalgaların derin kıvrımlarına doğru ilerliyordu. On beş dakika geçmemişti ki, direkleri ve yelkenleri ufukta gitgide küçülen beyaz bir dikilitaş gibi görünmeye başlamıştı. Sular Gilliatt'ın dizlerine geliyordu şimdi.

Geminin uzaklaşmasını seyrediyordu. Rüzgâr açık denizde sertleşmişti. Esintinin artışından yararlanmak isteyen *Cashmere*'in kordeliçin ve flokları açtığı görülebiliyordu.

Cashmere şimdiden Guernsey sularının dışına çıkmıştı. Gilliatt gözlerini ondan alamıyordu.

Su beline geliyordu şimdi.

Deniz yükseliyor, zaman geçiyordu.

Martılar ve karabataklar etrafında endişeyle uçuyordu. Onu uyarmak istermiş gibi bir halleri vardı. Belki de içlerinde onu Douvre'dan tanıyan birkaç martı vardı.

Bir saat geçti. Açık deniz rüzgârı sahilde pek hissedilmiyordu ama *Cashmere* hızla gözden kayboluyordu. Gemi hiç kuşkusuz tam yol ilerliyordu. Şimdiden Casquets açıklarına ulaşmıştı.

Gild-Holm-'Ur kayasının etrafında hiç köpük yoktu, belli ki dalgalar graniti dövmüyordu.

Su hafif hafif yükseliyordu. Neredeyse omuzlarına geliyordu şimdi.

Bir saat daha geçti.

Cashmere, Aurigny sularını geride bıraktığında Ortach kayalığı onu bir süre arkasında saklamıştı, sonra Ay Tutulması sona ermiş gibi yeniden belirdi. Gemi kuzeye yöneliyor, açık denize çıkıyordu. Güneş yüzünden artık sadece göz kırpan bir parıltıdan ibaretti.

Kuşlar Gilliatt'a doğru kesik kesik bağırıyordu. Sadece başı görünüyordu şimdi.

Deniz iç karartıcı bir rehavetle yükseliyordu.

Hiç kımıldamayan Gilliatt, *Cashmere*'in silinip gidişini izliyordu.

Denizin kabarması neredeyse son noktasına gelmişti. Akşam yaklaşıyordu. Gilliatt'ın arkasındaki koyda birkaç tekne balıktan dönüyordu.

Gilliatt'ın bakışları uzaktaki gemiye sabitlenmişti.

Bu sabit bakış dünyada görülebilecek herhangi bir şeye benzemiyordu. Bu kederli ve dingin gözbebeklerinde açıklanamaz bir şeyler, gerçeklememiş bir düşten artakalan bütün o yatışma, varılan başka bir sonu hüzünle kabullenme vardı. Kayan bir yıldız da buna benzer bakışlarla izleniyor olsa gerek. Manzarada bir noktaya sabitlenmiş olan gözbebeklerine göğün karanlığından çöküyordu. Gild-Holm-'Ur kayalığının etrafındaki uçsuz bucaksız sular yükselirken, karanlığın sonsuz dinginliği de Gilliatt'ın gözlerinin derinliklerinde yükseliyordu.

Çok güç seçilen *Cashmere* sise karışmış bir lekeydi artık. Onu ayırt edebilmek için nerede olduğunu bilmek gerekiyordu.

Yavaş yavaş dağılmaya başladı bu leke, soluklaştı.

Ardından ufacık oldu.

Ardından dağılıp gitti.

Gemi ufukta silindiği sırada çehre de suyun altında kayboldu.

Artık sadece deniz görünüyordu.

Victor Hugo (1802-1885): Fransız edebiyatının gelmiş geçmiş en büyük yazarlarındandır. Şiirleri, oyunları ve romanları ile tanınır. Romantizm akımının Fransa'daki temsilcisidir. Edebiyat alanındaki devasa başarılarının yanında politik hayatta da etkin bir rol üstlendi, bu nedenle sürgün cezasına çarptırıldı, cezasını tamamlamasına rağmen İmparatorluk yıkılana dek Fransa'ya dönmedi. Yazar, ilk kez 1866'da yayımlanan Deniz İşçileri *romanını, sürgün gittiği ve sürgün kararı iptal edildikten sonra da ayrılmayıp 15 yılını geçirdiği Guernsey Adası'na ve orada yaşayan deniz işçilerine ithaf etmiştir. Yazar bu eseriyle, başta sevdiği kadına kavuşabilmek için karaya oturmuş bir gemiyi tek başına kurtarmak zorunda kalan Guernseyli bir deniz işçisi olmak üzere, tüm yoksul deniz işçilerinin hayat mücadelesini hayranlık verici ve ayrıntılı tasvirlerle edebiyata taşımış, onların mücadelelerini denizciliğin ve denizin kadim diliyle onurlandırmıştır.*
Yazarın Notre-Dame'ın Kamburu *ile "din",* Sefiller *ile "toplum" konularını işlediği üçlemesinin, "doğa"yı ele alan üçüncü ve son kitabı* Deniz İşçileri *de, Gustave Doré'nin illüstrasyonlarıyla, Hasan Âli Yücel Klasikler Dizisi'nde okurlarla buluşuyor.*

Volkan Yalçıntoklu (1961): Saint-Joseph Lisesi'nde okudu. Dokuz Eylül Üniversitesi Tıbbi Biyoloji ve Genetik Bölümü'nü bitirdi. Uzun yıllar kitapçılık yaptı. Fransızca ve İngilizceden çeviriler yapıyor. Eserlerini çevirdiği yazarlar arasında Jules Verne, Helene DeWitt, Alan Snow, Richard Maltby Jr., Lyman Frank Baum, Honoré de Balzac, Alexandre Dumas, George Sand, Charles Perrault ve Victor Hugo yer alıyor. Hugo'dan çevirdiği Bir İdam Mahkûmunun Son Günü, Notre-Dame'ın Kamburu *ve* Sefiller *de Hasan Âli Yücel Klasikler Dizisi'nde yayımlandı.*

THG
0357697
RBZ-
2019
Telif Hakkı
THG

9 786052 959060

24 TL